

تەفسیری زەمناکۆیی

بە قەڵەمی

مەلا سەید زەمناکۆیی

جەژمی: ٦، ٧

بەرگی پینچەم

تەفسىرى زىنا كۆيى

بەقەلەمى

مەلا سەيدى زىنا كۆيى

جۈمى (۶ ، ۷)

بەرگى پىنجەم

ناوی کتیب : تەفسیری زمانکۆیی .

ناوی نووسەر : مەلا سەیدی زمانکۆیی .

جزمی شەشەم و جزمی حەوتەم .

بەرگی پێنجەم .

چایی یەكەم .

چایی کۆمپیوتەر و ڕاکێشانی : ﴿ چاپخانەی ئۆفیسێتی بابان ﴾

ژمارەی سپاردنی (٤٠٩) ی سالی (٢٠٠٠) ی وەزارەتی ڕۆشنبیری یی سپێدراره .

مافی لە چاپدانی بۆ نووسەر پارێزراره .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به ناوی خوی به خشندهی میهره بان

سوپاس بو پوره رده کهری هه موو بونه وهران

درودی خوا له سهر پیغه مهرو هاوړیکانی و هه موو په پیره وانی.

خوای مه زن کاتی نه پتی دوو روه کانی ناشکرا کرد و نابرویی برد له نیو دانیش تواندا
و ناشکرا کردنی نه پتیش شایانی میهره بانی خوا نیه ، بویه له مهو پاش باسی شتیکمان بو
نه کا وینه ییانو هیانه وه یو یان و نه فهرموی:

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ
اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تُخَفُّوهُ أَوْ تُعَفُّوْا عَنْ
سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾

﴿لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ﴾ به راستی خوا پتی خوښ نی یه دهنګ بهرز
کردنه وه به دهر برینی خراپه و نه پتیش به لام ناشکرا کردنی خراپه له گفتوګودا .
﴿إِلَّا مَنْ ظَلَمَ﴾ مه گهر دهر برین و ناشکرا کردنی که سنی نه بی سته می لی کرای ، یانی
نه و که سدی سته می لی کرای بوی هیه دهر برینی باسی خراپی سته مکار بو دانیش توان ،
نه و کاته خوا پتی ناخوښ نی یه .

بۆ زانین : باس کردنی دانیشتوان بە خراپە دروست نی یە بە هیچ جوړی ناگیان لیبی یا نه ، خراپە کەیان تێدایێ یان نه؟ بە لām هەندی جار وههەندی خراپە بۆ هەندی کەس دروستە دەربڕین و ئاشکرا کردنی خراپە . وهك ئەمانەى خواره وه :

۱- ئەو کەسەى دزى لى کرابى ، يا هەر ستمى تری لى کرابى دروستە ناوی دز و ستمکارە کان ببا بە خراپە ، خراپە کانیان بلāو بکاتە وه لەنێو دانیشتواندا ، بە تايەتی لای دادوهران.

۲- کەسێکی داماوێ بى کەس و کەس نەناس و هەزار بى بە میوانى کەسى و رای نەگرێ بە میوان ، ئەو داماوە بۆی دروستە باسى ئەو کەسە بە خراپە بکا لەنێو دانیشتواندا و خراپە کەى بلāو بکاتە وه .

۳- کەسى جێبۆى پى بدرى بۆی دروستە سەر بە سەر جێبۆ کەى بداتە وه و لە ئەندازە تێنەپەرى .

۴- بۆ دانیشتوان دروستە مان گرتن و خوێشاندان لە دژی کار بە دەستانی ستمکار ، بگرە و ایش ئەبێ پێوستبى ، بەو مەرجەى رێگە تر نە گونجیێ بۆ نەهێشتنى ئەو ستمە و نەبێتە هۆى هۆسەو لە ناوبردنى سامان و وولات .

ئەو شوێنانەى دروستبى باسى خراپەى هەندی کەسى تێدا بکری هەر ئەوانەى پێشونین بە لکو زۆر جێگەى تر هەن دروستبى ناوبردنى خراپە و نایەنە ژمارە . بە کورتى ستم لى کراو لە لایەن کار بە دەستانە وه بى یا جگەى ئەوان بۆی دروستە ئاشکرا کردنى خراپە کانیان، ئەگەر سەر نە کیشى بۆ لای ستمى خراپتر ، وهك کوشتن و بەند کردن و ئەشکەنجە و شتی تر .

﴿وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا﴾ وهخوا هاواری ستم لى کراو ئەبیسى ، ئەزانى بە ستمى ستم کاران . ئەو رستەیه ئادەمیزاد ئەترسێنى لە یاس کردنى خراپەى دانیشتوان و نابى ئابرویان بێدە بە بوختان و درۆ ، چونکە خوا نەبێنى دلێ هەموکەس ئەبیسى و ئەزانى .

چاکە کردن ھەرچەندە نایەنە ژمارە ن بەلام سەرچاوەی ھەمویان دوو شتن :

۱- پراستی ووتن لەھەموو کاریکا رەوایی و رەوشتی چاک بەکارھێنان لەگەڵ ھەموو دروست کراوانی خوادا .

۲- ئەو شتانەی پەیوەندیان بەدروست کراوانی خواوە ھەبێ بەم دووشتانە پێک دێ :

ا- بەگەیانندی سوود و قازانج بە ھەموو گیانداران بۆیە خوا ئەفەرموی:

﴿ إن تبدوا خيراً أو تَخَفُوا ﴾ ئەگەر ئێوە پەرستن و چاکە بکەن و ناشکرای بکەن یا ئێوە ئەو چاکەییە بشارنەو و بەنهیتی بیکەن .

ب- ﴿ أو تعفوا عن سوء ﴾ یانئێوە خۆش بین لەو خراپانە لەگەڵتان ئەکرێ ، بۆیشتان

ھەبە مافی خۆتان سەر بەسەر و ەربگرن ھەرچەندە لیبوردن چاکە ، بۆیە خوا ئەفەرموی:

﴿ فإن الله كان عفواً قديراً ﴾ دواپی بەپراستی خوا لیبوردنی زۆرە بۆ کەسانی بی فرمانی خوا ئەکەن ، خواوەنی توانایە بۆ سزادانی ستمەکاران و بۆ پاداشتی ئەو کەسانە خواوەنی لی بوردن ، کەواتە ئێوەش پەیرەوی خوا بکەن .

لی بوردن لە ستمەکاران زۆر شیرین و چاکە لە کاتیکا لی بوردن چاکبی بۆ ھەردو لایان و نەبێتە ھۆی زیان بۆ کۆمەڵان ، بەلام ئەگەر لیبوردن ئەبو بەھۆی ھاندانی ستمەکاران بۆ خراپە کردنیان و بلاو بونەوێ ستمی زۆرتر ، بەپێچەوانەو پێویستە تۆلەیان لی بسێنێ و بە خۆپایی بەرەڵا نەکرێن و چاویان لی نەپۆشرێ ، ئەگەر بەو پێویستیە ھەلنەسن یاسا نرخی نامێنی خراپەیش پەرەنەسێ ، ژیانی دانیشتوان تال و ترش ئەبێ و ئاسودەیی بۆ کەس نامێنێتەو بەگۆرەیی فرمودەیی خوا ﴿ ولکم فی القاص حیاة ﴾ وەبۆ ئێوە ھەبە لەتۆلەسەندنەو ھا ژیا و مانەوێ ئادەمیزاد .

خوای گەورە کاتی باسی دوور و ەکانی بۆ کردین لەمەو بەر ، لەمەو یاش باسی جولەکە و گاوریەکان و کردەو خراپەکانیا ئمان بۆ ئەکا ، باسی باوەردار ئمان بۆ دووبارە ئەکاتەو و ئەفەرموی :

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
 بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ
 وَيَقُولُوا نُوْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ
 أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ
 حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا
 بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُولَٰئِكَ سَوْفَ
 يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾

﴿ إن الذين يكفرون بالله ورسوله ﴾ بہ راستی کہ سائیکی نہوتو باوہ بہ خوا و بہ فروستادہ کانی خوا ناہین و پہرہوی نہوان ناکہنہ و بہ زمان دہری نابرن و کار بہ فہرمانہ کانیان ناکہن .

﴿ ويريدون أن يفرقوا بين الله ورسوله ﴾ وہنہو کہسانہ نہیانہوی کہ جیاوازی بخنہ نہیو خواو نیردراوہ کانی خوا . یانی باوہ بہ خوا نہہین و باوہ بہ فروستادہ کانی خوا ناہین بہ گویرہی دہر کہوتوی کرداریان .

﴿ ويقولون نؤمن ببعض ونكفر ببعض ﴾ وہنہلین ئیمہ باوہ نہہین بہہندی لہفروستادہ کانی خوا و ، ئیمہ باوہ ناہین بہہندی لہفروستادہ کانی خوا ، جولہ کہکان نہلین ئیمہ پروامان بہتہورات و بہموسا ہدیہ ، پرومان بہعیسا و موحمہد و نیجیل و قورئان نہی ، گاورہ کان نہلین ئیمہ پروامان بہعیسا و بہنیجیل ہدیہ ، پروامان بہقورئان و بہموحمد نہی .

﴿ ویریدون أن يتخذوا بين ذلك سبيلاً ﴾ و نه یانه وی که و هر بگرن و دروست بکه ن بۆ خویان له نیوان بی باوه ری و له نیوان باوه ردردا ریگه یه کی تاییه تی رایان بکیشی بۆلای گومرایی .

نه بی بزانی ریگه ی مام ناوه ندی له لای خوا هه رگیز نه بووه و نابی ، به جۆری ئه وانیش خاوه نی گومان بن هه ر به بی باوه ر دانه نین .

﴿ أولئك هم الكافرون حقاً واعتدنا للكافرين عذاباً مهيناً ﴾ ئه و که سانه له نیوان باوه ر و بی باوه ریدا ریگه یان بۆ خویان داناوه ئه وانه بی باوه رن به راستی ، ئیتر باوه ریشیان به هه ندی له پیغه مه ران هه بی ، چونکه باوه ره یان پارچه پارچه نابی و ، ئیمه ئاماده مان کردوو بۆ بی باوه ران سزایه کی ئا بر و به ر بۆیان و ئه ی چیژن له پاشه رۆژدا .

موسولمانان به بو ئه وه بروایان به وانه ی پیشو هه یه ، باوه ریشیان به هه موو بنچینه و به لقه کانی ئاین هه یه به بی جیاوازی به و جۆره ی خوا فه رمانی پێداوه خوا له باسیانا ئه فه رموی :

﴿ والذين آمنوا بالله ورُسُلِهِ وَلَمْ يَفِرُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ ﴾ وه که سانیکی ئه و تو باوه ریان هیتاوه به خوا و به نێردراوه کانی خوا و ، جیاوازیان نه خستۆته نیوان هیه چ که سی له فروستاده کانی خوا و باوه ریان به هه موویان و به یه کیتی خواهه یه .

﴿ أولئك يؤتيمهم أجورهم وكان الله غفوراً رحيماً ﴾ ئه و ئاقمه باوه ریان هیتاوه به خوا و به هه مو نێردراوه کانی خوا ، خوا ئه به خشی به وان پاداشتی خویان له پاشه رۆژدا ، ئه و که سانه ییش ئه وانه پهره ی موحه مه دی کوری عه بدولایان کردوو و بروایان به هه موو پیغه مه ران هه یه که فه رمو یه تی پیغه مه ران هه مویان برای یه کن ئاینیان یه که و هه ریه که یان خاوه نی گه لی تاییه تی خویان ، موحه مه د ﴿ ﴾ کۆتایی هاوه ری هه موو پیغه مه رانه ، گه له که یشی له هه مو گه لانی تر دادپه روه رترین ، خوا خۆش ئه بی له وانه په شیمان ئه بنه وه و گوناهه کانیان دانه یۆشی ، میهره باه چاکه کانیان وه رته گری ، له باسی مانای ئایه تی (۱۳۶) ی ئه م سوره ته دا و ئایه تی (۲۸۵) ی ئه لبه قه ره دا ناوه رۆکی مانای ئه و ئایه ته باس کراوه .

جوله که کانی دانیش توانی مه دینه به ناره وایی له دژی پیغمهر راوه ستابون و پیلان و فیلیان نه سازان ، یه که مین پیلانان بهر پایان کرد نه وه بو داوایان له پیغمهر کرد که نامه یه کیان بۆ بهیته له ناسمانه وه ، خویان به چاوی خویان بیینن ، نه وه یشیان به دلی پیسه وه نه وت ، نه که به دلیکی پاکه وه ، خوی گه و ره له جیاتی پیغمهر ﴿ ۱۵۳ ﴾ وه لامی دانده وه و فهرموی :

يَسْأَلُكَ
أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا
مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ
الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ
الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَأَتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَانًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾
وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا
وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيثَاقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾

﴿ يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ ﴾ پرسیار نه کهن له تو خواوه نامه جوله که کان که تو بهیته خواره وه به سه ره واندان له ناسمانه وه بهیه که جاری ویتیه تهورات نه که کات له دوا ی کات به ویتیه قورناون ، نه و پرسیاره یان به تانه وه بوو ، نه و پرسیاره ی نه وان نه گهر گران و گه و ره بی لای تو ، نه و که سانه له بهر بی شه رمی خویان له خزمهت خوا دا و له بهر خویایی بونیان بوو که خوی مه زن نه مرؤ کوتوپر سزای نه دان ، ده ستیان دایه بی فهرمانی خوا کردن به زوری و به بی گه رانه و یان بۆ لای خوا .

﴿فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ﴾ دواپی بەراستی ئەوان پرسیری لەوه گەورەتریان لەموسا کرد لەوهی لەتۆیان کردوو ، کەواتە تۆ دل گران مەبە ، ئەو جولەکانە چۆن باوەر بەتۆ ئەهێنن ، ئەو جولەکانە خوانەبی کەس بەو شتانه نازانی کەتوشی موسا هاتوو بەهۆی ئەوانەوه . ئەو شتە ناپەسەندانە هەندیکیانە ئەمانەیی خوارەوه ن .

۱- ﴿فَقَالُوا أَرَنَا اللَّهُ جَهْرَةً﴾ دواپی ئەوان بەموسایان ووت : تۆ بەناشکرا خوامان پی نیشان بدە ، بەناشکراییی بەچاوی سەرمان تەماشای بکەین .

﴿فَأَخَذْتَهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ﴾ دواپی هەورە گرمیە بەناگرەوه لەئاسمانەوه هاتە خوارەوه ئەوانی سوتان و مردن بەهۆی ستم کردنی خۆیانەوه کە ئەو پرسیارە نەگونجاویان لە موسا کرد خوا ببینن لەم رۆژەیی جیهاندا ، خوای مەزن دواي مردنیان زیندوی کردنەوه کەچی تەمی خوار نەبون .

۲- ﴿ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعَجَلُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ﴾ لەپاشا گوێرە کەیان وەرگرت بەخوای خۆیان و پەرستیان ، لە دواي ئەوهی هاتبو بۆ لایان چەندین بەلگەیی روون لەسەر پەرستی خوا و راستی موسا و پێغمەرایەتی موسا .

﴿فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَأَتَيْنَا مُوسَى سُلْطَانًا مُبِينًا﴾ دواپی ئیمە لەتاوانی پەرستی گوێرە کە لەوان خۆشبوین و بەهۆی پەشیمان بونەویان لەو تاوانە گەورەییە ، ئەبوابە بەو گوێرە کە پەرستەنە بربونایە ، بەلام خوا میهرەبانە ، وەئیمە بەخشیومانە بەموسا بەلگەییەکی ناشکرا و بیگومان و بیانویان نەماوه کە کاتی ئیمە فەرمانمان پێدان بەکوشتنی خۆیان ، بەلام لای جولە کەکان هەموو شتی سوکە لایان ، بەهێز نەبی تەمی خوار نابن بۆیە خوا ئەفەرموی:

۳- ﴿وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ﴾ وەئیمە بەرزمان کردوو بەسەرینا کێوی تور بەهۆی ئەو پەیمانەیی خۆیانەوه کە بترسن و فەرمانەکانی تەورات وەرگیرن و کاری پی بکەن و ئەو پەیمانە نەشکێتن کەچی شکاندیان ، لەترسی کەوتنە خوارەوهی ئەو کێو نەبوابە

په شیمان نه نه بونه وه له تاوانه کانیان . که واته جیگه ی سهر سورمان نیه له م سهر دهمدی نیستادا په پرهوی ناینی نیسلام نه کهن و گوئی رایه لئی موحه مده نه بن ههروه که پیشوه کانیان .

۴- ﴿ وَقُلْنَا لَهُمُ الْبَابُ سَجْدًا ﴾ وه ئیمه به وانمان ووت : له سهر زمانی پوشه ع پیغه مهر : بچه نیو شاری (نیلیا) لهو دهر گایه وه بویان دیاری کراوه بهو شیوه یه سوژده بهن بو خوا سوپاسی بکهن له سهر نه وه ی له ده شتی (تهیها) توشیان بوبو ، که چی نه وان به دژی فهرمانه که ی خوا هه لسان و به قونه قونه چونه نیو شار و گالته یان به فهرمانی خوا کرد .

۵- ﴿ وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْتَدُوا فِي السَّبْتِ ﴾ وه ئیمه به وانمان ووت : له سهر زمانی داود پیغه مهر : نیوه ده ست دریژی مه کهن و له سنوری خوا دهر مه چن له رۆژی شه مه دا و راوی ماسی مه کهن ، که چی فیلان سازاندا بو راوه ماسی له جگه ی رۆژانی پیشوی شه مه دا ، ماسیه کانیان کو نه کرده وه له جیگه یه کی ته نکه بهر له رۆژی شه مه دا ، به لام دوا ی رۆژی شه مه کو یان نه کرده وه و وایان نه زانی خوا ناگادارنیه .

﴿ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴾ وه ئیمه وه رمان گرتبو له وان په یمانیکی نه ستور و شایسته بو نه شکاندن ی په یمانه کانی خوا که نیستا له مه ودوا خوا نامازه یان بو نه کا و نه فهرموی :

فِيمَا نَقَضِهِمْ مِيثَقَهُمْ وَكَفَرِهِمْ بِآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ
بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ
بُهْتَنًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ

رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ
 اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ
 وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ﴿١٥٧﴾ بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا
 ﴿١٥٨﴾ وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ
 الْقِيَمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾

٦- ﴿﴾ فيما نقضهم ميثاقهم ﴿﴾ دواى به هوى شكاندنيانده بهمانه كاني خويان ، سزاي
 گوره مان دان و كردنمان به ميمون و له ميهره باني خومانان دورخستنه وه ، چونكه
 به ياساي ده سكرديان كه كاري رهوايان نه كرد به نار هوا و كاري قده غه كراويان نه كرد
 به رهوا .

٧- ﴿﴾ وكفرهم بآيات الله ﴿﴾ وه به هوى باوه رنه كردنيان به نايه ته كاني خوا له تهورات و
 له قورئاندا . پيشوه كانيان به تهورات و نهوانه ي نيسا به قورئان كه به لگه بوون له سر
 راستي موسا و عيسا و موحه مدد .

٨- ﴿﴾ وقتلهم الانبياء بغير حق ﴿﴾ وه به هوى كوشتني پيغمه ره كان به نار هوايي و نيه
 زه كه ريا و يه حيا كه به لگه ي ناشكرا هه بون بو پيغمه مراهه تي نهوان ، هه رچه نده كوشتني
 پيغمه مهران نار هوايه به لام لاي نهوان رهوا بوو .

٩- ﴿﴾ وقولهم قلوبنا غلق ﴿﴾ وه به هوى نهوه ي ووتيان : دلمان داپوشراوه و بانگ و
 تاوازي موحه مدد ناچيته دلمانده وه ، پيوستمان به زانين و زانباري موحه مدد نيه ، هه رشتي
 نهو نه يلتي برومان پني نيه و بي سوده لامان .

١٠- ﴿﴾ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ ﴿﴾ به لكو خوا موري داوه به سر دليانا به هوى بي
 باوه ريان به خوا و دليان به گوريه ي سروشت دانه پوشراوه ، به لكو به هوى بي باوه ريان به

موحه مد و به در ژه دانیان به گومرایی و به یاحی بوون ، بهو بۆنه وه دلّیان رهق بووه بهوینهی بهرد و بگره رهق تر و وایان لی هاتووه خاوهنی دلّی خویمان نهبن .

﴿ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ دوایی باوهر ناهیتن بهناوهروکی تهورات مه گهر که میکیان نه بی وینهی عه بدولای سه لام و هاوړیکانی ، یا مه گهر باوهر بهیتن به باوهر پکی کهم به تهورات و به موسا به جوړی نرخ بو نهو باوهر دانه نری .

۱۱- ﴿ وَكَفَرَهُمْ وَقَوْلُهُمْ عَلَى مَرْيَمَ بَهْتَانًا عَظِيمًا ﴾ وه بهوئی بی باوهریان به عیسا بهو هه مو به لگانه وه له سه ر راستی و پیغه مه زایه تی عیسا و ، بهوئی ووتیان بو نهو بوختانه گه وره به دابریان به سه ر مه ریه مدا که گویا داوین پیس بووه .

جگه ی جوله که کان که سی تر بهر له وان نهو باسه خراپه یان بهرپا نه کردوه ، جیگه ی سه رسورمانه گاوره کان بی شهرمانه نهو دوژمنه ناقولای خویمان پر چهك نه کهن بو سه ر قودسی پیروژ و به تاییه تی بو سه ر کلّیسا و گورستانی باو باپریان . به لام نه بی هه روایشی چونکه بی باوهران له دژی موسولمانانا یه کن ، نه وه ی گرنگی پیویسته موسولمانان خویمان گیل نه کهن به گشتی و چاو له کار به دهستانی خویمان به ناو موسولمان نه کهن .

۱۲- ﴿ وَقَوْلُهُمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُلَ اللَّهِ ﴾ وه بهوئی ووتیان : به راستی ئیمه عیسا ی کوری مه ریه م فروستاده ی خوامان کوشتوه ، ووشه ی مه سیح مانا که ی نه مه یه : که جبره ئیل دهستی فهری خوی پندا هیئاوه ، بۆیه نه ویش دهستی به سه ر هه ر نه خوشیکا بهیئایه رزگاری نه بو لهو نه خوشیه . جوله که کان نهو ووشه به نرخانه یان به کار نه هیئا بو عیسا به پلار و به گالته و به تاوانجه وه بوه ، نه گینا نه وان پروایان به پیروزی و فروستاده یی عیسا نه بووه .

﴿ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ ﴾ وه به لام نه وان عیسا ی نه کوشتوه و ، هه لیانه واسیوه و ، به لام که جوله که کان برپاریاندا عیسا بکوژن خوا وینه ی عیسا ی دا به سه ر یه کی لهو تاوانبارانه ی شایسته ی کوشتن بوو کوشتیان و هه لیان واسی ، دوایی خوینیان به سه ر کرده وه و هاوړیکه ی خوینیان نه دوژی وه ، هاتن به یه کا و سه رگردان

بوون ، ووتیان : ئەگەر هەتڵاسراوە کە عیسا بێ ، هاورپێکەمان کوانی ، ئەگر ئەویشە ئەو عیسا کوانی ، بێژراوە ئەو تاوانبارەوێ هەژای سەرکەردە پیلانەکیان بوو .

﴿وَالَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَقِيَ شَكٌّ مِنْهُ﴾ وەبەرستی کەسانێکی ئەوتۆ ناکۆکیان هەبو لەبارەوێ رووداو و بەسەرھاتی عیسا دا بەراستی لەگوماندان بوون لەکوشتنی عیسا دا و ھەمویان بپارەکانیان دژی یەک بوون .

جولەکەکان ئەیان ووت : ئەم هەتڵاسراوە بەرومەت عیسا و بەلەش هاورپێکەمانە ، ئەیان ووت : عیسا لەداوێن پێس کەوتۆتە خوارەو ، گاوەکان ئەلێن : عیسا کووێ خوا و سێ ھەمی سێ خوا و ، جولەکەکان لایان وایە عیسا هەتڵاسراوە و لەژێر خاکایە و نایەتەو . گاوەکان لایان وایە عیسا هەتڵاسراوە لەدوای سێ پوژ ھاتۆتەو بە سەر زەوی ، جولەکەکان ئەلێن : ئێمە عیسامان کوشتو ، گاوەکان ئەلێن : ئەو کوشتنە کەوتۆتە سەر بەشە مەروفاوەتی یەکەو جگەو خواوەتی یەکەو . خواو مەزن وەلامی ھەمویان ئەداتەو و ئەفەرموئ : ئەوانە ھەمویان گومانن .

﴿مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعُ الظَّنِّ﴾ نە بۆ ئەو کەسانە ھیچ بەلگە و زانستیکی بێ گومان مەگەر دواکەوتن و پەپەرھوی کردنی گومان ، گومانیش سودی نابەخشێ ، ئەو شتەو گومانی تێدا نەبێ ئەمەو : کە خوا ئەفەرموئ :

﴿وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وەجولەکەکان عیسایان نەکوشتو بەبێ گومان ، بەلکو خوا بەرزو کردۆتەو بۆلای جێگەو کو بۆلای فەرمانی خوێ یا بۆلای ئاسمان .

بۆ زانین : چەندین پرسیار ئەکرێ لەبارەو عیساو : ئەو بەرز کردنەوێ چۆن بوو و لە چ کاتیکی بوو ؟ بەر لەهەتڵاسینی عیسا بوو بەوێتە کەو یا لەدواییدا ؟ بەرز کردنەوێ کەو بەگیان بوو بەتەنھا یا بەگیان و لەش بوو ؟ بەرز کردنەوێ کەو بۆ ئاسمانی چوارەم یا ئاسمانی تر یا بۆ جێگەو تر بوو ؟ لەو جێگانەدا خەریکی چ شتیکی ؟ نایا بەر لەپوژی دواوێ دێتە خوارەو بۆ سەر زەوی و پێشەو ئەو کاتە چ شتیکی ؟ چەند پرسیاری تریش .

وهلامی ئەو هەموو پرسیارانە بەجۆری جیگەیی خۆی بگرتی بەبێ گومان بەم جۆرە
خوارەوویە :

قورئانی پێڕۆز و فەرمودەیی پێغمەمەر بەجۆری پرپار و برپای هەموو موسولمانان بێ
وهلامی ئەو پرسیارانەیان بۆ ئێمە روون کردۆتەووە ، بەهیچ جۆری نەلەکۆن و نەلەتازەدا
ئەو شتەیی راستیی و بەهیچ جۆری گومان رووی تی نەکا : عیسا نەکوژراوە و
هەلنەواسراوە . خوا بەرزێ کردۆتەووە بۆ لای خۆی . ئەو کەسەیی کوژراوە و
هەلنەواسراوە وێنەیی عیسا بووە ئەک عیسا بەگۆڕەیی گومان و بوختانی جولەکەکان ،
جگەیی ئەو شتانە هیچ شتی تریان بۆ ئێمە روون نەکردۆتەووە ، ئەو هی شایستە و شیاو بێ
بۆ ئێمە ئەوویە لەدەقی قورئان دەر نەچین ، مەگەر جگەیی قورئان فەرمودەیی کی پێغمەمەرمان
دەست بکەوێ کە کەس نەتوانی دژی راوەستی ، ئێمە بۆ وهلامی ئەو پرسیارانە بەرپرس نین
لەلایەن ئاینەووە ئێر بۆ ئەبێ خۆمانی بۆ ماندو بکەین . هەرچەندە فەرمودەیی تاکی پێغمەمەر
هەن بۆ هەندێ لەو پرسیارانە ، بەلام برپای بێگومان پەیدا ناکەن بۆ بنچینەیی باوەر و ،
خوا زۆر بەدەسەلات و گەورەیی ، هەموو شتی لەجیگەیی شیایوی خۆیا دائەنی ، بەتایبەتی
بەرز کردنەووی عیسا و تۆلە سەندن لەجولەکەکان .

﴿ وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ ﴾ وهنیه هیچ کەسێ لەخواوەن نامەکان
مەگەر بەراستی ئەو کەسە باوەر نەهێتی بەعیسا بەر لەمردنی ئەو کەسە : زانیان مانای ئەو
رێستەییان بەجۆرا و جۆر کردووە ئەو هی لای زۆرەیان گونجاو بێ ئەو مانایەیی پیشووە .

بۆ روون کردنەووی مانای ئەو رێستەیی ئەمەیی : ئەو کەسانەیی برپایان بەعیسا نەبووە
بەو جۆرەیی خوا روونی کردووە ، بەردەوامیشن لەسەر بێ باوەرێ خۆیان ، لایان وابووە
عیسایان کوشتووە و هەلیان واسیووە بەبێ گومان ئەبێ لەمەودوا باوەر بەعیسا بهێتن لەکاتی
بێ هۆشی سەرەمەرگدا هەرچەندە سوودیان پێ ناگا ، ئەو جولەکانەیش ئەیان ووت :
عیسا جادوگەرە و کۆری ژنیکی داوێن پیسە ، ئەبێ واز لەو بیرو باوەرە بهێتن و باوەر
بەعیسا بهێتن کە عیسا فروستادەیی خواوە و دایکی داوێن پاک بووە ، ئەو گاورانەیش لایان
وابوووە عیسا کۆری خواوە یا سێ هەمی سێ خواوە ئەبێ باوەر بهێتن کە عیسا بەندەیی خواوە
و دروست کراوی خواوە ئەک خواو کۆری خوا ، ئەوانە لەسەرەمەرگدا ئەبن .

هەندێ لەزانایان ئەڵێن : پانای ﴿بە ، مۆتە﴾ هەردوکیان ئەگەر ئەو بۆلای عیسا ، ئەو مانایەش لە ئێینو عەباسەو وەرگیراوەتەو . یانی هەموو خاوەن نامەکان باوەر بە عیسا ئەهێن کاتی لە ئاسمان دێتە خوار لە کۆتایی هاتی جیهاندا و هەموو کەس ئەبێ بەموسولمان .

ناوەڕۆکی ئەو مانایانە هەمویان ئەگۆنچێن و دژی ئاین نین ، چونکە خورپەیی دڵ و سروش هەوالتی داوە بەناوەڕۆکی زۆربەیی ئەو مانایانەیی پێشو ، ئەقلێش لای گونجاو ، ئێر پێویستە لەسەر ئەو کەسانە پروایان بەو شتە هەیە لەبەرچاوەن بەوێنەیی رۆژی دواویی ئەبێ پروایشیان بەناوەڕۆکی ئەو نایەتەیش هەبێ .

پرسیار / چ سودێ لەو هەوالەدا هەیە کە خاوەن نامەکان لەسەرەمەرگدا باوەر بە عیسا ئەکەن کە فروستادهی خواوە و نەتوانن ئەو کارانەیی لەکیسیان چووە بەسەری بگرنەو ؟
 وەلام / بۆ ئەوێهە خواي گەورە بەو نایەتە هانیان ئەدا بەر لەسەرە مەرگ پەلە بکەن و هەول بدەن بۆ راسیت کردنەوێ باوەرێ چەوتی خوێان هەتا لەو کاتەدا تووشی خەفەت و ئازار نەبن ، ئەبێ بزانی هەموو کەسێ لەسەرەمەرگدا جێگەیی خۆی ئەبێنێ چاک بێ یا خراب .

﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا﴾ وە لەرۆژی هەڵسانەوێان لەگۆرەکان عیسا ئەبێ بەشایەت بەسەریانەووە کە جوله کەکان دوژمنایەتبان کردووە و باوەریان پێ نەهێناوە کاتی خوا رەوانەیی کردووە بۆ لایان ، گاوەرەکانیش فەرمودە و دەستوری خویان شکاندووە و ئەپەری خراپەیان کردووە کە عیسیان بە کۆری خوا یا سێ هەمی سێ خوا داناوە ، بەبەندەیی خویان داناوە .

خواي مەزن لەمەو بەر باسی رەفتاری ناپەسەندی بێ باوەرانی بەگشتی و خاوەن نامەکانی بەتایبەتی کرد ، لەمەودوايش باسی ئەمەمان بۆ ئەکا خوا تەنگیان پێ هەڵسەچنی و فەرمانی گرانان ئەدا بەسەردا ، وە کە قەدەغە کردنی ئەو شتە لەوان کە لەو بەر رەوا بوون کردنیان ، لەرۆژی دوايشدا نامادەیی کردووە بۆیان سزای خواوەن ئازار ئەفەر موی :

فَيُظْلَمُ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا
 حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ
 كَثِيرًا ﴿١٦٦﴾ وَأَخَذَهُمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ
 بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦٧﴾ لَكِنِ
 الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا
 أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ
 وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَٰئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٨﴾

﴿فَيُظْلَمُ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ﴾ دوابی به‌هوی ستم
 کردن له که سانیکی نه‌وتو خاوه‌نی نایی جوله که بون ئیمه قه‌ده‌غه‌مان کردبو له‌سهریان
 چندنین خوارده‌مه‌نی پاک و خوش ره‌وا کرابو بویان له‌بالنده‌و گیساندارانی تر ؛ به‌یارمه‌تی
 خوا له‌مه‌و پاش له‌سوره‌تی نه‌لته‌نعامدا و له‌نایه‌تی (۲۲) دا نه‌و باسه به‌دریژی نه‌زانری ،
 ستمه‌کانیان بریتی بوون له‌وانه‌ی له‌نایه‌تی (۱۵۵) هه‌تا نایه‌تی (۱۵۹) باسیان کرا له‌م
 سوره‌ته‌دا .

﴿وَبِصَدِّهِمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا﴾ وه‌به‌هوی قه‌ده‌غه‌کردن و ریگه‌گرتنی زور که‌س
 له‌ریگه‌ی راستی نایی خوا و په‌رستی خوا ، ناهیلن هه‌ندی له‌خویان و په‌په‌روانی
 موحه‌مه‌د ﴿﴾ په‌رستی خوا بکه‌ن .

﴿وَأَخَذَهُمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ﴾ وه‌به‌هوی وه‌رگرتیان سود و زور تر له‌وشته‌ئیاندا
 به‌قه‌رز ، به‌راستی نه‌وان قه‌ده‌غه‌کرابو لیان وه‌رگرتنی له‌ته‌وراتا .

﴿ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ ﴾ و به هوی خواردنی نهوان دارایی ناده میزاد به جوری بووچ و نار هوا به مفتته خوری وینهی به رتیل و راکیشانی سامانی خهلکی بو لای خویان . لهو نایه ته وه وا دهر نه که وی جول که کان یه که مین کس بوون یاسای خراپی سودیان دانایی ، له سوره تی نه لیه قهره و نایه تی (۲۷۵) و نایه وتی (۲۸۶) به دریژی باسی سود و به کاره یانی کراوه . به کورتی به هوی هه مو نهو هویانه خوا خوارده مهنی وه ک گوشتی هوشتر و گوشتی بالنده و هه مو نهو چهوریانه له سر نیسک نه بن لهوانی قه دهغه کرد . ﴿ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾ و نهیمه ناماده مان کردووه بو بی باوه ران لهوان سزایه کی خاوه ن نازار .

بو زانین: نه گهر نیمه بهراوردی رهوشتی جول که کانی کون به نایه تی نهوانی سهرده می موسا و عیسا و موحه مد ﴿ ﴾ بکهین له گهل رهوشت و ریگه و شوینی جول که کانی نیستا هیچ جیاوازی یه کمان به دهست ناکه وی له نیوانیاندا ، له باره ی بی باوه ری و گومرای و نازاوه نانه وه ، به راستی کوری باوکی خویان لهوانه و له دوژمنایه تی مرؤفایه تی و کاری ناپه سهند و گوی نه دانیان به هیچ پهیمانی مه گهر برسن به وینه ی بهرز کردنه وه ی کیوی تور له سهریان ، وامان پشان نه دن که خراپه کردنی رهوشتی نه گورپراوه له نیو جول که دا ههر چنده کات و جیگه گورانی به سهردا بیت ناگورین وینه ی دوویشک و پیوه دانی چزه که ی و وینه ی مار له رزاندنی زه هره کهیدا . (پروژ کولاتی حکماء الصهیون) گه وره ترین به لگن له سر دوژمنایه تی کردنی مرؤفایه تی و پهیدا کردنی رهوشتی بیژلیکراو بو ناده میزاد .

به ده گمن جول که چاکیان لی هه لته که وی ، به گویره ی تاقیکردنه وه سروشتیان ههر خراپه کردنه ، به که می چاکیان لی پهیدا نه بی ، وه ک نه مانه خوا له م نایه ته ی دوایدا باسیان نه کا و نه قهر موی:

﴿ لَكِنَّ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ ﴾ به لام نهو که سانه ی نهوتو به رده وام و زانای کارامه ن له زانستدا له جول که کان ، گومان رویان تی ناکا و به زانین و زانستی خویان

نه گهن بۆ سودی خوځان و بۆ سودی ناده میزاد . به لّام نهو که سانه نامه کان نه زانن و
شاره زای همه جورهی زانیارین و کاریان پی ناکهن له ناوهرۆکا زانانین ، نهو زانایانهی
کارامه و کار به زانیانی خوځان نه کهن و نهی عهبدولای کوری سهلام و هاوړپکانی . که واته
باوهری گهش و زانستی دامه زراو نه به پیشه و یا بۆ خاوه نه کاریان ، نه یان به بۆلای همه و
بیرو باوهرپکی راست ، رایان نه کیشتی بۆلای به کیتی خوای مه زن ، زانیاری راسته قینه
نه نجامه که ی باوهرپهتانی راسته ، بۆیه خوای مه زن نه فهرموی:

﴿ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ﴾ وه که سانیکی نهو تویش
باوهردارن له وان و له یار و یاوهرانی پیغه مهر و له پهیره وی نیسلام باوهر نه هیتن به شتی
ها توته خواره وه بۆلای تو و به شتی نیراوه له پیش تو له قورئان و له نامه پیشه کان . له بهر
به رزی پله ی نو یژ خوا نه فهرموی:

﴿ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ ﴾ وه من خو شم نهو ی له بهر چاکیان که سانیکی نهو تو
و نو یژه کاریان نه کهن و رای نه وه ستین به یی ناته وای.

زانایان بیریان جیا وازه له باره ی نووسینی و وشه ی ﴿ المقیمین ﴾ هه ندیکیان به و جور هیان
نوسیوه و نه لّین : مه نسوبه به (أمدح) هه ندی تریان نویسیوانه به (المقیمون) نه لّین :
موبته دایه و رسته ی ﴿ أولئك سنؤتیهم ﴾ خه به ره بۆ نهو و بۆ ﴿ المؤتون ﴾ و بۆ
﴿ المؤمنون ﴾ .

﴿ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴾ وه که سانیکی
نهو تو زه کات نه به خشن به هه ژاران و ، که سانیکی نهو تو یاوهریان ههیه به رۆزی دوا یی
نهو که سانه نیمه نه به خشین به وان پاداشتیکی گه و ره .

خوای مه زن کاتی باسی نهو جوله کانه ی کرد پر ساریان له پیغه مهر کرد نامهیه کیان بۆ
بهیتی له ئاسمانه وه ، نهو پر سياره بۆ شاره زایی و فیر بوون نه بو ، بۆ پلار و گالتنه و توانج
بو ، باسی کرده وه خراپه کانیشی کردن ، بۆیه له مه و پاش وه لّامی نهو پر سياره یان نه داته وه
بهرونی و نه فهرموی:

﴿﴾ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ
وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ
وَمَا آتَيْنَا دَاوُدَ دَازِبُورًا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ
مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى
تَكْلِيمًا ﴿١٦٤﴾ رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ
لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا
﴿١٦٥﴾ لَكِنَّ اللَّهَ يُشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ
وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾

بهر له وهی دهست بکهین بهمانا کردنی نایه ته کان بازانین مانای ووشهی ﴿﴾ الوحي ﴿﴾

چیہ ؟

نہو ووشهیه به زور مانا هاتوه ، نهوانه ی شایانی ناسن بو نئمه نهمانه ی خواره وهن :

۱- هاتوه بهمانای فری دانی مهبهستی له لایدن خوای گه وره وه بو نیو دلی هه ندی
ناده میزاد و جگهی نه وه ی پیغمهر بی بهی نوینهر ، وهك فهرمی به دایکی موسا
﴿﴾ و اوحینا الی ام موسی ان ارضعیه ﴿﴾ نئمه خستمانه دلی دایکی موسا که تو
شیر بده به موسا ، سوره تی نهلقه سهس ، نایه تی (۸)

تهفسیری زمانکوی

۲- هاتوه بهمانای فرماندان له‌لایه‌ن خوای مزنه‌وه بهمه‌ندی گماندار بۆخۆ
 ناماده کردیان بۆ به‌جی هێسانی مه‌به‌ستی له‌مه‌به‌سته‌کان ، وه‌ك خوا نه‌فرموی
 به‌میش هه‌نگ : ﴿وَإِحْسَىٰ رَبُّكَ إِلَىٰ النَّحْلِ أَنِ اتَّخَذَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا﴾
 وه‌په‌روه‌ردگاری تۆ فرمانی نارد بۆلای میش هه‌نگ كه‌ده‌ست بكه‌ و وه‌رگه‌ره
 له‌كه‌توه‌كان چهل‌دین هوده‌یه و چۆنه‌تی نه‌و فرماندانه بۆ ئیمه‌ شی ئاكره‌مه‌وه ،
 هه‌موو بونه‌وه‌ران به‌رانهر به‌خوا به‌كسانن بۆ هه‌موو كار و وه‌لامدانه‌وه‌یه .

۳- هاتوه به‌مانا فرموده‌ی خوا له‌گه‌ل پێغه‌مهران راسته‌وخۆ به‌ی نوته‌ر ، ها به‌هۆی
 جیره‌ئیلوه ، به‌و جۆره‌ زانراوه له‌وكاتانه‌دا جیره‌ئیل به‌جوبایه‌ بۆلای پێغه‌مهر ﴿ﷺ﴾
 به‌بردنی ئایه‌ته‌كانی قورئان پێغه‌مهر ﴿ﷺ﴾ دلی نه‌كه‌وته‌ په‌له‌ و خورپه‌وه ،
 به‌جۆری پیه‌وه‌ندی به‌بونه‌وه‌رانه‌وه‌ نه‌په‌چرا و به‌هه‌موو نه‌ندامه‌كانی و له‌شیه‌وه‌ خۆی
 ناماده نه‌کرد بۆ وه‌رگرتن و فێربوونی ئایه‌ته‌كان ، به‌جۆری ئیمه‌ ناتوانین چۆن‌یتسی
 نه‌و شیه‌ویه‌ شی بکه‌ینه‌وه ، نه‌م به‌شه‌ مه‌به‌سته‌ له‌م ئایه‌ته‌دا كه‌نه‌فرموی:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾ به‌راستی په‌نجام و سروشمان نارد بۆ لای تۆ به‌هۆی جیره‌ئیلوه
 كه‌قورئانی پیرۆز بخاته‌ دله‌وه ، به‌هوشیاری و له‌كاتی خورپه‌ی دلتا و تێش وه‌وت گرت .
 ﴿كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ﴾ هه‌روه‌ك په‌نجام و سروشمان نارد بۆلای نوح ، هۆی ده‌ست
 بێ کردنی نوح له‌نتو پێغه‌مهرانه‌دا له‌به‌ر نه‌وه‌یه‌ دوای ئاده‌می باوکی هه‌موو پێغه‌مهران
 به‌كه‌مین پێغه‌مهره‌ كه‌ گه‌له‌كه‌ی نازاریان دا‌ی و دلی خۆی به‌ستی به‌جی به‌جی کردنی
 فرمانی خواوه ، نوح باوکی هه‌موو پێغه‌مهرانی پاش خۆیه‌تی .

﴿وَالَّذِينَ مِنْ بَنِيهِ﴾ وه‌سروشمان نار بۆلای پێغه‌مهران له‌دوای نوح وه‌ك هود و
 صالح و شوعیب .

﴿وَإِبرَاهِيمَ إِلَىٰ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ﴾ وه‌ئیمه‌ په‌نجا و سروشمان نارد بۆلای
 ئیبراهیم و بۆلای ئیسماعیل و ئیسه‌اقی کورانی ئیبراهیم .

﴿وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ﴾ وەبۆلای یەعقوب و کورەکانی کە (١٢) کور بون ،
ناوبردنی کورانی یەعقوب لەپریزی پەنجاو و سرووشدا بۆلای نێردراوەکانی خوا و امان
پیشان ئەدا کە ئەوانیش پێغمەمرن .

﴿وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ﴾ وەسروش و پەنجاومان نارد بۆلای عیسا
و ئەیوب و یونس و هارون و سولەیمان .

ناوبردنی ئەو پێغمەمرانە بەتایبەتی هەرچەندە رستەیی ﴿وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ ئەیان
گرێتەووە لەبەر ئەوەیە کە ئیبراهیم یەکیکە لەو پێغمەمرانە دلتی خۆی بەستبو بەجێبەجێ
کردنی فەرمانی خوا و خواوەنی کۆشش بوووە عیسایش کۆتایی هاوری پێغمەمرانە جگەیی
موحەممەد ﴿ﷺ﴾ پێغمەمرەکان بەپێغمەمرە بەرێژ و بەناوبەنگەکانی ترن و نازاری زۆریان
چێشتوووە .

﴿وَأَتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا﴾ وەئیمە بەخشیومانە بەداود نامەیک کە ناوی زەبورە ، زەبور
بەمانا نوسراوە ، بریتی بوووە لەسوپاس و باسی خوا و ئامۆژگاری . یاسا و کار و فەرمانی
رەوا و قەدەغەیی تێدا نەبوووە . داود بەیاسا و دەستوری تەورات کاری کردوووە ، پاش
ئەوێ خوا ناوی کۆمەڵی لەپێغمەمرانی روون کردوووە لەنایەتەکانی پیشوودا بۆ پێغمەمر،
هەروەها بەاسی هەندیکێ تر لەپێغمەمرانی بۆ روون ئەکاتەووە کە ئەفەرموی :

﴿وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ﴾ وەئیمە هەواڵ ئەدەین بەتۆ چەندین فروستادەو
پێغمەمران ئیمە بەراستی ناو و بەسەرھاتی ئەوانمان گێراوەتەووە بەسەر تۆدا لەپیش ئەم
سورەتەدا وەك یوسف و زەکەریا و یەحیا و ئەلیسەسەع و لوت و عوزیر و جگەیی
ئەوانیش .

﴿وَرُسُلًا لَمْ نَقْصِصْهُ عَلَيْكَ﴾ وەپەرەوانەمان کرد چەندین نێردراوی تر ئیمە ناو و
ناونیشانی ئەوانمان نەگێراوەتەووە بەسەر تۆدا ، خوای مەزن ژمارەیی پێغمەمرانی باس
نەکردوووە ، ئەوێ راستی بێ چاک وایە زانیی ژمارەیان هەواڵەیی خوا بکەین ، چونکە

زانایان بیران جیاوازه دهرباره ی ژماره یان خوا ی مه زن له نیو باسی نهو پیغمه مراندها به ناوی خو به وه ناوی موسای نه بر دوه ، به تنه ها باسیکی بو جیا کرد و ته وه ، چونکه له نیو پیغمه مراندا هه ر نهو راسته و خو له گه لیا فهرموده ی له گه ل کروه ، هه رچه نده خوا له گه ل هه مویان فهرموده ی کرد وه ، به لام گفتوگۆی له گه ل موسادا شیوه یه کی تایه تی داوه تی و له پستی په رده وه گفتوگۆی له گه ل کرد وه ، نهو په رده یه چ جوړیکه و چون و تو ویز کراوه خوا ی مه زن رونی نه کرده ته وه ، پیوسته نیمه ش باسی نه کهین و پرومان پی هه یی ، موسا به هه ر شیوه یه خوا ریزی دایستی پله ی له ریزی پیغمه مران که متری ناکاته وه ، مانایشی وایه له هه مویان گه وره تره چونکه ره وانه کردنی جبرئیل بولای کوتایی پی هاوه ری پیغمه مران به ریزترین پله و گه وره ترین پایه یه بوی ، له باسی موسادا خوا نه فهرموی:

﴿ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَا تَكْلِيمًا ﴾ وه خوا گفتوگۆی کرد له گه ل موسادا به گفتوگۆ کردن به یی میانجی ، نه وه یش پله ی به ریزه بو موسا ، نهو گفتوگۆیه وه ک باسمان کرد هه ر چون پی بووه پیوسته له سه ر نیمه به یی چند و چون پرومان پی هه یی و بهس .

پرسیار / نایا هه مو پیغمه مران دانیشتوی رۆژه لاتن و هیچ کامیان رۆژئاوایی نین ؟ چین و یابان و ولاتانی تری رۆژه لات پیغمه مران هه بووه یان نه ؟ نه گه ر هه موو پیغمه مران رۆژه لاتنی بن مانای فهرموده ی خوا که نه فهرموی ﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا ﴾ وه به راستی نیمه ره وانه مان کرد وه له نیو هه موو نه ته وه یه کدا فروستاده یه ، دواپی چون نهو بهر و رایه پیک دی که خوا واز له هیچ که سی به یی سود ناهیتی ، نایا ناردنی پیغمه مر تایه ته بو نه ته وه یه ک و نه ته وه یه تر بی بهش بی ؟ بو ره گه زیکه و ره گه زی تر نه یی زور رونه میهره بانی خوا بو هه موو که سه به یی جیاوازی ، واز له نهاده میزاد ناهیتی به یی سوود به بهرهلایی وایش پیوسته خوا بو هه مویان پیغمه مری بنیری بو موزده دان و بو ترساندنیان و نامۆزگاری کردنیان و یارمه تیان بدا هه تا بیانویان نه میتی به سه ر خواوه ؟

وہ لām / خاوەنی ئەو بیرو باوەرە کە ئەتێ : خوا واز لە ئادەمیزاد ناھێنێ بەبەرلایی و پێویستە کە بەلگەیە دابنێ بەسەریاناوو بەر لە مردنیان و پرسیار و سزادانیان ، دیارە ئەو بیرو باوەرە بیرو باوەرێکی گشتیە بۆ ھەمو ئادەمیزاد ، پەیوەندی بەرۆژھەلات و رۆژئاواوہ نیە ، پەیوەندی بەرەگەزی سبی و ڕەش و زەرد و سورەوہ نیە ، بەلگە دانان بەناردنی پێغمەریکەوہ نیە بۆ ھەمو شارو گوندی بۆ ھەمو گەلی . بەلکو بەلگە دانان بۆ ئادەمیزاد پەیدا ئەبێ بەناردنی پێغمەری یابەنامەبەکی نێردراو ، یابەدەستوریکی خوایی راوہستاو بێ بەسەر ئەو دەستورەوہ نوێنەران و جینگە نیشانی پێغمەر ، بەجۆری ئەگەر ئەو پێغمەرەیش بمرێ بەلگە ھەر بەردەوامە لەنێو ئادەمیزادا ئەگەر ئیمە ھەوالتی ناردنی پێغمەرانمان پێگەیشتی کەرەوانە کرابن بۆ رۆژئاواییەکان و بۆ ھەندیکیش لەرۆژھەلاتیەکان ، ئیتر ئەو پێغمەرانە لەخوێنان یان نە ؟ مانای وانێە خوا پێغمەری بۆ ئەوان نەناردبێ ھەر لەبەر ئەوێ ئیمە بێ ناگاین ، دووبارە پێویست ناکا بەلگە دانان بۆ رۆژئاواییەکان پێغمەران ھەر لەخوێان بن و ھەر لەوالتی خوێانا بن ، بەلام وانەبێ نامەکی رۆژھەلات و رۆژئاوایش ئەگریتەوہ بەبێ جیاوازی ، بەھۆی جینگەنشین و نوێنەرائی ئەو پێغمەرەوہ ، یا بەھۆی نوێنەری خوێانەوہ ئەو پەیام و نامەبیان بێ گەیشتی . بۆ سەلماندنی ئەو مەبەستە خوا ئەفەرموی : ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ﴾ وە ئیمە تۆمان ڕەوانە نە کردووہ مەگەر بۆ ھەموو ئادەمیزاد ، موژدە بدە بەبیاو چاکان و بیاو خراپان بترسێنە .

بۆ وەلامدانەوہی بەشی تر لەو پرسیارە لەنامە ھەرە کۆنەکاندا کە ئەو پەری کۆنایەتیان ھەیە ھەوالتیان داوہ بەناردن و پامی موحمەد ﴿ ﷺ ﴾ کە ھەموو بونەوہران ئەگریتەوہ و میھرەبانیە بۆ ھەموان ، ھەر لەو نامە کۆنەدا ھەیە کە بەناشکرا ناوی ئەبولەھەبیان ھێناوہ کە دوژمنی موحمەدە .

بۆغونە : (عەبدولھەق فەدریاتی) لەنامە (محمد في الأسفار الدينية العالمية) کە لە چاپ دراوہ بەزمانی ئینگلیزی و (عەقاد) وەری گێراوہ بۆلای عەرەبی لەنامە (العقریات

الإسلامية) بەناونیشانی (الطوالع والنبوات) لەنامەکانی (بەراھیمەکاندا، بەراستی لەبرگەی (٦) و برگەی (٨) لەبرگی دوودا : بەراستی ناوی فروستادەیی عەرەب نوسراوە بەزمانی عەرەبی و بەناوی (ئەحمەد) لەنێونامەی (سامافیدا) کەنامەی (بەراھیمەکانە) ھاتو : (بەراستی ئەحمەد دەستوری لەپەرورەدگاری خۆیەووە وەرگرتوو ، ئەو دەستورەش پڕە لەشتی کەلەجیگەیی شیاوی خۆیا دانراوە ، ھەروەھا ھاتوووە ئەلی : شیوہی (کەعبە) ی پیرۆز لەنامەی (الآثارفایدا) دا نوسراوە ، لەنامەی (زند ئافستا) کە ناوی دەرکردووە بەنامەی پیرۆزی مەجوسییەکان : ھاتوووە ھەوائی پیغممەری کەباسی کردوووە بەو کەمپەرەبانێ کە بۆ ھەموو بونەوەرانی بانگیان ئەکا بۆلای یەکییتی خواپە کەبێ وێنە ، دوژمنیکی بەرەنگاری ئەکا بەناوی ئەبولەھەب .

ناگرنجی ئەو ھەولدانانە لەجگەیی دروستکەری ھەموو بونەوەرانیوە دەرچوویی . بەراستی ئەبێ ئەو ھەولانە پەیی خاوە و سرووش بێ بۆ لای پیغممەری لەپیغممەران بپروا بکا بەپیغممەرایەتی پیغممەری بەھەزاران یا بەدەیان سالی پاش خۆی پەیدا بووبێ و ناوی ئەحمەد بێ و داوای پەرستی خۆی تاک و تەنھا بکا و دوژمنەکی ناوی ئەبولەھەب بێ .

ئەو ھەولدانانە بەلگەیی روون لەسەر دووشت :

(١) راستی موحەمەد ﴿ ﷺ ﴾ لەپیغممەرایەتی خۆیا .

(٢) بەراستی لەراپوردوی زۆرکۆندا خۆی مەزنیپیغممەرایەتی تری پەوانە کردوووە و نێمە

ناویانمان نەبیستووخوا ناویانی بۆ نەبردین .

کەواتە خواوەنی خۆندن و بیستن ھەرکاتی ناوی زانایەکی گەورەیی بینی لەنامەیە کدا ، ناوەکی بیست لەو نامەیەدا لەوانەیە ئەو زانا بەسودە پیغممەزی بووبێ ، دەستور و یاساکی ھەمویان یا زۆریان گۆرابن و دەست کاری کرابن ، ئەوانە ھەمویان لەژێر پوناکی مانای بەربلاوی پیرۆزی فەرمودەیی خۆیان کەئەفەرموی : ﴿ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ﴾ لەوانەیی ئەو ھەموو زانایانە خواوەنی سوود بن و ناویان بەچاکە براوە بەر لەپیغممەر ، ناوەرۆکی ئەو رستەیی بیان گرتەووە .

تەفسیری زمانکۆیی

پرسیار / بۆچی خوا لیڤه‌دا باسی ئەقلی نه‌کردوه له‌گەڵ ئەو یاسایانه‌ی پیشوودا ،
له‌گەڵ ئەوه‌یشدا خوای مەزن وه‌ك پیغمه‌ری کردووه به‌به‌لگه‌ی خوا ناسین به‌هۆی په‌یخام
و سروه‌شه‌وه ، هه‌روه‌ها ئەقلی‌شی کردووه به‌به‌لگه‌ ؟

وه‌لام / به‌راستی ئەقل به‌ی گومان نه‌بی به‌به‌لگه‌ ، به‌لام ته‌نها بۆناسینی بونی خوای
مه‌زنه‌ ، بۆ ناسینی رۆژی دوا‌یی و ئەو شتانه‌ی له‌به‌رچاوانین و ناسینی ئەو کارانه‌ی پێوستن
و ره‌وان و ئەو کارانه‌ی قه‌ده‌غه‌ کران پێوستیان به‌نامۆزگاری که‌ری هه‌یه‌ راغویی
ئاده‌میزاد بکا و رێگه‌ی راستیان بۆ ده‌ست نیشان بکا ، که‌واته‌ پێشه‌ و فه‌رمانی ئەقل له‌و
راوه‌گه‌دا ئیمه‌ له‌باسیداین ئەوه‌یه‌ بیزانی و وه‌ری نه‌گرێ له‌پیغمه‌ره‌وه‌ له‌پێوستیه‌کانی
باوه‌روه‌یتان و له‌به‌لگه‌کانی شاره‌زایی کردن بۆلای چاکه‌ی هه‌ردوو جیهان ، هه‌رکاتی
ئهوانه‌ی له‌پیغمه‌ره‌وه‌ زانی بریاری خۆی ئەدا و بریاری به‌ی گومان و سه‌رپێچی
کردن و بریاری به‌پیغمه‌ره‌وه‌ فه‌رموده‌کانی نه‌کا ، پیغمه‌رانی بۆ ده‌ستیشان ناگرێ یه‌که‌م جار .
﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ﴾ وه‌ئیمه‌ ره‌وانه‌مان کردووه چه‌ندین نێردراو هه‌ندیکیان
ناویان نه‌براه‌وه‌ و هه‌ندیکیان ناویان براوه‌ ، دادپه‌روه‌ر و موژده‌ده‌رن به‌به‌نده‌کانی خوا
به‌به‌هه‌شت ، یی باوران ته‌رسین به‌دۆزه‌خ و به‌سزادانیان .

﴿لَقَدْ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ له‌به‌رئه‌وه‌ی نه‌بی به‌سه‌ر خواوه‌ بۆ
ئاده‌میزاد به‌لگه‌یه‌ له‌دوای ره‌وانه‌کردنی نێردراوه‌کان و بیانویان نه‌میتێ .

زانایان ته‌لێن : سزادانی ئاده‌میزاد به‌ی پوونگرده‌وه‌ی هۆکه‌ی نابێ و ناگونجی ، یاسا
ده‌ستکرده‌کانیش ته‌لێن : به‌ی ده‌ربڕینی ده‌قی یاسا سزا ناسه‌ی به‌سه‌ر تاوانباراندا ، ئەوانه‌
ناشکران خۆیان له‌خۆیان پێوستیان به‌به‌لگه‌ نامیتێ : به‌لکو ئەوانه‌ خۆیان نه‌بنه‌ به‌لگه‌
له‌سه‌ر جگه‌ی خۆیاون .

هه‌رکاتی زانرا خوا ئاده‌میزاد به‌ره‌لا ناکا له‌کردوه‌و کاریانا به‌ی لی پرسینه‌وه‌ له‌وان ،
فه‌رمانیان پێ ئەدا به‌ چاکه‌کردن و خراپه‌یان لی قه‌ده‌غه‌ نه‌کاو پێوسته‌ ئەوانه‌یشیان پێ بگا

هەتا بیانویان نەمیتێ ئەگەر دژی ئەو شتانه هەلسان . ئەگەر پێیان نەگا دیارە خواوەنی بەلگەن لەو شتانه دا بەهۆی پەنجامی دڵ و سروشەووە بۆ پیغمەمەر ﴿ﷺ﴾ کە بۆ پیغمەمەر هاتوون ، هەر کاتی زانرا پیغمەمەر ان نوێنەرن لەنیوان خوا و ئادەمیزادا بۆ گەیانندی فەرمان و موژدەدان و هەر پەشە لی کردنیان ئەیشزانری ناردنی پیغمەمەر ان پێویستە بۆ ئەو مەبەستانە هەتا رێگەیی ، بیانویان نەمیتێ ، خۆای مەزن لەسورەتی (تاهە) ئەم باسەمانی بۆ پروون کردووەتەو .

﴿وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وەخوا زۆر گەورەییە و بەسەر هەموو شتێکا زāl ئەبێ ، هەر خوا دروست کەر و لەناو بەری هەموو بونەوەرانه ، هەموو شتی لەجیگەیی شیای خۆیا دانەنی ، بەتایبەتی ناردنی پیغمەمەر ان و هاتنە خوارەوی نامە پیرۆزەکانی خوا .
پیغمەمەر ﴿ﷺ﴾ پرسیاری کرد لە جولە کە کان : ئیو شایەتی ئەدەن کە من ناوم برارە لەنامە کانتانا ؟ ووتیان : شایەتی نادەین و نازانین کەسی تر پەنجام و سرووشی بۆ هاتی پاش موسا ، بت پەرستە کانیش ئەبان ووت بە پیغمەمەر ﴿ﷺ﴾ ئیمە پرسیاری تۆمان کردووە لەجولە کە کان لەبارەیی ناو بردنی تۆ لەنامە کانیندا گومانیان وایە تۆ نانس ، خۆای مەزن فەرموی بە پیغمەمەر ئەگەر ئەوان شایەتیش بۆ ئەدەن خوا شایەتیت بۆ ئەدا و ئەفەر موئ :

﴿لَٰكِنَ اللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ﴾ بەلام خوا شایەتی ئەدا بەشتی ناردویتی بۆ لای تۆ کە ئەو قورئانە سەر شور کەری ئادەمیزادە بەلگەیی پروون و گەورەیی بۆ پیغمەمەر ایەتی تۆ ، خوا ناردویتیە خوارەووە بەهۆی زانیازی تایبەتی بێ وێنەیی خۆی ، هەر خۆی ئەزانی چۆنی دارشتوو و رێکی خستوو بەشیووە بەهەموو زانیانی زمان پاراوی پرووی ئەم زەوی بە داماون و پەکیان کەوتوو و ناتوان لەبەر دەمیدا راوەستن .

﴿وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ وەفریشتە کانیش شایەتی ئەدەن لەسەر پیغمەمەر ایەتی تۆ و راستی نامە پیرۆزە کەت ، فریشتە کان بەبێ بەلگە شایەتی ئەدەن ، ئیو ی ئادەمیزادیش دواي بیر کردنەووە لەبەلگە باوەر بێهێن و شایەتی بەدەن بەو شتە هاتۆتە

خوارەو ەو ەو سەر پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ و ، بەسە خوا ەو شایەتی دان لەسەر ئەو بەلگانه دای
 ناو لەسەر راستی تۆ و پێغەمەرایەتیت ، کەواتە پێویستە شایەتی خوا ەو تۆ بەس بیّت .
 شایەتی دان دوو جۆرە : شایەتی دان بەزمان : ئەم بەشەیان جیگە ی گومان و باوەر پێ
 کردنە ، لەهەندێ جاردا ، شایەتی دانە بەکردهو بەکار : وەك شایەتی دان لەسەر
 دروست کەری خوا و توانای خوا ، شایەتی دانی بەخشندهی بەسەخواوەتی خواوەن
 بەخشش ، شەهادەتی دان لەسەر پەلاماردانی مەرووفی بەنازاییە کە ی ەو سەر دوزمن ، ئەم
 بەشەیان بەهێز تر و بەلگەدار ترە لە شایەتی بەزمان کە لەوانە یە گومان روی تی بکا .

هەندێك لەشایەتی دان بەکار و کردەو شایەتی دانی خوا ەو موحەمەد ﴿ﷺ﴾ کە
 کردویتی بەخواوەنی چەندین بەلگە و کاری بەهەموو کەس نەکراو لەسەر راستی ئەو ،
 هەندێ تریان شایەتی دانی قورئانە ەو پێغەمەر بەو ی قورئان لەزانایاری یەکانی خوا یە و
 زانیاری بونەو ەران نیە بێی بەنیشانە ەو چەندین هەلە ، بێگومان شایەتی دانی فریشتەکانیش
 پاشکۆی شایەتی خوان و پێویست بەشایەتی دانی تر ناکات .

هەموو کەسێ پێی خۆشە ئادەمیزاد پڕوا بەگفتوگۆی بکەن ، بەلام مەرووفی ژیر لای
 گەرنگ نیە بەدرۆی بجنەو ە بەمەرجی خۆی پڕوای بەراستی خۆی هەبێ ، هەرئەو ەیشە
 مەبەستی خوا لەو نایەتەدا ، واتە خوا ئەفەرمۆی بەپێغەمەر خۆی : گەرنگ نەبێ بەلای تۆو
 کەسێ پێغەمەرایەتی تۆ بەدرۆ بجاتەو ە و واز لە ئاینی تۆ بەهێتی بەو مەرجە ی تۆ راست
 نەکە ی ، پڕوات بەراستی خۆت هەبێ .

بێ باوەران بەتەنھا سەتەم کردنیان بریتی نیە لەو ەواوبەش دانێن ەو خوا ، بەلکو
 سەتەمیان لەخۆیان و لەئادەمیزادیش کردو ە ، سەتەمیان لەراستی کردو ە ، لەگەڵ
 ئەوانە یشدای سەتەمی گەورەتریان کردو ە بەرێگە گرتن لە خۆیان و هەندێ کەسی تر لەو
 رێگە یە ئەیانبا ەلای ئاینی خوا ، کەواتە ئەو بێ باوەرانە چۆنەتە خوارەو ە لەبێ باوەریدا ،
 چۆنەتە خوارو ە لەستەمدا ، گومران لەجیهاندا و لەپاشەرۆژدا ، بە شیو یە چاوەروانی
 ناکری بگەرێتەو ە ەلای رانمویی ، ەو ەوون کردنەو ی ئەو مەبەستە خوا ئەفەرمۆی :

إِنَّ الَّذِينَ

كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا

﴿١٦٧﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا

لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا

وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾ يَتَأْتِيهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ

الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَتَأْمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا

فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بہرستی کہ سانیکی نہوتو باوہریان نہہیناوه
 بہ پیغمہمراہتہی تو لہ جولہ کہ کان و رینگہیان گرتووه لہ نادہمیزاد لہ رینگہی راستی خوا
 نہلین بہعہرہ بہ کان باسی موحہمد لہ نامہ کانی نیمہدا نہ کراوہ و موحہمد درو نہ کا .
 ﴿قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ بہرستی لایانداوہ لہ ریسگہی راستی و خوئیانیان گومرا
 کردووه بہ گومراہ کی دوور و دریژو ناگہنہ کوتایی و جگہی خویشیان گومرا کردووه
 و گومان نہخنہ دہرونیانہوہ .

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا﴾ بہرستی
 کہ سانی باوہریان نہہیناوه بہ پیغمہمرا و ناویان شاردوۃوہ ، ستہمیان لہ خوئیانیان کردوہ ،
 بہدڑی پیغمہمراہتہی تو ہہلساون و رینگہیان لہ جگہی خوئیانیان بہستوہ ، خوا لہو کہ سانیانہ
 خوش نابہی ، و رانمویان ناکا بولای ہیچ رینگہیہ لہ رینگہ کان رزگاریان بکا لہ ناگر نہ گہر
 بہردہوامبن لہ سہر گومراہی خوئیانیان ، رینگہ وہرناگرن .

تہفسیری زمانکوی

﴿ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴾ مەگەر بۆ لای ڕێگەی دۆزەخ بەردەوام ئەبن لە نێو دۆزەخدا هەتا هەتایەو بەهەمیشەیی ، چونکە ئەو کەسانە ڕێگەی گومرايان گرتووە و لە ڕێگەی گومرای لایان نەداوە ، هەرچەندە ترسێنراون لە لایەن خواوە . ووشە (أبداً) یانی بەهەمیشەیی بۆ ئەوەیە نەوێک گومان بیری کەوشە (خالدین) بۆ ئەوەیە زۆر بێ نەک هەمیشەیی .

﴿ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴾ و ئەو فەرماندانەیی خوا بۆ مانەوێان لە دۆزەخدا بەهەمیشە لەسەر خوا ئاسانە بەگەرە و گەڕان نەزانێ ، ئەو ڕاستەییە بۆ دەم کۆت کردنەوی ئەو کەسانە بە گومانیان وایە ئەیان ووت : ئێمە کۆری خواین و دۆستی خواین گران نیە بۆی سزای خۆشەوێستانی خۆی نەدا .

هەندێ لەزانایان لایان وایە ئایەتی یە کەم تاییەتە بۆ جوله کەکان ، ئایەتی دوو هەم بۆ بت پەرستانە بەتاییەتی ، بەراستی جوله کەکان ڕێگەیان نەگرت لە موسوڵمانان بەپەیدا کردنی گومان لە دەرووندا . بت پەرستان ڕێگەیان لێ نەگرتن بەستەم کردن ئەو بو جەنگیان بەرپا کرد لە دژی پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ بە بەردەوامی جار لەپاش جار .

خوای گەرە وەلامی جوله کەکانی دایەو بەچەندین جۆریکی زۆر بەبلاو کردنەوی خراپەیی خۆیان و ڕوینان نەکردەو ، لەپاشا ڕوو نەکاتە هەموو ئادەمیزاد بەگشتی کە ئەو جوله کان و جگەیی ئەوانیش نەگرتەو لەبانگ کردنیان بۆ لای موحەمەد لەهەموو کات و جێگە یە کدا ، بەتاییەتی باسی ناردنی پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ نەفەر موی :

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ ئەو ئادەمیزاد بەراستی هاتووە بۆ لای ئێوە فروستادەییە بەتاییی ڕاستەو لەلای پەرورە کەری خۆتانەو بەشایەتی دان بەراستی ئەو قورئانە کە سەر شۆڕ کەری زمانیانە ، راست و دروستە و بانگی ئەندامەکانی خۆی نەکا بۆ لای خوا و واز هێنان لە جگەیی خوا ، ئەقلیش ئەزانێ ڕاستە ئەگەر بخریتە کار .

الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدَ اللَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ
وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ
إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
فَيُوفِيهِمْ أَجْرَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِّنْ فَضْلِهِ ؕ وَأَمَّا الَّذِينَ
اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا
يَجِدُونَ لَهُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾

﴿يا أهل الكتاب لا تغلوا في دينكم﴾ نهی خواهن نامه کان به جولہ کہو به گاورتانہ وہ
لہسنوری ثانی راستی خوتان دہرمہ چن ، جولہ کہ کان ٹہلین : عوزہیر کوری خواہیہ و
عیسا کوری ژنکی داوین پیسہ ! گاورہ کان ٹہلین : عیسا کوری خواہیہ و سیئہمی سنی
خواہیہ !!

﴿ولا تقولوا على الله إلا الحق﴾ وھیچ کہسی لہئیوہ مہلین ، خواہاوبدش و کوری
ہدیہ . باسئی عیسا بدوہ مہ کہن عیسا چوڑتہ ناو خواوہ و بوون بدیہک لہئیو لہشی خواوہ ،
عیسا بہراستی فروستادہی خواہیہ ، ٹہوہی راستی بی نہ عیسا کوری خواہیہ و نہ سیئہمی
سنی خواہیہ ، عوزہیر کوری خواہیہ .

﴿إنما المسيح عيسى ابن مريم رسول الله﴾ بہراستی عیسای کوری مہریم
نیردراوی خواہیہ و جگہی فروستادہی خوانیہ . ووشہی (مریم) بہمانا پەرستہرہ ، عیسا
کہدراوہتہ پال مریم نیشانہی ٹہوہیہ بی باو کہہ ، ہمو کہشیش بہناوی دایکہوہ بانگیان
ٹہ کرئی ، ہمر لہبہر ٹہوہیشہ لہسہر گوری مردوو بہناوی دایکہوہ بانگ ٹہ کرین لہکاتی
ٹہلقیندا .

﴿ وَكَلِمَتُهُ أَلْفَاها إِلَى مَرِيَمَ وَرُوحَ مِنْهُ ﴾ وه عیسا ووشه و فەرموده و موزدهی خوایه
 هاتوده بونهوه بدرستهی (كَنَ) یانی تو به ، بهسەر بهخو بههوی شتی هییچ ترهوه نهبوه و
 بهی باوك و بهی تووی باوكهوه بووه ، بههوی فویه کی جبره ئیلهوه ، وه عیسا خواوه
 گیانیكه له لایه ن خواوه دروست بووه بهی هوی تر و بهجگهی خوایی تر ، گیانی
 عیسایش گیانیكه وهك گیانه کانی تر دروست کراوی خوایه ، بهلام مانای ئایه تی
 ﴿ فَارسلنا إِلَیْها رُوحنا ﴾ یانی دواپی ئیمه ناردومانه بۆلای مەریه م خواوه ن گیانیکی پیروزی
 ئیمه که جبره ئیله .

خوای مهزن روی بی وینهی خوی نه کاته گاواره کان بهتایبه تی و نه فەرموی :
 ﴿ قَامِنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً ﴾ دواپی ئیوه باوه ر بهیئن بهخواو هەر ئه و بهخوا
 دابین ، باوه ریش بهفروستاده کانی خوا بهیئن هه مویان فروستاده ی خوان و عیسایش
 یه کیكه لهوان ، لایان مهده ن لهسروشتی خویان و دایان مه نین بهخوا و ئیوه مه لّین : عیسا
 سیهه می سی خوان ، هه ندی له گاواره کان نه لّین : سی خوا هه ن : خوا ، عیسا ، مەریه م ،
 هه ندی تریان نه لّین : خواکان پّک هاتون له سی کهس : کور باوك ر و حولقودس ،
 بهجوری تر نه لّین : بوون که خوایه ، زانیاری که عیسایه ، زینده یی که جبره ئیله .

﴿ اِنْتَهَوْا خَيْرًا لَّكُمْ اِنَّمَا اللّٰهُ اِلَهٌ وَاحِدٌ ﴾ ئیوه واز بهیئن لهوه ی خوا بهسی دابین و
 وازه تان چاکتره بۆ ئیوه لهوه ی خوا بهسی خوا دابین ، خوای مهزن بۆ به هیز کردنی
 یه کیتی خوی نه فەرموی : بهراستی نیه هیچ خوایه مه گه ر خوایه کی ته نها کهشایانی
 په رستنی ، خوا یه که و زور تر لهخوایه بههیچ جوری ناگونجی و ره وایه ، خوای مهزن
 بۆ له مه و پاش خوی پاك نه کاته وه لهوه ی کوری هه یی و نه فەرموی :

﴿ سُبْحَانَهُ اَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لِّهٖ مَا فِی السَّمَاوَاتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ وَكُفٰی بِاللّٰهِ وَكِیلاً ﴾ پاك
 و خاوینه خوا که بۆ خوا هه یی منال ، چونکه نه گه ر منالی هه یی ته بی خوا وینه ی هه یی
 نه بو ن رووی تی بکا ، ناشکرایه زاوژی بۆ مانه وه ی ره گه زه له بنه بر نه بوون . خوای مهزن

لەھەر جینگەيە کا خۆى پاك بكا تەو لەمنال بوون ، دوايى بەو باسە خۆى ئەكا بەخواوەن و پاشاى ھەموو بونەوەرەن و ئەفەرمۆى : بۆ خوايە شىتى لەئاسمانە كاندا و لەزەويدان ، ھەمويان دروست كراوى خوان ، دروست كراوى وەك عيسا چۆن ئەبى ویتەى دروست كەرى خۆى بى كەخوايە ، منال ئەبى ویتەى باوكى خۆى بى ، ئەگەر وايشىبى ئەبى ئەو شتانە لەئاسمان و زەويدان منالى خوان بى جياوازى و جيا كەردنەوہى عيسا لەناوياندا و بەسە خوا بەكاربەدەست بۆ بونەوەرەن و بەندەكانى خۆى لەكاتى ڕووداوى گرنگدا كاريان بسازىتى خوا پىوستى بەكەس و كور نە .

ئەوشى خۆى مەزن لەو ئايەتەى پىشوو دا باسى كرد سىروشتى راستى عيسايە و سىرو باوہرى موسولمانانە بەگۆرەى فەرمودەى خوا ، عيسا بەفروستادەى خوا ئەزانن بەبى جياوازى وەك ئىبراھىم و موسا و موحەمەد و پىغەمەرانى تر . لىرەدا گاۋرەكان ئەم پىرسيارەر ئەكەن و ئەلەين :

پىرسيار / چۆن عيسا ئەبى وەك پىغەمەرانى تر وايى ؟ ئەوان ھەمويان خواەنى باوكن ، عيسا بى باوكە ، دام و نەرىتى خوا تىك و پىك نادى و ئەبى عيسايش باوكى ھەبى ؟ وەلام / خۆى مەزن وەلامى ئەو پىرسيارە بەكورت ترين و گرنگترين وەلام ئەداتەوہ و ئەفەرمۆى : عيسا ووشە و موزدەى خوايە و گەياندویتی بەمەرىم و گيانىكە لەلايدەن خواوہداويە ، بەعيسا ، داواكارى گاۋرەكان كە ئەلەين : عيسا بەبى باوك پەيدا بووہ ، بەسەر نەرىتابازى داوى ئەوہى ئەوان ئەلەين ، زۆر راستە و بەجىن .

بەلام ھەلەى ئەوان لەوہدايە ئەلەين : ئەو جياوازى بە بەلگەى خوايەتى عيسايە ، ئەویش ھەلەيەكى يەكجار گەورەيە و ناقلۆ ، چونكە ئەگەر بى باوكى بەلگەى خوايەتى بى . ئەبى ئادەم شايانزى بۆ خوايەتى لە عيسا ، بەو بۆنەوہ ئادەم بى باوك و بى دايكىشە . بازدان بەسەر دام و نەرىتا گرنگ نە ، بەراستى ئاگر بۆ ئىبراھىم سارد بويەوہ بەدزى سىروشتى خۆى ، كەواتە ئىبراھىم ئەبوايە خوايى . ئەمەيش بەسە لەھىچەوہ بى ھىچ شىتى

ئەو بونەوەر سەر سوڕێنەرە خوا بۆی گران نیه بەووشە (بیه) لە دایکەووە بێ باوک بەبێ
تۆی عیسا دروست بکا . دروست کردنی عیسا گەورەترینە لە دروست بونەوەرە
بەتایبەتی دروست کردنی ئادەم بەبێ باوک و بەبێ دایک .. گاوەرەکان و پاپاکان ئەیانەوئ
نەخوینەواران بۆ ئەلەتین و ئەلین : ئەو نیه خوا ئەفەرموئ : ﴿ وَرَوْحٌ مِنْهُ ﴾ بە گوێرە
مەبەستی خۆیان مانای ئەکەن و ئەلین : وە گیانیکیە لەخواوە . بەلام لەپاش و پێشی ئەو
رستەیه وورد نابنەووە کە لەپێشەووە ئەفەرموئ : ئیوە دەرمەجن لە سنووری خوا و ئاین
لەبارە ی عیساوە ، لەدوايشەووە ئەفەرموئ : مەلین عیسا سێهەمی سێ خوایه .

ئەگەر ئیوە ی گاوەر ووشە (مینە) ئەکەن بەبەلگە لەسەر خواتی عیسا ئەبێ ئەو شتانه
لە ئاسمان و لە زەویدان هەموو خوابن . چونکە خوا ئەفەرموئ (وَسَخَّوْ لَكُمْ مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً مِنْهُ) وەخوا رانی کردووە بۆ ئیوە شتی لە ئاسمانەکان و
شتی لە زەویدان هەمووان لە خواوەن

نوینەرانی گاوەرەکانی تەجران ووتیان بە پیغمەر ﴿ ﷺ ﴾ تۆ بۆچی هاوڕێی ئیمە شۆرە
داری ئەکەین؟ پیغمەر ﴿ ﷺ ﴾ چ کەسیکە هاوڕێی ئیوە ووتیان: عیسا، پیغمەر فەرموئ .
چ شتیکم وتوو. ووتیان تۆ ئەلێت: عیسا بەندەو فروستادە ی خوایه: فەرموئ ئەوانە
شۆرە ی نین بۆ عیسا، خۆی مەزن وەلامی دانەووە فەرموئ:

﴿ لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ ﴾ بەراستی مەسیح
لای خراپ نیه کە بێ بە بندە ی خواو لە نرخ ی عیسا کەم نایێتەووە جیگە ی شانازیە بۆی .
بەلام سەر شۆری ئەو بە بندە ی جگە ی خوا ی . وشە ی (نکف) ئەمەیه: کاتی مرۆف
چاوی فرمیسک ئەپێژێ بێ سێتەووە هەتا کەس نە ی بینێ .

خۆی مەزن وەلامی ئەوانە ی پێشوو ئەداتەووە لە گەڵ ئەو کەسانە ی شتی: فریشتەکان
کۆر و کچی خۆان بەم رستەیه خوا ئەفەرموئ ، فریشتەکانیش بەلایانەووە خراپ نی بە کە
بەندە ی خوابن ، چونکە ئەوان زۆرتر لە عیسا ئاگیان لەو شتانه هەیه لەبەر چاونین،

ئاگاداری ته‌خته‌ی پارێزراون (اللوح المَحْفُوظ)، هه‌شیانه هه‌لگرتوی عه‌رشن دوایی فریشته‌کان به‌و هه‌موو زانیاری و ئاگادارییه‌وه به‌ندایتی خوا به خراپ نه‌زانن مه‌سیح چۆن به‌ندایه‌تی خوا به خراپ دائه‌نی بۆ خۆی، با عیسا خاوه‌نی هه‌ندێ زانیاری تایه‌تی بێ. بشزانی پێگه‌یه تر نه‌یه بۆ وه‌رگرته‌ی رزگاری له‌ سزا به‌ جگه‌ی به‌ندایتی نه‌و ئایه‌ته وه‌ك ده‌رته‌كه‌وێ وه‌لامه بۆ گاوه‌ره‌كان كه نه‌ئێن: عیسا كۆری خوايه بۆ بت په‌رستانیش كه گومانیان وایه فریشته‌كان كچی خوان.

﴿وَمَنْ يَسْتَكْبِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا﴾ وه‌هه‌ر كه‌سێ په‌رسته‌ی خوا به خراپ دابنێ و خۆی به‌گه‌وره بزانی به‌رانبه‌ر به‌خوا، دوایی هه‌موویان كۆته‌كاته‌وه بۆلای خۆی، هه‌تا ماف و سزای خۆیانیان بداتی.

خوای مه‌زن باسی چۆنیه‌تی نه‌و كه‌سانه‌ی نه‌كردووه چۆنیان سزا نه‌دا خۆیان له‌وه به‌گه‌وره‌ترو به‌ پێترتر دائه‌نێن كه په‌رسته‌ی خوا بكه‌ن و به‌ به‌نده‌ی خوا بن. به‌لام باسی پاداشتی باوه‌ر دارانی خرا په‌رستان ته‌كا بۆیه كه‌مجارو ته‌فه‌رموێ:

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِ﴾ دوایی به‌لام كه‌سانێكی نه‌وتۆ باوه‌ریان هه‌تاوه‌و كرده‌وه چاكه‌كانیان كرده‌وه، دوایی خوا به‌ ته‌واوی ته‌به‌خشێ به‌وان پاداشته‌كانیان و، خوازۆرتتر ته‌به‌خشێ به‌وان له‌وه‌ی به‌وانی به‌خشیه‌وه، له‌ پاداشت له‌ گه‌وره‌یی و میهره‌بان خۆیه‌وه.

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ وه‌به‌لام كه‌سانێكی نه‌وتۆ په‌رسته‌ی خوا به‌ چاك نازانن و خۆیان له‌ ئاستی خوا به‌ گه‌وره دائه‌نێن، دوایی خوا سزایان نه‌دا به‌ سزایكی خاوه‌ن ئازار.

خوای مه‌زن دوای باسی پاداشتی باوه‌ر دارانی كرد باسی تۆله‌و سزای نه‌و كه‌سانه ته‌كا خۆیان به‌ به‌رز دائه‌نێن ده‌رباره‌ی په‌رسته‌ی خوا. یانی سزای نه‌و كه‌سانه پاش پاداشتی باوه‌ر دارانه هه‌تا بۆ یه‌كه‌مجار چاویان به‌و پاداشته‌ گه‌وره‌یه بكه‌وێ و له‌ دوایشدا سزای خۆیان ببینن، هه‌تا ده‌رده‌كه‌یان گرانه‌تر بۆ هه‌موو كاتی.

ته‌فسیری زمانكۆیی

﴿ وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴾ وه دهستيان ناکه وئ بۆ خويان له جگه ی خوا سهردارو دۆستى کارو فهرمانيان بگريته دهست بۆيان ههلسورپيئي و يارمهتي دهريان نيه بيانپاريژئ له سزای خواو رزگاريان بکا.

لهو ئايهتي پيشوودا خواي مهزن بۆماني رۆن کردهوه پيويسته خوا به تاك و تنهها بهرستري، كهسي تر شاياني بهرست و گهوره يي نيه، باسي ئهو كه سانهيشي بۆ كردين له سنوري ئاين دهريه چن، بهنده كاني خوا نه به نه ريزي خوا له بهرست و ريزدا. له مهو دوايش به يارمهتي خوا به سهرهاتي ئاين رۆژ له دواي رۆژ و بيروباوه راني تر نه كهين كه چون پهيدا بووهو گۆراني به سهردا هاتووه به دريژاي تيه پر بوني ساڻ و رۆژ.

بهراستي به دريژي كۆنايه تي ئاده ميزاد، ههروهها بهرستينيش بهو شيويه له گهڻ ئايندا هاتوته بونهوه. ئهو بهرسته ش ههري جۆري بوي و له سهر ههري شيويه بوي له ههستي ئايني چوي نه بۆتهوهو ههري بهردهوام بووه له گهڻ ئايندا.

زاناياني خاوهن كۆلينهوه له بنجو بنهواني ئاين ناسيدا. بيري جياوازيان ههيه كام بيو باوهري له پيشهوه هاتوته بونهوه، بيروباوهريه پوچ و نهفسانه ييه كان يا بيو باوهري به كتاه بهرستي و باوهريهتيان به خوايكي تاك و تنهها. ههروهها بۆ وهلامدانهوي ئهو پرسيارانه بيري جياوازيان ههيه، ئايا ههستي ئايني له كۆن كۆنهوه له گهڻ پهيدا بوني ئاده ميزادا بۆوه، له بهر ئهوهي ههندي رۆداوي سامناكيان تيبني كردهوه له سروشتا كه ئهو سامه ههري چوارلای گرتوون و بونه هۆي راجله كيني ئاده ميزاد، ههمووشيان بونهته هۆي راجله كين، بۆيه به ناچاري پهلاماري شتيكي نادباري ئهدهن و ناوي نهين ئاين، بۆنه هيشتي ئهو ترس و سامه، وايش ئهبي ئهو ههسته ئاينيه له ريگهي راغوبی خواو بووي كه له قولا ي دهرونيان و سروشتي پاكيان ورياي كردهنهوه، دواي بهرستني خوايكي تاك و تنهها دهستي بي كردي له شيويه به شيكي وادا كه بهراستي خوا نه خشي سنوره كاني بۆ كي شابن به هۆي راغوبی پيغمهههريان و فروستاده كاني خواوه.

بۆ وه لامي ئهو شتانه ئيمه لامان راستي و دلمان نارام بگري بۆ لاي و برومان پي ههيه ئهمهيه: باوه رههتيان به يه کيتي خواو ههستي تايين پهيداوون له گهله بووني ئادهميزادا به هۆي ئهو شتهوه که چهقيوه له دهروندا له سهر سروشي تايين. به راغوي و ئاراسته کردني ئهو که سانه خوي مهزن رهوانه ي کردوه بۆ لايان، کردووني به راغوي کهر ههتا دهستيان بگرن به بۆنه ي ئهو سروشهوه ههتا له وان بخوري بۆ چيگه لي ي خوراو کان و شوينه راستيه کان و بيانپاري ئي له گومراي و لادان له ريگه ي راست و دوريان خاتهوه له دهشتي سهرگهرداني بيروباوه ره کان و شويني ههله خليسکاو.

ئهو شته ئيمه بزانين ئهمهيه نه قل راغويان بکا بۆ لاي ئهو شته. که واته ئهو کاته خوي مهزن ئادهميزادي دروست کردوهو ديارى کردوهو چيگه نيشيني خواين، پويسته که خوا راغويان بکاو شاره زايان بکاو پيشه وه ي خويان بۆ روناك بکاتهوه بۆ ريگه ي ژياني رۆژانهيان، خوا توپشوداريان بکا بهو شته چۆنيهيان چاك بکاو رهوشيان بۆ ريك بخاو بير کردنه ويان ئاراسته بکا بۆ لاي شتي بيروباوه ريان ريك و ييك بکاو په رستيان راست يي لهو دروشمانه به جي ئه هيتن بۆ خوا، ئهو داراييه ئه يان نيړن بۆ هه ندي شوين بۆ نزيكبو نه ويان له خوي مهزن، ههروه ها ئهو راغوي و شاره زايي کردن و ئاراسته کردانه ناگوئي له سهر دهستي که سي نه يي خوا هه لي بژاردون له ئادهميزادو کردووني به خاوهن و شايان بۆ هه لگرتني، ئهو په يامانه و گه ياندني ئهو شتانه رهواو قه دهغه ن له فهرمانی کاني خوا.

له بهر ئهوانه ي پيشوو ئيمه برومان وايه تيك داني بيروباوه رو په رستي رواتهت و سروشت و رپرگرتن له بتان و نزيكبو نه وه له وان به پارانه وهو زاري و پيش کهش کردني دهردوگيرو دارايي بۆيان چهند کارين پهيداوون له دواي بيروباوه ري يه کيتي و په رستي خوا به راستي يه که مين دروست کراوي باوکی ئادهميزادا که ئادهمه ئهو که سه يه له خوي هاو ريگه ي هه موو ئادهميزادي دروست کردوه. خوا کردويه تي به فروستاده بۆ خيژان و

نەوێ نەوێ کانی، خوا توێشوداری کردوون بە جوړی له جوړه کانی به خوړپه ی دل
 (الوحی) هەتا بێ به چرایه، راڼوویی وەرگرن له په‌وشت و باوهر و پەرستندا، کورپه کانی
 ئادهم و نەوێ کانی ماوێه له کات له‌سەر بیروباوهری راستی رۆیشتن هەتا وورده وورده له
 روناکی ئەو چرایه دور کهوتنەو به‌سەر گەردانی کهوتنە گێژای سەر لی شیوان. کهوتنە
 دواي بیروباوهری پوچ، بۆ وێنە دروست کەری خۆیان به گوێهری گومانیان چەندین
 پەیکەر و وێنەیان بۆ تاشی بۆ مەفرک و پیروزی، دواي سەرباریان نا به جوړی رۆژ و پەرستن
 بکەن بۆ وێنەکان به گوێهری هەوێسی خۆیان: نادیارای شوناسن (الکاهن) بردنایان به
 رینگە چەوت چەوتێدا به ئەزا نین هەندێ جار و بەفیل و جادوگەری هەندێ جاری تر،
 بۆیان سازاندن چەندین جوړ له پەرستن و دوور له خوا، نەخشەیان بۆ پەرەخساندن که ئەو
 پەیکەرانه خاوەنی توانای نادیارین، هەلبۆژاون بۆ ناسینی شتە نادیارەکان، ئەتوانن
 پەيوەندی به خواکانەو بکەن بەهۆی هەندێ شتەو که خۆیان به بوختان رێکیان
 خستوون، داوايان وابوو ئەو پەیکەرانه ئەتوانن له گەل خواکاندا گفتوگۆ بکەن و سودیان
 لی وەرگرن، رینگە بگرن له خراپەیان به نوشتەي جوړبەجوړ و جادوگەری. بەراستی چوار
 لای خاویان داڕشیو بەو پیاو نادیارای شناسانە به گفتوگۆی پڕوپوچ و رزانەویان که
 پلەي بەرزیان داوونی پاش مردنایان به گێل و گەوجی کردنایان به پەرستراو، پەیکەریان بۆ
 ئەتاشین، به دەردۆ گێڕ و پارانەو ئەچونە لای ئەو پەیکەرانه.

بۆ راست کردنەوێ ئەو پێ پەو پوچانەي ئادەمیزادی پاش ئادەم له باوهر و هەلەي
 په‌وشتیان خواي مەزن ناویناو پێغمەران و فروستادەي ئەنارد بۆلایان لەو کۆمەڵانە
 زاوژیان کردبوو له منالە کانی ئادەم و ئەیان بردن بۆلای راڼومایی و یشارەزا کردنایان
 بۆلای رینگەي راست، گومارایان نیشان ئەدان بۆ ئەوێ بیان گێڕنەو بۆلای سەرچاوەي
 راست و پاکی ئایینی خوا، بۆ ئەوێش دوریان بچەنەو له پەرستنی بته‌کان. ئەوا ئەیان
 ئارەزوایان له راڼوویی ببوایه راڼوویان وەرئەگرت، هەندێ تریان که کەر بوون له ئاستی

بيستنی راستی نه‌وانه له‌سهر ياخی بوونی خوځيان و له‌نيو نه‌وپه‌ری خراپیدا نه‌و په‌رده‌یه به‌رچاوی گرتبوون و مانه‌وه له‌سهر خوا نه‌په‌رسن.

بۆ وه‌رگرتنی ناوه‌رۆکی نه‌وانه له‌ پيشه‌وه باسکران ته‌ماشای نایه‌تی (٢١٣) له‌ سورته‌تی نه‌لبه‌قه‌رده‌دا بکه‌ن له‌گه‌ل نایه‌تی (١٩) له‌ سورته‌تی (یونس) بۆ نه‌وه‌ی به‌ باشی تیبگه‌ن به‌ چ شیوه‌یه کۆمه‌لتی ئاده‌میزاد گۆزان.

به‌راستی نيمه نه‌گه‌ر به‌ ووردی ته‌ماشای میژووی هه‌ره کۆنی گهلانی رابوردو بکه‌ین به‌ی گومان ده‌ستمان نه‌که‌وێ یه‌کیتی بوونی خوا پيش که‌وتوو له‌سهرهاوبه‌شدانان بۆخوا بۆ گفتوگۆی پرپوچ. بۆ نه‌ونه ناینی (به‌ره‌مه‌یه‌کان) و نامه‌که‌يشيان که‌ ناسراو به‌ (فیدا) له‌ کۆنترین نامه‌یه که‌ گه‌يشتی به‌ خوێنده‌واران و به‌ هه‌زاران پيش ته‌واراته، له‌و نامه‌یه‌دا باسی کراوه به‌ ناوی (براهاسباتی) مانای نه‌و په‌سته‌یه یانی عاوه‌نی نوێژو که‌سێ به‌ ته‌نها نوێژی بۆ بکری و نه‌و که‌سه‌یه ئاواتی ئاده‌میزاد نه‌هێسته‌دی و، وولامی پارانه‌وه‌يان نه‌داته‌وه هه‌موو کارو باری ئاسمانه‌کان و زه‌وی هه‌لته‌سورپیتی. نه‌وانه بوون مانای (براهاسباتی).

خوايش لای براهیمیه‌کانی خوايکی ته‌نهاو تاکه، هه‌لته‌سورپه‌ری بونه‌وه‌رانه هاوبه‌شی بۆ نه‌بووه. له‌ هه‌ندێ نامه کۆنه‌کانياندا هاته‌وه: که‌ سودی ئاده‌میزاد له‌ ژياندا نه‌وه‌یه په‌يه‌هندی به‌ خواوه بکه‌ن و به‌چنه‌وه بۆلای و خوځيانی بۆ فیداکاری بکه‌ن و رێگه‌یه بۆ نه‌وانه بیانوه‌ی بێ په‌رستی خوايه به‌ به‌رده‌وامی و خوځيان خه‌ریک بکه‌ن به‌ ئاواته‌کانی ژيانه‌وه به‌ فراوانی بۆ سودی پاشه‌ رۆژ.

به‌لام به‌ درێژه‌ی شه‌وو رۆژ بت په‌رستی جیگه‌ی نایینی گرتوه‌و نه‌وه‌ی راستی براهیمیه پيشه‌وه‌کانی له‌سهری بون لایاندا، دواي هینديه‌کان ده‌ستیان دایه بت په‌رستی وینه‌ی جو‌راو جو‌ری بونه‌وه‌ران، دواي ماوه‌یه (بوزا) هات بۆ لایان بۆ گه‌رانه‌وه‌ی ده‌ستوری راستی نه‌و نایینه به‌سهرخستنی هه‌ندێ ده‌ستوری نه‌و نایینه و که‌م کردنه‌وه‌و لا‌بردنێ هه‌ندێ تری،

(بوزا) وینهی تازکهری نهو نایینه بوو. بهلام بوزایش ناموژگاریه که ی پاش ماویه کرایه نایینه تری نازهی تاییه تی و سهر به خو. دواتر (بوزایان) کرد به خواو پهرستیان، خه یرو نه زریان پیش کش نه کرد، له به دردم پدیکهره که یا دهستیان نه کرد به گریان و سوزو پهنایان نه برده لای بو به خشین می مرامه کانیا و پیوستی و لابر دنی رودای ناهه موار.

بهلام له باره میسریه کانه وه که فیر عهون ماویه کردنی به بهندهی خو: نه وهی راستی بی پشکین و هلدانه وهی کله پوری کونیا له نیو زهویه کانیا دهری خستوه: یه کیتی خوا پیش که وتوتر بووه له سهر هاو بهش دانان بو خوا لای پیشوه کانیا، دهریشی خست که (نیدرس) باپیره ی پتجه می ناده میزاد دوی نادهم له لایه ن خوا می مدزنه وه نیردراوه بولایان به نایینگی تازهو راغوبی که بریان، میسریه کان نایان نه برد به (هوریس) یابه (هوریس) به راستی فرمانی پی نه دان به پهرستی خوا تاك و تنها و کم کردنه وهی جیهان پهرستی و به خوشه ویستی ناده میزاد و به دادپهروهی له کرده کانیا نداو له گفتو گویانداو به چاکه کردن له گهل یه کتری، به نه خوار دنه وهی مهیی و قدهغه کردنی به رازو نه خوار دنی گۆشته که ی، چاکه و خهیری بریتی کرد له سهر برینی ناژهل بو خواو به خشین باقله به ههزاران.

ههروه ها پشکین و چال ناسانی کله پوری زهوی یه کان بهلگن له سهر نه وهی که دانیش توانی میسر نه وانیدان نریکبون له پیغه مهرا نه وه خویان به تاك و به تنهای ناسیوه و پهرستیان هه بو خوا کردوه به دهنگی نرم و به ترسانه وه. بهلام کاتی دوور که وتنه وه له یاساو له ناراستی راستی پیغه مهرا ن بت پهرستی و هاو به شدانان بو خوا سوواری باوهریان بوو. داینی به زهویدا، دوی دهستیان کرد به پهرستی هه ندی له ناده میزاد، بارودوخی چینیه کان وینهی هیندی و میسریه کان برون، نهوایش باوهریان به بوونی خواو تنها و تاکی خوا هه بو، لایان و ابو کس نازانی وینهی خوا چۆنه و چ شتیکه ههر خوا به تنها ههلسور پتهری کاروباری زهوی و ناسمانه کانه ههر نهو خاوهنی زانین و زانستی بی

وێنە، بۆ هەر جینگەیه برۆین خوا لەو جینگەیدایە بە دڵی پاکمەوه خویان پەرستوووە و هەر لەو پاراونەتەوه بە خەیر و چاکە کردنەوه. لە نامۆزگاری هەندێ لە پاشاکانیان بێژراوە: بەراستی خوا بەخشیویەتی بە هەموو ئادەمیزاد و دڵ و دەروون هەرکاتی بەراستی پەڕەوی بکەن ئەیان پارێژی و ئەیکیشی بۆلای ڕینگە ڕاست، خوا پێڕۆزبایی ئەکا لەلەشی چاک و سزای خراپەکان ئەدا.

هەموها چینیەکانیش وێنە جگەیی خۆیان بە درێژایی تێپەڕینی کات بەسەریانان لە بیروباوەری یەکیتی خوا و پەرستنی بە تەنھا لایاندان هەندێ لە ڕۆڵەتی دەرکەوتووی سروشت و خۆرو مانگ و ئەستێرە و ڕوبارەکانیان کردە پەرستراوی خۆیان و خۆیانیان لەوان نزیک ئەکردەوه بە جۆری لە پەرستن هەروها کار بەدەستان و پیاوێ ژێرەکان و مامۆستاکانیان کرد بە پەرستراو بۆ خۆیان. گەورە پیاوێ زاناکەیان (کۆنفۆشیوش) کە پێنج سەدو پەنجا ساڵ بەر لەدایک بوونی عیسا هاتووە جیهانەوه بەر لە مردنی (بوزا) بە (٩٣) ساڵ مرفیکی یەک خوا پەرستبوو، باوەری بە خوای تاک و تەنھا بوو و لای وابوو هەلسۆرپەری بونەوێرانەو پێوستە بە تەنھا پەرستنی بۆ بکری. بەلام کە ماوێ بەسەرمردنیدا ڕۆشت بیروباوەری پڕوپوچ هەرچار لای لێ گرتن لە سنوری ڕیزی ئەو زانیە دەرچوون، هەتا وایان لێ هات کردیان بە پەرستراو بۆ خۆیان جگەیی خوا.

کوران ئیسرائیلیش، باوەری یەکتا پەرستی خویان لە باوک و باپیرەکانەوه بۆ ماوێ، کاتی لەوان دورکەوتنەوه لە ڕینگە ئەوان لایاندا، خوای گەورە بە میهرەبانی خۆی (موسای) ئاردووە بۆلایان بۆئەوهی تازە بکاتەوه بۆیان ئایینی پێغمەرەکانیان و ڕاغوسی ئەوان، لە میسر بردینە دەرەوه و ڕوی پێ کردین بۆلای زەویە بەلێن پێدراوێ کان، موسا بە فرمانی خوا بۆ ماوێ (٤٠) ڕۆژ لێیان وون بوو لە دەشتی (سینادا) چووبو بە سەردەمی ئەو کاتەیی خوا بۆی دیاری کردبوون بۆ وەرگرتنی نامۆزگاری و فرمانەکانی (تەورات) لە خوای مەزن، لە ماوێ وون بوونی موسادا لە شخلی زێری خۆیان گوێرەکەیهکیان

دروست کردبوو کردیان به خوای خوڤان بۆ پەرستن، چونکه دەرونیان پەویەندی پەیدا کردبوو به بت پەرستنهوه له سەردهمی فیرعهونه کانداو دلّیان بۆی لی ئەدا.

تاقمی تریان لەوهو پاش بریاریان داعوزەیر کۆری خوایه، بەو بۆنەوه گومرایی لەسەر گومرایی ستم کردن لەسەر ستم زۆری سەند بەسەریان، کەرەسه پۆل و پارە پەرستی زالی بوو بەسەریان و بوون به بێندهی کالاک و الای جیهان دواپی که خراپەیان پەرهی سەند خوای مدزن عیسای نارد بۆ ئەوهی دەستوری موسایان بیر بڅاتەوه، تۆ پشوداری کردن به ئینجیل هەتا بەو بۆنەوه بیروباوەڕه کەیان چاک بکاتە وه، با نگیان بکا بۆ لای خوا پەرستی به تاک و به تەنهایی، ئەو کەرەسه پەرستیه دلّی رەش کردبون لەوانی دوربڅاتەوه، کەم کردنهوهی جیهان و هە ولدان بۆی کەمتر بکاتەوه، دواي ناردنی عیسا هەندیکیان باوه ریان هیناو راغوییان وەرگرت، زۆری زۆریان گومرایی لەسەر گومرایی پشتیان کردە عیسا. ماوهیه بەسەر ئەوانەدا باوەریان به عیسا هینابوو تێپەری، سەرلەنوێ بت پەرستی سوواری سەر شانیان بویهوه، له هەموو شتێ خرابتر خویان کرد به سێ خوا بریاریاندا که عیسا سێهەمی سێ خوایه، وێنەو پەیکەری عیسا و مەریهەمیان لەدارو بەردتاشی و هەلیان واسیو رێزیان لی گرتن، ئەچونە بەردهەمیان و کړنوشیان بۆ ئەبردن به پارانهوهو نزاهه داوای مەبەستیان لی ئەکردن بێندهی بۆیان به جۆریکی دەرچوو له یاسای خوا کەشیش و پارساو زانایانی خوڤانیان ئەکرد به نوێنەر له نێوان خوڤان و خواداو کردیان به پەرورەدگار.

عەرەبەکان یەکهەجار خویان بەدیه ک دانابوو، لەسەر ئایینی ئیبراهیم بوون، به پوختەیی خوای تاک و تەنهایان ئەپەرست، له هەموو تەنگ و چەلەمەیه کدا هەر پەلاماری خویان ئەداو بەس. دواپی وورده وورده هاوبەشدانان بۆ خوا سەری پێوەنان، هەندیکیان خوا پەرستیان پایەدار کرد، هەندێ تریان بوونه مانگ پەرست، ئەوانی تریان فریشتە پەرست، زۆرەشیان بوونه بت پەرست. عەرەبەکان زاوژیان کردو زۆربوون، پاش ئیسماعیل چونه

دهره وهی مه کهو به نیو دورگهی عهده بدا بلاو بوونه وه، هه کاتی له مه که بچونا به ده ره وه
 بو مفه کو پیرۆزی بهردیکی که عبهیان له گه ل خویمان نه بردو ریزی نهو بهردیهان نه گرت،
 دواى به وهیشه وه نه وهستان و نهو بهردیهان نه په رست. بۆیه یه کهمین جار عه مری کوری
 لوحا له شامه وه بیتیکی هینا به ناوی (هوبه یله وه) بو که عبهو په رستیان و کردیان به
 گه وهی به ته کان هه تا وایان لی هات لهو مایه وه (۴۰۰) سالی خیاند هه تا کاتی هاتی
 پیغمه ر ﴿ ۳۳ ﴾ به سه دان بتیان له که عبه دا هه لئاسی، هه تا وای لی هات هه موو هۆزی بتی
 تابه تی بوخوی بریار داو ریزی به ته کانی تری نیو که عبهیان نه گرت،

دواى نه وه روی سه ر زهوی پر بوو له بت په رستی، سته م و خوین رشتن و کردنی
 ناده میزاد به بهنده له لایه ن کار به ده ستانه وه، کهس خاوه نی خوئی و نامسی خوئی نه بوو،
 لهو کاتانه دا ناده میزاد پیوستی ته وای په یدا کرد بو گه رانه وهیان بۆلای ئاینی پیغمه ر
 پیشه وه کان، خوای گه وه به میهره بانی خوئی و یار مه تی خوئی بو ناده میزاد ویستی نامه یکی
 گشتی و شیاو بو هه موو کات و شوینی هه تا هه تا ره وانه بکا بو سه ر زهوی، هه تا به و
 بۆنه وه ره وشتی به رزو رینگهی راست و داد په ره وهی بگه رپته وه بۆلای کۆمه لگای
 ناده میزاد، دواى بو نهو مه ده سه ته فروستاده یکی کۆتایی ها وهی هه موو پیغمه رانی نارد بو
 ناده میزاد وهك موحه مه دی کوری عه بدولای، نهو نامه یه پی به خشی و کردی به
 فروستاده و پیغمه مری هه موو ناده میزاد و کردی به موژده رو ترسینه ر بۆیان، نامه که یشی
 کرد به کۆتایی ها وهی هه موو نامه کان به شیوه یه پیوستی ناده میزادی تیدا پی بو ژیا نیان
 خاوه نی نه رمی و روناکی و فراوانی داد په ره وهی و ئاسایشی. بشی به یاسای هه تا هه تایی
 هه تا له ناوچونی بونه وه ران.

به راستی ئاینی ئیسلام یه کهمین ئاینه بهر له هه موو بیکردنه وه یهك و دواى
 هه مووشیان که هه لئاسی و دهستی کردی به راست کردنه وهی با وه به خوا و بریاری
 جهنگی دای له گه ل هاو به شدانه ران بوخوا، به شیوه یه میانه جوئی و نه رمی و ئاسانی و

پارایی و بەزەیی تێدا نەبێ، جەنگی بێ سستی تێدا دەر نە کەوێ و هیچ جوړه نەرمی و
 رێکەوتنی ئی بەدی نە کرێ لە گەڵ ئەو کەسانە هاوبەشیان بۆ خوا دانابی بێگومان ئایینی
 ئیسلام لەو جەنگی بت پەرستانەدا پلە بە پلە بۆی نەچوو. بە لکە بە بێ وەستان و پشو
 کوتوپر ئەو جەنگی بەرپا کرد لە دژی بت پەرستان و، لەو رێگەدا بە سەدان قوربانی
 پیشکش کرد، بە دەیان دەر بە دەری و ناواری توشی پەپرەوانی بوو، بە پێچەوانەی یاسا و
 دەستوری پاشکۆی کە پەپەرەندی بە جوړی ژبان و هەلسان و مامەلە و خوار دەمەنی
 دانیشوانە و هەبوو کە بۆ قەدەغە کردنیان و بەرەوادانیان پلە بە پلە بۆی بچن، هەروەها
 لە یە کەمین کاتی هاتنە خوارەوی ئەو ئایینە هەلوێستی خۆی دیاری کرد بە دەنگی بەرز
 جاری بۆ داو پر بە دەمی خۆی هاواری کرد کە لەم بونەدا خۆی تر جگەیی خۆی تاک و
 تەنها نیە، هەر بە دەستی ئەو کاروباری هەلسوراندنی ئاسمانەکان و زەوی و هەموو
 بونە وەرانی تر بەرپەرە نەچن، وێنە ئەو کەسە تر نیە، داوای کۆمەکی لە کەسی تر
 ناکرێ بۆ ئی خوشبون و پاداشت و گەڕانەوی خەشم و سزای خوا لە جگەیی خوا.

هەموو کاری پەپەرەستە بە پەپرەوی کردنی فرمانەکانی خوا و پێچەمەرەو، پێچەمەرەش
 فرمان لە خوا وەر نە گری و ئەو ئەیکە یەنێ بە ئادەمیزاد، نزیکی و نەو لە خوا هەر بە هۆی
 ئەو شتانەو کە خوا کردوونی بە دەستور و رۆنی کردووە، هەر ئەوانیشن رێگەیی
 پەرستی پاک و رۆن و ئاشکرا و رۆتیی لە هاوبەشدانان دیاری نە کەن.

پێچەمەر ﴿﴾ بۆ ماوەی (۱۳) سال تەواو لە مە کەدا هەموو کۆشش و هەوڵی خۆی
 تەرخان کردبوو بۆ دەر هێنانی دەماری هاوبەشدانان بۆ خوا لە نیو ئەو کۆمەلە نە فامەدا و
 دانانی باوەری یەک خوا پەرستی پاک لە جیگەیی ئەودا و رۆاندنی یە کێتی خوا لە دلی
 قورەیش و جگەیی قورەیش و لە دلی ئەو عەرەبانەدا ئەهاتن بۆ مە کە لە کاتی حەج کردندا
 و جگەیی ئەو کاتەش لە هەموو کۆر و کۆمەلدا. ئەو پەری توانای خۆی بە کار نە هینا
 لە گەڵ هاوڕێکانیدا بۆ بێز کردنەو و لە بەر چاوخستنی بت پەرستی و ئەستێرە پەرستی و

شتی تر، بۆ دانیشتوانی رۆن کردەوه که ئەوانە داوی شەیتان بۆ راوکردنی ئادەمیزاد و دورخستنەوهیان لە خواو رزاندنی خەشی خۆبە سەریاناو تیگەیانندیان ئەو بتانە پەیکەر و سروشت و داروبەردی بێ گیان و بێ ھۆشن و بێ گۆشن، بۆ ئەوەن ئادەمیزاد دور بخەنەوه لەوێ نزیکنەوه لەخوا پەرستی، ئایینی ئیسلام ھاتوہ بۆ رزگاری کردنی ئادەمیزاد و مێشکیان بشۆریتەوه لە ھەموو پرۆپۆچ و ئەفسانەو چیرۆکی دەست ھەلبەست لە ھەولەدانی درۆژنەکان و لە ھەوالتی رۆداوی لەمەو پاشیان بە درۆ بە دانیشتوانی ئەلێن. ئایینی ئیسلام ھاتوہ بۆ ئەوہ لە نینۆکی تیزی درێدەیی پرۆپاگاندە و یستان رزگاریان بکاو برۆیان بە خۆیان پەیدا بێی کہ ئەو دەست برانە وایان خستۆتە مێشکیان ئەو بتە وشکانە خواوەنی گیانیکی نەپتین و توانای ئەوہیان ھەیە سود بەخشن و رێگە بگرن لە خراپە.

جیگەیی سەر سورمان نی یە ئەوانەمان زانی!! بە ئەمانەیی خوارەویش بزانی خۆی گەورە ھەتواسینی ھەموو پەیکەری قەدەغە کردوہ بەھەر شێوہیە کہ جیگەیی رێزبێ. وەك ھەتواسینی نال وێنەیی مانگ و ئەستێرە و بەیداخ و وێنەیی دەست و تیرێ ئاراستەیی چاوی کرابی، ئەوانە دابنرێن بەسەرقایی و سەربانی خانوہکان و سەردیوارەکاندا، چونکہ ئەوانە وەك رۆنە بۆ رێزو پیرۆزی و مەھرەك ھەلێان ئەواسن، لەوانەییە بە رۆیشتنی چەند کاتی وای لێبێ و بزانی خۆی گۆرانی کاروبارن بۆلای ئەو مەبەستەیی بۆی ھەلئەواسن، دوايي وای لێبێ موسلمانان بگەرێنەوه بەلای جوړە بت پەرستیی ئەگەر نەیان کەن بە بت، بیروباوەری نەقامی بەر لە ھاتی ئیسلام دەست بێ بکاتەوه راستەوخۆیا لەژێر پەردەوہبێ.

ھەروەھا جیگەیی سەر سورمان نی یە ئایینی ئیسلام بە ھەموو ھیزی خۆیەوه قەدەغەیی کردوہ لە ئادەمیزاد ھەموو ھۆیەکی میانە جوئی و نوێنەری پیاوانی ئایینی و مەھرەك و رێزی گۆری پیاوچاکی قەدەغە کردوہ، بپاری داوہ بە پەرستی خۆی تاک و تەنھا و پارانەوہ ھەر لەخوا، نەك گۆرۆ مەھرەك خوا پێوستی نیە بە ھیچ شتی بۆ میانخی گەری،

خوای مەزن لە دەماری گۆرێچکە نزیکترە، هەوالدەری درۆزن و گیانی ناسمانی نین و درۆن بە هەموو مەبەستی و بۆ هیچ کۆمەکیە، ئایینی ئیسلام پونی کردۆتەووە کەلەنیو نادەمیزادا کۆمەلێکی تایبەتی نین کە هەر ئەوان کاری پێویستی و قەدەغە کراوو دەستوردانان بە دەست ئەوانێ جگەیی خواو گەیانندی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾، هەر ئەوان پرس بێ کراوین هەرگیز بەو شیوەیەو بەو مانایە تەماشای پیاوانی ئایینی ناکرێ.

بەلام لەنیو ئیسلامدا زانایان هەن بە پایە زانستی ئایینی ناویان دەرکردووە بەرێک خستنی کارەلقیەکان و جوۆری مەرجی پەرستن و کارپیی کردن ئەک بنچینە ئایینیەکان، هەریەکیان بە گۆرێی پلەو پایە زانیاری خوێان دەستور لە قورئان و لە فەرمودەیی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ دەرئەهێنن، ناگەنە پلەییە لە زانینداو تیکەیشتندا کە سەرەخۆ مافی یاسا دانانیان هەیی لە جگەیی خوای مەزن. بەلام بۆیان هەییە مافی ورد بوونەووەو خۆماندو کردن لەو شتاندەدا دەقی پونی بۆنەیی لە قورئانی پیرۆزو لە فەرمودەکانی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ بەراوردیان بکەن لە گەل شتی تری و فەرمانەکی و دیاریە بە بیری خوێان دەست نیشانی بکەن بۆ بەرگری لە زیان و ناسان کردنی ئال و گۆرکردنی بازرگانی و جوۆری مامەلەیی رۆژنە، ئەو یاسایە بە کۆششی بێ دەق دەرھاتیی بە پێویست دانانری بۆ جگەیی خاوەن کۆشش و ئەو کەسانەیی بەلایانەووە وایە راستە. بۆ زانایانی تری واکە شارەزای مانای قورئان و فەرمودەیی پێغەمەربن بۆیان هەییە بە گۆرێی زانیاری خوێان دژی بریاری زاناکەیی ترهەلسن و بریارە دەرکەن بە پێچەوانەیی بریاری پێشوو، ئەو یاسایانە بە کۆشش دەرھاتیی وەک دەقی فەرمانی خواوە لەزۆر شوێندا بە مەرجی رێک بکەوێ لە گەل یاسای ئاییندا. زانین و زانیاری بە تایبەتی لە ئیسلامدا پەییوەندی بە جوۆرە بەرگ و پۆشاکیی تایبەتیەووە نیە، بۆ هەموو کەس هەییە لە هەموو بەرگیکایی لەسەرچاوەکانی ئایینی پیرۆزەووە بە گۆرێی کۆشش و زانیاری خوێی ناوی زەلالی بێ خەوش هەلگۆزی لەو سەرچاوانەووە، بۆیشی هەییە بریاری خوێی بدا بۆ دەستوری کە فیۆی بوە لە یاسا و بریاری قورئان بە شیوەیەکی راست و لەسەر چاوانەووە دەستور دەرپهێتی، ئێر لە هەر بەرگ و لەهەر پۆشاکیکایی.

زانايانى زور بەى ئىستا و لەو ەو بەرىش بە گشتى ەتا سەردەمى ەورپىگەنى پىغەمەر
 ﴿ﷺ﴾ بىرارى خۆياناندا ەو بەرگ و پۆشاكى جياوازى تايىبەتيان نەبوو، بە بەرگ و
 پۆشاكى تايىبەتيەو نە ناسراون، ئەگەر يەككى لە زانايان لەگەل كۆمەللى لە موسلمانا
 جگەى موسلماناندا بوو ەستايە زانا كە بە بەرگ و پروالەت جوئ نەئەكرايەو. بەلكو بە
 دەربىرى زانايارى خۆى دەرنەكەوت.

لەوانەىە پىرسىار بىكرى: بەراستى جوئى لەبەشە نادىارى ناسان بە گوئەرى ناو
 كەوتنەتە پىگەو سەريان ناو بە موسلمانانەو لىرەو لەوئ بە شىوئەكى كەشىشانەش
 نەبى، بەراستى ەندى لە پروالەتتى بت پەرسى سەرى نالەبارى خۆى دەرهىناو لەئىر
 باوهرى ئو كەسانەو پەيوەنديان بە ەندى لە پىرانى پىگەى سوئى و دەرويشانەو ەىە،
 ئەو ەتە ئەبىرى لە ەندى كەسەو كە پەيوەنديان بە ەندى لەو پىرانەو ەىە باوهرىيان واىە
 ئەو پىرانە چاكەو خراپەيان بە دەستەو واى دائەننى لى بوردى، ئەوان لى بوردىنى خواىە و
 خەشىمان خەشى خواىە، خۆيان لەو پىرانە نرىك ئەكەنەو بە دىارى و پىتاك، خۆيان
 دەرنەخەن و رانەو ەستى لەبەردەمىاندا بە كزولتى و ەزارى و مل شوئى، بە ەموو ترس و
 بىمەو دەستى راستيان ئەخەنە سەر دەستى چەپيان وەك نوئز بكن ئەو ەستى. سەرو مىيان
 شوئەكەنەو لەبەرانبەرياندا، وايش ئەبى گورانى بە بالاياندا ەلئەدەن سوئىد بەسەريان
 ئەخۆن بە وئەى خواى گەورە، وايش ئەبى بە درۆ سوئىد ئەخۆن بەخواو برىتى بو ئەدەن
 بو شكەندنى سوئىدەكەيان، بە پىچەوانەو سوئىد بە سەرى پىر بەدرۆ ناخۆن، زۆر جاران
 ئەبىرى قاچىيان ماچ ئەكەن و پىلاوەكانيان ئەخەنە سەر چاوو سەريان، زۆر جاران گالئەو
 گەپ ئەكەن بە گەورەترىن زانايانى ئابىنى ئىسلام، زۆر كەسىيان ەن ئازارى خۆيان ئەدەن
 ەتا پاشماوئى خواردنى پىريان بخۆن و بە مەپرەكى ئەزانن، ەندى جار ئەچنە لاىان و
 داواى رزگار بوونى نەخوشەكانيان لى ئەكەن، زۆر شتى تر لەوانەى پىشوو كەنايەنە ژمارە،
 ئەو جوئە كارانە ەمووىيان بوئى بت پەرسىيان لى دى ئەگەر بت پەرسى نەبن. لەلاى زۆر

كەس ئاشكراۋ رۈنە زوربەى زۆرى ئەۋ پىرانە نەخوئەۋارو نەزانن لە كاروبارى پىۋىستى
 ئايىن و ياساى ئىسلامدا، بگرە ماناى شاىهتيمان و پىۋىستەكانى نوپىزوو ژمارەى ئايىن
 نازانن، بە گوپرەى دەستورى دىارى كراۋ نازانن نوپىزەكانيان بگەن، ھەندى لەۋ پىرانە بە
 ئاشكرا نوپىز ناكەن و ئەلئىن: ئىمە لە شوپى نادىاردا ئەيكەن، مەگەر كەمىكان ئەگىنا بە
 زانىنى ياساى ئىسلام ھەزارو نەزانن، ھەموو پىزو چاكەيان ئەۋەىيە لەنىو سۆفى و
 دەرۋىشەكانيانا لەنەۋەى پىاو چاكەنن و بە مىرات ئەۋ پىشە يان بۆ ھاتوۋە لە باوك و
 باپىرەنەۋە، وايش ئەبى كەردەۋەى ئەۋ پىرانە دژى ياساى ئىسلامن. پارەۋنان و خواردەمەنى
 قەدەغە كراۋى زۆر زەبەنەى ھەبە بە گوپرەى ياساى ئىسلام، ھەلەى زۆر لە كەردەۋەيانا
 دەرئەكەۋى، لە گفتوگۇيانا درۆى زۆر ئەكەن، ھەموو ئاۋاتى ئەۋەىيە پەلە و پاىەۋ پىزو
 كۆشك و چەكى نارەۋا كۆ بكتەۋە لەلەى سۆفى و دەرۋىشەكانياندا، دارابى و سامانى
 زۆر كۆبكەنەۋەۋ بەبى ترس و بە خراپى نازانن، چونكە نەۋەى پىاو چاكەنن بە تايەتى ەلى
 كورى ئەۋ تالىب، وئەى جولەكەكان ئەيان ووت: ئىمە كورۋ خۆشەۋىستەكانى خۋاين.
 ھەرۋەھا زۆر جارائىش ئەبىنرئ پەنا ئەبىرئ بۆلەى گۆرۋ بارەگەى پىاۋانى مردوۋ بە
 پەرسن و نرىك بونەۋەى لە خوا ئەزمىرن، بەجۆرئ پىزان لى ئەگرن مروقتى لە ئايىن
 شارەزائى شەرمى ئەبىتەۋە لە ترسى خوا، ئەۋرەۋشە زۆر بىلاۋەى كەردوۋە لەنىو
 موستەماناندا، ئەۋانەيا بت پەرسىيە يا جۆرىكە لە بت پەرسىيە ئەبىنرئ بە توپىزى و ئازارو
 ئىشى زۆرەۋە زوربەى كەس بەرەۋ گۆرى ھەندى لە پىاۋانى ئايىنى ئەكەۋە رى، بە
 دەرۋى گۆرەكانيانا ئەسۋرپەنەۋە، درەخت و بەردو خۆلى گۆرەكانيان ماچ ئەكەن و ئەيان
 خۆن، لەبەردەم گۆرەكانيانا كپنوش ئەبەن، وايش ئەبى پو بە پوى گۆرەكانيان نوپىز
 ئەكەن، ئەۋانە وئەى ئەۋ كەسانەن لەبەردەم بتەكاندا ئەۋەستان و داۋاى ئەۋ شتانەيان لى
 ئەكەردن لەلەى جگەى خواۋە نەگرنجاۋن.

ھەندى تريان لای كورەكانيان ئەمىنپەنە چەند پۆژى و بە نرىك بونەۋەى لە خوا
 دائەنن، دەرۋگىر ئەبن بۆسەر گۆرەكانيان و لەۋى ئەى بەخشەۋە. لەلەى گۆرەكانيان

ئاواتى وا ئەخوازن لەوان جگەى خوا كەس ناتوانى بيبەخشى، ئەو كەسانە وێنەى (بوزيەكانن) كە ئەچنە لای لىوارى هەندى روبرار پۆل پۆل و تاقم تاقم لە لىوارى ئاوە كەيدا دائەنیشن و بە پىرۆزى ئەزانن، وەك روبرارى (كەنج) لە هیندستان و، وا ئەزانن نزيك بونەوه لەو روبراهو خوڤوردن لەو ئاوە گوناھ لائەباو ئەيێتە ھۆى نەھيشتى ھەلەو خراپە.

بۆزانين: ئەو شتانەى باسماں كردن و زۆرتەر لەوانەيش لەنيۆ هەندى كۆمەلانى ئىسلامدا ئەبىنرئ. بەلام ئەوانە كارناكەنە سەر بنچينەى پاكي يەك خوا پەرستى و سەرچاوەكانى لىل ناك، رینگەكانى پەرستنى خوا وون ناكەن، چونكە دروشمى راستى يەكيتى خواو چۆنەتى پەرستنى رۆن و دروست و نەخشەى بۆ دانراوە لەنامەى پىرۆزى خوادا بە جورئ ئازاوەو جياوازى وەرناگرئ، رۆنى ئەو نەخشەى بەو جورە بەردەوامن روناكى ئەو ياسايە لىل ناكړين، روبرارى بۆگەنى دوزمن كارى تى ناك. ياسا دەست كردى ئەزانن رینگە بە ئاوى زولاتى ئايىنى ئىسلام ناگرئ، بەو مەرجەى قورئانى پىرۆز بەردوامى و تەماشابكرئ و بخوێرتەوهو پارێزراوى ئە تىك چوون و دەست كارى بەيى گومان و بەيى پىچ و پەنا، چونكە خواى گەورە گرتو بەتەبە ئەستۆى بى وێنەى خۆى مانەوهو دەست كارى نەكردنى قورئان و دروشمەكانى.

دووبارە سەرچاوەى رۆنى ياساى ئىسلام رۆن كراوەتەوه بەھۆى كردەوهو گوشتارى پىغمەمەرەو ﴿ﷺ﴾ بەو شىوەى نەوپەرى دورينى و تەتەلە كرديان لەلایەن خواوەنى نامەكانى فەرمودەى پىغمەمەرەو ﴿ﷺ﴾ وەك بوخارى و موسلم و تورموزى و جگەى ئەوانىشەوه كە وەريان گرتوون لە ھاورپىكانى پىغمەمەر و ميژوو ناسانى خاوەن متمانە ئەو راستيانەى بۆ سەلماندووين.

لە دواى ھاورپىكانى پىغمەمەر ﴿ﷺ﴾ ئەو زانايانەى پاش ئەوان لەسەر پى بوون بە ئەو پەرى وورىايى ئەتەقینەوه بەدەم ھەموو كەسێكا بيان ويستايە كە بيروباوەرى ئىسلام بگۆرن لە رینگەو شۆنى خۆياو بیدەنە پال بيروباوەرى ئىسلام ئەو گۆرانی نەرەوايە، ھەموو كاتى

بەرهنگاری ئەو کەسانە بوون کە خواوەنی هەواو هەوێس و ئەنجام و مەبەستی جیهانی بوون،
 لەلایەن ڕێگە لادەرەکانی پیرەکانی دەرویش و سۆفی بۆیان دەرکەوتیی، ئەو زانایانە فیل و
 فەری ئەوانیان بۆ دەرئەخست و دانیشتوانیان بەبێ پشو شارەزای باوەری راست و دروست
 ئەکردن، ڕویان وەرئەگێران بۆلای خواپەرستی، ڕویان وەرئەگێران بۆلای خواپەرستی
 راستەقینەو بەوانیان ئەناسان کە پێویستە هەرپو بۆلای خوا بکری ئە هەموو ڕوداوێک بە
 ئەنھا و بەس، ئەک بۆلای جگەیی خوا لە پێڕو گۆڕەکان، خوا نوێنەری لە جگەیی پێغمەران
 نەبوو، دەستوری تایبەتی خۆی بەوان بەخشیو، خوا لە هەموو کەس نزیکترە
 لەبەندەکانی خۆیو. ئەوانیش بە یەکسانی و بەبێ جیاوازی هەژاری لای خوان. لەبەر ئەو
 شتەنەیی باسەمان کرد بۆمان دەرکەوت بیروباوەرو بنچینەیی دەستوری ئیسلام مەترسی لێ
 ناکرێ، ئەو دەست بێرێ ئەو ناتوان سەر لە دانیشتوان تێک بەدەن، جادوبازانی پیاوانی
 تەریقەت و سامان پەرستان، ناتوان بە ناوی ئاینەو لێرەو لەوێ زوربەیی دانیشتوانی ژێرو
 هۆشدا بۆ ئەتێن، جگەیی هەندێ لە ئەزان و ئەخوێنەواران نەبێ، ئەوانیش یا ئەزان یا
 مەبەستی تایبەتی خۆیان هەیە. بەراستی درووشم و یاسای راستی ئیسلام بۆ جووری پەرستی
 خوا زۆر ڕون و ئاشکران، ئەو شتەنە کە پەرپهوانی پیرانی تەریقەت ئەیکەن لە تێربازی و
 مارگرتن پەرپهوانیان بە ئاینەو نە دژی ئەون، درۆ دەست بێرین و فیلێ ئەو کەسانە بە
 ناوی ئاینەو سامانی دانیشتوان بەمفتە ئەخۆن، پیاوانی ئاین ئەیان خەنە جێگەیی پیس و
 فەرپان ئەدەنە نیو ئەنە کەیی پۆخەواتەو.

بۆ زانین: هیچ کەسێ نابی گومان بیا کە من ئەمەوێ پلارو توانج بگرمە ئەو پیشە بە
 نرخمەو ئەو ڕێگە خاوەنە لەو ڕێگەیی کە پیاوانی خواوەن ئاین و جیهان نەویستان گرتوانە و
 بەو پیشەیی وازیان لە جیهان پەرستی هێناو، وە وا بزانرێ بۆ ئەوێ گالتەو گەپ بکەم بە
 پەرپهوانی پیاوانی خواناس و راست گۆزانی تەریقەت کە لە گەل خواو هاو ئاینی خۆیان
 راستیان کردو، لە هەولدا بوون بۆ ڕوین کردنی ئادەمیزاد بۆ پەرپهوانی کردنی یاسای
 ئیسلام بە نامۆزگاری و بەجووری شارەزا کردنیان و پاک کردنەویان لە چلک و چەپەلتی،

تەفسیری زمانکۆیی

کردنیان به پیاوی چاك به هوی رپر هوی تاییه تی خوآنه وه، بهی گومان هاوړتی پیاو چاکان له زانایان و خوا پرستان و جیهان نهویستان له پیرو له ماموستانانی ته ریقت و گهوره پیاوانی نایینی، گوئی گرتن له ووتو ناموژگاری و وانیهان جوړه پرستیکی خوایه، بهو پیشانهیان نهرمی نه خه نه دلان و ژهنگ و چه پهلای له ناویندی دهرونیان به ژیرانه پاك نه که نه وه، نه به کوسپ و بهرگری له نیوان خواو به ندهی خوادا بو په لامارنه دانی گونا هو خراپه کردن، پالتیان پیوه نه نین بو مل که چ کردنی بولای خواو جی به جی کردنی فهرمانه کانی خواو دور خسته نه ویان له قه ده غه کراوه کان به راستی پیرانی ته ریقت هه یانه زانای زور گه ورو خزمهت گوزاری ناین که په یوهندی ته اوایان هه بووه به خوی مه زنه وه، بهی ریایی و خو هه لکی شان، به جوړه پرستیکی شیرین و خو یارستن له گونا کردن و جیهان ویستان، به دروستی به پوخته یی ناینیان ناسیوه، به ریگای یاسای نیسلام و ناینیدا چوون و په پر هوی ناینیان کردووه له هه موو گفتو گوو کرده وه یاندا. هه لکه و توه له نیوان پیرانی ته ریقتا که له پیاوان که سودو چاکه یان زور بهی کومه تی نیسلامیان داپوشیوه به هوی ناموژگاری و وانیهی به نرخیانه وه، هه ندی لهو پیرانه: (جونهیدی به غدادی. مه عرو فی که رخی. سلیمانی دارانی. فوزهیلی کوری عه یاز. عبدولقادی گهیلانی. سدید نه حمدهی ره فاعی. حاجی کاک نه حمدهی سلیمانی. شاهی نه قشبه ند. مه ولانا خالیدی کوردی.

جگهی نهوانیش له زانایانی خاوه زانایاری و جیهان نهویست و چاکه پیشه و خو پاریز، ناوی نهو بهر پزانه باسکراوه و نوسراوه به چاکه و سوپاسه وه له نامه ی زوری گه و ره پیاواندا که هه میشه له جهنگدا بوون له گهل دروژنان و پرو پوچه پرستان و جادو گهران، خوآنیان ماندو کردووه بوجه سپاندنی پوخته یی ناین و گه رانه وهی بولای بیرو باوه ری هاوړیکانی پیغمه رو پیاوه پی شوه کان، نهوانیشن نینو ته یه و نینو لجه زه ری و جگهی نهوانیش.

وینه ی نهو که سانه له خاوه ته ریقتا که کان زور زور گه و ره بوون و ناینیان نه کردووه به به په یزه بو سامان و پله و پایه و جیهان، به لکو جیهانیان کردووه به په یزه بو گه یشتن به

ئاواتی بەرزى پاشە رۆژ، لەبەر ئەوە نەبێستراوە لەوان کۆکردنەوێ دارای لە نێوان
پەپروەکانیان وەك زۆرتر لە بەناو پیرانی تەریقەت لەم سەردەمەى ئێمەدا کە نەزان و
نەخۆتەوارن و سامانی زۆریان کۆکردۆتەو.

بۆ ئاگاداری: تەرازوی جیاکردنەوێ پیاوانی چاك و راست گۆ لە خراپەكان و
دروژنان ئەمەیه: كردهوه گوشتاریان ئەكێشێ بە تەرازوی یاسای قورئان و فەرموودەى
پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ بەراوردی مەبەستیان ئەكێ لە فرمانی جیهانیاندا، ئەگەر ئەوانت دەست
كەوت كارو گوشتاریان و رۆیی كردیان پێك و پێك بوو لە گەل ئەو شتانە یاسا فەرمانی
پێداون لە قورئان و لە فەرموودەى پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ بێران دواى ئەو شتانە ئەكەوتن
پەيوەندیان بە جیهانەوێ هەبوو چاویان لە سامانی دانێشتوانەوێ نەبوو بە خۆپرایى بێخۆن،
قنیاك بوون بەو رۆژیە بە رەواى خوا فەرمانی پێداون، ئاورپان نەئەدايەوێ بۆلای پلەو
پایەو جینگەى بەرزى جیهان، نزیك نەئەبوونەوێ لە كار بەدەستان و دەستەلاتدارانی
ستەمكار بۆئەوێ جینگەى خۆیان بگرن. موسلمانان بە هۆى ئەوانەوێ فەرپو چاكەیان
توشیبی و لەستەمیان رزگارین، زاناو داناو بوون بە پلەكانى ئاین، ئاگاداری زۆرتەرى
یاسای لقەكانى ئاین بوون، راستیان لە دانێشتوان نەئەشاردەوێ. خزمەت كارو خزمەت
گوزاری زانین و زانیاری بوون، ئەو كەسانە ئەگەر بەو جورانە بوون بەراستی خواوەنى رێزو
گەرەین و شایانى مامۆستایى دۆستایەتین پێویستە بە چاكەو سوپاسەوێ باسیان بكێ و
ناویان بێ.

بەلام ئەگەر بێران دژی یاسای دیاری كراوو دەستوری ئاین بوون لە كردارو
گوشتاریاندا. تێبینى ئەكران باوەشيان ئەكرد بە سامانی جیهانداو هەوتی زۆرتەرشیان ئەدا
بەهەر شیوەیە ببوایەو بۆیان بگونجایە بە چاك و بە خراپ بۆ پەیداكردنى دارایی و پلەو
پایەى نارهوا، چاویان لە پول و پارەو پێتاكی دانێشتوانەوێ بوو، خۆیان خۆشەویست ئەكرد
لای خواوەن پلەو كار بەدەستانی جیهان، لە دەرگایاندا ئەكەوتن و هەلیان ئەمشان هەتا
بچنە لایان، ئەو كەسانە بەو جورە بوون دەست بڕو فێل بازو جادوگەرن، بازارگانی بە

ناینه وه نه کهن، ناین نه کهن بهر یگهو پیژهو گه بشتیان به جیهان و کالو والای نه ماهو، جا بویه پیوسته نهو که سانه دورین لییان و به گویره ی توانا له بهر چاوی دانیش توانیان بخدین. نهو دروو گو مرایی و په لاماردانه یان بو جیهان دهر بخن بو دانیش توان، نالو کاتانه دا نه گهر بشینرین بفرن بو ناسمان و ژه هری کوشنده یش بخون و مارو دوو پشک بگرن و خویان بخنه ناگروهه، پیوسته باوهریان پی نه کری نه به نهیتی و نه به ناشکراو به جادو گهر و پی باوهریان بزاین و به چاکه یان نه دینه پتوس و به لگهی سهر چاوه که یان و راستی نین و جادو بوختان، چونکه زورترو سهر سورینه تر له وانه ی نهوان نه یکن له گاو گویره که په رستانه وه که به هژاران له هیندوستاندا ناویان و هر گرتو نه بیتری، به چاو نه بیتری که ناگری تیژی ناهه مواریان بو تاوداون و نه چنه ناوی له لوله ولاره نه چنه دهر وه به بی نازارو به ساغی، نهو زرتو له کاری بیگانه و دور له سروشتیان لی پهیدا نه بی، نه قل و ژیری له وانه ناگن و سهر گهر دانن له هوکانیان.

بویه پیوسته قورنان و فهرموده ی پیغمهر بکه یان به ترازوو له یاسای خوا دهر نه چین باوهر به یاسا بکه یان، نه که به جادوو فرو قیل، نیر با ئیمه نه زاین چین و چون نه کرین. به راستی هه لسان بهو کارانه له ههر که سهو پی دژی دام و دهزگای باوی دهر که وتوی ناده میزادن و له سنوره دهق پیوه گرتیان دهر چون که نه قل هوکانی بو نادو زرتیه وه، ههر گیزاو ههر گیز نابنه به لگه له سهر ترسان و نریک بوونه وه له خوا بهو مهرجه خاوه نه کانیان خو پاریز نه بن له گونا هو له بی فهرمانی خوا. به بی گومان نهو جوړه کارانه پیشه یه کن خاوه نه کانیان فیری بوون و جوړه که ی له ئیمه وه په نهانه و نه تییه که له ئیمه وه نادیاریه.

کاتی خوی مه زن به لگهی بو هه موو تاقمه کان له دوو پرووان و له بی باوهریان و جوله کهو گاورو دیاری کرد و وه لای دانه وه، دوی رونه کاته هه موو ناده میزاد بو نهوی بریار بدهن به فرو ستاده ی مو حمه د ﴿ ﴾ نه فهرموی:

ته فسیری ز مناکوی

يَا أَيُّهَا النَّاسُ

قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا ﴿١٧٤﴾
 فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ ۖ فَسُيِّدَ لَهُمْ
 فِي رَحْمَةِ مِّنْهُ وَفَضْلِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾

﴿يا أيها الناس قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ ئەو ئادەمیزاد بەراستی ھاتووە بۆلای
 ئێوە بەلگەئە لەلایەن پەرورەدەکەری ئێوەوە کە بریتێە لە قورئان و باوەڕ بە موحمەدو
 ئایینی ئیسلام و ئەو بەلگەئە پەك خەری ھەموو کەسە، چەندین بەلگەئە تریش.
 ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا﴾ وە ئێمە ناردومانئە خواوەوە بۆلای ئێوە پوناکیکی ئاشکرا لە
 قورئان و لە کردەووە فەرمودە و بێ دەنگی پێغەمبەر لە کاتی کردنی کاریکا . ئەوشتانە
 لەو ئایەتەدان بەلگەئە بێگومانن و تیغی برێدەن بۆ ئاشکراکردنی راستی و پراوەستان و
 پرووناکی گەشەدار بۆ راغویی دروست ، چونکە ئەو شتانە بەپێیخا و بەسروشن ، بۆ ئەوە
 لە ئێو پرووناکی ئەواندا بروین و پێگەئە راستمان لی وون نەبێ و لەلای جگەئە خواوە
 نەھاتوون ، بۆ سەلماندنێ ئەو شتانە ئێمە بەراوردی قورئان ئەکەین لە گەئە وانەکانی جگەئە
 قورئان لەنامە ئایینەکانی تری پێشوو ، ھەرۆھا بەراوردی میژووی قورئان ئەکەین لە گەئە
 میژوی نامەکانی تر کەچۆن و چیان بەسەر ھاتوو و چ شتیکیان بەسەردا تێپەرپو
 بەدریژایی خولەک و گەلانی رابوردو ، دووبارە بە جوړیکی تایبەتی لەژمارەئە زووری
 ئینجیلەکان و وانەکانیان کەناویان دەر کردوو ئەکۆلینەو ، لەئەنجامدا بۆمان دەرئەکەوئ
 قورئانی پیرۆز لەو رۆژووە ھاتۆتە خواوەوە بۆ سەر پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ ھەتا ئێم سەردەمەئە

﴿ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ وخوا راغویی نهو کهسانه نه کا بؤلای ریگهی راستی لای خوی و نهو بهلینهی خوا بهوانی داوه بهوانی بهخشئی .
 بهکورتی نهو کهسانه پروایان بهخوا هینایی و پهنايان بؤ لای نهو بردیی ، جگهی خوا بجهنه پشتی خویان لهنیو میهره بانی و ریترگرتی خوادان ، بهوانی نه بهخشئی راغویی بؤ لای ریگهی راست و پاداشتی زور ، له پاشه رۆژدا بهوانی نه بهخشئی خوشه ویستی و خواردمنی پاك له به هشتی بهریندا .

خوای مهزن له کۆتایی نایهتی (۱۲) ی نهم سوره ته دا باسی نهو کهسانه ی بؤ کردین بمرن و کۆر و کچ و باوک و نهوهی نهزینان نهیی ، میراته برانی بریتین بن له خوشکی دایکی یا برای دایکی یا همدوو لایان ، لهم نایه تهی دوایدا باسی نهو کهسانه مان بؤ نه کا بمرن و کۆر و کچ و نهوهی نهزین و باوکیان نهیی ، میراته برانی بریتی بن له خوشکی باوک و دایکی یا برای باوک و دایکی یا کۆبونوهی همدوو لایان ، یا خوشکی باوکی یا برای باوکی یا کۆبونوهی همدووکیان ، یا دوو خوشکی باوک و دایکی یا دوو خوشکی باوکی بؤ روون کردنهوهی میراته کانیاان خوا نه فهرموی :

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنِ امْرُؤٌ أَهْلَكَ
 لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا
 إِن لَّمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ
 وَإِن كَانُوا إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ
 يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾

﴿ يَسْتَفْتُونَكَ قُلْ اللَّهُ يَفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ ﴾ داوا ئەكەن لەتۆ بۆیان ڕوون بکەیتەوه
چونیتی بەشکردنی میراتی ئەو کەسانە ئەمرن و کۆر و کچ و ئەوهی نێر و باوکیان نیە : تۆ
لەو ئەلامیاندا بلتی : خوا ڕوونی ئەکاتەوه بۆ ئێوە چونیتی بەشکردنی میراتی ئەو کەسە بەم
جۆرە ی خوارەوه :

﴿ إِنْ أَمْرُو هَٰلِكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ ﴾ ئەگەر پیاوی مرد ئەو پیاوه نەیبوو منال لە کۆر و کچ
و ئەوهی نێرینە و باوک.

﴿ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ ﴾ و ئەو پیاوه خوشکی هەبوو باوک و دایکی بن یا
باوکی، دوا ی بۆ ئەو خوشکە هەیه نیوهی شتی بە جێی هێشتووە لە سامان و دارایی.
﴿ وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ ﴾ و ئەو پیاوهیش میرات ئەگرێ لەو خوشکە ی
ئەگەر مردو باوک و منالی نەبوو، هەموو میراتی ئەو خوشکە ی ئەبە، ئەگەر خوشکە کە ی
منالی نێرینە ی هەبوو براکە ی میرات نابە، ئەگەر منالی مێنە بوو بەم جۆرە یه:

﴿ فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الْكُلْتَانِ مِمَّا تَرَكَ ﴾ دوا ی ئەگەر میرات بەری ئەو پیاوه دوو
خوشک بوون زۆرتر، دووایی بۆ ئەوان هەیه دوو سێ یه کی شتی ئەو مرقفە بەجێ
هێشتووه.

﴿ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَتَيْنِ ﴾ و ئەگەر ئەو میرات بەرانە
براو خوشکبوون لە پیاوان و ژنان، دوا ی بۆ نێرینە هەیه بە ئەندازە ی بەشی دووژن.
﴿ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾ خوا ڕونی ئەکاتەوه بۆ ئێوە
بەشکردنی میراتی کەسێ بمرئ و منال و باوکی نەبێ گۆمرا یی ئێوە دەر بارە ی بەشکردنی
میرات بە گۆرە ی سروشتی خۆیان ئەوە ک توشی خراپە بن و ئەزانن چۆنی بەش بکەن و
گونا هەبارن، وەخوا بە هەموو شتی ئەزانێ لە سودی هەردوو جیهانی بەندەکانی خۆی.

بە یاری دە ی خوا کۆتایی هات - ۱ / ۵ / ۱۹۹۹ - زاینی

۱۹ - مانگی شەوال - ۱۴۱۹ کۆچی

﴿سوره تی نملائده﴾

له مەدینه هاتۆتهوه خوارهوه، له جگهی نایهتی (۳) که هاتوه خوارهوه له عهدهفات له کاتی حهجی مال ناوایی له جیهان، له کاتی گرتنی شاری مه کهی پیروژ. ژماره ی نایهته کانی (۱۲۰) نایهتن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَوفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَيْمَةٌ
الْآنَعَمِ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ غَيْرِ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ إِنَّ اللَّهَ
يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَحِلُّوا شَعْبِيرَ اللَّهِ
وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهُدَى وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا ءَامِينَ الْبَيْتِ
الْحَرَامِ يَنْبَغُونَ فَضُلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حُلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا
وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا
عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾

﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان

نایه ته کانی قورنانی پیروز دین و نه پۆن له باره ی بیروباوهرو پهرستن و دهستورو
په وشت و سهرو کایه تی جیهان و ئاین و فرماندان و جهنگی بی باوه رپان، ئه م نایه تانه ی
دوای یه کیکن لهو نایه تانه دانراون بۆ یاساو دهستور بۆ ئاده میزاد. ئه فهرموی:

﴿ يا ايُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَوْفُوْا بِالْعُقُوْدِ ﴾ ئه ی که سانیکی ئه تو باوه رپان هیناوه، ئیه
جی به جی بکه ن ئه و په یمانانه ی رویشته له نیواتان و پیوستان کردووه له سه ر خۆتان
به خوایشتی خۆتان وه به گویره ی یاسای ئیسلامی، وه که به ستنی کرین و فروشتن، ماره
برینی ژنان، هاوه به شیتان له مامه له داو سویند خواردن، جگه ی ئه وانیش لهو شتانه ی خوا
داواتان لی ئه کا.

له ژیر روناکی ئه و رسته یه دا ئه م پرسیاروو وولامانه جیگه ی شیای خۆیانه:

۱- ئه گهر پیوست کرا به پۆزو بی له پۆژانی جهژنه کاندا، یا که سی پیوستی کرد
له سه ر خۆی سه ربهرینی منالیکی خۆی، لای شافیه کان ئه و پیوست کردانه پوچن،
چونکه ئه وانه قه دهغه ن له لای حه نه فیه کان ئه و پیوست کردانه دائه مه زرین. به لام نه که
پۆزوی جهژن و سه برینی مناله که ی. به لکو پۆژی له پۆژانی ترو سه ربهرینی گیاندار
جگه ئاده میزاد.

۲- په شیمان بوونه وه له کرین و له فروشتن له ماوه ی جیا نه بوونه وه ی بکرو بفروش
لای شافیه کان دروسته، لای حه نه فیه کان دروست نی به.

۳- ته لاقدانی سی به سی ره وایه یانه؟ لای شافیه کان ره وایه، لای حه نه فیه کان
قه ده غه یه، به لام لای هه ردوولایان ته لاقه کان ئه که ون، هه ریه که یان به لگه ی تایه تی خۆی
هه یه.

ئەو رسته‌یه هەرچه‌نده زۆر کورته. بەلام سوده‌که‌ی زۆر فراوانه، ئەو رسته‌یه پایەو بنچینه‌ی کۆششی زانا‌یا‌نه، هەریه‌که‌یان بە گوێره‌ی به‌راوردی خۆیان یاساو ده‌ستوری لی دەرئه‌هێنن بۆ رێک خستنی چۆنیەتی مامەڵەو کارو باری پۆژا‌نه‌ی ئاده‌میزاد بە گوێره‌ی ئەو مەرجانه‌ی دیاری کراون، وه‌ک ژیری و با‌لغی مامەڵە‌که‌ران، جو‌ری ئەو شتانه‌ مامە‌ڵە‌ی ئەچێته‌ سه‌رو شایانی ئەوه‌ن بکرپن، به‌مه‌رجی ئەو شتانه‌ ره‌وانیان گۆرن به‌ قه‌ده‌غه‌و ئەوانه‌ی قه‌ده‌غه‌ن نه‌یان که‌ن به‌ ره‌وا.

خوای مه‌زن به‌و رسته‌یه‌ برپاری خو‌ی پتۆست کرد له‌سه‌ر باوه‌ر‌پ‌داران که‌ مل‌که‌چی هه‌موو فه‌رماندانی خوابن که‌ بنچینه‌ی باوه‌ر‌ه‌یتانه. بۆ له‌مه‌و دوا‌یش به‌ درێژی با‌سی هه‌ندیک‌یان ئە‌کاو ئە‌فه‌رموی:

﴿أَحَلَّتْ لَكُمْ بِهَمَّةِ الْأَنْعَامِ﴾ ره‌وا کراوه‌ بۆ ئیوه‌ به‌سه‌زما‌نه‌ چوار پێ‌کان له‌ هوش‌ترو بز‌ن و مه‌رو‌گا، ئیتر دینی بن‌یان کێ‌وی، جگه‌ی ئە‌وانیش له‌ گیانه‌وه‌رانی تری کێ‌وی، وه‌ک ناسک و که‌ری کێ‌وی و ئە‌وانه‌ی تریش که‌ دیاری کراون له‌ نامه‌ یاسا‌کاندا. له‌ با‌سی مانا‌کردنی ئایه‌تی (٤) ئە‌م سو‌ره‌ته‌دا با‌سی جو‌ری سه‌ر‌برینی ئە‌و گیاندا‌رانه‌ ئە‌که‌ین به‌ درێژی.

دوای ئە‌وه‌ی خوای مه‌زن با‌سی ره‌وایی ئە‌و به‌سه‌زما‌نه‌ی کرد، له‌ دوا‌یدا دوو جو‌ر له‌و ره‌وا‌یا‌نه‌ دەرئه‌کاو ئە‌فه‌رموی:

﴿إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ مه‌گه‌ر شتی ئە‌خوێتر‌ت‌ه‌وه‌ به‌سه‌ر ئیوه‌دا له‌م سو‌ره‌ته‌ که‌ قه‌ده‌غه‌ن ئە‌فه‌رموی: (له‌ ئایه‌تی (٣) دا (خُومِتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ). ئە‌و دوو شتانه‌یش ئە‌مانه‌ن:

١- ﴿غَيْرَ مُجْلِي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ﴾ ئە‌و چوار پێ‌یا‌نه‌ ره‌وان بۆ ئیوه‌ له‌ کێ‌وی و دینی نه‌ک ئیوه‌ به‌ ره‌وای دانین نێ‌چێ‌رو، ئیوه‌ نیاز‌ی خو‌تانتان هێنا‌ی بۆ حه‌ج و عه‌مه‌ره‌کردن، ئە‌و نێ‌چرا‌نه‌ له‌ کاتی چونه‌ ناو حه‌ج و عه‌مه‌ره‌کردن قه‌ده‌غه‌ن و گۆشته‌کانیشیان قه‌ده‌غه‌یه‌ خو‌اردن‌یان. ئیتر چوار پێ‌ بن‌یا‌ب‌النده.

﴿ إِنْ اللَّهُ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴾ بەراستی خوا فرمان ئەدا بەشتی بیهوی لە قەدەغە کردن و لە ڕەواکردنی چوارێی بەسەزمانەکان و بەڕەوادانانی نیچیر هەندێ کات و قەدەغە کردنی لە هەندێ کاتی تردا.

کاتی خوای مەزن قەدەغە کرد نیچیر لە کاتی چۆنە ناوی نیازی کردنی حەج و عەمرە، لە دوایشدا ئەو قەدەغە کردنە سەختتر و توندتر ئەکاو ئەفرموی:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحْلُوا شَعَائِرَ اللَّهِ ﴾ ئەو کەسانێکی ئەوتۆ باوەڕتان هێناو: ئێوە بەرەواي دامەنێن نیشانی ئایینەکانی خوا، لە سنوری دیاری کراوی حەج و عەمرە دەرمانەچن، بەهەرچۆری خوا فرمانی پێداوێ جێ بەجێیان بکەن.

﴿ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ ﴾ وەبەرەواي دامەنێن جەنگ کردن لە مانگە بەرێژەکاندا کە چوار مانگن: زیلقەعەدە، زیلحەجە، موحرەم، ڕەجەب.

﴿ وَلَا الْهَدْيَ ﴾ وەبەرەواي دامەنێن ئەو چوارپێشانی بە دیاری ئەنێرین بۆلای خانەي خوا، ڕێگەیان بێ مەگرن و داگیریان مەکەن بابە ئاسانی بگەنە جێگەي خۆیان.

﴿ وَلَا الْقُلُوبَ ﴾ وەبەرەواي دامەنێن ئەو چوار پێشانی دیاری کراون و گەردن لای کرابێتە ملیان لە نال و بەردو درەخت و شتی تر هەتا بناسرێن کە دیارین بۆ خانەي خوا ڕێگە بەوانە مەگرن با بگەنە جێگەي خۆیان.

﴿ وَلَا آمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ ﴾ وەئێوە بەرەواي دامەنێن جەنگ بکەن لە گەل کەسی نیازی خانەي ڕێزداری خوا بکا، ئێر بۆ پەرستنی یا بۆ بازرگانی.

﴿ يَتَّقُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا ﴾ ئەو کەسانەي داواي خوار دەمەنی ئەکەن لە پەرورەدەکەری خۆیان و داواي ڕەزامەندی ئەکەن لە خوا. ناوەرۆکی فرمودەي ئەو ڕێستانە هەموو ئادەمیزادی گرتووەتووە لە باوەڕداران و لە بێ باوەڕان و هەریەکیان بە گوێزەي مەبەستی خۆیان بەر لەوێ فرمان وەرگیری بۆ قەدەغە کردنی چوونی بێ باوەڕان بۆ مەکە و بۆ بەجێ هێنانی حەج، بەر لە فرماندان بە جەنگ کردن لە گەل بێ باوەڕان.

﴿ وَأَتَقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾ و هیو له خوا بزسن له پهیرهوی نه کردنی فرمانه کانی خوا. بهراستی زور سهخته سزادانی خواو تو لهسه ندنی خوا.

۲- هه موو خواردن و خواردنه و هیه ره وایه مه گهر دهقی یاسا هاتیته خواره وه بو قدهغه کردنی شتی به تاییه تی. له نایه تی (۱) ی نهم سوره ته داباسی قدهغه کردنی هه ندی شت کرا، له م باسه ی دوو هه مدا نه مانه ی خواره وه ش قدهغه نه کرین.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْنَقِسُوا بِالْأَزْلَمِ ذَلِكُمْ فَسُقِ الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْصَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢﴾

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُم ﴾ قدهغه کراوه له سه ر نیه نهم (۱۰) شتانه ی خواره وه:

۱- ﴿ المیقه ﴾ خواردن و به کاره ی تانی مردار بو مردار بو گیاندارانی به گویره ی ده ستوری ئیسلام سه ر نه برابن.

بو زانین: پیوسته سه ربړنی نهو گیاندارانه ی گزشتیان نه خوری به شتیکی تیژ وهك ناسن و مس و زیرو درهخت و بهرد. به لام نهك به نینوك و ددان و ئیسك. مه رجه برینی هه موو

قورگ و سورئز به تهواوی و بچو کترین بازنده له قورگ به سهری سهر پراوه کهوه بمیتتهوه بهلای شافعیه کان و مالیکیه کانهوه. بهلای شافعییه کانهوه و اچاکه روه پرووانگه بی و ناوی خوای له سهر بری و سلهوات له سهر پتغمهر بدری له کاتی سهر پریندا. بهلای مالیکیه کانهوه پتوسته ناوی خوا بری و نیازی سهر پرین بکری. بهلای شافعییه کانهوه و اچاکه برینی ههردوو شاده ماری نهم لاوای ملی سهر پراوه که. بهلای مالیکیه کانهوه پتوسته برینیان. بهلای حه نه فیه کانهوه پتوسته برینی قورگ و سورئزه و یه که دانه له دوو شاده ماره کان بهلای حه نه لیه کانهوه پتوست نی یه برینی هه موو قورگ و سورئزه، له مهو دوا باسی نه کریتتهوه. بهلای یاسای ئیسلامهوه کاتی ره وایه خواردنی نهو گیاندارانهی سهر نه برین نهو که سهی سهریان نه بری پتوسته موسلمان بی یا خاوه ن نامه کانن، ئیتر منالبن یا ژبن، بهو مهر جدی مناله که چاک و خراپ جوئ بکاتهوه. له مهو دوا له باسی مانای نایهتی (۴) دا بهدرئزی باس نه کرین ماسی و کوله سهر برینیان پتوست نیه، نهو پتچوهی له سکی دایکه سهر پراوه که یهتی دواتر پتوست نی یه سهر برینی پتچوه که. نهو گیاندارانهی توانای سهر برینیان بۆ نه بی وه که به سهر کیوئیکهوه بن یا له نیو چالیکابن به نیازی سهر برین شتیکی تیژیان ئاراسته بکری و بمرن ره وایه خواردنیان، ههروه ها گیاندارای کیوی سه گیکی راو کهر یا بالندهیه بیان کوژن یا شتیکی ئاراسته بکری و بمرن خواردنیان ره وایه.

هوی قه دهغه کردنی مردار بوو له بهر نه مهیه: خوین زور ناسک و نه رمه، دوا بی هه کاتی گیاندار له خو یه وه بمری خوینه کهی نه میتتهوه له نیو ده ماره کاند او خراپ نه بی و نه خوشی و زیانی زوری لی پهیدا نه بی. باس کردنی نهو شتانهی رابوردون لی ره نه وهیه مردار بوون.

۲- ﴿وَالذَّم﴾ وه قه دهغه کراوه له سهر ئیوه خوینی رهوان که به توندی دیتته ده ری و جوئ نه بیتتهوه له گزشت. بهلام خوینی وه ستاو وینه سبل و جگهر خواردنیان دروسته، نهو خوینه ییش نه میتتهوه به سهر ئیسک و گزشتتهوه خواردنی دروسته.

تهفسیری زمانکویی

۳- ﴿وَلَحْمُ الْخَنَازِيرِ﴾ وەقەدەغە کراوە لەسەر ئێوێ خواردنی گوشتی بەرازو بە کارهێنانی هەموو ئەندامەکانی بۆ هەر شتێ بێ، پیسەکی بە دەباغ کردن پاک ناییتەوێ. بەلام پیسەیی جگەیی بەراز بە دەباغ کردن پاک ناییتەوێ. موسلمانان بە تێکڕایی پێک هاتوون بەبێ جیاوازی لەسەر قەدەغەیی گوشتی بەراز، چونکە بەراز چاو برسی ترینی گیانەوێرانەو سەل لە خواردنی هیچ شتێ ناکاتەوێ، زۆرترین و خۆشترین خواردەمەنی بەراز شتە پیسەکانە. کەواتە خواردنی گوشتی بەراز ناییتەوێ هۆی پەیداکردنی رەوشت و خوی پیس لە دەرونی بخۆرەکانیا، بە تاییەتی کرمی تەنەها (الدورة الوحيدة) ویتەیی خواردنی گیانەوێرانی نەخۆش نەخۆشی لەلەشدا پەیدا ئەکەن. زانا کارامەکان روپیان کردۆتەوێ کە خواردنی گوشتی بەراز ناییتەوێ هۆی پەیداکردنی جۆرەها کرمی کوشندە لە لەشی بخورانیدا، چەوری و ئەندامەکانی وەك گوشتەکی قەدەغەن، زانیان ئەلێن میکروبە کوشندەکانی نێو گوشتی بەراز بەهۆی بەرزترین پەلی گەرمی ناکۆژرین و لەناوناچن.

۴- ﴿وَمَا أَهْلَ لَعْنٍ لِّلَّهِ بِهِ﴾ وەقەدەغە کراوە لەسەر ئێوێ خواردنی گوشتی دەنگ بەرز بکریتە لە کاتی سەر بریندا بۆ جگەیی خوا، واتە بیژرێ بەناوی فلان یا بە ناوی فلان مەرفەوێ ئەم گیاندارە سەر ئەبرم.

۵- ﴿وَالْمُفْحِقَةُ﴾ وەقەدەغە کراوە لەسەر ئێوێ خواردنی گوشتی گیاندارێ خنکێترایی بە دەست یا بەهەر شتێ تر بێ، وەئەو گیاندارە بەمردارۆ بوو دائەنرێ.

۶- ﴿وَالْمُوقُودَةُ﴾ وەقەدەغە کراوە لەسەر ئێوێ گوشتی گیاندارێ بکۆژرێ بە لێدانی بە هەر شتێ بێ هەتا ئەمرێ، بە مردابوو دائەنرێ.

۷- ﴿وَالْمُتَرَدِّیَةُ﴾ وەقەدەغە کراوە لەسەر ئێوێ گوشتی گیاندارێ بکەویتە خوارەوێ لە جیگایەکی بەرزەوێو بمرێ، یا بکەویتە نێو چالێک و بمرێ، ئەوانە مرداربون. ئەگەر تیرێ بەهاوێژرێ بۆلای گیاندارێ لەسەر کیوێ و بکەویتە خوارو بمرێ خواردنی قەدەغەیی، چونکە نازانرێ بەو تیرە کۆژراوە یا بەکەوتنە خوارەوێ.

۸- ﴿وَالنَّطْقِيحَةُ﴾ وەقەدەغە کراوە لەسەر ئێوێ گوشتی گیاندارێ قۆچ و لقەیی لێ بدرێ و بمرێ، بە مردارەوێبوو دائەنرێ.

۹- ﴿وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه کۆشتی گیاندارئ درنده برینداری کردی و بمرئ بهو برینهیا دروندهیه گیانداریکی کوستیی و بمرئ و پاش مادهی گۆشتکهی خواردنی قهدهغهیه.

﴿إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ﴾ مهگهر گیاندارئ له برهگهکانی پینچ به دواوه ئیوه سهرتان برین و گیانیان تیدا مایی، نهوانه ئهو کاته خواردنیان قهدهغهنین، نیشانهی گیان پین مانیان به مانه دهرئه کهوئ: چاویان یا نهندامی تریان بچولین له کاتی سهربریندا.

۱۰- ﴿وَمَا دُبِحَ عَلَى النَّصْبِ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه کۆشتی گیاندارئ سهربرئ بهسهر ئهو بهردانهدا دانراون له دهوری خانهی خواردان و ووازانری پهرستی خوایهو خوینه کهیان نهپرژان بهسهر ئهو بهردانهدا.

بۆ زانین: ئهوهی شایانی باسی خوادهمهنییه قهدهغه کراوه کان ههر ئهو (۱۰) بهشانه نین. بهلکو قهدهغه کراوی تر زۆرن وهك خواردنی گۆشتی سهگ و گورگ و چهقهل و شیر و پلنگ و فیل و گیانهوه رانی درندهی ترو ههموو بالتندهی شکارکهر، وهك بازو ههلۆ قهدهغه کردنی نهوانه له فهرمووده کانی پیغمهرهوه وهر گیراوه.

لای مالیکیه کان جگه لهو (۱۰) شتانه خواردنی گۆشتی هیچ گیاندارئ تر قهدهغه نیه دواي ئهوهی خواي مهزن باسی قهدهغه کردنی ئهو (۱۰) شتانهی بۆ کردین، باسی قهدهغه کراوی تریان بۆ ئهکا و ئهفهرموئ:

﴿وَأَن تَسْقِسُمُوا بِالْأَزْلَامِ﴾ وهقهدهغه کراوه لهسهر ئیوه که داواي پون کردنهوهی بهشیک و شتیکی نادیار بکهن به هۆی چهندن پاره درهختی له وینهی تیردا تاشرابوون.. ناوهروکی ئهو رستهیه لهوهوه هاتووهر بهکان نیازیان بکردایه کاریکی گرنگیان بکردایه، وهك بریاردان بۆ جهنگ و هینانی ژن و چونیان بۆ کاروان و بازرگانی و پرووداوی ترسی داری بچوکی سهرتیزیان ههبوو: لهسهر یه کهمیان نوسرابوو پهروهردگاری من فهرمانی پیدام. لهسهر دووههمیان نوسرابوو پهروهردگارم قهدهغهی

کردوو له‌من. له‌سەر سێهه‌میان نوسرابوین ناگایه. دوایى ئەو تیرانه‌یان دانه‌پۆشی به شتی، ده‌ستیان نه‌برد یه‌کیکیان نه‌هێناوه‌ ده‌روه نه‌گه‌ر یه‌که‌میان بووایه نه‌چون به سه‌رده‌می کاره‌که‌یانوه. نه‌گه‌ر دووه‌میان به‌هاتایه‌ته ده‌روه وازیان له‌ نیازی خۆیان نه‌هێناو نه‌ه‌چون بۆ کردنی. نه‌گه‌ر سێهه‌میان به‌هاتایه‌ته ده‌روه جارێکی تر یا زۆرتر ئەو کاره‌یان کردوه هه‌تا یه‌که‌م یا دووه‌م نه‌هاته ده‌روه. قه‌ده‌غه‌کردنی ئەو کاره له‌بەر ئەوه‌بوو کاری نادیارى خوانه‌بێ که‌سی تر نازانی چ جای داری په‌قی وشکی بێ گیان.

﴿ذَلِكُمْ قِسْطٌ﴾ ئەو شتانه‌ی قه‌ده‌غه‌که‌رابوون له‌سه‌رتان کردن و خواردنیان لادانه له یاساو فه‌رمانی خواو گونا‌هی گه‌وره‌ن.

پرسیار/ نه‌گه‌ر داواکردن و زانیی شتی نادیارى به‌هۆی هه‌ر به‌لگه‌یه‌که‌وه قه‌ده‌غه‌بێ، نه‌بێ مانا لێکه‌دانم‌وه‌ی خه‌و یا خسته‌ دله‌وه‌ی شتی بۆ ناو دلتی م‌رو‌ف له‌لایه‌ن خواوه قه‌ده‌غه‌و بێ باوه‌ری بێ؟

وه‌لام/ زانیی شتی به‌هۆی مانا لێکه‌دانم‌وه‌ی خه‌و، یا به‌هۆی خسته‌ دله‌وه‌ (الاهام) قه‌ده‌غه‌و بێ باوه‌ری لێ، ئەوانه‌ جو‌ره‌ زانیاریه‌کن خوا نه‌یه‌خشی به‌ هه‌ندێ ک‌س. به‌لام داواکردنی زانیی شتی نادیارى به‌ هۆی ئەو تیرانه‌وه‌ گومانی روتن و په‌یوه‌ندیان به‌ زانیاریه‌وه‌ نیه. خ‌وای مه‌زن که‌ باسی ژماره‌ی قه‌ده‌غه‌که‌راوه‌کان و په‌واکانی بۆ کردین، له‌ کو‌تاییدا فه‌رم‌و‌ی:

ئەو قه‌ده‌غه‌که‌راوه‌ کردن و خواردنیان لادان له‌ نایین و گونا‌هی گه‌وره‌ن، له‌ پاشا هانی باوه‌ر‌داران ئەدا بۆ ده‌ست گرتن به‌ ده‌ستوری ته‌واوی نایین و نه‌فه‌رم‌و‌ی:

﴿الْيَوْمَ يَئْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ﴾ ئەم‌رو بێ ئومید بوون که‌سانێکی ئه‌وتۆ باوه‌ریان نه‌هێناوه‌ به‌ نایینی ئێوه، به‌ته‌ما‌بوون له‌مه‌وه‌ر نایینه‌که‌تان کو‌تایی بێ بیت و نه‌میتێ و بگ‌ورێ و ئێوه وه‌رگه‌ڕێن له‌ نایینی ئێسه‌لام. به‌لام بۆیان ده‌رکه‌وت باوه‌ری راست چه‌سه‌پاوه‌ له‌ ده‌رونی مو‌سه‌لماناندا و نایینی ئێسه‌لام رێگه‌ی خ‌و‌ی گرت‌وه‌،

بەردەى سەندوھ لە زۆربەى روى زەويدا رۆژبەرۆژ بەردەو زۆرتر نەروا. كەواتە مەبەست لە ئەمرو لەو رەستەيدا رۆژىكى تايەتى نىيە. بەلكو ئەو رۆژە بەردەوامە ھەتا ھەتايە، دواىي ئيوە لەو بى باوەرپانە مەترسن، رۆژگارتان لە سودى خۆتانەو، ھەر لە من بترسن و دەستەلاتى من بەھيژە، نيچىرەكانم لاوازە ھەلەمەتم تيزەو گرتوخانەم دورو دريژەو كۆتايى نايە.

بەرەستى ئايىنى ئىسلام وەك ميژوو تاقىكردنەو ھەكەن ھيژىكى وانەبووھ زال بىي و خوى بسەپتي بە تويزى و بەزۆر بەسەر ھەموو دانىشتوانى روى زەويدا. بەلام ھيژىكى خوراپگر بووھ بەرانبەر بە دوژمانانى خوى و توانيويەتى خوى پياريزى لەنەمان بەسەدان سالى، خوراپگرنتى ئايىنى ئىسلام لەكاتى لاوازي موسلماناندا جيگەى سەر سورپمانە، ھەروەك سەرکەوتنيشى جيگەى سەرسورپمانە لەكاتى ھيژو ھەلەمتيا. ھيژشى خاچ پەرستان و تەتەر و گيژە شيۆتي رافزيەكان و تابورى پيئجەمى نيو موسلمانان و کاربەدەستانى خوروشيان و خوراپگرنتى ژمارەيەكى كەم لە بەردەمياناو بەسەر گرتەوھ سام و شكۆى بەريژ پالەوانى كورد سەلاحەديني ئەيوبي و سەربازە كوردهكانى بەرانبەر بە خاچ پەرستان و راوہستانيان بەرانبەر بە پيلانى ناوخۆ، پەلامارى ھەندى لەنەوھەكانى جىگىزخان دواى موسلمان بونيان بۆسەر ھيژشى ھۆلاكوو رافزيەكان و سەرلەنوئ ھاتنەوھى ئايىنى پاكي ئىسلام بۆسەر زەوى وەك جارەن، ئەوانە ھەموويان جيگەى سەر سورپمانن بۆ خوراپگرنتى ئايىنى ئىسلام لەكاتى لاوازيەدا.

ھيژشى فراوانى رۆژئاوايى و شيوعىەكان لەسەردەمى نزيكەى سالى (١٨٠٠) زاينى ھەتا ئەم سەردەمەى ئيستا بەي و وچان، ناردنى ھەزاران زاناي شەيتان بۆ نيو موسلمانان بۆ لادانيان لە ناين و بەو ھەمووھ سامان و چەكەيانەوھ بۆ سەر وولاتى ئىسلام بۆ بنەپر كردنى ناوى ئىسلام بە يارمەتى کاربەدەستانى بە ناو موسلمان و بەردەوامى ئەو ھيژشە نارەوايە ھەتا ئەم سەردەمەى ئيمەى (١٩٩٩) زاينى و خوراپگرانتى بىروباوھرى

ئىسلام زۆرتر جىڭەي سەرسۇرمانە بەو ھەموو ھەموو لاوازی و بى چەكەو ھەن و خواھنى سامان و زانیاری و رامیاری نین، بە تايەتەي کاربەدەستانی بەناو مۇسلمان بە گشتی کە دژی یەكترین ھەریەکیان بۆ چەسپاندنی کورسی خویان دوژمنایتی ئاین ئەکەن بۆ گەورەیی خویان.

بەراستی ئاینی ئىسلامیش ڤىڭەي خۆی گرتووتە بەرو بلاووتەو بەی جەنگ و لەگەل دژایتی کاربەدەستانی بەناو مۇسلمان بۆ چەسپاندنی یاسای ئىسلام و بی رامیاری و ئەزانینی زوربەي مۇسلمانانی ئاین پەرورە راست. سوپاس بۆ خوا بەی تەخت و کلاوی پاشایتی زوربەي پوی زەوی داڤوشراو بە ئاین و مامۇستاو زانای زۆری پەیدا کردووە، بە یارمەتی خوا ئاینی ئىسلام ئەکەن بە پىشەوای ھەموو پوی سەر زەوی.

بۆ ئونە: زۆرتر لە سەد ملیۆن مۇسلمان پەیدا بوون لە وولاتانی دوور، بى ئەو ھى نىشتمانیکى رامیاران ھەي، ھەروەھا بەی جەنگ ژمارەي زۆریان پەیدا کردووە لە یابان و چین و سۆمەترەو فلیپین و بەریتانیا و ئەلمان و یوگوسلاڤیا و وولاتی تریش، ئەوانەیش ھۆی ئەو ھەي ئاینی ئىسلام ئاسانە و دوورە لە ئەفسانەو پوپوچ، دانىشتوانی ئەو جىڭیاپانە ژىرو بەبىرن.

﴿ الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ ﴾ ئەمرو لەمەودا وایش تەواوم کردووە بۆ ئیو ئەنە کەتان بە جوړى شایستەو شایانە بۆ ھەموو کات و جىڭەي ھەتا ڤۆژی دوايى، ناتەواوی تىدانى ھەموو ھەرمانە پىوست کراو ھەکان و چاکەکان و قەدەغە کراو ھەکان و کارە ڤەواکانی تىدا ڤوون کراو ھەو. لەم رۆژە بەدواو ترسی بت پەرستانم لەسەر ھەلگرتن، لەمەو پاش نابى بت پەرستان حەج بەکەن لەگەلئان، ئاینی ئىسلام تازە ھەلناگیرى و لەناوناچى، بىروباو ڤى خۆی لە نىو ئادەمیزادا بلاو ئەيئەو. بەسەر ھەموو ئەنە کاندە ڤون کراو ھەو، بىرپارم داو ھەو ڤەتان بە ھەموو پىغەمەرەن و نامەکانی خواتان ھەي. لەمەو پاش ئاسودەبن لە باو ڤەيتاننا بەي ترس، لەلایە کەو بەي ھىزى پوی تى بکا، لەلایە ترەو سەر ھەل ئەدا بە ھىزترەو بە ئاسان.

﴿وَأَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي﴾ وەمن ئەواوم کرد بەسەر ئێوەدا چاکەى خۆم بە راغوبی کردنتان و بە ئەواوکردنی یاسای ناینتان و مەکەتان داگیرکرد بە یارمەتی دانی خۆم، پاک کرایەوه لە بت پەرستی.

﴿وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ وەمن هەلەم بژارد بۆ ئێوە ئیسلام بە نایین بۆتان و پێم چاکە ناینتایی، هەرگیز ئێی لانەدەن، پاکزو پوختەترینی هەموو ناینەکانە، کردومە بە یاسا بۆ پەرستی نی خۆم لە هەموو ژبانی پڕۆژانەتانا و بۆ ئێوەش هەتا هەتایە. خوای مەزن فەرمودەى خۆی رووی ئەکاتەوه بۆلای ئەو شتانەى قەدەغە کرابوون و ئەفەرموی:

﴿فَمَنْ اضْطُرَّ فِي لَحْمَصَةٍ غَيْرَ مُعْرِضٍ لِإِيْمٍ﴾ دواى هەرکەسى داماوێ روی تێ کرد بەهۆی برستی کە ببێتە هۆی نەمان و مردنی، چاری نەماو ئەبوايە ئەو شتانەى قەدەغەن بیان خوا بە جووێ لانەدا بۆلای گوناو و لەوه دەرچێ زۆره خوێری بکا، ئەندازەیه بخوا پێی نەمرێ. ئەو کاتە بۆ ئەو کەسە هەبە لەو قەدەغە کراوانەى پێشوو بخوا، ناچاری پالتی پێوه بێ، ئەک بۆ رابواردن و کاتی هەرزانی، وەك هەندێ کەسى سەر ئێ شیواوی بەناو موستەمان گوشتی بەراز ئەخۆن. ئەو کەسانە ئەگەر بەرەواى دا بنێن ئەو خواردنە ئەبنە بێ باوەرو لە ریزی ئیسلام دەرئەچن.

﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ دواى بە راستی خوا ئێ خوێبوونی زۆره بۆ ئەو کەسانە بە داماوێ و ناچاری ئەو قەدەغە کراوانە ئەخۆن، میهرەبانە بۆ بەندەکانی خۆی کە ئەو شتە قەدەغە کراوانەیان بۆرەوا ئەکا لەکاتی ناچاریدا.

کاتی خوای مەزن باسی ئەو شتانەى کرد خواردن و کردنیان قەدەغەن لەگەڵ ئەوانەشدا رەواى کردبوون، دواى باسی هەندێ لەو شتانەمان بۆ ئەکا کە پێغەمەر پرسیاری ئێ ئەکرێ و وەلامی ئەداتەوهو ئەفەرموی:

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أَحَلَّ لَهُمْ قُلْ أَحَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ
مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكَنَّ
عَلَيْكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَانْقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

﴿ يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أَحَلَّ لَهُمْ قُلْ أَحَلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ ﴾ پرسیار نه کهن له تو چ شتی
رهوایه بو نهوان له خواردمه نی؟ تو بلتی له وهلامی نهواندا؟ رهو کراوه بو ئیوه خواردن و
خواردنه وهی نهو شتانه ی پاک و خاوین و دهرونی خواوهی رهوشتیکی پاکبی پیزیان لی
نه کاتهوهو یاسای قهدهغه ی نه کردبی، بو نهوهی بهر له وهی نزیک ی بکهونهوه بزنان کام
خواردمه نی رهوایه. کهواته نهو شتانه ی پیزیان لی بکریتهوه قهدهغه ن وهک مرداره وهبوو
خوین و گزشتی بهرازو نهو شتانه سروشتی پاک بیزی لی نه کاتهوهو نهوانه ییش کهسهر نه برین
بو بته کان به گویره ی یاسا سه رنابرین.

﴿ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ ﴾ وه رهوا کراوه بو ئیوه نیچیر و کوژراوی شتیکی
نهو تو ئیوه فیری راوتان کردووه له شکار کهران، ئیتر چوار پی بن یا بالنده، وهک سهگ و
تالچی و ههلوو بازو جگه ی نهوانیش له کاتیکا ئیوه سهگ و نهوانه ی تران فیری
راو کردبی، به جوړی ئیوه نه تانهو ی برؤن و بیتهوه، نهک له خو یانهوه نیچیر بگرن یا
گزشته که ی بخون.

﴿ تَعْلَمُونَهُمْ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكَنَّ عَلَيْكُمْ ﴾ ئیوه نهو شکار کهرانه فییر
بکهن له شتی خوا فیری ئیوه ی کردووه دایناوه له میشتکانا وهرتان گرتووه بهو ی

نه قلستانه وه بۆ فیر کردنیان بهو جوړه فیر کردنه یاساړونی کردو ته وه، دوا یی ئیوه بخون هندی لهو نیچیرانه شکار کړه کان گرتویان بۆ ئیوه، یانی له وانه هیچ شتی نه خون بۆ خویانیان گرتی.

﴿ وَأَذْكُرُوا اللَّهَ عَلَيْهِ وَأَتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴾ وه ئیوه ناوی خوا بیهن له سه ر نهو شته ی نهوان گرتویانه له کاتی بهره لا کردنی شکار کړه کان و له کاتی گرتیداو، ئیوه له خوابرسن و ناوی خوا بیهن و خوتان بیارن له خواردنی نهو شتانه ی قه ده غه کراون له م کاته دا که هه موو شتیکنان بۆړون کراو ته وه. بهراستی خوا زوړ به په له و گورجی پرسپار له ئیوه نه کاو پاداشتی چاکه و خراپه تان نه دا ته وه گه وړه و بچوکیان. مهرجه کانی فیر کردنی خاوه ن شکاره کان بۆ شکار کړه کانیان چوار شت:

۱- پیو یسته نهو شکار کړه فیری راوو نیچیر گرتن کرابن، به جوړی خاوه نه کانیان نه یانه وئ. یانی که فهرمانی پیدان بړون بولای نیچیر بړون، نه گهر بانگی لی کردن بۆ گهرانه وه بگهر پته وه.

۲- هه ر کاتی نیچیره که ی گرت نه ی خوا، نه گهر خواردی بۆخوی گرتو وه نه ک بۆ خاوه نه که ی. که واته خواردنی قه ده غه یه.

۳- پیو یسته خاوه نه ی به نیازی راوه وه به ره لای کردی، نه گهر له خویه وه رژیشتو نیچری گرت و هینایه وه به مردوی خواردنی قه ده غه یه.

۴- پیو یسته نهو مهرجانه ی پیشو لهو شکار گهرانه وه بیته دی چهند جاری به جوړی بو بن به سروشت بویان.

هه موو زانایانی ئیسلام برپاریاندا وه نه گهر نهو مهرجانه نه هاته دی خواردنی گیراوه کانیان ره وانیه مه گهر نیچیره گیراوه کان زیندوبن و سه ربیرن، پیو یسته راوچی ه کان موسلمانن یا خاوه ن نامه کانن وه ک گاورو جوله که. نه گ ناگر په رست و بی باوه ران و نایینه کانی تر. زانایان جگه حه نبه لیه کان لایان وایه وچا که ناوی خوا بیری له کاتی بهره لا کردنی شکار کهران و سه ربیری گییانداران. به لام لای حه نبه لیه کان پیو یسته ناوی خوا بیری.

مهرجه‌کانی سهربرینی گیانداران بریتین له‌م شتانه:

۱- برینی قورگی گیانداره‌که که جیکه چونه خواره‌وه هاتنه‌ده‌روهی هه‌ناسه‌یه به‌و مهرجه که‌مترین بازنه‌یه له قورگ بچی به‌لای سهری گیانه‌وه‌ره که‌وه.

۲- برینی سورپژه که شوینی چونه خواره‌وهی خواردن و خواردنه‌وهیه، به‌و مهرجه‌ی بۆ قورگ باسکرا، پیوسته برینی هه‌ردوو لایان به‌یه که‌ویی.

۳- برینی هه‌ردوو شاده‌ماری ئهم لاو ئه‌ولای ملی گیانداره‌که، برینی ئه‌و دوو شاده‌مارانه لای شافیه‌کان مهرج نیه، به‌لام واکه بپرین، هه‌روه‌ها ناوی خواربردن مهرج نیه بۆ ره‌وابونی خواردنی گوشته‌کانیان. به‌لام لای حه‌نبه‌لیه‌کان مهرجه به‌لای جگه‌ی ئه‌وانه‌وه واکه ناوی بری له کاتی سهربریندا.. ئه‌و گیاندارانه ئه‌ندامی‌کیان نه‌مابوو که به‌ی ئه‌و ئه‌ندامه نه‌ژین، وه‌ک وورگ و می‌شک و لای مالیکی و حه‌نبه‌لیه‌کان خواردنیان قه‌ده‌غیه.

تیینی: باسکردنی راو به‌شکاره‌کان و مهرجه‌کانی و باسی مهرجی سهربرینی گیانداران له باسی ماناکردنی نایه‌تی (۳) ی ئهم سوره‌ته‌دا کراوه‌و جیگه‌ی شایانه، هه‌رچه‌نده دووپات کراوه‌ته‌وه. به‌لام بی سوود نیه باسیان له هه‌ردوولا‌دا.
پاش ئه‌وه‌ی خوای مه‌زن باسی ئه‌و خواره‌مه‌نیانه‌ی کرد ره‌وایه خواردنیان، باسی خواره‌مه‌نی ره‌واترمان بۆ نه‌کا له‌گه‌ل ره‌وایی ماره‌کردنی هه‌ندی له ژنان و نه‌فه‌رموی:

الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الْطَيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَّ
لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلٌّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ
مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ
مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسْفِحِينَ وَلَا مَتَّحِدِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ
بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ ﴿٥﴾

﴿ الْيَوْمَ أَحْلَلْتُ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ ﴾ نهمرۆ رهوا کراوه بۆ ئیوه ههموو خواردهمنیه پاکه کان مه گهر به دهقیکی یاسا یابهر اوردی زانیان قهدهغه کرای. دووپات کردنهوهی نهو رستهیه بۆ بههیز کردنی ناوه رۆکه کهیه تی.

﴿ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَّ لَكُمْ ﴾ وه خواردهمهنی کهسانیکی نهو بهخسراوه بهوان نامه ی خوا، وهك جوله کهو گاواره کان رهوان بۆ ئیوه خواردنیان، ئیتر گوشتی گیانداره سهبرپراوه کانیا بن یا جگهی نهوی. بهمه رجی به گویره ی یاسا ئیسلام سهبرابن و رهوابن له ههموو رۆیکه وه.

﴿ وَطَعَامُكُمْ حَلَّ لَهُمْ ﴾ وه خواردهمهنی ئیوهیش رهوایه بۆ خاوهن نامه کان. یانی دروسته بۆ ئیوه خواردهمهنی خۆتان بفرۆشن بهوان و مامهلهیان له گهڵ بکهن.

﴿ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ ﴾ وه رهوایه بۆ ئیوه ماره برینی ژنانی داوین پاک و سهبرهست له ژنانی باوهرداران. یانی چاك وایی نهوانه بخوازن و مانای وانیه ژنانی داوین پیس و کاره که ره کان قهدهغه ی ماره کردنیان، به مه رجی کاره کان باوهردار بن.

﴿ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ ﴾ وه رهوایه بۆ ئیوه ماره کردنی سهبرهست و داوین پاک له کهسانیکی نهوتو نامهیان پی بهخسراوه بهر له ئیوه، وهك گاورو جوله که کان. کار کهری کۆیله ی بی باوهری خاوهن نامه ماره کردنی دروست نیه لای شافعییه کان، به لای حنه فیه کانه وه رهوایه ماره کردنیان.

﴿ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَخَدِّي أَخْذَانِ ﴾ ههر کاتی ئیوه بهخشیبێتان بهوان ماره ییه کان و ماره تان کردن به گویره ی یاسا ئیوه داوین پاک بن جگهی نهوانه تان داوین پیس بن و ماره تان نه کردن و، جگهی نهوانه تان وهر تان گرتی چه ندین دۆستی له په نه نهیدا داوین پیسیان له گهڵ بکهن، نهوانه بۆ ئیوه رهوا نین باکریان به نهی بۆ کردنی داوین پیسی. نهو رستانه ی پیشوو بهلگه ی تهواون له سهر نهوه ی نهو ماره ییه پیویسته بهرام بهر به ماره کردنی نهو ژنانه ی ماره کرابن به گویره ی یاسای ئیسلام. نهك بهرام بهر به داوین پیسی ههموو زانیان بریاراندا وه به گویره ی بهراوردی خویان (القیاس) قهدهغه یه له سهر موسلمانان ماره کردنی ژنانی بی ئاین و ناگر په رست و بت په رستان.

دوای نه‌وهی خوای مه‌زن باسی هندی له کاره نار‌ه‌واکان و کاره ره‌واکانی کرد،
باسی نه‌وه‌یشمان بو نه‌کا نه‌و که‌سه‌ی فهرموده‌کانی بیست و په‌رستی بو کرد به‌راستی
خاوه‌نی باوه‌ره‌و کرده‌وه‌کانی لی وهر نه‌گیری و پاداشتی نه‌درته‌وه له‌لایه‌ن خوای مه‌زنه‌وه،
نه‌و که‌سه‌یش بی باوه‌ره‌و به ده‌ستوری خوا هه‌لناسی زه‌رومه‌نده ، خوا نه‌فه‌رموی:

﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ﴾ و هه‌هر که‌سی باوه‌ر نه‌هیتی به ده‌ستوری خواو به
هه‌موو قه‌ده‌غه کراوه‌کان و کاره‌ره‌واکان، دوایی به راستی بوچ بوونه‌وه پاداشته‌کانی له
جیهاندا.

﴿وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ و نه‌هو که‌سه له دوا‌ر‌وژدا له زه‌ره‌رمه‌نده‌کانه‌و
به‌هه‌شتی له کیسی خو‌ی داوه.

کاتی خوای مه‌زن له‌مه‌وبه‌ر فه‌رمانی دا به‌جی به‌جی کردنی به‌لینه‌کانی خو‌ی که یه‌کیکه
له‌و به‌لینه‌وه کردنی نو‌یژ که مه‌رجه بو کردنی ده‌ست نو‌یژ شو‌ردن، له‌مه‌ودوا باسی
چۆنه‌تی ده‌ست نو‌یژو مه‌رجه‌کانی نه‌کاو نه‌فه‌رموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا
وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ
وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا
وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ
أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا
فَأَمْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ

لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ حَرَجٍ وَلَئِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ
وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾
وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ
بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ
الْصُّدُورِ ﴿٧﴾

﴿يا أيها الذين آمنوا إذا قمتم إلى الصلاة﴾ ئہی کہسانیکہ ئہوتو باوہرتان ہیٹاوه
ہمہرکاتی ہہلسان بو لای نویژ کردن و دەست نویژتان نہبوو.

﴿فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ﴾ دواى بشوړن رومہتہ کانتان.. سنوری
رومہت بہ دريژى دەست یی تہ کا لہ شویتى سہوز ہبوونی موی سہر بہ زوری ہہتا
کوتایى چہناگہ، بہ پانی نیوانی ہہردوو گویچکہیہوہ، ئیوہ بشوړن دەستہ کانتان لہ گہل
نایشکہ کانتان.

﴿وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ﴾ وہ ئیوہ دەستہ تہر بہیئن بہسہری خوٹانا، کہمترین ئەندازہی
سہر دیتہ جی بہمہرجی کہمتر نہبی لەسنى موو لہ ئاستی سہردا. بہ لای حەنەفیہ کانہوہ ئەبی
کہمتر نہبی لہ جواربہ کی سہر.

﴿وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ وہ ئیوہ بشوړن پیکانتان لہ گہل قابہ کانتانا.

پیوستہ کانی دەست نویژ شەش شتن:

- ۱- نیياز (النیہ) یانی لہیہ کہم کاتی گہیشتنى ئاو بہ کہمترین بەشی لہ رومہت بلی:
- نیياز ئە کہم خوّم لہ بی دەست نویژى پاک ئە کہمەوہ، یالہ سہر خوّم نویژ رہوا ئە کہم.
- نیيازیش بہ دلہ، واچاکہ بہ زمانیش بلی.

۲- شۆردنى رومەت بە تەواۋى بە پىست و مەۋە، دواى نىياز ھىنان (۳) شۆردنى ھەردو دەست بە ھەردو ئانىشكەۋە دواى بە تەواۋى شۆردنى رومەت:

۴- دەست ھىنان بە سەركەمەزىن بەشى سەر، دواى شۆردنى ھەردو دەست.

۵- شۆردنى ھەردو پى بە قاپە كانىانەۋە، پاش دەستى تەرھىنان بە سەر ھەندى لە سەردا.

۶- ئەو پىنچ شتانەى پىشۋىيەك لە دواى يەكەن بەو جۆرى ھى باسکران (الترتيب).

۷- زانايان بىريان جىاۋازە لە بارەى ئەو پىستە، زۆرىەى زانايان ئەلەين: پىۋىست ھەردو پى بشۆرىن ئەۋەش بىرۋچونى ھەرچوار پىشەۋاكانە. ھەسەن بەسرى و موحەمەدى كورى جەبرى تەبرى لايان واىە مەۋف ئارەزوى ھەيە ئەتوانى بىشۆرى و ئەتوانى مەسح بكا. ئىنۋەباس و قەتادەۋ ئەنەس و عەكرەمەۋ شەعبى لايان واىە ئەبى مەسح بكرى.

سونەتەكانى دەست نوپۇز كە چاك واىە بكرىن و پىۋىست نىن (۱۱) شتن:

۱- ووتنى (بسم الله الرحمن الرحيم) لەيەكەم كاتى دەست پى كەردنى بە دەست نوپۇز كەرن.

۲- شۆردنى ھەردو لەپ بە ناۋەۋە بە دەرەيانەۋە لەگەل جەۋگەكان، پاش ووتنى ناۋى خواۋ بەر لەۋەى دەست بكرى بە شۆردنى دەست نوپۇز.

۳- ئاۋ بە دەمادان دواى شۆردنى ھەردو لەپ (۴) ئاۋ بە لووتادان دواى دەم شۆردن (۵) دەستى تەرھىنان بە ھەمە سەردا (۶) دەستى تەرھىنان بە نىۋ ھەردو كورنى گوتچەكاندا بە ئاۋىكى تازە (۷) دەست خىستە نىۋ رىشى پەرەۋە (۸) دەست خىستە نىۋە ھەمەۋ پەنچەكانى دەست و قاچ (۹) شۆردنى ئەندامەكانى لاي پاست بەر لەلەى چەپ (۱۰) شۆردنى ھەمەۋ ئەندامەكانى سى جارسى جار (۱۱) شۆردنى ئەندامەكان بە پى ۋەستان لە نىۋاينا.

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُوبًا فَاطْهَرُوا﴾ وهه گهر ئیوه لهشتان پیسبو، دواى ئیوه خۆتان پاك بکهنه وهو لهش پیسی خۆتان دهر بکهن. پتویسته له کاتی لهش پیسی دهر کردندا و خوشۆردن سی شت: (۱) نیازی لهش پیسی دهر کردن. واته بلتی: نییازمه لهش پیسی خۆم دهر نه کمم. (۲) لابر دنی ههموو پیسی به سهر له شه وه نه گهر هه بوو بهر له خوشۆردنی لهش.

۳- گه یاندنی ناو به ههمو له شدا به گزشت و مووه وه، چاك وایه بهر له خوشۆردن دهست نویژ بشۆری، دهست به پترئ به سهر ههموو له شدا، به بی وهستان له ههموو لهشی بشۆری.

لای راست بهر له لای چهپ بشۆری. لهش پیسی پهیدا ئه بی به هاته خواره وهی شاهوت، یا به یه کگه یشتنی خه ته نه ی ژن و پیاو.

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ وهه گهر ئیوه نه خوشبوون و ترستان هه بوو له ناو بچن، یا نه خوشیه که تان زۆر تر بی نه گهر ناو به کار بهین، یا ئیوه له گه شت و گوزار دابوون و له کارواندا بوون، ماوه که ی که می یا زۆر.

﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَا مَسْتُمْ النِّسَاءُ﴾ یا یه کتی له ئیوه هاته دهر وه له ناو دهست خانه شتیکتان له پیشه وه یا له پاشه وه دانابوو، یا ئیوه دهستان دابوو له ژنانی بیگانه، دهست لیدراو دهست لیدهر وهك یهك وان بۆ شکاندنی دهست نویژ.

﴿قَلَّمَ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ دواى ئیوه ناوتان دهست نه که وتبوو، یا ناوتان هه بوو به لام له پتویستی خواردنه وهی خۆتان و ولاغه که تان زۆر تر نه بووه، دواى ئیوه نیازی هه لگرتنی خاکیکی پاك بکهن له زه ویدا و خاوهنی تۆز بی و جگه ی گه چ و لمی تیکه ل نه بویت.

﴿فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ﴾ دواى ئیوه دهستی تۆزاوی بهین به رومهت و به دهسته کانتانا لهو خا که تۆزاویه.. مانای نهو نایه ته له نایه تی (۳) ی سوره تی نیساندا

به دریژی باسی کراوه به هموو مهرجه کانی تهیموهوه، لییره دا دوویات کراوه تهوه ههتا په یوهندی پهیدا بکات به هموو به شه کانی خو پاک کردنه وه و له بی دهست نویژی و لهش پیسی... لای حه نه فیه کان تهیموم دروسته به هموو شتی له ره گهزی زهویی، ئیتر با بهردیکی لوسی بی توزیی.

﴿ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ ﴾ خوا نایهوی به هوی فرمان دان به تهیموم و دهست نویژ گرتن و لهش پیسی دهر کردن بو نهوه پیدا به سهر ئیوه دا هیچ جوړه تنگ بی هه لجنیتان و نازاردانتان و، به لام خوا ئیهوی نه وانه بکه ن بو نهوهی ئیوه پاک بکاته وه له پیس و پوخلی و له گوناوه.

﴿ وَلَيْتُمْ لَعْنَتُهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ وه بو نهوه خوا ته و او بکا به سهر ئیوه دا چاکه و میهره بان خوی به ره و او کردنی تهیموم کردن له و کاتانهی پیشودا، بو نهوهی ئیوه سوپاسی خوا بکه ن له سهر نه و چاکانهی خوا به خشیونی به ئیوه و پاداشتان بداته وه.

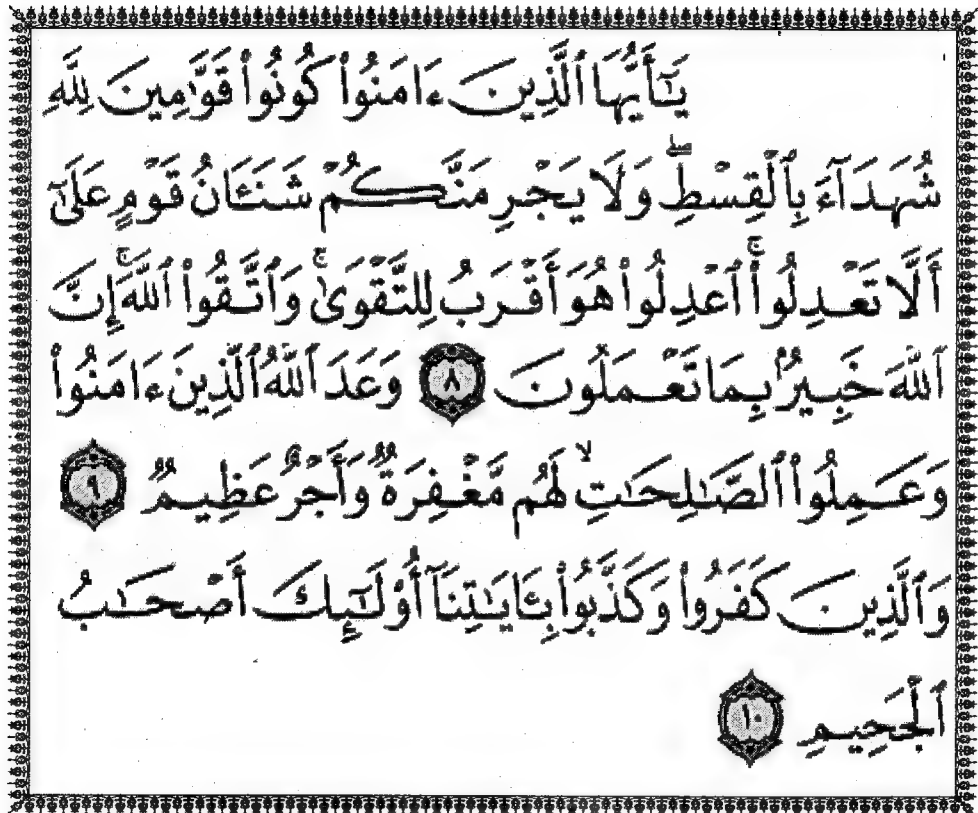
ناده میزاد فرمانیکی وای نه دراوه به سهر دا توشی نازاریان بکا له هیچ رویه که وه. ههر فرمانی درایی به سهر یانا فپرو چاکه ی زوری تیدایه، هدرشتیکی قه دهغه کردبی خراپه و زیانی تیدایه، نه گهر خراپه و چاکه یان وهک یهک و ابوون کامه یان سودی زورتر بی نه و ه یان نه کری، نه گهر یه کیکیان زورتر بوو نه و ه یان نه کری و واز له وی تریان نه هتري، بویه خوای مدزن نه فهرموی:

﴿ وَأَذْكُرُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ وَِمِثَاقَهُ الَّذِي وَاتَّقُوا بِهِ ﴾ وه ئیوه بیری چاکه ی خوا بکه ن به سهر تانه وه، به تاییه تی به خشینی ئایینی نیسلام به ئیوه و، بیری نه و په یمانه ی نه و تووی خوا بکه نه وه خوا فرمانی داوه به ئیوه به وهر گرتی نه و په یمانه.

﴿ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ﴾ له و کاته دا ئیوه ووتان به پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ ئیمه بیستمان نه و شتانه ی تو فرمانی بی نه ده ی له فهرموده کانی خوا، ئیمه په یرو ی فرمانی نه که بین له هموو کاتیکا گران بن لای ئیمه یا سوک بن له کاتی ههرزانی و گرانی دا.

﴿ وَأَتَقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴾ وهتیوه له خوا برسن و سواسی خوا بکن و نهو بهلینهی داوتانه به پیغمبر ﴿ ﷺ ﴾ له روزی پهماندانتان مهشکینن (المبايعه) بهراستی خوا نهزانی به نهتییه کانی دلتان و پاداشتی شاروه کان نه داتهوه چ جای ناشکراکان نه بی بزاین و داواکاری خوا هر چنده زورن. هه موویان له (۲) دوو شتا هاتوته جی، نه م نایه تهی دوا ی باسیان نه کاو نه فرموی:

﴿ يا أيها الذين آمنوا كونوا قوامين لله ﴾ نهی که سانیکی نهو تو باوهرتان هیاره نیوه راوهستن له بهر خوا به راستی به نیازی پاکهوه له هه موو گوفتارو کردارتانوا هه موو فرمانه کانی جی به جی بکن و خوتان دوربخه نهوه له بی فرمانی خوا، نه گهر خاوهنی باوهرن.

بەدرىزى باسى كراو بە ھەموو مەرجەكانى تەيمومەو، لىرەدا دووپات كراو تەو ھەتا پەيوەندى پەيدا بىكات بە ھەموو بەشەكانى خۆ پاك كەردنەو ھەي دەست نوپۆزى و لەش پىسى... لاى ھەنەفەيەكان تەيموم دروستە بە ھەموو شتى لە ڕەگەزى زەوىي، ئىتر با بەردىكى لوسى بى تۆزى.

﴿ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ ﴾ خوا نايەوى بە ھوى فەرمان دان بە تەيموم و دەست نوپۆز گرتن و لەش پىسى دەر كەردن بۆ ئەو پەيدا بەسەر ئۆو ھىچ جۆرە تەنگ بى ھەلجىنتان و ئازاردانتان و، بەلام خوا ئەيەوى ئەوانە بىكەن بۆ ئەو ھى ئۆو پاك بىكاتەو لە پىس و پۆخلى و لە گوناھ.

﴿ وَلَيْتُمْ نَعْمَتُهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ ھەبۆ ئەو خوا تەواو بىكا بەسەر ئۆو ھاكەو مېھربان خۆى بەرەوا كەردنى تەيموم كەردن لەو كاتانەى پېشودا، بۆ ئەو ھى ئۆو سوپاسى خوا بىكەن لەسەر ئەو ھاكانەى خوا بەخشىونى بە ئۆو پاداشتان بداتەو.

ئادەمىزاد فەرمانىكى واى نەدراو بەسەردا توشى ئازاريان بىكا لە ھىچ ڕويەكەو. ھەر فەرمانى دراين بەسەريانا فەرپو ھاكەى زۆرى تېدايە، ھەر شتىكى قەدەغە كەردى خراپە و زيانى تېدايە، ئەگەر خراپە و ھاكەيان ھەك يەك وابوون كامەيان سودى زۆرتريى ئەو ھىيان ئەكەرى، ئەگەر يەكەيان زۆرتريى ئەو ھىيان ئەكەرى و واز لەوى تريان ئەھيتري، بۆيە خواى مەزن ئەفەرموى:

﴿ وَأَذْكُرُوا اللَّهَ نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِثَاقَهُ الَّذِي وَاتَّقُوا بِهِ ﴾ ھەئۆو بىرى ھاكەى خوا بىكەن بەسەرتانەو، بە تايەتى بەخشىنى ئايىنى ئىسلام بە ئۆو، بىرى ئەو پەيمانەى ئەوتۆى خوا بىكەنەو خوا فەرمانى داو بە ئۆو بەو ھەر گرتنى ئەو پەيمانە.

﴿ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ﴾ لەو كاتەدا ئۆو ووتان بە پەغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ ئىمە بىستمان ئەو شتانەى تۆ فەرمانى بى ئەدەى لە فەرمودەكانى خوا، ئىمە پەيپەوى فەرمانى ئەكەين لە ھەموو كاتىكا گرانىن لاى ئىمە يا سوگىن لەكاتى ھەرزانى و گرانيدا.

﴿ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴾ وهئیوه له خوا برسن و سوپاسی خوا بکن و نهو بهلینهی داوتانه به پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ له رۆزی پهماندانتان مهیشکینن (المبايعه) بهراستی خوا نهزانی به نهییه کانی دلتان و پاداشتی شاراوه کان نه داتهوه چ جای ناشکراکان نه بی بزاین و داواکاری خوا ههر چنده زۆرن. ههموویان له (۲) دوو شتا هاتوته جی، نه م نایه تهی دوا ی باسیان نه کاو نه فرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ
شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ
أَلَّا تَعْدِلُوا أَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ
اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ﴿١٥﴾

﴿ يا أيها الذين آمنوا كونوا قوامين لله ﴾ نهی کهسانیکی نهوتو باوهرتان هتاوه نیوه راوهستن له بهر خوا به راستی به نیازی پاکهوه له ههمو گوشارو کردارتانار ههمو فرمانه کانی جی به جی بکن و خورتان دوربخه نهوه له بی فرمانی خوا، نه گهر خاوهنی باوهرن.

﴿ شَهِدَاءَ بِالْقِسْطِ ﴾ ئیوه شایه‌تی بدهن به دادپه‌روه‌ری له هه‌موو کارو کرده‌وه‌تانا به‌ی جیاوازی له ئیوان خزم و بیگانه و باوه‌ردارو بی باوه‌ر دوست و دوژمن‌تانا. که‌واته نه‌گهر ئیوه زانان زانیاری به‌کاربه‌یشتن بۆ بنه‌پرکردنی لاوازی دانیشتوان و دوواکه‌وتنیان و په‌ره‌پێدانی هۆیه‌کانی هێزو پیش که‌وتن. نه‌گهر ئایندارن داوای دابه‌زینی ووشه‌ی خوا بکه‌ن و چاکه‌ بکه‌ن له‌گه‌ڵ ئاده‌میزادو به‌ره‌نگاری که‌سانی بکه‌ن له‌ ڕینگه‌ی خوا لائه‌ده‌ن له‌ هه‌مویانا جیگه‌داری خوا‌بن له‌روی زه‌ویدا.

نه‌گهر نه‌زان و نه‌خوینه‌وارن وه‌لامی زاناکان و ئاین په‌روه‌ران بده‌نه‌وه‌و لایه‌ن گریان بن و یارمه‌تیان بده‌ن نه‌گهر ئه‌تانه‌وی له‌گه‌ڵ راستی و دادپه‌روه‌ریدا‌بن.

یانێ دادپه‌روه‌ری ئه‌بێ به‌و جو‌ره‌بی که‌ خوا لهم ئایته‌دا چه‌ندین ئایه‌تی تر‌دا فه‌رمانی پێداوه، دادپه‌روه‌ری به‌و جو‌ره‌ ئاوات و مه‌به‌ستی هه‌موو ئاده‌میزاده، ژایان به‌ی ئه‌وانه ئایه‌ته‌دی. به‌راستی جه‌ماوه‌ری ئاده‌میزاد به‌ی زانیاری و نه‌خویندن نه‌ژین. به‌لام به‌ی دادپه‌روه‌ری ناژین باوه‌کو هه‌موو ئه‌ندامه‌کانیان زاناو بلیمه‌ت و خاوه‌نی به‌لێن نامه‌ی به‌رزین له‌روی زه‌ویدا. به‌ی دادپه‌روه‌ری زانیاری ئازاری زۆرتره‌ له‌ سوردی. به‌لام دادپه‌روه‌ری هه‌موو سو‌ده‌و زیانی لی پێدا نابێ.

﴿ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ اَلَّا تَعْدِلُوْا ﴾ وه‌پال نه‌نی به‌ ئیوه‌وه‌ هانتان بدا دوژمنایه‌تی و ڕقی کو‌نی تا‌قمی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ ئیوه‌ دادپه‌روه‌ری نه‌که‌ن و بتانه‌وی تو‌لّه‌یان لی بکه‌نه‌وه‌.

مه‌به‌ست له‌و تا‌قمه‌ ئه‌و که‌سانه‌ن دوژمنی دادپه‌روه‌رین و ڕینگه‌ به‌ هه‌موو هه‌ولێ نه‌گرن که‌ سه‌ربه‌ستی ئاده‌میزادی تێدای و لاوازی و دوواکه‌وتنی تێدای. به‌راستی خوا فه‌رمانی داوه‌ به‌ ئیمه‌ به‌ره‌و پیش برۆین و نه‌هه‌ستین له‌ دابه‌زینی دادپه‌روه‌ری و که‌وتنه‌ گهر بۆ په‌ره‌پێدانی خو‌شی و ژایانی ئاسوده‌یی بۆ دانیشتوانی روی زه‌وی، به‌ی ئه‌وه‌ی بیر له‌ ڕق و دوژمنایه‌تی کۆن و کینه‌ی هه‌یج تا‌قمی بکه‌ینه‌وه‌، پێسته‌ ئیمه‌ له‌گه‌ڵ پۆلی راستیدا‌بن. ئیتر باسه‌گی نه‌ین گر بۆخوی بووه‌ری.

﴿ اِغْدِ لَوْ اَقْرَبَ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ اِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴾ ئیوه دادپهروه رب
له گهل دوژمندا، دادپهروه رب له هه مو شتی نزیکه ره بۆ ترسان له خواو له خو پاراستن له
گونه و، ئیوه له خوا برسن و ستم مه کهن. به راستی خوا نهو پهری ناگاداره به شتی ئیوه
بیکه له دادپهروه رب و له ستم کردن، پاداشت و تزلله ی هه موو شتی نه داته وه.

﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾ خوا به لیتی داوه
به که سانیکی نهو تو باوه ربان هیناوه به بی خموش و به بی دوروی و، کرده وه چاکه کانیا
کرده، بۆ نهو که سانه هیه لیتی خوشبونی خواو پاداشتی زۆر گه وه.

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا اُولَٰئِكَ اصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴾ وه که سانیکی نهو تو باوه ربان
نه هیناوه، وه به درویان خستوه نه نایه ته کانی قورنانی ئیمه و نه وه ی موحه مه د هیناوتی و
برویان به یه کیتی خوا نه، نهو که سانه دانیشتوی درزه خن و هاورپی ناگرن و شایسته
نه وه ن.

بت په رستان له یه کهم کاتی هاتی نایینی ئیسلامدازۆردارو ستمکارو به هیزبون، نه یان
ویست هه موو کاتی نازارو کوشتن و لاوازی برپژن به سهر موسلماناندا، خوی مه زن نه ی
هیشته به ناواتی خویان بگهن هه تا موسلمانان هیزان پهیدا کردو شکویان په ره ی سه ند،
بۆیه خوا رونه کاته موسلمانان و نه فهرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ
اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ هُمْ قَوْمٌ اَنْ يَبْسُطُوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ
فَكَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ﴾ ئەى كهسانىكى ئەوتۆ باوەرتان هیتاوه
بیری چاكه‌ی خوا بکه‌ن به‌سهرتانه‌وه كه پالتى نا به‌دوژمنانه‌وه ئیوه‌ی پاراست له‌ فێلى
ئەوان.

﴿ إِذْهَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَنْسِفُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ ﴾ كاتى نیازيان كرده‌بوو تا قمتى له‌ بت په‌رستان
كه ده‌ستى خويان درێژ نه‌كه‌ن بۆلای ئیوه‌ وه‌لمه‌تتان بده‌نى و ئیسلام بنه‌بربکه‌ن و ئیوه
بكوزن و سزاتان بده‌ن و ناوهرتان بکه‌ن، دواىى برپارى جه‌نگيانداوو له‌ شكريان
تاماده‌كرد.

﴿ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ ﴾ دواىى خوا ده‌ستى ئەوانى له‌ ئیوه‌ گێژاوه‌وه، ئیوه‌ سه‌ر كه‌وتن
به‌سه‌ر ئەو بێ باوه‌رانه‌دا، ئیوه‌ له‌ دواىى لاوازى هیتان په‌يدا كرد، ئیوه‌ بوون به‌سه‌ردارو به
سه‌رۆك پاش ئەوه‌ی ژێر ده‌سته‌بوون، چ چاكه‌يه‌ بێ له‌وه‌ گه‌وره‌تره‌ كه‌ سه‌ره‌ستى و
سه‌ر كه‌وتن ده‌ست بكه‌وى به‌سه‌ر دوژمناندا.

پاش ئەوى خوا باسى ئەو چاكه‌ گه‌وره‌يه‌ كرد به‌خشىوى به‌ موسته‌مانان رويان تى
ئەكاو ئەفه‌رموى:

﴿ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴾ وه‌ئیوه‌ له‌ خوا بترسن و بێ سوپاسى خوا
مه‌كه‌ن و هه‌ر له‌سه‌ر خوا دواىى ئەبى پشت بيه‌ستن باوه‌رداران هه‌رخوا بکه‌ن به
به‌رپه‌ر به‌رى خويان، هه‌ر خوا چاكه‌ بۆ ئیوه‌ نه‌سازى و له‌ خراپه‌ ئەتانه‌په‌رێزى، هه‌ر گێز
پشت به‌ خوتان مه‌به‌ستن، خوا هیتان بێ نه‌به‌خشى و تاقيتان نه‌كاته‌وه، پێسته‌ ئەو هیزه
به‌كار به‌هێن بۆ چه‌سه‌پانى راستى ئەك بۆ بوژانه‌وه‌ی خراپه‌ و دوژمنایى، بۆ بلاو كرده‌وه‌ی
ئاسایش و دادپه‌روه‌رى ئەك بۆ چه‌سه‌پانه‌وه‌ی هه‌زاران و پیلان دروست كردن بۆيان و بیان
كه‌ن به‌ژێر ده‌سته، به‌و جو‌ره‌ی بت په‌رستان به‌كاريان ئەهینا له‌ گه‌ل ئیوه‌.

زۆر كه‌س هه‌ن داواى دادپه‌روه‌رى و مافى سه‌رۆف نه‌كه‌ن و لافى چاكه‌ لى نه‌ده‌ن
له‌ كاتى لاوازى و بێ ده‌سته‌لاتیدا كه‌چى له‌ كاتى ده‌سته‌لاتیدا له‌ خويان نه‌گورپن، به‌راستى
باوه‌ردارى پوخته‌ ئەوه‌يه‌ له‌ خوا بترسى و سوپاسى خوا بكا له‌ كاتى ده‌سته‌لات و هیزدا
زۆرتر له‌ كاتى لاوازیدا، یا هه‌چ نه‌بێ له‌خوى نه‌گورپى. به‌لام ئەو كه‌سانه‌ به‌ زمان باوه‌ر
ئەهین ئەك به‌ دلى پێچه‌وانه‌ی ئەوان.

خوای مہزن لہ قورٹانی پیروزدا باسی باوہر داران و بت پهرستانی کرد بہ گشتی و باسی بت پهرستانی قورہیش کرد بہ تاییہ تی کہ چون نازاری پیغمہریان نہ داو نہ یان ویست بیکوژن. ہہروہا باسی دووروانیشی کرد کہ لہ ژیرہوہ دوژمنی کہ سسکونی موسلمانان بوون، باسی جولہ کہوگاورہ کانیشی کرد. بہ لام باسی جولہ کہ کان نہ کا زورتر لہ ہہموویان چونکہ نہوان زورتر دژی راستین و رقیانہ لہ مروفایتی. بو باسی ہہندی تر لہ کردہوی نالہ باری گاورو جوہ کان و شکاندنی بہ لئیہ کان نہ کاو نہ فہرموی:

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي
إِسْرَءِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ
إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ
وَءَامَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا
حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ
ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٢﴾ فِيمَا
نَقَضْتُمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً
يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا
ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ

۱۴

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ
وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِي أَخَذْنَا مِيثَقَهُمْ
فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ
وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ
بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

۱۴

﴿ وَلَقَدْ خَذَ اللَّهُ مِثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴾ وهه پراستی خوا وهری گرتبوو پهیمان له کورانی
نیسرائیل که خوا بهرستن و هاو بهشی بو دانهنن و کار به ناوه پوکی تهورات بکهن.

﴿ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ ﴾ وه نیمه په وانه مان کرد له کورانی
نیسرائیل دوواژه کهس که بهوان سپر ابوو به پوره بردنی کاروباروو به پوره بردنی سودو
قازانجیان و پرون بو نهریخاو ههوالی دانیشترانی نهوی بزائن و، خوا فهرموی بهوان.
به پراستی من له گهل ئیوهم یاریده تان نهدهم. نهو دوواژه که سانه بریتی بوون هدریه که یان
نویتهری هوزی بن له دوواژه نهوی کورانی یه عقوب یا دوواژه پیغمه مهربن خوی مهزن
پرونی نه کردو تهوه، بو یه وا چاکه نیمه هیچ شتی نه لنین:

نهو پرسته یه له وه وه هاتووه کاتی بهنی نیسرائیلی له میسر هاتنه دهره وه و رزگاریان بوو
له چهو سانه وهی فیرعهون و قیبتیه کان، خوا به لینی دا به موسا زهوی پیروزی ئیلپاو
نهریخاو هه موو وولاتی شام بیه خشی به بهنی نیسرائیلی، لهو شوینانه دا نهو کاته پاش
ماوهی گهلی عادلوه شارانه دا بوون، زور جهر به زهو نازابوون و زه به لاح و بالا
به رزبوون. خوی مهزن فهرمانی دا به موسا دوواژه کار گوزاریان لا هه لبریری و
په وانه یان بکا بولای دانیشترانی نهو شارانه ههوالی چو نیته تی نهوان بزائن و بگه پرنه وه
بولای موسا.

کاتی گەیشتنە خاکەکیان و چاویان کەوت بە دانیشتوانیان تەماشایان کرد پیاوێکیان زۆر بەسام تی سێراوە زەبەلاحن، سەریان سورماو زۆریان لی تریسان، کاتی گەرانەوێ بۆلای کورانی ئیسرائیل و ئەو هەولانەیان بۆ گێرانەوێ ئەوانیش بی فرمانی موسایان کردو هێزی ئەزۆریان شکاو ترسی زۆریان لی پەیدا بوو، ووتیان بە مووسا خۆت و خواکەت جەنگیان لە گەڵ بکەن و نێمە جەنگیان لە گەڵ ناکەن.

خوای مەزن بەلێتی لە بەنی ئیسرائیل وەرگرتوو بە پێنج فرمانی خوا هەلسن، بە هەلسانی ئەو پێنج شتانە خوا پاداشتیان ئەداتەوێ بە دوو شتی بەنرخ، ئەوانەیش ئەو پێنج فرمانەیی خوان و ئەفەرموێ:

۱- ﴿لَنْ أَقْمَتُمُ الصَّلَاةَ﴾ بەراستی ئەگەر ئێوێ نوێژەکان بکەن و پریان وەستێن بەو جوێری خوا فرمانیان نی ئەدا.

۲- ﴿وَأَتَيْتُمُ الزَّكَاةَ﴾ وەئێوێ زەکاتەکانتان بێخەش بە هەژاران بە گۆڕەیی یاسای خوا.

۳- ﴿وَأَمْتُمُ بُرُسُلِي﴾ وەئێوێ باوەر بێن بە فروستادەکانی من بەو یاسایەوێ ئەوان بۆیان هاتووێ لەلایەن خواوە.

۴- ﴿وَعَزَّزْتُ مَوَهُمُ﴾ وەئێوێ یارمەتی ئەو فروستادانەیی من بەدەن و پشتیان بگرن و پێزی فرمودەکانیان بگرن بۆ چەسپاندنی فرمانەکانی خوا.

۵- ﴿وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ وەئێوێ دارایی خۆتان بێخەش لە پێگەیی چەسپاندنی ئایینی خوادا. یانی ئەو بەخشینە بەخوا وێنە قەرزەو خوا پاداشتەکی لایەو ئەیداتەوێ بە ئێوێ ئەو بەخشین و قەرزە بە جوێکی شیرین و بە نیازی پاکەوێ بەی خۆهەلکێشان و سودی. باسکردنی قەرزدان لە دواي زەکات لەبەر ئەمەیی: قەرزدان لە یاسای ئەو سەردەمدا پێستبووێ لەسەریان بە وێنە زەکات یا لەبەر ئەمەیی قەرزدان پاداشتی گەورەیی لای خوا یا پێستیش نەبی.

له بریتی به جی هتانی نهو پینج شتانه خوی مهزن نهو دوو پاداشته گهوانه یان نه داتی:

۱- ﴿ لَا كَفْرَ عِنكُمْ سَيَاتِكُمْ ﴾ به راستی من دانه بوشم چه ندین خراپه ی ئیوه و له ئیوه خوش نه م.

۲- ﴿ وَلَا دَخَلْنَكُمْ جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ﴾ وهمن به راستی ئیوه نه خه مه ئیوه چه ندین به ههشت بر و به ژیر دره خته کانیداو بهم لای لای کوشکه کانی چه ندین روبری ناوی شیرین. دوی نه وهی که خوا باسی نهو به لئانه و پاداشتی نهوانی کرد، رونه کاته بهنی ئیسرائیلی و

﴿ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴾ دوی هه که سی له ئیوه بی باوه بی پاش نهو په یمانانه، دوی نهو که سه به راستی لایداوه له ریگه ی راست و له پروگرامی دروست و توشی نهو که سه نه بی سزاو بی نرخی بی نه ندازه ..

پاش نه وهی خوا باسی نهو یاسایانه ی کرد دل خوشی پیغه مه نه داته وهو نه فهرموی:

﴿ فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَانَهُمْ ﴾ دوی به وهی شکاندنی نهوان په یمانه کانی خویان ئیوه نهوانان دور خست ته وه له به زهی خومان و بی به شان کردن له میهره بانی خومان.

﴿ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً ﴾ وه ئیوه دلی نهوانان گپرا به وشک و به رهق و به زهی ئیدانه و نه رمی روی تی نا کاو له کردنی کار خراپ سل ناکه نه وه.

پرسیار/ چۆن خوی مهزن و وشکردن و رهق کردنی نهو دلانه ی نهوان نه داته پال خوی؟ نه گهر واین نه بی پرسیاران لی نا کرئ چونکه له خواوه بووه نهک له خویانه و؟

وه لام/ به راستی خوی مهزن ریگه ی چاکه ی بو پون کردونه ته وه، فهرمانی داوه بهو ریگه دا برۆن، ریگه خراپه یشی بو پون کردونه ته وه و قه ده غه ی کرده لهوان، په یمان لی وهرگرتوون و نهوانیش بریارینداوه چاکه بکه ن و خراپه نه که ن. دوی په یمانه که یان شکاندن و بهرده و امیشبوون له سه ر یاخی بوون، خوایش کاری خویانی به خویان سپارد، زور روونه خوا زوریان لی ناکا چاکه بکه ن، خراپه ی خویان بوته وهی و وشکبوون و رهق بونی دلیان.

﴿يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ﴾ نه گۆرن ماناو ووشه ی تهورات له جیگه کانی خویان لای نه بن، به تاییه تی ناویشانی پیغمهر ﴿﴾ و، له بیر خویانیان بردۆته وه به شیکی به نرخ له شتی نامۆزگاری نهوانی پی کرابوو به وشته له تهوراتا، ههرشتی دژی هه وه سی خویان بووایه نه یان گۆری. جوله که کانی ئیستا لاسایی نهوانه ی پیشوریان نه که نه وه له شکاندن ی بریاری نه ته وه یه که گرتوه کان و نه نجومه نی ناسایش.

جوله که کان له و کاته دا به باوه نه کردن به پیغمهر وازیان نه ده هیتا. به لکو له گه ل دوژمنانی پیغمهر دا پێک که وتن به په نهانی و پیلانیان بۆ دروست کرد، خوای مه زن بۆ پیغمه بری پون کرده وه فهرموی.

﴿وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾ وه تۆ لاناچی ناگادار نه بی به سه ر ناراسقی و گوناھی زۆربه ی نهوان مه گه ر که من له و جوله کانه که خراپه ناکه ن و باوه ر نه هیتن به راستی و وه که عبدولای کورشی سه لام و هاوړپیکانی.. یانی تۆ موحه مه د توشی خراپه ی زۆر بوویت له جوله که کانه وه له مه وه بر، له مه ودو وایش زۆر تر خراپه ی نهوانت توش نه بی، هه ر چهنده چاکه یان له گه ل بکری چاکه و خراپه ی نهوان یه که سانه. له گه ل نه وه هه مووه خراپه یاندا خوا فهرمان نه دا به پیغمه بر ﴿﴾ که به را به ر نه وه خراپانه ی نهواندا نه وه هه ر چاکه یان له گه ل بکاو نه فهرموی:

﴿فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ دوایی تۆ ببوره لهوان نه گه ر په شیمان بونه وه، وه واز له تاوانه کان به یته و چاکه یان له گه ل بکه، نه گه ر په یمانیاندا سه رانه یان لی ی وه ر بگه ر. به راستی خوا نه وه که سانه ی خوش نهوی چاکه که رن و خواوه نی چاکه ن.

په سیار/ نایا دوایی خوای مه زن باسی جوله که کانی کرد به خراپه رین شیوه و چاکه یان لی ناوه شپته وه چۆن فهرمان نه دا به لپی بوردنی نهوان و چاکه کردن له گه لیان. نایا نهوان مانای لپی بوردن و چاکه نه زانن و مارو دوو پشک لپی بوردن و چاکه بزیان دورسته؟ وه لام/ راناوی ووشه ی (عنهم) نه گه رپته وه لۆ لای نه وه که سه که مانه ی باوه ریان هیتا وه له جوله که کان به بوخته بی، رویش کرایه وه له کاتی مانا کردیدا، یا نه و نایه ته مانا که ی

گۆراوه به ناوه رۆکی نایه تی (وقاتلوا الذین لایؤمنون بالله ولا بالیوم الآخر) وه نییوه
جەنگ بکەن لە گەڵ کەسانیکێ ئهوتۆ باوه پنه پنه به خوا به رۆژی دوايي.. ئه و نایه تهی
ئیره هاتوه ته خواره وه دوای ئه وهی موسولمانان هیزیان پهیدا کردوه، له زیان و و
دژاییتی جوله که و جگه ئهوانیش ناترسن.

دوای ئه وهی خوای مهزن باسی به لێن شکاندنی جوله که کان و گۆرینی
فه رموده کانی تهوراتی کرد له لایه ن جوله که کانه وه ، باسی چۆنییی کرده وهی
گاواره کانیشمان بۆ نه گا به جۆری که ئهوانیش له جوله که کان که مژ نین له شکاندنی
په یمان و به لێنداو ئه فهرموی:

﴿ومن الذین قالوا انا نصاری اخذنا میثاقهم﴾ وه هندی له و کسانه ی ئهوتۆ نه یمان
ووت: به راستی ئیمه یاریده رانی عیساین، یادانیشتووی گوندی نه سرانین ئیمه وه رمان
وه رگرتوه په یمان له وان ، وینه ی جوله که کان که بروایان هه بی یه و شتانه ی عیسا له
ئینجیلدا باسی کردوه بۆیان که ئه لێ به راستی بروام به فروستاده ی که سی هه یه له دوا ی
من دیت و ناوی نه حمه ده، بروام به یه کیتی خوا هه یه.

﴿فنسوا حظاً مما ذکرنا به﴾ دوا یی ئه و گاواره وازیان له به شیکی زۆر له و شته هینا
نامۆزگاری ئه وان کرا بو به شته، فه رمانیان پێدرا بوو بلاوی بکهنه وه که باسی یه کیتی
خوا و پێغه مبه رایه تی موحه مده ﴿ﷺ﴾ دوا یی گۆریان به وینه ی جوله که کان به هیز ترین
به لگه له سه ر گۆرینی ئینجیل و ده ست کاری کردنی ئه مه یه که به راستی سه رۆکه کانی
کلێسا و میژووی زانایانی میژوو ناس بۆ چۆنییی ئه و چوار ئینجیله که جینگه ی متمانه ی
گاواره کانه له خوله ی چواره می زاینیدا کۆکرا و نه ته وه که له ناوه رۆکه کانیا ندا شتی وا
هه یه دژی یه کترین ، خۆیان له نیو خۆیان ئاژاوه و نا کۆکیان لی پهیدا بوه که نو سه خه ی
راستی یه که م له ئینجیل چی به سه رهات، هه روه ها نا کۆکن چ کاتی ئه و ئینجیلانه
نوسرا و نه ته وه، ئینجیله پێشوه که ی یه که م چ که سی نو سیویتییه وه؟ به چ زمانی بوه؟
نامه ی (الدائرة والمعارف الفرنسية الکبری) باسی ئاژاوه که ی کردوه.

ئەوانەو ژمارە ی زۆری ئینجیل بەلگە ی گەورە ن لەسەر ئەو ی کە نامە ی خوانین و دەست کردی قەشەکانن، پێویستە نامە ی خوا هەر و جیاوازی تێدا نەبێ. تەفسیری (منار) لەو باسانەدا بە چاکی باسی کردووە ۷- ﴿فَاغْرِبْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالنُّعْضَاءَ﴾ دوای ئیمە لە تۆلە ی شکاندنی ئەو پەیمانە ئیمە خستومانەتە نێوانیان دوژمنایەتی خۆیان و، خستومانەتە نێوانیان کینەو رق لە یە کتری، بەردەوامن لەسەریان جوێ ناییتەو وەلپیانە .

﴿إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ هەتا رۆژی هەڵسانەویمان لە گۆرەکانیان.. ئەو دوژمنایەتی و کینە یە لە نێوان جولەکەکان و لەنێوان گاوەکانا هە یە بە تاییەتی و لە نێو گاوەکاندا بە گشتی بەردەوامە، هەریە کە لە تاقمە کانی گاوەکانن لەنێو یە کتریدا لە کۆنەو و پەرە ی سەندووە و هەتا ئیستا بەبێ ووچان. بەلام بە زۆری ئەو دوژمنایەتی و کینە یە لە نێو تاقمی گاوەکاندا پەیدا بوە، میژووی کۆن و تازە پال پشتی راستین بۆ دەرکەوتنی فەرموودە ی خوا.

بەراستی پێژاندنی خۆینی یە کتر بە درێژایی میژو هەبوە، ئیز بەهۆی ناکوکی ئایینەو و بێ یا بەهۆی بەدەست هێنانی سەرۆکایەتی و پامیاری و نابوری و کۆمەلایەتیەو و بێ بە درێژایی سەدان سال ئارامی نەگرتوو، ناگری جەنگ و برینی ئازاوەیان نەکوژراو و تەو و ساریژ نەبوون، بە تاییەتی جەنگی گشتی نێوان گاوەکان سالانی (۱۹۱۷) و (۱۹۳۹) لەنێوان بەریتانیا و ئەمەریکا لە گەڵ ئەلمانیادا گەورەترین بەلگە یە بۆ ئەو مەبەستە ئەگەر بە پروا ئەت هەندێ جار بەکەمی یە کین لەبەر ئەو یە گەلایەنی بێ هیژ و بچوو ک بەجۆستەو، بە تاییەتی لە دژی موسلمانان.

ئەو روداوانە ی لەلایە کەو، لەلایەرەو لە کۆنەو دوژمنایەتی گاوەکان دەستی پێ کردووە لە دوای ماوێ کە کەم باش هاتنە خوارەو ی ئایینی عیسا لە نێوان تاقمە بیروباوەر جوێ کانی گاوەکان لەنێوان یە عقوبیەکان و مەلکانیەکان و نەستوریەکان هەروەها لەنێوان پرۆستانت و ئەرسۆزکس گەورەترین نیشانە ی فەرموودە ی خوا.

﴿و سوف ینبهم الله بما كانوا یصنعون﴾ وه دوابی له رژی دوایدا خوا ههوال نهدا به شتی له جیهاندا نهیکدن و سزای وهرئه گرن. دواى نهوهی خواى مهزن باسی جوله که کان و گاوره کانی کرد به شکاندنی پهمان و واز هینانیاں له فهرمانی خوا فهرمانیش نهدا به موسولمانان بکهونه گفتوگو له گهل خاوهن نامه کان به شیرنترین گفتوگو، دوايان لیبی بکهن زور به هیزی یانه که باوه بهین به خواو به ئایینی ئیسلام و پیغمهر ﴿ﷺ﴾ نه فهرموی:

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ
 قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا
 كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ
 كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ
 مُبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ
 سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى
 سُبُلِ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى
 النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ

﴿١٦﴾

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا﴾ ئەى خاوەن نامەكان بەراستی ھاتووە بۆ لای ئێوە فروستادەى ئێمە موحمەد ﴿ﷺ﴾.

﴿يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِّمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ﴾ ڕوونى ئەكاتووە بۆ ئێوە زۆر لە شتێ ئێوە ئەیشارنەووە لەنامەى خواڤا كە تەورات و ئینجیلە. گاورەكان یەكێتى خاویان پەنھاندا و كەبەنجینەى ئاینە، جۆلەكەكان ئەیان شارڤەووە پرسیاری پاشە ڕۆژو سزای دواى و یاسای قەڤەغە كردنى خواردنى سودو بەرڤەبارانى داوێن پيسان لەگەڵ جگەى مێردى خۆیان ھەردوو لایان بەیەكەووە دایان ئەپۆشى ناردن و شیوازی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ لە تەورات و ئینجیلدا.

﴿ويعفو عن كثير﴾ وە خوا واز ئەھێتێ لە زۆرێ لەو شتەى ئێوە ئەیشارنەووە خوا ھەواتى بێ نادا كاتێ فەرمانى ئایىنى پێوە نەبەستراى سود بەخش نین. ھە والڤانى پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ یەو شتانەى ئەوان پەنھانیانداووە بەلگەى یرۆندنە لەسەر پێغەمبەرایەتى ئەو ھەوالە پەك خەرانە یەكێكە لە كارە پەك خەرەكانى قورئان. ئەوانە كومانیان تێدا نى بە كە لەكارى پەك خەرن، چونكە پێغەمبەر نەخوێندەوار بوو، ھىچ كەسێكىش لەناوەرۆكى نامەكان ناگادارى نەكردووە.

پرسیار/ بۆچى پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ھەواتى بە ھەندى لەو شاراوانەى داو بە تەنھا. نەك بە ھەموویان وەلام مەبەست لەو ھەوالڤانە ئەو یە بزائرى كە پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ زانایەو ناگادارى ئەو شتە یە پەنھانیانداووە، ئەو مەبەستە بە ھەندىكیان پێك دى، ھەر وەك بە ھەموویان پێك دى، كە خاوەن نامەكان بۆیان دەر كەوت ھەندىكیان ئەزانى بۆیان ڕون ئەبێتەو ھەمویان ئەزانى.

﴿قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ﴾ بەراستی ھاتووە بۆ لای ئێوە لەلایەن خواو ڕووناكیە كە موحمەدە، چونكە ڕاغوبى بێ ئەكرى بە وێنە روناكى كە ڕێگەى بێ ئەدۆزیتەووە، ھاتووە بۆ لای ئێوە نامە یە ڕون كەرەوێ ھەمو شتێكە و لا بەرى ھەمو تاریكە كەو بێگومان ئایى ئیسلام مەروڤ ئەبا بۆ لای ھەموو روناكیە.

﴿یەدی بە اللہ من اتبع رضوانه﴾ خوا بەو نامەبەو بەو ڕوناکیە ڕاڤوویی ئەگا کەسێ بەپەرەوی ڕەزامەندی خوا بکا بە وەرگرتنی نایینی ئیسلام. ئەو کەسە ئارەزووی ڕەزامەندی و پێخۆشبوونی خوا بکا بە وەرگرتنی نایینی ئیسلام. ئەو کەسە ئارەزووی ڕەزامەندی و پێخۆشبوونی خوا بکا بەهۆی ئەو نایین و نامەبەو، داوی راستی بکەوێ لەبەر خوا ئەو کەسە بە پێ گومان بە ئاواتی خۆی گەشتووه کە ڕاڤوویی بونە بۆ لای ڕەزامەندی خوا بەسێ شت کە بریتین لەمانەیی خوارەو.

۱- ﴿سبل السلام﴾ ڕینگەکانی ڕزگاری و ئاسودەیی لەسزاو لە ھەموو گێروگرفتێ ناھەموار ڕوبکا تە مەرۆف، مەبەست لەئاسودەیی و لە ناشتی لەو ئایەتەداتە تەنھا داواکردنی ناشتی نیە بۆ پاراستنی و سامانی گەلان، وێنە مەبەستی ھەندێ کەس ئیستا داوی ئەکەن بەلکو بریتێ لە ناشتی و بە تەواوی پێ کەم و کوری بۆ ھەموو گەلان و ئەندامان و بۆ شارو خێزانێ، واز بەتێری لەوان و پەرورەیان ئەکەن بەپەرورەیی خراپ، دەست درێژی ئەکەن سەر سامان و نیشتمانیان، ناشتکی وایێ ئەقلیان بپاریژی لە چاوجنۆکی و کینە و فیتیل و پیلان.

۲- ﴿ویخرجهم من الظلمات الى النور﴾ وە ئەو کەسانە پەرەوی رەزائقی خوا بکەن خوا دەریان ئەکا لە چەندین تاریکی بێ پەرستی و پێ باوەری بۆ لای ڕوناکی خوا پەرستی و ڕزگار کردنیان لە کۆت و پێونی جگەیی خوا پەرستی.

۳- ﴿ویهیدهم الى صراط مستقیم﴾ وە خوا ڕاڤوویان ئەکا بۆ لای ڕینگەیی راست کە نزیکترین ڕینگەیی مێرەبانی خوا، ژبانی ھەردوو جیھانیان ئەگێری بە خۆشی و ئاسایش. ئەکە بەسزاو دەردی سەری.

باش ئەوانە ھەموو ئایا ئەو کەسانە خۆیان ناو ناو بە یاریدەرائی ناشتی، یا جگەیی ئەوانیش کە داوی گەشەکردنی بەر ھەموو گوزەرانی خۆش ئەکەن بۆ دانیشتوانی ڕوی زەوی، یا ئەو کەسانەو جگەیی ئەوانیش ڕینگەییەکی راست و شایان تریان ھەیە لە ڕینگەیی ئیسلام و دیاریان کردو، یا ئەو کەسانە بەندەکانی خاویان خۆشتر ئەوێن لە خوا، یا

زانترن له خوا بهو شتانه رهوشتیان راست بکاتهوه یا ټکیان بدهن بهرهو خراپه، له وولامی نهو پرسپارانهدا نهپیژری بیگومان نهو پرسپارانه جڼگه ی خزیانین خوا له ههموویان میهره بانزو راست کۆتره و، قورنانش چاکترین یاسایه.

یا له نیسلامداو له رهوشتی دیاری کراوی نیسلامدا، یاله تاکه یاسایکی نیسلامدا هدیه شتیکی وا دزی ناشتی و بهرهم پهیدا کردن و بهشکردنی بهرهمی بهسهر ناده میزادا، یا دزی داد پروهری و سوودی کۆمهلتی؟ به راستی له وولامی ههموویانا نهپیژری قورنانی پیروزه یه که بچار داوای کردووه و جاپی داوه بۆ گزره رانی خوښ و ریژی ههموو ناده میزاد.

گومانی ټیدا نیه هر بهی لایه ن به راستی و بهداد پروهری له یاسای بکۆلینهوه نه بی باهر بهیتن به نیسلام و سهری بۆ دانه وینن.

خوای مهزن دوا ی نهو باسانه ی پیشو باسی نهو شتانه مان بۆ نه کاکه گا وره کان نه لټین له باره ی عیساو بوی برپار نه دهن و نه فرفره رموی:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ
ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ
أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَفِي
الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾
وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّوْهُ قُلْ

فَلَمْ يُعَذِّبْكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن
 يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
 وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ
 رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَن تَقُولُوا مَا جَاءَنَا
 مِن بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ
 شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾

﴿لقد كفر الذين قالوا إن الله هو المسيح ابن مريم﴾ به راستی بی باوه‌ربوون
 که‌سانیکی نه‌وتو ووتیان: هەر خوا مه‌سیحی کوری مه‌ریه‌مه.

بی‌گومان نه‌زانین یاسای ده‌ست کردبه گویره‌ی کات و شوین نه‌گۆرری. به‌لام
 بنجینه‌کانی ناین و یاسای قورئان به‌گویره‌ی کات و جینگه ناگۆررین، نه‌و گۆرانه‌ی
 لای زانایانی ژیر نه‌گونجاوله، که‌چی نه‌و گۆرانه بو بنجینه‌کانی ناین بو یاسای ناین په‌یدا
 بووه له‌بیر و باوه‌ری گاواره‌کاندا. نه‌وه‌ی راستی بی بیرو باوه‌ری عیسا به‌که‌مین کاتی هاته‌نه
 خواره‌وه‌ی له‌سەر به‌کیتی خوا به‌پوخته‌یی دانراوه، به‌و جوژه‌ مایه‌وه ماوه‌ییکی کورت
 له‌لای تاقتی له‌ گاواره‌کان وینه‌ی تاقتی پۆلیسی مه‌شاتی و تاقتی نه‌ربوس. قورئانی
 پیروژ به‌ناشکرای بریاری له‌سەر نه‌وداوه که‌ عیسا به‌بیرو باوه‌ری به‌کیتی خواوه هاتوه،
 نه‌و بیرو باوه‌ری به‌کیتی خوا به‌برده‌وام بو لای زۆربه‌ی گاواره‌کان هه‌تا سالی (٣٢٥)
 زاینی که‌ گاواره‌کان کۆرپکیان گرت له‌ (نیقیه) ٤٨,٠٠٠ کس بو شداریان تیدا کرد،
 بریاراندا له‌و کۆرده‌دا به‌خوایتی عیساو هەر که‌سی بستی عیسا ئاده‌میزاده به‌بی باوه‌ر

ئەژمیری ، ئەو ھەموو نامانەیی کەباسی نا خوایتی عیسی تیدا بوو سوتاندنیان ، قوستەنتینی پاشای رۆمان ئەو پرپارەیی (نیقیە) بەتۆزی سەپاند بەسەر دانیشترواندا ، عیسیان گێرا بە خوا ، پاش ئەوێ بە ئادەمیزادیان داناو .. بەراستی ووتەیی زانای گەرەیی چینی (لین یوتاغ) رونی کردووە کە (ئەغریقەکان) خواکانی خۆیانیان گێراوە بە وێنەیی پیاوان . بەلام مەسیحیەکان پیاوانیان بە وێنەیی خواکانیان داناو .. ئەوێ شایانی باسی ژمارەیی کۆرگای گاوەرەکان سێ بەشن : (المجامع).

- ۱- کۆرگای (مەسکۆنیە) لەو کۆرەدا ھەموو پیاوانی کلیسای ھەموو جێگەیی بەشداریان لەو کۆرەدا ، ھەر فەرمان و بڕباری ئەو کۆرە دەری بکا نابێ بەرپێج بدریتەو .
- ۲- کۆرگای نەتەوویی (ملیة) یانی بە تاییەتی نەتەوویی بەشداری تیدا ئەکەن بە تەنھا .
- ۳- کۆرگای ھەریمی (الاقليمية) بە تاییەتی ھەریمی بەشداری تیدا ئەکەن جگەیی ھەریمەکانی تر .

۳- بەو باسانەیی رابردون رۆن ئەیتەووە پروا بون بە خوایتی عیسا پەیدا بوە بەر لە ھاڵە خوارەوێ قوورئان لە نزیکەیی (۳۰۰) سال .

کەواتە ئەو زانیانە کە مانای ئەو رستانەیی پیشویان کردون و خۆیانماندو کردووە کە گاوەرەکان راستەوخۆ بڕیارن نەداو بە خوایتی عیسا . بەلکو ئەلێن خوا چووتە رۆحی عیساو بوون بەدەک خوا لە جێگەیی خوایا نیە ، چونکە ھیچ ھۆی نیە بۆ لادان لە مانای دەرکەوتوی ئەو رستانە کە راستەوخۆ ئەفەرموێ عسیایان بە خودا داناو ، جگەیی ئەوانەیی پیشویش بەلگەیی تر ئەمەیی : کە گاوەرەکان خۆیان بە ئاشکرای ئەلێن لەو نامەیدا عیسا خوایی ، ئەوێ کەشیش (بوتر) نامەییکی داناو بە ناوی (الأصول والفروع) ئەلێن لەو نامەیدا : لە باوەری خوایتی دا سێ کەس ھەن (الاقانیم الثلاث) بۆ ھەر یەکەیان پیشەیکی تاییەتی ھەیی لە ھەلسوراندنی بونەرەواندا .

ئەگەر پرسیار بکری و بیژری : بەراستی گاوەرەکان باوەریان بەسێ خوایی و یەک خواپەرستی ھەیی (الثلیث والوحدانية) لەدەک کاتدا ، چونکە ئەوان ئەلێن : بە ناوی باوک

و کوږ روحو القدس که یهک خوان. (بسم الأب والأبن وروح القدس إلهًا واحدًا)، دوايي
چون نه گونځي يهک شت يه کيشي و سيانيشي؟

گاوه رکان خوږيان وه لامي خوږيان نه ده نه وه بۆ نه و پرسياړه: نه لټين: به راستي بپروا بوون
له سهره وهی نه قلّه وه نه وان منالّه کانيان په روه رده نه کهن له سهر نه و بپروايه به منالّه کانيان
نه لټين: نه گهر نه و راستيه ئيستا نه زاني، دووايي ئي وه له رۆژي دواييدا نه يزانن.. به لّام
موسولمانان باوه نه هيتن به باوه رهيئاني بيگومان که ههر شتي عقل برياري له سهر بدا
ناينيش برياري له سهر نه دا، ههر شتي نه قل نه ي گونځي ئايين فرهی نه دا، نه گيرنه وه له
پيغمبهري خو مانه وه فرموي: نه قل بنجینه ئاييني منه. وه پياوي پرسياړي کرد له
پيغمبهري ﴿ﷺ﴾ چاکه و گونا کامه ن؟ پيغمبهري فرموي: داواي رونکردنه وه بکه له
دلي خوت ههر شتي دلت نارامي بي بکري نه وه چاکه، گونا نه وه به ده رونا نه و او
هاتو چو نه کاو ناو هستي له دلدا به جوړي نارام بگري ولات گرانه دانيشتوان ناگاداري
بن.

دواي نه وانه ي پيشو و خواي مه زن به لگه دا نه ني له سهر بپرو باوه ري پوچي
گاوه رکان.

﴿قل فمن يملك من الله شيئاً ان اراد ان يهلك المسيح ابن مريم وأمه ومن في الارض
جميعاً﴾

تو بلتي: دووايي چ که سيکه قه ده غه بکا له تو؟ ناوويستی خواو خواوه ني چ شتي که
نه گهر خوا بيه وي که له ناو بباو بمرتي عيسا کوري مه ريده و دايکي و که سي له زه وي دان
همه ويان به گشتي ياني عيساو دايکي عيسا شايس ته ي مردن وهک بونه وه راني سهر زه وي
نيتر چون نه بي عيسا خواي.

پرسياړ/ بۆ گاوه رکان هديه بلتي: خوا ته وانا ي له ناو بردني عيساي نيه، عيسايش
ته وانا ي له ناو بردني خواي نيه، چونکه هه ردو وکيان خوان.

وهلام/ مهسیحه کان همویان پیک هاتون بیهک له سنگ له سهر ئهوهی جولە که کان مهسیحیان ههلواسی و ئاریاندا و کوشیتیان و نایانه گۆرهوه، ههمو ئینجیله باوه پێ کراره کانیاں ئهو باسهیان دهربرپوه به ئاشکرای بۆ ئهونه:

ئینجیلی مهتی له ئیسحاقی (۳۷) ژمارهی (۵۰)، ئینجیلی لوقاله ئیسحاقی (۳۳) برگی (۴۶) ئینجیلی یوحنا له ئیسحاقی (۱۹) ژمارهی (۳۳-۳۴) ههریه کهیان به جوریکی دل تهزین باسی ئهو روداوا نهیان کردوه، ههمویان برپاری کوشتی عیسیان ئاشکرا کردوه، کهواته جولە که کان بتوانن مهسیح بکوزن و رینگه یانلیی نه گیرئ، چاکتر خوای مهزن، توانای له ناو بردنی عیسا و دایکی عیسا ههیه.

﴿وَلِلّٰهِ مَلِكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ وهبو خوا ههیه خاوه نهی و پاشایهتی ئاسمانه کان و زهوی و شتی له نیو ئهواندایه، کاتی مهسیح به خپو کراوی خوا بێ قهدهغهیه و ناگورنجی خوا بێ یا کوری خوابی، پتویسته دروست کراوی خوابی، کهسێ نه کورنجی خاوهنی خۆی بێ چۆن ئه بێ خوابی.

﴿يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ﴾ خوا دروست ئه که ههر شتی ئارهزوی بکا، جاری واههیه له ههچهوه دروستی ئه که، وایش ئه بێ به بێ باوک و دایک وهک ئادهم، جاری وایش ئه بێ به بێ باوک وهک مهسیح. کهواته پهیدا بونی عیسا به بێ باوک ئهونهی ئهوه نیه مهسیح خوابی، نه گهر وابی ئه بوايه ئادهم و ئاسمانه کان و زهوی چاکتر خوابنو خوا دهسته لاتی ههیه به سهر ههمو شتی، ههچ شتی رینگه ی بێ ناگرئ وبۆ ههچ کهس نیه خراپه لێ بکری.

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ نَحْنُ اَبْنَاءُ اللّٰهِ وَاجْبَاؤُهُ﴾ هوه جولە کان و گاواره کان ئهیان

ووت:

ئیمه کوران و خۆشهویستانی خواین و ئیمه له خواوه نزیکین وهک کوری خۆی تهماشامان ئه که، چونکه عوزهیرو عیسا کوری خوان، ئیمهیش خزم و کس و کاری

نهوانین، ناچیتهوه نهقلهوه خوا سزامان بدا. بهلام بۆ خویان ناما قوتلی نهکهن، نهوهی شایانی باسی بی باوک و بایر سودی نابهخشن به هیچ کهسی، بهپهرستن و ترس و باوه ریز بۆ نادهمیزاد دائهنری کهواته نهو گومانهی نهی ریسن که جولهکهو گاور نهبی کهس ناچیته بههستهوه زۆر پوچ و ناپهسهنده. لهئابهتی (۱۱۱) هی سورتهی نهلبهقهردها بهدریزی نهو باسه رویشتوه.

جولهکه گاوره کان نابی خویان ههلهکش، پیوسته له یاخی بوون بگهڕێتهوه، نهوهی نهوان نهیلین بوختان و درۆن، بۆ دهم کوت کردن و بۆردانیان خوا نهفهرمویی:

﴿ قل فلم یعن بکم بدلوبکم ﴾ تۆ بلی راسته نهو گومانهی ئیوه، دواپی لهبهر چ شتی سزای ئیوه نهدا بههوی گوناوه کالتاتهوه، نهگهر کهسی نهو پلهیه ههپی به گوهری گومانی خۆتان نهبویه خوی مهزن نهسزای ئیوهی بدایه و نهشتیکی وای له گهل بکردبایه شیایوی سزادانی.

زۆر ناشکرایه خوا سزای ئیوه نهدابیه کوشتن و بهدیل کردن، ههندیکتانی کرد به مهیمون، خۆپشتیان.

ئهلهین: سزامان نهدری چهند رۆژنکی دیاری کراو، نهوهیش دژی گومانی خۆتانه. پرسیار: نهو رستهیه ناگونجی بکری به وهلام دانهوهی جولهکهو گاوره کان بۆ گومانی نهوان که نهوان کوران و خۆشهویستانی خوان، کاتی بهلگهیه نهپی به وولام بۆ نهوان که بیان ووتایه خوا سزای ئیمه نادا له پاشه رۆژدا، ههر کاتی لای نهوان نهپی لهسهه سزادانیان له پاشه رۆژدا دواپی بهلگهیه بینراویش نابی لهسهه سزادانیان لهم رۆژهیشدا؟ وهلام/ مهبهست له سزادان شتی که سزای جیهان و پاشه رۆژ بگهڕێتهوه، خوی مهزن سزای جولهکانی دا له جیهاندا لهسهه دهستی فیرعهون و بهخته نهسر رۆمان و جگهی نهوان بهلام سزای گاوره کان خراپترو گران تر بو، چونکه له جیهاندا سزایاندا به جهنک کردنی ههندیکیان له گهل ههندی تر یاناو نازاردانیان بۆ یهکتری.

به لّام بملگه لسمر سزادانیان له رۆزى دوواییدا خوا ناماژى بۆ ئەکار ئەفەرمویى.
﴿بل انتم یشر﴾ بملکو ئیوه ئادەمیزادن جیاوازیان نییه له جگهى خۆتان له هیچ شتیكا.

هەمووتان نەوى ئادەمن و ئادەمیش له خاك دروست کراوه.
﴿یفقر لمن یشاء ویعذب من یشاء﴾ خوا خۆش نەبى له كەسنى ئارەزووى هەبى و سزای كەسنى ئەدا ئارەزووى هەبى، لێى خۆش بوولى خواو سزادانى خوا بەهۆى كردهوى ئادەمیزادەوهیه.

دواى ئەو باسانەى رابوردن ئەبى بزانی هیچ كەسنى رزگارى نابى لەدەست توانای خوا، ئادەمیزاد هەمویان دروست كراوى خوا، وەك ئەفەرمویى:

﴿والله ملك السماوات والأرض وما بينهما وإليه المصير﴾ وەبۆ خوایه خواوەنتى وەباشائیتى ئاسمانەكان و زەوى وشتى له نەوان ئەواندەیه، خوا دروست كەرى هەموو نەموەرانه هەر كەسنى بەهەر جۆرى بى دووره لەوهوه كۆرى خواو خۆشەویستى خوا بى بەو جۆرهى ئیوه گومان ئەبدن، بەو بۆنەوه ئەبى خواوەن نامەكان بزانی كه خراپە و بێر لێى كراوهى بەندەى خوا و له هەموان زۆتر سزایان ئەدرى، چونكه بوختان و درۆ هەڵسەبەستن كه گومانیان وایه كۆر و خۆشەویستى خوا و، بۆ لای خوایه چاره‌نۆسى بەندەكانى خوا له رۆزى دوواییدا، دواى پاداشتیان ئەدانەوه بە گۆتیرهى كردهوى خۆیان.

بۆ جارى تر خوا رو ئەكاته خواوەن نامەكان بە میهرەبانیهوه، سەرنجیان رانه‌كێشێ بۆ دەم كوت كردن و بۆ روانیان بەهۆى ناردنى پێتمەبه‌ره‌وه ﴿يَوْمَ﴾ رێگهى بیانویان لێى ئەبەستى و ئەفەرمویى:

﴿يا أهل الكتاب جاءكم رسولنا بين لكم على فورة من الرسل﴾ ئەى خواوەن نامەكان بە راستى هاتوه بۆ لای ئیوه فروستادهى ئێمه كه موحمەده بۆ ئیوه رێگهى راست هەمو

ياساو فەرمانەكان خوار بە موزدان و ترساندنەكان لەسەر بچران و ڕەوانە نەکردی
پێغەمبەران و نەهاتنی سەروش بۆ ماوێ، ئادەمیزاد لە ماوێدا پێوستی زۆریان هەبو بۆ
ناردنی پێغەمبەران راغویی کردیان چونکە هەموو ڕێگەی چاک و دادپەرەریان لای
وونبوو، بۆیە فروستادەیی خۆمانان ، بۆ ناردن هەتا بیانوتان نەمیتێ. خوا ئەفەرموی.

﴿ ان تقولوا ماجاءنا من بشیر ولا نذیر ﴾ لە ترسی گفتوگۆی ئێوە بلێن: نەهاتوو بۆ
لای ئێمە هیچ موزدەر و هیچ ترستەری بەبەهەشت بە دۆزەخ.

﴿ فقد جاءکم بشیر ونذیر ﴾ دواوی هات بۆ لای ئێوە موزدە بەبەهەشت و ترستەر بە
دۆزەخ و بە پاداشت و بەتۆڵەیی کاری چاک و خراب.

﴿ والله علی کل شیء قدير ﴾ وە خوا توانای بەسەر هەموو شتێکە هەیە، بە تایبەتی
یارمەتی دانی موحەمەدو بەرزکردنەوی ئاینی ئیسلام، بەلوت سۆلانهوی خاوەن نامەكان
بۆ زانین: زانیان لە ماوێ نەهاتنی سەروش بیران جیاوازه: هەندیکیان ئەلێن: ماوێ نیو
عیساو موحەمەد ﴿ ﷺ ﴾ (٦٠٠) سەله.

هەندێ تریان ئەلێن: ماوێ نیوانیان (٥٦٩) سەله. بەلام ئەو ماوێ لای زانیانی ئەم
سەردەمە (٥٧١) سالیان دیاری کردو بۆ نیوانیان.. هەندێ لە زانیان لایان وایە لە
نیوان عیساو و پێغەمبەردا خوا چوار پێغەمبەری ڕەوانە کردو کە ئایەتی (وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِم
أَتَيْنَ فَاكْذِبُهُمَا فَعَزَّزْنَا هُمَا يَثَلَت) ئامازە ئەکات بە سیانیان، ئەو سولەیمانی دیمەشقی ئەلێ
چوارەمیان (خالیدی کوری سەنانه) کە پێغەمبەر ﴿ ﷺ ﴾ ئەفەرموی: خالید پێغەمبەر.

خوای مەزن دواي ئەو باسانەیی پیشو بۆمان ڕون ئەکاتو هەلوێستی جوله کە کان
لە گەل موسادا، بەو بۆنەو دڵخۆشی پێغەمبەر ئەداتو و ئەفەرموی:

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يٰقَوْمِ أَدْكُرُوا

نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا

وَءَاتٰكُم مَّا لَمْ يُؤْتِ اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٢١﴾ يٰقَوْمِ ادْخُلُوا
 الْاَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتُدُّوْا عَلٰی اَدْبَارِكُمْ
 فَتَنْقَلِبُوْا خٰسِرِيْنَ ﴿٢٢﴾ قَالُوْا يٰمُوسٰى اِنَّ فِيْهَا قَوْمًا جَبّٰرِيْنَ
 وَاِنَّا لَنَدْخُلُهَا حَتّٰى يَخْرُجُوْا مِنْهَا اَوْ يَخْرُجُوْا مِنْهَا
 فَاِنَّا دَاخِلُوْنَ ﴿٢٣﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِيْنَ يَخَافُوْنَ
 اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوْا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَاِذَا دَخَلْتُمُوْهُ
 فَاِنَّكُمْ غٰلِبُوْنَ وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوْا اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٢٤﴾
 قَالُوْا يٰمُوسٰى اِنَّا لَنَدْخُلُهَا اَبَدًا مَّا دَامُوْا فِيْهَا فَاذْهَبْ
 اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَتِلَا اِنَّا هُنَا قٰعِدُوْنَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ
 اِنِّىْ لَا اَمْلِكُ اِلَّا نَفْسِىْ وَاَخِىْ فَاَفْرِقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ
 الْفٰسِقِيْنَ ﴿٢٦﴾ قَالَ فَاِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً
 يَتِيهُوْنَ فِي الْاَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفٰسِقِيْنَ

﴿ ٢٦ ﴾

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ﴿١﴾ وَهِيَ تَوْبَعِي لَكُمْ تَسْأَلُونَكَ خُذْ لَكُمْ خُزُنًا مِنْ دُونِ هَذِهِ إِنَّكُمْ لَعِندَهَا عِشْرُونَ ﴿٢﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٣﴾ وَيَبْقَى الصَّخْرُ نَارًا ﴿٤﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٥﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٦﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٧﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٨﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٩﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿١٠﴾﴾

﴿إِذْ جَعَلْ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلْكُمْ مَلُوكًا﴾ لەبەر ئەوەی خوا دروستی کردووە لەناو ئێوەدا چەندین پێغەمبەر بە جگەی ئێوەی ئەداوە و هەوالتی نادیاران بە ئێوە ئەدا، بەهۆی ئەوانەو سەرکەوتن بەسەر دۆزمنانی خۆتان، هەموو یاسای خوازی بۆتانی ڕون کردووە و ئێوەی گیرا بە چەندین پاشا سەر بەخۆن خۆتان فەرمانی خۆتان بێن بەرێوە، لە پێشا بەندەو چەوساووەی فیرەون بون، سامانی زۆری داوە پێتان بەر لەوە هەزار بون.

﴿وَأَتَاكُمْ مَالٌ يَوْتُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ﴾ وە خوا بە خەشبووی بە ئێوە شتی نە بەخشیو بەهیچ کەسێ لەبۆنەو هەران و ئادەمیزاد، بەبێ جەنگ دۆزمنەکانی ئێوەی لەناو برد، بەبێ چاندن و درەو گەزۆو شێلاقەیی بۆ ناردنە خوارووە، بەبێ چال و هەلکەندن لەبەردی لوس ئای بۆ ئێوە دەرھێنا، بەبێ ئازار و کۆڵە کە هەوری بۆ ئێوە کرد بە سێبەر.

دوای ئەوەی کە موسا باسی ئەو چاکانەیی خۆی بۆ کرد، فەرمانیان پێدا بە داگیرکردنی فەلەستین کە ئەو کاتە بە دەست حەسی و کەنعانیەکانەو بو، فەرمانی بێدان جەنگ بکەن لە گەلیان و خۆراگیران بەرانبەرین، موسا بە گوێرەی فەرمانی خوا بە خزمەکانی خۆی ووت:

﴿يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ﴿١﴾ نَهَى خِزْمٌ وَنَهَى خِزْمٌ خَوْمٌ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٢﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٣﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٤﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٥﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٦﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٧﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٨﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿٩﴾ نَبِّئْهُمْ عَنْ نَارِ اللَّهِ الَّتِي شَاقَتْ لِلْجِبَالِ فَوَاجَأَتْ بَعْضَ الْجِبَالِ وَانْحَلَّتْ ﴿١٠﴾﴾

﴿وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ﴾ وە ئێوە مەگەرێتەو بەرەو دوای خۆتان لەبەر ترسی ئەو زۆردار و تاوانبارانە، دوایی ئێوە بگەرێتەو و زەرۆمەندی هەردو جیهان ببن.

﴿ قالوا ياموسى ان فيها قوماً جبارين ﴾ خزمه کانی و ووتیان: یا موسا به راستی هدییه له نیو نهو زهویه پیروژه دا تاقمیککی به هیزو خاوهن زهبر له توانای ئیمه دا نیه جهنگیان له گهل بکهین و بۆمان ناگورنجی.

﴿ فان یخرجوا منها فان داخلون ﴾ دواپی نه گهر نهوان لهو زهویه دا چونه دهره وه، بی نهوهی ئیمه تووشی جهنگ بین، دواپی نهوهی چونه دهره وه به راستی ئیمه نه چینه نیو نهو زهویه پیروژه. جوله که کان نهیان وبست سهر بکهون به ئاسانی و خوشی به بی کوشتن وبرینداری به وینهی خنکاندنی فیرعهون و لهشکره کهی له ناو چون.

﴿ قال رجلان من الذين یخافون انعم الله علیهم ﴾ دوو پیساوی چاک له جوله که کان راپهرین و نامۆز کاریان کردن وهانیاندان بۆ گرتنی نهو شارهو فهرمانبهرداری فردستادهی خواپن، نهو دوو که سانه لهو که سانهی نهو تو بون له خوا نه ترسان و له دوژمن باکیان نه بوو له سزای خوا نه ترسان خوا چاکه ی به سهردا رژانده بوون به باوه ری بی گهر دو لهوان نه نه ترسان چونکه نه یانزانی نهو گه له زلخوو بی هیژن، به خزماتی خوئیانیان ووت:

﴿ ادخلوا علیهم الباب فاذا دخلتموه فانکم غالبون ﴾ ئیوه بچه نیو نهو زهویه وه بدهن به سهریانا له دهر گای شاره وه لهوان مه ترسن و مه یه لن بیته دهره وه و گه مارویان بدهن با هیژیان نه میتی و ترس یکه ویتته دهرونیان، دواپی ئیوه چونه ناوی نهو شاره لهو دهر گایه وه له ناکاودا نهوان بی ناگابن، دووایی ئیوه به راستی زال نه بن به سهریانا بی کوشتن و ئازار و چاویان به ئیوه بکهو بی هوره بهر نه دهن، چونکه ههر چه نده لهشیان گه وه به به لام بی خیره تن. توانای په لاماردانی ئیوه یان نیه، نهو دوو پیساوه نهوانه یان نه زانی به هو ی فهرمووده ی موسا وه.

﴿ وعلی الله فتوکلوا ان کنتم مؤمنین ﴾ دواپی ئیوه هدر پشت بیهستن به خوا نه گهر ئیوه باوه ردارن به فهرمووده کانی خواو به لیتی خواو پشت بیهستن به خوا له پیشا پیویسته تفاقی جهنگ ناماده کهن. له دواپی دا داوای یارمه تی له خوا بکهن.

به لام جوله که مان دووباره گه رانه وه بۆ لای په وشته خراپه کهی خوئیان و یاخی بونی خوئیان.

﴿قالوا ياموسى انا لن ندخلها ابدآ ماداموا فيها﴾ ووتیان: ئەى موسا بە راستى ئیمە ناچینه نۆ ئەو شارە پیرۆزە بابۆ ماوەییکى کەمیش بى بەمەر جى ئەوان بەردەوام بن لە نۆ ئەو شارەدا زۆر سەیرە تۆ بە گفتوگۆى ئەو دوو کەسە بپروا ئەکەى بە بیروبوچوونى (١٠) کەس پروانامەکەى، ئەو دوو کەسەو ئەو (١٠) کەسە ئەو دوووزدە ئەفەرەبوون موسا ناردنى بۆ تاقى کردنەوێ چۆنیەتى دانیشترانى ئەو زەویە و هەوآل هێنانەوێان.

دووایى جولەکەکان بەئەوپەرى بى شەرمى و گالته کردن بە خواو فروستادەى خواو نرخی دانەنان بۆیان ووتیان پو بەروى موسا:

﴿فاذهب انت وربك فقاتلا انا ههنا قاعدون﴾ دوایى تۆو خواى تۆ برون بۆ سەر ئەو تاقمە دووایى هەردوولاتان جەنگیان لەگەڵ بکەن، بە راستى ئیمە لیڤەدا ئەنیشین چاوەروانى ئێوە ئەکەین.

ناوەڕۆکى ئەو دوو رستەیهى پێشوو پێشانمان ئەدەن ئەگەر خوا خزمەتى جولەکان بکاو نازاریان ئەداو داواى شتى گرانیان لى ئەکاو دوژمنیان لەناوبداو ئەمان دانیشن لەو کاتانەدا خواى ئەوانە. بەلام ئەگەر بچوکتزین شتیان لى داوا بکا توشى نازاریان بکا لەوکاتەدا خواى ئەوان نیه خواى موسایە یانئ جولەکەکان لە ناوەڕۆکا خواى ئەوان رابوواردن و خوش گۆزەزەرانى و هەواو هەووس کالآو والای جیهانە.

دووایى موسا کەوتە سکاڵای بى کەسى خۆى و گیر خواردنى لە نۆ ئەو تاقمە رکه چیه خۆى دووایى ئەو هەموە ماندووبونەى بە دورو درێژى بۆ سودى ئەوان.

﴿قال رب انى لا املك الا نفسى واخى فافرق بيننا وبين القوم الفاسقين﴾ موسا ووتى:

ئەى پەرورەدەکەرى من: بە راستى من خاوەنى هیچ کەسى نيم بۆ یاریدانى ئایىنى تۆ جگەى خۆم و براکەیشم خاوەنى هیچ کەس نى یە جگەى خۆى، یامن توانام بەسەر هیچ کەسدا نیه مەگەر خۆم و براکەم.

دوایى تۆ جیاوازی بخرە نۆوان ئیمە وگەلئ لایانداو لە فەرمانى تۆ، فەرمان بدە بەشتى شایستەى ئیمەیه، فەرمان بدە بە شتى شایستەى ئەوانە. بە کورتى موسا هیچ شتىکى بۆ

نہمایهوه دواى پاش گمز بونهوى جوله كه كان له پهيمانى خوا مه گهر نهوه نه بى خوى و براكهى له كوشش نهو هستن. به لآم له گهل نهو هيشدا موسا خوى و تا قمه كهى ناماده كرد بوو بۆ به جى هيتانى فهرمانى خوا.

﴿قال انها محرمة عليهم اربعين سنة يتيهون في الارض﴾ خوا فهرمووى: دواى بهراستى نهو خاكه پيروزه قهدهغه كريا له سهرىيان و ناچنه ناوى بههوى پاش گمز بونهوىيان له فهرمانى تو بۆ ماوهى چل سال بين و پرؤن و سهرگردان به نيؤ نهو پارچه زهويهدا و سهر بۆ هيچ شوينى دهرنه كن.

ههروهها بهو شيويه مانده لهويدا، لهو ماوهيهدا ههمو پيره كانيان مردن، دواى مردنى نهوان نهوى تازه لهوان بين گهيشتن و نازار و چاو نهترس و به هوره.

﴿فلا تأس على القوم الفاسقين﴾ دواى موسا تو خهفت مهخو له سهر كردهوى نارپهواى نهو تا قمه لايانداوه له فهرمانى خواو پهيرهوى كردنى تو.

له ماوهى نهو چل سالهدا موساو هارونى براى موسا كوچى دوواييان كرد. پاش نهوان خوا يوشهعى كرد به پيشهواى نهوه تازه بين گهيشتوه كان، خوا بوشهعى كرد به پيغه مبهريان و پهلاماريان برده سهر دانيشتوانى نهو خاكه پيروزه و زالبون به سهرىيانا.

خواى مهزن له نايه ته كانى پيشودا باسى جوله كه كان وشكاندن پيمان و بهلئينى نهوانى كرد ئيستاش باسى ستهمى كورپكى ئادهمان بۆ نه كا له برايكى خوى. يانئ زور راسته نهى موخه مهده نهو جوله كانه نيازى كوشتنى تزيان كرد، نه بى بزائرى نهو كاره نارپهوايانه كۆنه تازه پهيدا نه بوون لهوانهوه. بهلكو نهوان لهوهو بهریش پيغه مبهره كانى خويانيان كوشتوه، بهر لهوانيش بۆيه كه عجار كورپكى ئادهم به نارپهوا برايكى خوى كوشت. جا له بهر نهوى خراپه كردن كۆنهو تازه نيه تويش دلگران مبه له سهر پيلانى دوژمنانى خرت، باسى روداوى دل ته زينى نيوان نهو دوو كورپهى ئادهمىيان به سهردا بخوئهرهوه، بۆيان رپون بكه رهوه بهو جوړهوى كه خواى مهزن فهرموى:

وَأْتَلْ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنِ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا

فَنُقِيلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ
 قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ
 لِنُقْتَلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لَأَقْتُلَنَّكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ
 رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبْشُرَ بِإِثْمِي وَإِثْمُكَ فَتَكُونَ
 مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ
 رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبْشُرَ بِإِثْمِي وَإِثْمُكَ فَتَكُونَ
 مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ
 لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾
 فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيرِيَهُ كَيْفَ يُؤْرِي
 سَوْءَةَ أَخِيهِ قَالَ يُؤِيلَتِي أَعْجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا
 الْغُرَابِ فَأُورِي سَوْءَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾

﴿ وَاثِلَ عَلَيْهِمْ لَبَأُ ابْنِي آدَمَ بِالْحَقِّ ﴾ وه تو بخوینهره وه یهسه ر خاوه ن نامه کانا بهسه ر
 موسولمانان و هه مو دانیشوانی روی زهوی هه والی دوو کوره کانی ناده م بهسه ر هاتیان
 بهراستو دروستی- بو نه وه ی تو بزانی بهو شتانه خاوه ن نامه کان کردونیان به سروشت بو
 خویان له کینه و چاو چنۆکی و دهست درێژی و کوشتنی برایی خویان.

﴿إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتَقَبَّلَ مِنْ أَحَدَهُمَا وَلَمْ يَتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ﴾ كاتى ئەو دوو كورپانە كۆرى
پشتى ئادەم بوون يالە ئەوئى ئادەم بوون؟ ئەو قوربانىيە چ شتى بوە؟ ئەوانە ھەمويان
ھەوالەئى ھىزىكى ناديارىن بەھەر شىۋەيە بۆ بى ئەو شتانە بە ئىمە فېر نە كراوہ لە لايەن
سەرچاۋەئىكى بىروا بى كراو.

بەلام دوو شتمان پىشان ئەدەن:

۱- ئىمە خۇمان ماندو نەكەين بۆى دانەچىن وازانين پىۋىستى سەرشاغانە ناسىنى ناۋى
ئەو دوو كورپانە، ھەروەھا جۆرى ۋەرگىرانى قوربانىيە كە چۆن بوە؟

۲- ئەوئى راستى بى ھەموو ئادەمىزاد بە گۆرەئى سىروشتى خۇيان خاۋەئى ئامادەئىن
بۆ چاكە كردن و خۆ گەرپانەۋە لە خراپە. بەلام ھەندىكىان خاۋەئى ئەقلىكى تەۋاو
ئايىنىكى تېدايە رويان بى بكا بۆ لاي چاكەۋە لە خراپە لاياندا، ھەندى تريان ئايىنيان
لاۋازەۋ ئەقلىان ناتەۋاۋە لە گەل ئارەزوۋ ھەۋەسى خراپى خۇيان ئەرۆن.

زۆرترىن لەۋ كەسانە ماناى قىروئانيان كىردوۋە باسى چىرۆكى ئەو دوو كورپانەئىان
كىردوۋە. بەلام سەرچاۋەئىان نەبوە جگەئى (العهد القديم)ى جولە كەكان، ئىمە پوختەئى
ماناى دەر كەۋتورى ئايەتەكان نەكەين بەم جۆرەئى خوارەۋە.

بە راستى ئەو دوو كەسە ئازاۋەئىان بوە لە گەل يەكترى راستە و خۆ كۆرى پىشتى ئادەم
بوون بەئى ديارى كىردنى ناۋەكانيان. زانايان ئەللىن: ناۋى بكوژ قايلە، ناۋى كۆژراۋە كە
ھابىلە ھۆى ئازاۋەكەيان ئەۋەيە ھەريەكەيان قوربانى ئەكەن لەبەر فەرموودەئى خوا،
دوۋايى خوا لە ھابىلى ۋەرئەگرئى و لەقايللى ۋەرناگرئى، جۆرى قوربانىيە كەۋ چۆنىەئى
ۋەرگرتنى باس نە كىردوۋە.

شاراۋەئى دلى قابىل جولائو ھەرپەشەئى كوشتنى لەبراكەئى كىرد، براكەئىشى ووتى: تۆ
تاۋان لە خۆت ئەكەئى و لۆمەئى من مەكە، خوا قوربانى لە خواترسان ۋەرئەگرئى و تۆ
لەۋان نىت، ئەگەر بىتەۋىن من بكوژى من نامەۋىن تۆ بكوژم، ئەگەر تۆ من بكوژى، تۆ

ئەگەر ئیتەو بە گوناھى كوشتى منەو بە گوناھى وەر نە گرتى قوربانىە كەى خۆت بەلام
ئەو گفتوگۆيانە كارى نە كرده سەردەرونى قابىل، بە پىچەوانەو رقى زۆر تر پەرەى سەند و
بەنارەوا براكەى خۆى كوشت، دواى ئەو لەشى براكەى لەبەردەميا كەوت نەيزانى
چۆنى پشارىتەو، خواى گەورە قەلە رەشىكى ناردو بە قاچى و بەدەنو كى چالەيكى
هەلەكەند، كە ئەوەى چاويى كەوت سەرگەردانىە كەى نەماو براكەى نايە كۆرەو. بەلام
دەستى خۆى كەست لە پەشيمانيدا، دواى ئەوەى بۆى دەر كەوت لە قەلە رەش كەمترە.
ئەوەى باسكرا كورتەى بەسەر هاتى ئەو دوو كورپانەى ئادەمە بۆ چاكتر رۆن
كردنەوەى خواى مەزن ئەفەرمۆى.

﴿ قال لا قتلك قال إنا يتقبل الله من المتقين ﴾ ئەو كەسەى قوربانىە كەى لى وەر نە گىرا
ووتى:

بەراستى من تۆ ئەكوژم لەبەر ئەوەى قوربانى تۆ وەر گىراو، ئەوەيان قوربانىە كەى لى
وەر گىراو ووتى: لەبەر چ شتى من ئەكوژى من هېچ تاوانىكم نە كردووە، بەلام بەراستى
قوربانى وەر ناگىرئ مەگەر لە كەسانى وەر نە گىرئ لە خوا بۆرسن و نىازيان پاكىتى.
﴿ لئن بسطت إلى يدك لتقتلني ﴾ بە راستى ئەگەر تۆ دەستى خۆت درىژ بەكەى بۆ لای
بۆ ئەوەى تۆ من بكۆژى بەيى تاوان.

﴿ ما أنا بباسط يدي إليك لأقتلك ﴾ من درىژ ناكەم دەستى خۆم بۆ لای تۆ بۆ ئەوەى
من تۆ بكۆژم، هەر چەندە من لە تۆ بە هێز ترم من بە وێنە تۆ خراپە ناكەم و وولات
ئادەمەو.

﴿ إني أخاف الله رب العالمين ﴾ بەراستى من ئەترسم لە خواى پەر وەر دەكەرى هەموو
بۆنەوهران من شەرم ئەكەم خوا من بىنى و دەست درىژ بكەم بۆ لای تۆ بۆ كوشتن.
﴿ إني أريد أن تبوأ بأثمي وإثمك فتكون من أصحاب النار وذلك جزاء الظالمين ﴾ بە
راستى من ئەمەوئ تۆ بگەر ئیتەو بە هۆى گوناھى كوشتى منەو بە هۆى گوناھى

وهرنه‌گرتنی قوربانیه‌که‌ت ههرکاتی من بکوژی، دواپی تۆبه‌و بۆنه‌وه بسی له دانیش‌توانی ناگری دۆزه‌خ له پاشه‌ روژدا، وه دۆزه‌خ پاداشتی که‌سانیکه‌ سته‌م کاربن به‌و وینه‌ی تۆ که‌ من بکوژی به‌ نار‌ه‌وا.

﴿فطوعت له نفسه قتل اخيه فقتله فأصبح من الخاسرين﴾ دواپی ده‌رونی پیسی قاییل کوشتنی براکه‌ی خۆی بۆ رازانه‌وه، دواپی براکه‌ی خۆی کوشت به‌ نار‌ه‌وایی، دواپی کوشتنی براکه‌ی گه‌را له که‌سانی زیان مه‌ندبن به‌هۆی سزادانیان له دۆزه‌خدا.
جوژی کوشتنی براکه‌ی چۆن بووه به‌ چ شتی کوشتنی گرنک نیه، نه‌وه‌ی جینگه‌ی سه‌ر سوپه‌مانی چۆن دلی هات برای خۆی بکوژی؟ کاتی براکه‌ی خۆی کوشت سه‌رگه‌ردان بوو په‌شیمان بویه‌وه نه‌ی نه‌زانی چ شتی بکاو چۆن له‌شی براکه‌ی به‌شاریت‌ه‌وه، چونکه‌ یه‌که‌مین کات بوو که‌سێ بمری له‌ کورانی ناده‌م.

﴿فبعث الله غرابا يبحث في الأرض﴾ دواپی خوا به‌ میهره‌بانی خۆی بۆ فیر کردنی نه‌و کوره‌ی ناده‌م و بۆ ناده‌میزادی پاش نه‌و قه‌له‌ ره‌شیکێ نارد هه‌لتی که‌ند چال‌تی له‌زه‌ویدا به‌ ده‌نو‌کو قاچه‌کانی و قه‌له‌ ره‌شیکێ تری مردوی هیناوانایه‌ چاله‌که‌ و خۆلی دا به‌ سه‌ریاودای پۆشی مردنی قه‌له‌ره‌شه‌که‌ به‌ ههر شیوه‌یه‌ بوی گرنگ نیه.
﴿لیریه کیف یواری سورة أخيه﴾ ناردنی نه‌و قه‌له‌ ره‌شه‌ بۆ نه‌وه‌بو خوانیشانی نه‌و کوره‌ی ناده‌م بدا به‌ چ جوژی به‌شاریت‌ه‌وه شه‌رم گه‌و له‌شی براکه‌ی خۆی.. نه‌توانری راناوی ووشه‌ی (یری) به‌جیت‌ه‌وه بۆ لای قه‌له‌ره‌شه‌که‌.

﴿قال یاویلتي أعجزت أن اکون مثل هذا الغراب﴾ دواپی کوشتنی براکه‌ی خه‌فه‌ت و نازار دای گرت ووتی: هاوار بۆ من له‌سه‌ر نه‌و گونا‌هه‌ی من کردم و کاریکێ خراپم کرد نایا من نه‌وه‌نده‌ نه‌زان و لاواز بوم که‌ من وینه‌ی نه‌و قه‌له‌ ره‌شه‌ بومایه‌و راغوبم وهر‌بگرتایه‌ به‌ وینه‌ی نه‌و.

﴿فأواری سواة أخيه فأصبح من النادمين﴾ دواپی من دام پۆشی بایه‌ شه‌رم که‌و له‌شی برای خۆم، دواپی گه‌را له‌و که‌سانه‌ی په‌شیمان بینه‌وه له‌سه‌ر کارێ کردی‌تان، به‌ تاییه‌تی

له‌سهر کوشتی براهی، جوړی سهر‌گه‌ردانی نه‌و برا کوژهی خوۍ، نه‌زاینی جوړی شاردنه‌وی له‌شی براهی. ناردنی قه‌له‌ره‌ش بو فیر‌کردنی شاردنه‌وی نه‌مه‌مان نیشان نه‌ده‌ن که نه‌و دوو کورانه‌ کوری پشی ئاده‌م بوون، چونکه هه‌ر نه‌وان نه‌یان دیوو مردنی که‌سیک و شاردنه‌وی له‌گوردا.

به‌راستی روداوو به‌سهر هاتی نه‌و دوو کورانه‌ی ئاده‌م بزمانی ر‌ون نه‌کاته‌وه ئاده‌میزاد دوو جوړن (۱) تاوانباران و له‌سنوری خوا ده‌رچوان (۲) بی تاوانان بو پاراستی بی تاوانان له‌تاوانباران. یو‌مانه‌وه‌ی بی تاوانان و به‌رده‌وامیان و دابه‌زاندنی ژیان و گوزه‌رانی خو‌ش بویان.

بو‌راوه‌ستانی یاسای خ‌وای مه‌زن. قورنانی پی‌روژ دیاری کردوه بو هه‌مو نه‌و که‌سانه‌ی له‌سنوری خوا ده‌رته‌چن سزاییکی واشایانی نه‌و که‌سانه‌ی بی که‌بی تاوان نه‌کوژن، کوشتی ئاده‌میزاد به‌بی تاوان به‌گه‌وره‌ترین گونا‌ه دانراوه، ئیز نه‌و کوشته‌ له‌هه‌ر که‌سیکه‌ وه‌بی، نه‌ک به‌تایه‌تی له‌دوو کوره‌که‌ی ئاده‌م هه‌رچه‌نده نه‌وان بونه‌ هو‌ی هاتنه‌ خواره‌وه‌ی نه‌و یاسایه‌ بو نه‌و تاوانه‌ گه‌وره‌یه. ناشکرایه‌ دانانی یاسای گشتی به‌هو‌ی رووداو‌یک‌ی تایه‌تیه‌ بوه، بو‌راوه‌ستانی نه‌و یاسایه‌ و بو‌چه‌سپاندنی به‌سهر ئاده‌میزادا خوا نه‌فه‌رم‌وی:

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ
نَفْسًا يَغْتَرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ
النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ
جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا
مِّنْهُمْ بَعْدَ ذَٰلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٢٢﴾

﴿من اجل ذلك﴾ لەبەر گەورەیی تاوانی کوشتن لەهەر کەسیکە وەبێ، لەبەرزیانی کوشتن کە هەموو خراپە و بێ نرخێ ئاین و جیهانی تێدایە و بەختیاری پاشە پۆزیش لە کێس ئەدا، ئێتر کوشتن بەهەر ھۆیەکی ناپەوای، ئەک تەنھا بە ڕووداوی کوشتنی کۆری ئادەم، هەر چەندە کوشتنی ئەو ھۆی ھاتنە خوارەووی ئەم، ئایەتەبە.

﴿کتبنا علی بنی اسرائیل أنه من قتل نفسا بغير نفس﴾ ئیمە پێویستمان کردبوو لەسەر بەنی ئیسرائیلی کە بەراستی هەر کەسێ بە ناپەوا کەسێ تر بکوژێ بەبێ ئەووی کەسیکی کوشتبێ.

﴿أو فساد في الارض فكأنما قتل الناس جميعاً﴾ یا کەسێ بکوژێ بەبێ ئەووی خراپە و بێ ئایینی پەیدا بوی لە زەویدا. یا بەبێ ئەووی ئاسایشی دانیشنوان تێک بەدا، دواوی وەک ئەو وایە هەموو ئادەمیزادی کوشتبێ، چونکە بەھۆی کوشتنی یەک کەسەووە ھەتکی ڕێژ و نرخێ هەموو ئادەمیزادی کردووە بەبێ جیاوازی، ئەگەر کوشتنی یەک کەسی لاپەوا بێ کوشتنی هەموو کەسێ لاپەوایە، خەشمی خوا بۆ کوشتنی یەک کەس و زۆر تر لەیەک کەس یەکسانە لای بۆ زانین: ئەو ھۆیانە ئەبنە جیگە بۆ ڕەواوونی کوشتنی ئادەمیزاد ئەمانەن:

کەسێ بەبێ تاوان کەسێ تر بکوژێ. ئەو کەسانە ی ھاو بەش بۆ خوا دائەنن. ئەو کەسانە لە ئایینی ئیسلام وەرئەگەڕن. ئەو کەسانە ی ڕینگە گرو جەردەن. پرسیار: سزای کوشتن جوله کەکان و جگە ی ئەوانیش ئەگەریتەو، ھۆی ناو بردنی جوله کەکان بە تاییەتی چ شتییکە؟

وہ لām: زۆر راستە ئەو سزایە هەموو ئادەمیزاد ئەگەریتەو، بە لām خوای مەزن ناوی ئسرائیلیەکان بردووە بەتاییەتی، چونکە ئەوان بۆ کوشتنی ئادەمیزاد لە هەموو کەس نالەباترن، بۆ ڕژاندنی خوینی ئادەمیزاد. تینون بۆ بەلگە لە تەوراتە دەست کردە کەیاندا کوشتنی منالان و ژنانی جگە ی خۆیان بە ڕەوا دانائو، کوشتنی پێغەمبەرەکانی خۆیان گەورەترین بەلگەن لەسەر خوین ڕژاندنی ئەوان.

بۆ ناگاداری: کوشتنی موسولمانان و بەرەوا دانانی کوشتنی ئادەمیزاد تەنھا جوله کەکان بە ڕەوای دانین، بۆ ھوونە. کۆماری عێراقی بە عەسی زۆرتر لە (١٨٠) ھەزار

منال و ژن و پیرو پەك كهوتهی زینده به چال کرد به ناوی ئەنفالهوه. به گازی خەردەل له پێنج هەزار زۆرتەر دانیشتوی شاری هەلەبجەیی کوشت، هەروەها له جینگەکانی تریش زۆر کەسی تریان گوشت، ئەو کەسانە کوژران هەر لەبەر ئەوەی کورد بون. تورکەکان هەر له کاتی عوسمانیەکانەوه هەتا ئەم سەردەمەیی ئێمە به هەزاران کوردیان.

کرشێوه، به تاییهتی له کاتی موستهفا که مالهوه، هەروە فارسهکان له تورکەکان کهمزین بۆ کوشتنی کوردان، له لایهتروە روسیای شیوعی زۆرتەر له پێنج هەزاری له شۆرش گیره کانی ئەفغانی کوشت. ستهمی رژێمه کانی ترنایه نه ژماره.

﴿ومن احيائها فكأنما احيا الناس جميعاً﴾ وه کەسێ رزگار بکا کەسێ تر له کوشتن و له هۆی کوشتنی ژبانی بپاریزی و بپێته هۆی مانەوهی، خۆی بگیریتهوه له کوشتنی کەسێ تر یا نهیهلتی بیکوژن، یارزگاری بکا له دهستی ستهمکاری، دوايي وهك ئەوهوايه رزگاری کردی هەمو ئادهمیزاد.

ئەو ئایهته ئەوهمان پێشان ئەدا مانەوهی تا که کەسێ خۆی له خۆیا مەبهسته، نهك هۆیه کبی و رینگهبی بۆ لای مانەوهی جگهیی خۆی، ئەو ریزگرتەیی تاکه کەسێ شتیکی مروفايهتیه. یانی بۆ تاکه کەسێ ههیه ریزی لێی بگیری به وینهی ریزگرتن له مروفايتی، دهست دریزی بۆ سەر تا که کەسێ دهست دریزی بۆ سەر مروفايتی، چونکه تاکه تاکهی ئادهمیزاد نوینهری مروفايهتین، چاکه کردن له گەل تاکه کەسدا چاکه یه له گەل مروفايتی. هەر کۆمهلتی تا که کەسیکی هەزار و لاوازی تێدابی و بترسی مافی پێشیل بکری ئەو کۆمهله خۆی له خۆیا لاوازو بۆ گەنه، وهك له شتی وایه ئەندامیکی نه مین، کهواته سوودی تاکه کهسیك و سودی کۆمەل تهواو کەری یه کترین لهیهك جۆیی نابنهوه.

﴿ولقد جاءتهم رسلنا بالبينات ثم إن كثيراً منهم بعد ذلك قي الارض لمسرفون﴾ بهراستی هاتبو بۆ لای بهنی ئیسرایل فروستاده کانی ئێمه به چه ندين کاری یهك خەرو بهلگهیی ناشکرا له پاشا زۆر لهوان دوای چونی فروستاده کانی ئێمه زۆرتەر لهوان لایاندا له سنوری دادپەروەری له نیو زهویدا به کردهوهی خراب و کوشتنی ئادهمیزاد به تاییهتی کوشتنی پیغمه مبه ره کانی خویان، بۆیه پیاویان لێی وهرناگیری.

به راستی هیچ کس بی نیه خوی به خاوه نی نیسلام بزانی که چی پال پشتی بی نیه که سانه له سنوری خوا ده رجوون، به ناوی نیسلامه وه ستم و دهست برینی ناله بار بلا و بکاته وه. به راستی نهو که سانه مافی گه وره بی خوای مه زنیان زهوت کرد وه، بی راون کرد نه وهی نهو مه به ستانه خوا نه فهر موی:

إِنَّمَا

جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خَلْفٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَأَعْلَمُوا

أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٤﴾

﴿ إنما جزاء الذين يحاربون الله ورسوله ﴾ به راستی که سانیکی نهو تو جهنگ نه که نه له گهل خوا و فروستاده ی خوا، یانی له گهل دؤستانی خوا و فروستاده ی خوا. واته دهست دریژ کردن به ناروا بی سهر دانیشنوان وه که دهست دریژیه بی سهر خوا و فروستاده ی خوا، هدر له بهر نهو هیشه سزای نهو دهست دریژیه یاسای بی دیاری کراوه لای خوا به نهو بهری تهمنی کردن.

﴿ ويسعون في الارض فساداً ﴾ وه نهو که سانه کؤشش نه که نه بی خرابه کردن له زهویدا بی تیک چونی ناسایش و ژیانی دانیشنوان و تالان کردنیان و ریگه گرتن لهوان و کؤشتی بی تاوان و دزینی سامانیان، سزاکانیشیان نه مه یه.

تهفسری زمناکوی

﴿ ان یقتلوا أو یصلبوا أو تقطع ایدیهم وأرجلهم من خلاف ﴾ که بکوژرین ئەگەر دانیشتوان بکوژن بەبێ هەڵواسین، یا هەڵبواسرین لە کاتیکی دانیشتوان بکوژن و دارایشیان لێی بسێنن، ئەو هەڵواسینە بەر لە مردنیا بێی یا دواى مردن زانیان بیران جیاوازه، یادهستیان و پیکانیان بیری بە جیاوازی یانی چەپ و راست ئەگەر پێگە بگرن لە دانیشتوان و دارایان لێ بسێنن، ئەبێ ئەو دەست بپێنە بە جوژی بێ ئەوەندە خوێتیان نەروا هەتا بمرن، ئێر بە هەر جوژی ئەبێ بپن.

﴿ او ینفوا من الارض ﴾ یا دور بخوێنەو لە جیگەى خوێنەو بو جیگەى تر ئەگەر تەنها پێگەیان گرتبێ و دانیشتوانیان ترساندبێ بەبێ کوشتن و دارایی لێ سەند بان. زانیان دەر بارەى جی بە جی کردنی ئەو یاسا و سنورانی بەسەر ئەو جەردانەدا بیران جیاوازه لای شافعیەکان بەو جوژە باس کران لە مانا کردنی ئایەتەکاندا، ئەو بو چوێ شافعیەکان رێک و پێک ترو شیوا ترە لە گەل پووالەتی دەر کەوتوی ئایەتە کەدا. لای حەنەفیەکان ئەگەر داراییان لێ سەندن و کوشتیان دادوەر بوێ هەبە دەست و پێان چەپ و راستا بیری، ئەگەر ئارەزووی کرد بیان کوژی و هەلیان نەواسی، بوێ هەبە بیان کوژی و هەلیان نەواسی بەزیندوی و سکیان بدپن بەرم هەتا ئەمرنەو هەڵواسینە کەش سی پوژی بە تەنها.

﴿ ذَلِكْ لَهُمْ خِزْيٌ لِّهِمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ ئەو سنورە ناوبراوانە بو ئەو کەسانە پسوایی و بێ ئابروویە بۆیان لە جیهانداو، بو ئەو کەسانەش هەبە سزایەکی گەورە لە پوژی دوایدا.

ئەو سنورانە کە باسکران بەسەر موسلماندا بە کار ئەهێترین کاتێ دەست بکەن بە پێگە گرتن و جەردەبێ لە دانیشتوان، ئێر ئەو کارە خراپە یان لە زەویدایی یا لە نێو ئاوودا، لە شارایی یا لە کەژو کیودا، چە کەکانیان ترو رەمب یا شتی تر، دەست درێژەکانیان لەسەر دانیشتوان بێ یا لەسەر سامان و ناموسیانی. بەلام ئەگەر ئەو پێگە گرانه بێ باوەرین سنورەکانیان لەمەو پاش باس ئەکرین.

﴿ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدُرُوا عَلَيْهِمْ ﴾ مەگەر کەسانێکی ئەوتو لەو پێگە گرو جەردانە پەشیمان بوونەو بە خوێشی خوێان و وازیان هێتانی لەو کارانە کردوینە بەر

لهوهی ئیوه دهسته لات پهیدا بکهن به سهریانا له و کاته دا نهو تاوانبارانه وازر لهو ریځه گرته بهیتن که خوږیان له خوږیانه وه وازیان هیئا پیویست به سزادان نامیتی، نهو جوړه دهستوره بو سزادانی نهو پیاوخراپانه راسترین و شایان ترو بی وینه به بو ریژی مروفایه تی که نیایی نیسلام دیناوه بو همدوو لایه نی تاوانبارو ستم لی کراو به شیوه به کی دادپهروهرانه.

نهوهی شایانی باسی په شیمان بونه و هیان بهر لهوهی له دهست به سهر اگرتیان که سزای ته می کردنه که یان له سهر هله گری کاتی وایه بو شتی بی په یوه نندی به مافه کانی خواوه هه بی به لام مافه کانی ناده میزادیان له سهر هله ناگری، یانی نهو جهر دانه با په شیمان بینه وه نه گهر دارایی دانیشتوانیان بردی نه بی یا نهو دارایه یا نرخه که ی بده نه وه به خواونه کانیان، نه گهر که سیکیان کوشتی خواوه نی کوژراوه که نه توانی بیان کوژی یان خویتیان لی بسیتی یا لییان ببوری.

به راستی نهو نایه ته دهر باره ی جهردهو ریځه گرانی موسلمانان هاتوته خواره وه. به لام بت په رستان و بی باوه رانی تر نه گهر باوه ریان هیئا سزای خواو ناده میزادیان له سهر هله گری له پیش یا له پاش دهست به سهر اگرتیان بی.

﴿فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ وه دواپی ئیوه بزائن به راستی خوا لی بوردنی زوره بو گونا هباران نه گهر په شیمان بینه وه، میهره بانی زوره بو په شیمان بونه وه کان.

بو زانین: نهو یاسا به ریژانه ی باسکران گه وړه ترین سزایه لای نیسلام بو گه وړه ترین تاوان به شیوه به کی دادپهروهرانه به کاردین له سهر تاوانباران پاش پروون بونه وه ی تاوانه کانیان جگه ی موسلمانان نهو یاسایانه به کارنایه رن بو نه مانی نهو تاوانانه. به لام نهو روپایه کان و کار به دهستانی به ناو موسلمان که شاگردی دلسوزی نهوانن نهو په ری سزاو دارو فله لاقه به کار نه هیتن دهر باره ی بی تاوانان هر له بهر رامیاری خوږیان و چاوچنکیان. کاره با و بزمرو شوشه برینه نه ندامیان و به ستنه وه یان به پانکه وه به کار نه هیتن. ههروه ها هازه ری کیمیایی و گازی خه رده ل و فسفور به فو که نه ریژن به سهر دانیشتواندا که هیچ تاوانیکیان نه کردوه جگه لهوهی له نه ژادو روه گزی نهوان

نښ. به ههزاران منال و ژن و پير پارچه پارچه نه کښ، به دهيان کهسيان کوړو کهړو شهل نه کښ همر له بهر نه وهی دژى کارى خراب و ستم کردنى نهوان.
کاتى خواى مهزن له مهو بهر باسى کوشتن و ريگه گرتنى بو کردين، دواى نهو هيش فرماغان يى نه داو ناموز گاريمان نه کا له خواب تر سين و خومان بکهين به فيدا کار بو بهرزی ياسای نيسلام و سه پاندنى به سهر دانىشتواناو نه فهر موى:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ

لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَآتٍ

لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ

عَذَابٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ وَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ ﴿٣٦﴾

يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ مَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا

وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾

﴿ يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله و ابتغوا إليه الوسيلة ﴾ نهى کهسانىکى نهوتو باوهرتان هيناوه نيوه له سزای خوا برسن و خوتا له بى فرمانى خوا بپاريژن و، نيوه داواى نزيك بوونهوه بولای خوا بکښ به کردنى پرستنى پرستنه کانى خوا، بهواز هيتان له بى فرمانى خوا، وه سيلهو تهو سول به مانايه کښ. يانې په لاماردان بولای خوا به ناواتى گهيشتن به شتى ، مانای راستى وه سيلهو تهو سول په لاماردانه بولای خوا به هوى چاو دېرى کردنى کاره ،

به پیره کانی یاساو دهستور. تهوه سول بۆلای جگهی نهوانه و دزینه و دانانی شتی که له جگهی شوی خۆیدا.

﴿ وَجَاهِدْ فِي سَبِيلِهِ ﴾ وه ئیوه خۆتان ماندوو بکه و کۆشش بکه له ریگهی ئایینی خوادا به جهنگ کردن له گهه دوزمنانی ناشکراو نهی ئاین، له بی باوه ران و له نیازی دلتان بۆ کردنی خراپه و گوناوه دلپسی.

﴿ لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ ﴾ بۆ تهوهی ئیوه رزگارتان بی له خهشم و سزای خواو بگه به بهختیاری و چونتان بۆ بهههشتی بهرین و نهبراهه.

به پراستی ترسان له خوا، داواکردنی شتی بیته هۆی نزیکی و نهوه له خوا، کۆشش له ریگهی خوادا، ههموویان بۆیه که مه بهستن، یا بۆ چه نه مانایه کن له یه که جوئ نابنهوه، چونکه ترسان له خوا خۆپاراسته له خهشی خوا، داواکردنی نزیکی و نهوه له خوا داواکردنی رهزانی خوایه، کۆشش له ریگهی خوادا ههردوو لایان ده گرتنهوه، گهورهترین شتی مروف خۆی بی نزی که بختهوه له خوا خۆشهویستی بۆ ئاده میزاد و کار کردنه بۆیان، ناگرنجی مروف خۆی خوش بوئ به بی خۆشهویستی ئاده میزاد، به نزی که بوونهوه له خوا ههموو چاکهیه دهستی ئاده میزاد ده کهوی.

به لام دواکردنی کهسانی نهزان و نهفام و نه خوینهواران، نزیکی و نهوه پهنا بردن بۆلای گۆری دۆستانی خواو پیاو چاکان، پروا بوون بهوهی نهو پهنا بردنه ئه بیته هۆی جی به جی کردنی مه بهست و نیاز، یا نهو پیاو چاکانه داوا بکه له خوا نیازه که یان بیته دی، خۆی بۆ خۆی راسته و خۆ داوا له خوا نه کها، نهوانه ههموویان دژی یاسای ئایینی ئیسلامن، چونکه خۆی مهزن نهفهرموی: به پراستی نهو که سانه ئیوه پهنا نه بهن بۆ لایان و داوای جی به جی کردنی مه بهستیان لی نه کهن وینهی ئیوه، ئیتر بۆ خۆتان په یه ونیدی به خواوه نه کهن؟

داوای نهو فەرماندانه به پیرهانی پێشوو له لایه خۆی مهزنهوه، خوا هه ره شه له بی باوه ران نه کها زۆر به توندی، ههموو ریگهیه کیان لی نه گری و نهفهرموی:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَن لَّهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ بهراستی که سانیکی نهوتز باوهریان

نههیناوه، نهگهر بهراستی بو نهوان ههیی شتی له زهویدایه له دارایی و پیت به گشتی.

﴿وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ وهبو نهوانیش ههیی وینهی نهوهی

لهزهوی دایه لهگهلیا بی بو نهوهی نهوان بیکه نهفیداکاری بو خویان نهو شته لهبهه
رزگار بوونیان لهسزای رۆژی ههلسانهوهیان لهگۆرهکانیان.

﴿مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وهرناگیری نهو شته لهوان و رزگاریان نابی

لهسزای رۆژی دواپی، و بو نهو بی باوهرانه ههیه لهو رۆژهدا سزایکی خاوهن نازار و
سوک ناکری بزیان، نهو فهرمودهیه راست و بیگومانه، چونکه نادهمیزاد ههموو دارایی
خۆی نهبهخشی بو نهوهی رزگاری بی لهنهخۆشی جیهان و نازاری نهمرۆ، نهبی بو سزاو
نیشی ناگری دۆزهخ چهنده بهخشی.

﴿يُرِيدُونَ أَن يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارَجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ بی باوهریان

نهیهانهوی که بینه دهرهوه لهو ناگره و، نهوان نایه نه دهرهوه لهو ناگره و نهو ناواتهیان
نایهته دی و ههولتی بی هوده نهدهن و، بزیان ههیه سزایه کی بهردهوام و نهبراه.

بو زانین: تاوانی تر ههیه سزای گوناهاکهی لهوانهیه شتی کهمتر بی لهسزای بی

باوهری وهك تالان کردنی دارایی و خواردمههنی گهلان و رینگه گرتن لههۆی ژبانی
دانیشنوان کوشتنی بی تاوان و رینگه گرتن لهسهربهستی و نازاردانی گهلانی ژێردهسته،
نهوانه لهدواپی بی باوهری خراپترین شتن.

خوای مهزن لهنایهتهکانی پیشوودا باسی دهست و بی برینی رینگه گران و جهردهی بو

کردین بههۆی زهوت کردنی دارایی دانیشنوانهوه، لهم نایهتهی دوایدا باسی برینی
دهستی راستی نهو کهسانهمان بو نهکا دارایی دانیشنوان نهوزن بهنهیتی:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا
 أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
 ﴿٣٨﴾ مَن تَابَ مِن بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ
 عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ
 وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا﴾ وه پیاوی دزی کردوه دزی کردوه دووایی ئیوه دهسته کانیان بیرن له بهر تۆله کردنه وه لهوان بههوی شتی نهوان کردویانه چونکه نرخ و ریژی دارایی جگهی خویانیان پوشاندوه.

﴿تَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ له بهر سزادانیان له جیهاندا له لایدن خواوه بۆیان دانراوه، خوا به دهسته لاته فرمانی بهرگری ناکرئ، ههموو شتی له جیگهی شیای خویا دانهنی به تاییهتی فرماندان به برینی دهستی کهسانی دزی نه کهن.

بۆ برینی دهستی دز نهم مهرجانهی دوایی پیوسته ره چاو بکرن:

۱- پیوسته دزراوه که له جیگهی شیای خویا دانراستی، ههموو شتی جیگهی کی تاییهتی خوی هیه بۆ پاراستی و دانانی، دزه کهیش شتی لهو جیگهی بهییتیه دهره وه. بۆ نمونه: نه گهر ماشینی له گهراجیکی داخراوا بلدزری سنوری دانراوی خوا به سهر دزه کهیدا جی به جی نه کرئ، دوايش پیوسته نهو ماشینه که بدریته وه به خواونه کهی نه گهر له سهر جادهیه یا گهراجیکی دانه خراوا نهو ماشینه دزرا دهستی دزه کهی نابهری و

دادوەر بەشتی تر تەمبێ ئەو دزە بکا بە لێدان یا بەندکردن، پێویستە ماشێنە کەیش بدرێتەو بە خاوەنە کە ی.

۲- زانایان جگە لە ئەبو حەنیفە پێک هاتوون لەسەر ئەوێ کاتێک دەستی ئەبەرێ دزراوە کە لە چوارێ کە دیناری کەمتر نەبێ. ئەبو حەنیفە لای وایە لە دیناری کەمتر نەبێ.

۳- پێویستە ئەو دزە منال و شیت نەبێ، ئەگەر منال یان شیت بێ دەستی نابەرێ.

۴- زانایان پێک هاتوون لەسەر ئەوێ باوک و دایک بە دزینی دارایی منالێ خۆیان دەستیان. نابەرێ، ژن و مێرد بە دزینی دارایی یە کتری دەستیان نابەرێ. کفن دز دەستی ئەبەرێ.

۵- پێویستە دزی کردنە کە لە سالانی گرانیدا نەبێ، یانێ ئەگەر کەسێکی برسی بەناچارێ دزی کرد بە ئەندازە ی پێویستی خۆی دەستی نابەرێ.

۶- چۆنیەتی دەست برینی بەم جوۆرە نەبێ: یە کەمجار دەستی راستی دز لە جوۆر کدا ئەبەرێ، دوو هەمجار قاچی چەبی، سێ هەمجار دەستی چەبی، چوار هەمجار قاچی راستی، دوو هەمجار بە هەر جوۆرێ بێ ئەبێ دادوەر تەمبێ بکا.

﴿فَمَنْ تَابَ بَعْدَ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ دوا ی ئەو کەسێ دزی کردووە پەشیمان بووەو دوا ی سەتەمکر دزە کە خۆی و دوا ی دزی کردنە کە ی، و، کردووە کانی خۆی چاک کردو دزراوە کە ی دایەووە بریار ی دا جاری تر دزی نەکا، دوا ی بە راستی خوا پەشیمان بووەو ی لی وەر ئەگرێ و لە روژی دوا ییدا سزای نادا. بە راستی خوا خوش ئەبێ لە کەسێ پەشیمان ئەبێتەو، مێهرەبانه بو ئەو کەسە. بەلام بەلای زوربە ی زانایانەو ئەبێ هەر دەستی ببرێ. کاتی خوا ی مەزن پێویستی کرد برینی دەستی دزو پەشیمان بووەو ی لی وەر ئەگرێ، دوا ی رو ی ئەکاتەو کە خوا ئارەزووی هەرشتی بکا ئەیکا، هەر شتیکی مەبەستبێ فەرمانی بێ ئەدا لە سزادان و لە لی خوشبوون، چونکە خوا خاوەنی هەموو شتی کە و ئەفەرمو ی:

﴿ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضِ يَعَذِبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴾ نایا تو نازانی بهراستی بو خوایه خاوه نیستی و پاشایه تی ناسمانه کان و زهوی ، خوا سزای کهسی نه دا ناره زووی بکاو، خوش ئه بی له کهسی ناره زووی بکا و کهس ناتوانی بهر همتستی بکاو، خوا دهسته لاتی بهسر هموو شتیکا هدی.

ئو نایه تی پتشیو هدرچهنده روی پی کراوه بولای پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ بهلام هموو کهسی نه گرتهوه، نیشانشیمان نه دا خوا هموو بونه وهرانی دروست کردوه، هدرشتی بکا بو سودی بهنده کانی خو به تی، له بهر ناسایشی ناده مزاده یاسای داناوه هموو سنوره کانی بو سودی نه وان هاتوته خواره وه کاتی خوی مه زن پرونی کرده وه هندی له دهستورو یاسا کانی خوی. به بی گومان ناگای له هندی کس هبوو پله بیان نه کرد بولای بی باوه ری، پیغمهریش ﴿ ﷺ ﴾ خوی راگرتبوو له سریان و خه فته تی پی نه خوارد، بویه خوا فرمانی پیدا خه فته نه خوا بو ئو شتانه و فهرموی:

يٰۤاَيُّهَا الرَّسُوْلُ
لَا يَحْزُنْكَ الَّذِيْنَ يُسْكِرُوْنَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِيْنَ
قَالُوْا ءَاْمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوْبُهُمْ وَمِنَ الَّذِيْنَ
هَادُوْا سَمِعُوْا لِلْكَذِبِ سَمْعُوْبَ لِقَوْمٍ
ءَاٰخِرِيْنَ لَمْ يَأْتُوْكَ يُحَرِّفُوْنَ الْكَلِمَ مِنْۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهِۦ
يَقُوْلُوْنَ اِنْ اُوْتِيتُمْ هٰذَا فَخُذُوْهُ وَاِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوْا
وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتُهٗ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنْ اَللّٰهِ شَيْئًا

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَظْهِرْ قُلُوبَهُمْ هُمْ فِي
الدُّنْيَا خَرَىٰ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾
سَمَّعُونَ لِلْكَذِبِ أَكْثَرُونَ لِلْحَقِّ فَإِنْ جَاءُوكَ
فَأَحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ
يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ
إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾ وَكَيْفَ يُحْكِمُكَ اللَّهُ
تَوْرَتَهُ فِيهَا حَكَمُ اللَّهِ ثُمَّ تَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ
وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾

﴿يا أيها الرسول لا يخزلك الذين يسارعون في الكفر من الذين قالوا آمنا بأفواههم﴾
تهی فروستاده تو خهفته بار نه کن که سانیکی نهوتو پهله نه کن بولای بی باوه ری لهو
که سانهی نهوتو نهیان ووت: به ده میان: نیمه باوه رمان هیناوه.

﴿وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ﴾ و له نهینیدا دلیان باوه ری نهینا بوو، مه به ست لهو که سانه نهو
دوو روانه بوون له گهل بی باوه راندا له نهینیدا دؤستایه تیان دهر نه بری بویان دوا ی نهو هی
خوای مه زن باسی نهو دوو روانه ی کرد با سنی تاقمی له جوله که کان نه کاو نه فهرمو ی:
﴿وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ﴾ وه هندی له که سانیکی نهوتو یایی
جوله که یان هیه درو نهیستن له مالومی جوله که کان و به راستی نهزانن، گفتوگوی توش
نه بیسن بو نهو هی به درو ت بجه نه وه. نه وه له وه وه هاتوه جوله که کانی به نی قوره یزه ی

دانیشتوانی مەدینە دوای ئەوەی گۆیان لە فەرمودە ی پێغمەر ئەگرت ئەچونە دەرەو ئەیان ووت: فلان شتمان بیست لە پێغمەر کەچی ئەشتان بیستوو.

﴿سَمَاعُونَ لِقَوْمٍ آخِرِينَ لَمْ يَأْتُوكُمْ﴾ درۆ ئەبستن لە کۆمەڵی ترەو ئەهاتوون بۆلای تو لەبەر ئەوە رقیانە لە تۆو خۆیان بە گەرە دانەنن و گفتوگۆی تۆ ئەبستن و ئەینەو بۆلای ئەو تاقمە ئەهاتوون بۆلای تۆ.

ئەو نایە ئەووە هاتووە خواریوە بە رێکەوت کەسێ لە پیاو ماقولانی جولە کەکانی دانیشتوی خەبەر داوین پیسی کرد لە گەل ژنیکی ماقۆل لە جولە کەکان، تاقمێ لە جولە کەکان لایان گرانبو بەردەبارانیان بکەن، بۆ ئەو مەبەستە نوێنەری خۆیانیان نارد بۆ خزمەت پێغمەر ﴿﴾ هەتا لەو بارەو پرسیاری لێ بکەن، بە نوێنەرە کەیان ووت: ئەگەر برباری جگە ی بەردەباران داوهری بگرن، ئەگەر برباری بەردەبارانی دا وازی لێ بهێتن و بە گۆی مەکەن. چوونە خزمەت پێغمەر ﴿﴾ فەرمو ی: ئەبێ بەردەباران بکڕن، جولە کەکان بربارە کە ی پێغمەریان وەرەگرت. بە گومانی درۆی خۆیان ووتیان: تەورات فەرمانی ئەداو بە بەردەباران کردن.

هەندێ لە زاناکانی جولە کە کەوتنە گفتوگۆ لە گەل پێغمەر مل کەچی خۆیانیان دەرپری کە تەورات فەرمانی داو بە بەردەباران. بەلام جولە کەکان بۆ پیاو ماقولە کانیان دار لێدان بە کار ئەهێتن ئەک بەردەباران. بە پێچەوانەو بۆ هەزارەکان و لاوازهکان بەردەباران بە کار ئەهێتن، بۆ روون کردنەو ی ئەو مەبەستانە خوا ئەفەرمو ی:

﴿يَحْرِقُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ﴾ فەرمودە کانی تەورات ئەگۆرن لە دوای ئەوەی خوا داینابوو لە جیکە گانی خۆیان. ئەو بوو بەردەبارانی داوین پیسیان گۆری بە دار لێدان، ناویشانی پێغمەریان لە تەوراتا لابرد، لە جیکە ی بەردەباراندا دار لێدانیان دانا بۆ پیاو ژنانی داوین پیس.

﴿يَقُولُونَ إِنَّ آوْتِيتُمْ هَذَا فَخَذْتُمُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتُوهُ فَاخْذُوا﴾ ئەوان ئەلێن: ئەگەر بەخشا بە ئێو ئەوەی ئێمە ئەمانەو ی یانی موحەمەد ووتی: بەردەباران گۆرراو

بەدارلىدان، دوايى ئۆۋە فەرمانەكەي ۋەربىگرن و كارى بىن بىكەن و، ئەگەر نەيدا بە ئۆۋە مەبەستى ئىمە ووتى: ھەر ئەبى بەردە باران بىكرى، دوايى ئۆۋە خوتانى لى بىپارىزن ۋەرى مەگرن گفتوگوى ئەو.

﴿ وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا ﴾ ۋە ھەركەسى خوا بىھوى بى باۋەرۋو گومرايى بكاو سزاي بدا، دواي ئەۋەي خوا ئەقلى داۋەتى و رېنگەي چاك و خراپى بۆ رۈن كىردۈتەۋەو. بەلام ئەو كەسە خراپە بۆخوى ھەلئەبۆرئى. دوايى تۆ خواۋەنى ھىچ شتى نىت بۆ ئەو كەسە لەلەي خوا، ناتوانى لەبى باۋەرۋى و گومرايى لای بدەي. گۆرپنى فەرمودەكانى تەورات بە كۆزائەۋەي بى، يا بەكارپى نە كىردنى بى، يا لە جىگەي ئەۋەي دايناۋە ئەوان شتى دانىن شىۋى ھەۋەسى خويانىن گىرنگ نىھو مەبەست ناگۆرئى.

﴿ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ ﴾ ئەو جۈلەكە و دوۋروانەي كەسانىكى ئەوتۆن خوا ناىھوى كەدلىيان پاك بىكاتەۋە لە پىسى بى باۋەرۋى، زۆريان لى ناكە ناچارىان بكا بۆلەي پاك كىردنەۋەي دلى خويان، كارى خويان بە خويان ئەسپىرئى ۋ ئەقلى بى بەخشيون و چاك و خراپى بۆ رۈن كىردۈتەۋەو خويان بى باۋەرۋىان ھەلئەبۆرۋەو.

﴿ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ بۆ ئەوان ھەيە لە جىھاندا رسۋايى و سەرئەنە لى سەندىيان و ترسيان لە موسلمانان و، بۆ ئەوان ھەيە لە رۆزى دوۋايدا سزايىكى گران.

﴿ سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَالُونَ لِلْسُّخْتِ ﴾ درۆ ئەبىست و ۋەرى ئەگرن و درۆ بە دەمى تۆۋە ئەكەن و فەرمانى تەورات ئەگۆرۈن قەدەغە كراۋەكان ئەخۆن لە سوۋد خواردن و بەرتىل ۋەرگىرن بە ھۆي گۆرپانى فەرمودەكانى خوا، جەنگ بەرپا ئەكەن ھەتا دەست بگىرن بەسەر سامانى دانىشتوانا، لە سوۋدو بەرتىل خرابىر ئەمەيە پارە ۋەربىگىرن لە رۆزىمەكان و نىشتىمانى خويان بى كاول بىكەن و رېنگە نەگىرن لەۋەي نەتەۋەكەيان ژىر دەستەبى و مافى خۆي دەست بىكەۋى.

خوای مه زن رو نه کاته پیغمهرو همهو موسلمانانیش نه گریتهوه، پیشه ی دادگاگانان
بو رون نه کاتهوهو کار به دهستان ناگادار نه کاو نه فهرموی:

﴿فَإِنْ جَاءُوكَ فَأَحْكُمْ بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرَضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا﴾
دوایی نه گهر نهوان هاتن بولای توو داوای فهرماندانیان له تو کرد، دوایی فهرمان بده له
نیوانیان نه گهر نارهزووی هه بوو، یا تو رویان لی وهر گیره و فهرمانیان بو دهرمه که نه گهر
نارهزووت نه کرد فهرمانیان بو دهر که ی و، نه گهر تو رویان لی وهر گیر و فهرمانیان بو
دهر نه که ی، دوایی نهوان زیان له تو نادهن هیچ شتی، نه گهر دوژمنایتی تو بکهن خوا
نه تیار یژی.

﴿وَإِنْ حَكَمْتَ فَأَحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ و نه گهر تو فهرمانت
بو دهر کرن دوایی تو فهرمان دهر بکه له نیوانیان به دادپهروهرانه. به راستی خوا خوشی نهوی
کهسانی دادپهروهرین، به تاییه ته له فهرمان دهر کردندا، نهوانه باسکران پیشه ی دادوهری
موسلمانان. ههر کاتی جگهی موسلمانان په نیان هینا به لای دادگاگانی ئیسلام.

زانایان بیک هاترون له سهر نهوه ی دوو داواکار له جگهی نهو کهسانی خواوهنی
پاراستن نین له لایه ن موسلمانان هوه له ژیر فهرمانی ئیسلامدا نین هاتن بولای دادگای
ئیسلام دادوهر بو ی ههیه فهرمان دهر کا بزیان، بزیسی ههیه وازیان لی بهیئ سودی
موسلمانان ره چاو بکا.

به لام زانایان بیریان جیاوازه له باره ی خواهن زیمه کان، جگهی شیعه کان نه لئین:
پیویسته دادوهر فهرمانیان بو دهر بکا. نه گهر موسلمانیک و جگهی موسلمان
په یوهندیان کرد به دادگای ئیسلام هوه پیویسته له سهر دادوهر داواکانیان وهر بگری و
کاره کانیان جی به جی بکا به جوریکی دادپهروهری و به گویره ی یاسای ئیسلام. نه که به
یاسای نهوان.

﴿وَكَيفَ يُحْكِمُوكَ وَغِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ﴾ و هچون نهوان تو نه کهن به
فهرماندهر، تو نه کهن به دادوهری خو یان و فهرمان له تووه وهر نه گرن؟ و لای نهوانه
تهورات و و له نبوی دایه فهرمانی خوا که نه بی داوین پیس بهرده باران بکری.

تهفسیری ز مناکوی

﴿ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ له پاشا نه‌وان پشت نه‌کهنه فەرمانی تَو له دواى فەرماندانی تو که وهک نه‌و فەرمانیه له ته‌وراتایه. یانی جولە که‌کان داواى برپاری پیغمه‌ریان کرد دهر باره‌ی سنوری داوین پیسه‌کانی خو‌یان، پیغمه‌ر ﴿﴾ برپاری بۆ دهر کردن نه‌بی داوین پیسه‌کان به‌رده‌باران بکرین، دوا‌یی پشتیان کرده فەرموده‌کە پیغمه‌ر ﴿﴾ که به‌لئیان دابوو فەرموده‌ی پیغمه‌ر وه‌ربگرن، شایسته بۆ نه‌وان نه‌وه‌بوو مل که چ بونایه بۆ برپاری پیغمه‌ر ﴿﴾ که چی زۆر به راستی نه‌یانزانی برپاری پیغمه‌ر وینه‌ی برپاری ته‌وراته، بۆیه خوا نه‌فه‌رموی:

﴿وَمَا أَوْلَيْكَ بِالْمُؤْمِنِينَ﴾ وه‌وه جولە‌کانه باوه‌ریان به‌نامه‌کە‌ی خو‌یان نه‌وه باوه‌ریشان به‌تۆ نه‌یه. ناوه‌روکی نه‌و نایه‌ته‌ته‌نه‌ها جولە که‌کان ناگریته‌وه. به‌لکو ههر که‌سی به‌ برپاری یاسا، پروای نه‌بی وه‌ری نه‌گری په‌یوه‌ندی به‌ باوه‌ره‌وه نه‌یه، ئیتر به‌ ناو موسلمانیه‌ی یا جولە که‌کاتی خوا‌ی مەزن رونی کرده‌وه که جولە که‌کان پشتیان کردبوه ته‌ورات، دوا‌یی باسی ته‌ورات و فەرمانی ته‌وراتمان بۆ نه‌کاو نه‌فه‌رموی:

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا
هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ
هَادُوا وَالرَّبَّيْنِیُّونَ وَالْأَحْبَارِیْمَا أَسْتَحْفِظُوا مِنْ كُتُبِ
اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّكَاسَ
وَأَخْشَوْنَ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ
بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٤٤﴾

﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ ﴾ به‌راستی ئیمه ره‌وانه‌مان کردوئه‌وه ته‌ورات و نار‌دومانه بۆ موسا له ئیو ته‌وراتا هه‌یه راغوبی کردن بۆلای رینگه‌ی راست و، له نیویشیا هه‌یه رپون کردنه‌وه‌ی شتی نازانری له فهرمانه‌کانی خوا، به‌رده‌می ئاده‌میزاد رپون نه‌کاته‌وه. له تاریکی بی باوه‌ری... هه‌موو نامه‌یه‌که خوا ره‌وانه‌ی بکا بۆ سه‌ر پیغه‌مه‌رانی خوی هه‌مویان راغوبی که‌رو روناک که‌ره‌وه‌ی ئاده‌میزادن بۆ دۆزینه‌وه‌ی رینگه‌ی راست. یه‌کی له‌و نامانه ته‌وراته که‌ره‌وا نه‌کراوه بۆ سه‌ر موسا. به‌لام ته‌وراتی ئه‌م‌رو هیچ جوژه په‌یوه‌ندی به‌ خوای مه‌زنه‌وه نیه له راغوبی کردن و روناک کردنه‌وه‌و دادپه‌روه‌ری، چونکه له‌سه‌ر جییاوازی ره‌گه‌زدا مه‌زراوه، جوله‌که‌کان خویان به‌گه‌لی هه‌لبژارده‌ی خوا دانه‌نین، به‌ره‌وای دانه‌نین بۆ خویان داگیر کردنی گه‌لان و گوشتنی پیاوان و سه‌ربرینی منالان و ژنان و تالان کردنی سامانیان و داگیر کردنی نیشتمانیان. کار به‌ده‌ستانی ئه‌م‌رو هه‌یچیان له‌وان که‌مه‌تر نیه له‌ ره‌گه‌ز په‌رسیدا.

﴿ يَحْكُمُ بِهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِلَّذِينَ هَادُوا ﴾ فهرمان ئه‌ده‌ن به‌ هۆی ناوه‌رۆکی ته‌وراته‌وه پیغه‌مه‌رانیکی ئه‌وتۆ مل که‌چی خوان به‌ نیازی پاکه‌وه بۆ که‌ساییکی ئه‌وتۆ جوله‌که‌ بوون ئه‌و پیغه‌مه‌رانه بریتی بوون له‌ داوود و سوله‌یمان و زه‌که‌ریا و یه‌حیا شاره‌زایی جوله‌که‌کانیان نه‌کرد بۆلای فهرمانی ته‌ورات و فهرمانی خوا. نه‌ک به‌ ئاره‌زوی خویان به‌ وینه‌ی جوله‌که‌کانیان سه‌رده‌می موحه‌مه‌د که‌ ئه‌یان ویست فهرمان بدا به‌ سنوری داوین پیسی به‌ ئاره‌زوی ئه‌وان.

﴿ وَالرَّابِّیُّونَ وَالْأَنْبِیَاءُ بِمَا اسْتَحْفَظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ ﴾ وه فهرمان ئه‌ده‌ن به‌ جوله‌که‌کان ئه‌و که‌سانه‌ی په‌روه‌ردگار رازیه به‌ گفتوگۆو کرداریان و، زانا‌کانیشیان فهرمانیان پی ئه‌ده‌ن به‌شتی لایان دانراوه له‌ نامه‌ی خوداو پاراستویانه له‌ ده‌ست کاری کردن. ﴿ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ ﴾ وه پیغه‌مه‌ره‌کان و خواناسان و زانایان ناگادار بوون له‌سه‌ر نامه‌ی خواو چاودیریان نه‌کرد نه‌گۆرری و کاریان به‌و نامه‌یه ئه‌کردو ئه‌یانزانی راسته‌و فهرموده‌ی خوایه.

﴿فَلَا تَخْضَعُوا النَّاسَ وَآخِضُوا﴾ دواپی ئیویه کار به‌دهست و دادوهر مه‌ترسن له ئاده‌میزاد له فرماندانتاناو نرمی بنوینن له ترسی سته‌مکاران و فرمانه‌کانی خوا بگۆرن و، ههر له من بترسن، باسی ناویشانی موحه‌مه‌د روون بکه‌نه‌ه بۆدانیشنوان.

ئهو ئایه‌ته ههرچه‌نده روی بێ کراوه بۆلای کاربه‌ده‌هستان و دادوهرانی جوله‌که‌کان به‌لام ههموو ئاده‌میزاد نه‌گریته‌وه.

﴿وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِنَا ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ وه‌ئیه مه‌گۆرنه‌وه به‌و فرمانه‌ی من ناردوو‌مه‌ته خواره‌وه به‌ نرخیکی که‌م به‌ وه‌رگرتنی به‌رتیل و دارایی بێ نرخ و به‌ پله‌و پایه‌ی براوه. ههر که‌سێ زانایی به‌ فرمانی خوا بێ فرمانی خوانا که‌ له‌بهر دوو شت نه‌بێ، رسته‌ی. ﴿فَلَا تَخْشَوْا النَّاسَ﴾ ئاماژه نه‌کا بۆ یه‌که‌میان که‌ پله‌و پایه‌یه. رسته‌ی (وَلَا تَشْتَرُوا) ئاماژه نه‌کا بۆ دوو‌ههمیان که‌ سامان و داراییه.

ناوه‌ڕۆکی ئهو ئایه‌ته ههرچه‌نده ده‌رباره‌ی زانایانی جوله‌که‌کان هاتو‌ته‌ خواره‌وه که‌ سنوری داوین پیسیان له‌ به‌رده‌بارانه‌وه نه‌گۆرا بۆلای دارلێدان. به‌لام جگه‌ی ئه‌وانیش نه‌گریته‌وه که‌ هه‌ولتی ئه‌وه‌ بده‌ن فرموده‌وه‌کانی خوا بگۆرن له‌بهر پاره‌و پول.

﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ وه‌ههر که‌سێ فرمان نه‌دا به‌شتی خوا نادویه‌تیه‌ خواره‌وه، جوله‌که‌کان و وینه‌کانیان به‌ پێچه‌وانه‌ی فرمانی خوا هه‌له‌سه‌ن و گالته‌ی بێ نه‌که‌ن، دواپی ئهو که‌سانه‌ به‌و جو‌ر بن و گالته‌ به‌ فرمانه‌کانی خوا بکه‌ن ههر ئه‌وانه‌ بێ باوه‌رن و له‌ خوا یاخی بوون به‌ جگه‌ی فرموده‌ی خوا هه‌له‌ساون.

دواپی خوای مه‌زن رۆن نه‌کاته‌وه‌ فرمانه‌کانی ته‌ورات له‌ باره‌ی تۆته‌ سه‌ندن له‌ بۆ کوشتن و بریندار کردنی ئه‌ندامانی ئاده‌میزادو له‌ناو بردنیان ههر یه‌که‌یان به‌ وینه‌ی ئهو ئه‌ندامه‌و نه‌فرموی:

وَكُنْبَنَا عَلَيْهِمْ

فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ

بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَاللِّسْنَ بِاللِّسَنِ وَالْجُرُوحَ

قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ

لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٥﴾

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَرِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ

التَّوْرَةِ وَءَاتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ

يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ وَلِيَحْكُمَ

أَهْلَ الْإِنجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ

اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤٧﴾

﴿ وَكُنْبَنَا عَلَيْهِمْ أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ ﴾ وهنیمه پیوستمان کردووه لهسهه بهنو ئیسرائیلی له تهوراتا بهراستی کهسی نه کورژیتنه به کوشتنی کهسی تر. یانی نه گهر کهسی به نار هوا کهسی بکوزی پیوسته بکوزریتموه هدر خوی. نهک وهک جوله کهاکان که به کوشتنی تاکه کهسی دووکس بکوزن.

﴿ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَاللِّسْنَ بِاللِّسَنِ ﴾ وهچاویک له جیاتی چاوی، وهلوت به لوت، و گویچکه به گویکهوه ددان به ددان تزلهیان نه کریتنه به ویندی نهو زیانهی توشی نهو نهندامانه بووه بهی کمو زور.

تفسیری زماناوی

﴿وَالْجُرْحُ قِصَاصٌ﴾ وەبەراستی برینه کانی خاوەنی تۆلە کردنەوێن بە وێنە ئەو برینه توشی بریندارە کە بوو تۆلە لە تاوانبار ئەکرێتەوێن لە ئەندامە کەیی، بە گوێزەیی توانا هەوڵ بەدری زۆرتر نەبێ. ئەوێن لە تەوراتایەو وێنە فەرمانی قورئانە بەبێ جیاوازی.

یاسای ئیسلام بۆ دیاری کردنی چۆنیەتی کوشتنەوێن وەرگرنتی تۆلەیی هەریە کە لەو ئەندامانە لە نامەیی یاسادا بە درێژی باسیان کراوە، بۆیە ئیمە لێرەدا باسیان ناکەین چونکە باسەکانیان زۆر درێژە.

﴿فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ﴾ دواي کەسێ ببورێ بە ئارەزووی خۆی لە مافی خۆی و تاوانبار ئازاد بکا دوايي ئەو ئی بورد نەشۆردنەوێن بۆ گوناھیی ئەو کەسە لە رۆژی دوايدا.

﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ وەهەرکەسێ فەرمان نەدا بەشتی خوا ناردوێنەتە خوارەوێن بەو جورەیی باسکرا دواي ئەو کەسانە ستەمیان کردووە لە خۆیان، چونکە بە فەرمانی خوا هەلنەساوێن، ئارەزووی خۆیانیان داناوە لە جیگەیی فەرمانی خوا.

جولە کەکان و هاو وێنەکانیان بە دژی فەرمانی خوا هەلنەساوێن و لە جیاتی یەک کەس دوو کەسیان ئەکوشت.

کاتی خوای مەزن باسی جولە کەکانی کرد، لە دوايدا بایسی گاوە کەکان ئەکاو ئەفەرموی:

﴿وَقَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مَصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ﴾ وە ئیمە هینامان لەسەر رێپازو شوێنەواری ئەو پێغەمەرانە عیسا ی کوری مریەم، دواي ئەوان عیسا ی کوری مریەمان کرد بە پێغەمرو رەوانەمان کرد بۆلای بەنو ئیسرائیلی بەراست ئەگیرێ شتی نزیکە لە عیساو، لە تەورات و باوەری بە هەموو ئەو شتانە هەییە لە تەوراتان . گیراوەتەوێن لە عیساو لە ئینجیلدا کە من نەها تووم دەستوری تەورات تێک بەدم بەلام

هاتووم بۆ ئەوەی دەستوری تەورات تەواو بکەم. بەلام زیاد ئەکەم لەسەر تەورات هەندێ
لە فەرمانی خواو نامۆژگاری.

﴿وَأَتَيْنَاهُ الْأَنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ﴾ وه ئیمه به خشیومانه به عیسا بۆ ئهوهی ئه یاساو
 فهрман و نامۆز گاریانهی له تور اتان رونیان بکاتهوه، له ئینجیلدا هیه راغویی کردن
 بۆلای رینگهی راست و ته نیای خوا، ئینجیل پوناك که ره وهی ئاده میزاده وه له تاریکی و بێ
 باوه ری لایان نه دا.

﴿مَصَدَقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ﴾ ئىنجىل بەراست ئەگىرى ئەۋشەنى نەزىكە لە ئىنجىلەۋە، ۋەك تەۋرات لە بىنچىنە كانى ئاين، فەرمان ئەدا بە دادپەرۋەرى و چاكە كردن، كوشن و تالان بەرەۋا دانانى.

﴿ وَهَدَىٰ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴾ وہ نینجیل را انجوبی کدروہ ناموژگاری کدروہ بو کہسانی
لہ خوا نہ ترسن خوځان نہ پار یزن لہ بی فرمانی خودا، ہدروہ ک راست گیږئ فرمانہ کانی
تہور اتہ.

﴿ وَلِيَخْخُمَ أَهْلَ الْأَنْجِيلِ بِمَا أُنْزِلَ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَخْخُمْ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَاولئك هم
الْفَاسِقُونَ ﴾ و هبا فرمان بدهن خاوهی ئینجیل له زانا کانیان بهشتی خوا ناردویه ته خواره وه
لهودا، وه هر که سی فرمان نه دا بهشتی خوا ناردیته خواره وه دواپی نه وانه له یاسای
ئینجیل دهر چوون.

بۆ زانين: وشه‌ی (الكافرون، الظالمون، الفاسقون) هه‌ر سيبانيان ماناكانيان يه‌ك ده‌گرته‌وه‌و بۆ بێ باوه‌ريان به‌كاردێن، هه‌ندێ له‌ زانايان لايان وايه‌ يه‌كه‌ميان به‌ كاردێت بۆ نه‌و كه‌سانه‌ باوه‌ريان به‌ هه‌موو بنچينه‌كاني ناين يان هه‌نديكيان نه‌بێ.

ووشه‌ی دوووه‌م و سیته‌م به‌کار دین بو ئه‌و که‌سانه‌ باوهریان به‌ بنچینه‌کانی ئاین هه‌بیت به‌لام سستی نه‌که‌ن و ته‌مه‌لن و له‌ به‌جی هه‌ینانی په‌رسته‌کانی خودا.

کاتی خوای مهزن رونی کردهوه پیغمه‌م‌رایه‌تی موسا و عیسا، له دواى نه‌وان
پیغمه‌م‌رایه‌تی موحه‌مه‌دیشمان بۆ رۆن نه‌کاته‌وه‌و نه‌یکا به به‌لگه بۆ بۆردانی خاوه‌ن
نامه‌کان. ده‌ری نه‌خا رینگه‌ی هه‌رسێ لایان یه‌کسانن بۆ په‌ك خستنی بێ باوه‌ران، ده‌ستوری
موحه‌مه‌د کۆتایی هاوه‌ری هه‌موو ده‌ستوره‌کانی پیغمه‌مه‌ره‌کانی تره، ئایینی موحه‌مه‌د ئایینی
هه‌موو ئاده‌میزاده هه‌تا رۆژی دواى، ده‌ستوریکه پێویستی ژبانی نه‌وان له چوارچۆیه‌ی نه‌و
ده‌ستوره‌دا ده‌سورپێته‌وه، په‌یره‌ویکی کۆمه‌لایه‌تی‌یه بۆ نه‌وان هاوتۆته خواره‌وه‌و بۆ نه‌وی
بخوێنرێته‌وه‌و بناسرێ و بیته‌ هۆی رۆشنیری له نامه نووسینی په‌رتوکه‌کانیاندا، یاسای
نیسلام بۆ نه‌وه هاوتۆته‌وه خواره‌وه په‌یره‌وی بکری و واز له گونا به‌یترێ، به مانای
ووشه‌کانی کار بکه‌ن له ژبانی رۆژانه‌دا له هه‌موو رۆژیکه‌، بۆ رۆون کردنه‌وه‌ی نه‌و
مه‌به‌ستانه خوا ده‌فه‌رموی:

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ

بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا

عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ

عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا

ءَاتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱
 ۴۷۲
 ۴۷۳
 ۴۷۴
 ۴۷۵
 ۴۷۶
 ۴۷۷
 ۴۷۸
 ۴۷۹
 ۴۸۰
 ۴۸۱
 ۴۸۲
 ۴۸۳
 ۴۸۴
 ۴۸۵
 ۴۸۶
 ۴۸۷
 ۴۸۸
 ۴۸۹
 ۴۹۰
 ۴۹۱
 ۴۹۲
 ۴۹۳
 ۴۹۴
 ۴۹۵
 ۴۹۶
 ۴۹۷
 ۴۹۸
 ۴۹۹
 ۵۰۰
 ۵۰۱
 ۵۰۲
 ۵۰۳
 ۵۰۴
 ۵۰۵
 ۵۰۶
 ۵۰۷
 ۵۰۸
 ۵۰۹
 ۵۱۰
 ۵۱۱
 ۵۱۲
 ۵۱۳
 ۵۱۴
 ۵۱۵
 ۵۱۶
 ۵۱۷
 ۵۱۸
 ۵۱۹
 ۵۲۰
 ۵۲۱
 ۵۲۲
 ۵۲۳
 ۵۲۴
 ۵۲۵
 ۵۲۶
 ۵۲۷
 ۵۲۸
 ۵۲۹
 ۵۳۰
 ۵۳۱
 ۵۳۲
 ۵۳۳
 ۵۳۴
 ۵۳۵
 ۵۳۶
 ۵۳۷
 ۵۳۸
 ۵۳۹
 ۵۴۰
 ۵۴۱
 ۵۴۲
 ۵۴۳
 ۵۴۴
 ۵۴۵
 ۵۴۶
 ۵۴۷
 ۵۴۸
 ۵۴۹
 ۵۵۰
 ۵۵۱
 ۵۵۲
 ۵۵۳
 ۵۵۴
 ۵۵۵
 ۵۵۶
 ۵۵۷
 ۵۵۸
 ۵۵۹
 ۵۶۰
 ۵۶۱
 ۵۶۲
 ۵۶۳
 ۵۶۴
 ۵۶۵
 ۵۶۶
 ۵۶۷
 ۵۶۸
 ۵۶۹
 ۵۷۰
 ۵۷۱
 ۵۷۲
 ۵۷۳
 ۵۷۴
 ۵۷۵
 ۵۷۶
 ۵۷۷
 ۵۷۸
 ۵۷۹
 ۵۸۰
 ۵۸۱
 ۵۸۲
 ۵۸۳
 ۵۸۴
 ۵۸۵
 ۵۸۶
 ۵۸۷
 ۵۸۸
 ۵۸۹
 ۵۹۰
 ۵۹۱
 ۵۹۲
 ۵۹۳
 ۵۹۴
 ۵۹۵
 ۵۹۶
 ۵۹۷
 ۵۹۸
 ۵۹۹
 ۶۰۰
 ۶۰۱
 ۶۰۲
 ۶۰۳
 ۶۰۴
 ۶۰۵
 ۶۰۶
 ۶۰۷
 ۶۰۸
 ۶۰۹
 ۶۱۰
 ۶۱۱
 ۶۱۲
 ۶۱۳
 ۶۱۴
 ۶۱۵
 ۶۱۶
 ۶۱۷
 ۶۱۸
 ۶۱۹
 ۶۲۰
 ۶۲۱
 ۶۲۲
 ۶۲۳
 ۶۲۴
 ۶۲۵
 ۶۲۶
 ۶۲۷
 ۶۲۸
 ۶۲۹
 ۶۳۰
 ۶۳۱
 ۶۳۲
 ۶۳۳
 ۶۳۴
 ۶۳۵
 ۶۳۶
 ۶۳۷
 ۶۳۸
 ۶۳۹
 ۶۴۰
 ۶۴۱
 ۶۴۲
 ۶۴۳
 ۶۴۴
 ۶۴۵
 ۶۴۶
 ۶۴۷
 ۶۴۸
 ۶۴۹
 ۶۵۰
 ۶۵۱
 ۶۵۲
 ۶۵۳
 ۶۵۴
 ۶۵۵
 ۶۵۶
 ۶۵۷
 ۶۵۸
 ۶۵۹
 ۶۶۰
 ۶۶۱
 ۶۶۲
 ۶۶۳
 ۶۶۴
 ۶۶۵
 ۶۶۶
 ۶۶۷
 ۶۶۸
 ۶۶۹
 ۶۷۰
 ۶۷۱
 ۶۷۲
 ۶۷۳
 ۶۷۴
 ۶۷۵
 ۶۷۶
 ۶۷۷
 ۶۷۸
 ۶۷۹
 ۶۸۰
 ۶۸۱
 ۶۸۲
 ۶۸۳
 ۶۸۴
 ۶۸۵
 ۶۸۶
 ۶۸۷
 ۶۸۸
 ۶۸۹
 ۶۹۰
 ۶۹۱
 ۶۹۲
 ۶۹۳
 ۶۹۴
 ۶۹۵
 ۶۹۶
 ۶۹۷
 ۶۹۸
 ۶۹۹
 ۷۰۰
 ۷۰۱
 ۷۰۲
 ۷۰۳
 ۷۰۴
 ۷۰۵
 ۷۰۶
 ۷۰۷
 ۷۰۸
 ۷۰۹
 ۷۱۰
 ۷۱۱
 ۷۱۲
 ۷۱۳
 ۷۱۴
 ۷۱۵
 ۷۱۶
 ۷۱۷
 ۷۱۸
 ۷۱۹
 ۷۲۰
 ۷۲۱
 ۷۲۲
 ۷۲۳
 ۷۲۴
 ۷۲۵
 ۷۲۶
 ۷۲۷
 ۷۲۸
 ۷۲۹
 ۷۳۰
 ۷۳۱
 ۷۳۲
 ۷۳۳
 ۷۳۴
 ۷۳۵
 ۷۳۶
 ۷۳۷
 ۷۳۸
 ۷۳۹
 ۷۴۰
 ۷۴۱
 ۷۴۲
 ۷۴۳
 ۷۴۴
 ۷۴۵
 ۷۴۶
 ۷۴۷
 ۷۴۸
 ۷۴۹
 ۷۵۰
 ۷۵۱
 ۷۵۲
 ۷۵۳
 ۷۵۴
 ۷۵۵
 ۷۵۶
 ۷۵۷
 ۷۵۸
 ۷۵۹
 ۷۶۰
 ۷۶۱
 ۷۶۲
 ۷۶۳
 ۷۶۴
 ۷۶۵
 ۷۶۶
 ۷۶۷
 ۷۶۸
 ۷۶۹
 ۷۷۰
 ۷۷۱
 ۷۷۲
 ۷۷۳
 ۷۷۴
 ۷۷۵
 ۷۷۶
 ۷۷۷
 ۷۷۸
 ۷۷۹
 ۷۸۰
 ۷۸۱
 ۷۸۲
 ۷۸۳
 ۷۸۴
 ۷۸۵
 ۷۸۶
 ۷۸۷
 ۷۸۸
 ۷۸۹
 ۷۹۰
 ۷۹۱
 ۷۹۲
 ۷۹۳
 ۷۹۴
 ۷۹۵
 ۷۹۶
 ۷۹۷
 ۷۹۸
 ۷۹۹
 ۸۰۰
 ۸۰۱
 ۸۰۲
 ۸۰۳
 ۸۰۴
 ۸۰۵
 ۸۰۶
 ۸۰۷
 ۸۰۸
 ۸۰۹
 ۸۱۰
 ۸۱۱
 ۸۱۲
 ۸۱۳
 ۸۱۴
 ۸۱۵
 ۸۱۶
 ۸۱۷
 ۸۱۸
 ۸۱۹
 ۸۲۰
 ۸۲۱
 ۸۲۲
 ۸۲۳
 ۸۲۴
 ۸۲۵
 ۸۲۶
 ۸۲۷
 ۸۲۸
 ۸۲۹
 ۸۳۰
 ۸۳۱
 ۸۳۲
 ۸۳۳
 ۸۳۴
 ۸۳۵
 ۸۳۶
 ۸۳۷
 ۸۳۸
 ۸۳۹
 ۸۴۰
 ۸۴۱
 ۸۴۲
 ۸۴۳
 ۸۴۴
 ۸۴۵
 ۸۴۶
 ۸۴۷
 ۸۴۸
 ۸۴۹
 ۸۵۰
 ۸۵۱
 ۸۵۲
 ۸۵۳
 ۸۵۴
 ۸۵۵
 ۸۵۶
 ۸۵۷
 ۸۵۸
 ۸۵۹
 ۸۶۰
 ۸۶۱
 ۸۶۲
 ۸۶۳
 ۸۶۴
 ۸۶۵
 ۸۶۶
 ۸۶۷
 ۸۶۸
 ۸۶۹
 ۸۷۰
 ۸۷۱
 ۸۷۲
 ۸۷۳
 ۸۷۴
 ۸۷۵
 ۸۷۶
 ۸۷۷
 ۸۷۸
 ۸۷۹
 ۸۸۰
 ۸۸۱
 ۸۸۲
 ۸۸۳
 ۸۸۴
 ۸۸۵
 ۸۸۶
 ۸۸۷
 ۸۸۸
 ۸۸۹
 ۸۹۰
 ۸۹۱
 ۸۹۲
 ۸۹۳
 ۸۹۴
 ۸۹۵
 ۸۹۶
 ۸۹۷
 ۸۹۸
 ۸۹۹
 ۹۰۰
 ۹۰۱
 ۹۰۲
 ۹۰۳
 ۹۰۴
 ۹۰۵
 ۹۰۶
 ۹۰۷
 ۹۰۸
 ۹۰۹
 ۹۱۰
 ۹۱۱
 ۹۱۲
 ۹۱۳
 ۹۱۴
 ۹۱۵
 ۹۱۶
 ۹۱۷
 ۹۱۸
 ۹۱۹
 ۹۲۰
 ۹۲۱
 ۹۲۲
 ۹۲۳
 ۹۲۴
 ۹۲۵
 ۹۲۶
 ۹۲۷
 ۹۲۸
 ۹۲۹
 ۹۳۰
 ۹۳۱
 ۹۳۲
 ۹۳۳
 ۹۳۴
 ۹۳۵
 ۹۳۶
 ۹۳۷
 ۹۳۸
 ۹۳۹
 ۹۴۰
 ۹۴۱
 ۹۴۲
 ۹۴۳
 ۹۴۴
 ۹۴۵
 ۹۴۶
 ۹۴۷
 ۹۴۸
 ۹۴۹
 ۹۵۰
 ۹۵۱
 ۹۵۲
 ۹۵۳
 ۹۵۴
 ۹۵۵
 ۹۵۶
 ۹۵۷
 ۹۵۸
 ۹۵۹
 ۹۶۰
 ۹۶۱
 ۹۶۲
 ۹۶۳
 ۹۶۴
 ۹۶۵
 ۹۶۶
 ۹۶۷
 ۹۶۸
 ۹۶۹
 ۹۷۰
 ۹۷۱
 ۹۷۲
 ۹۷۳
 ۹۷۴
 ۹۷۵
 ۹۷۶
 ۹۷۷
 ۹۷۸
 ۹۷۹
 ۹۸۰
 ۹۸۱
 ۹۸۲
 ۹۸۳
 ۹۸۴
 ۹۸۵
 ۹۸۶
 ۹۸۷
 ۹۸۸
 ۹۸۹
 ۹۹۰
 ۹۹۱
 ۹۹۲
 ۹۹۳
 ۹۹۴
 ۹۹۵
 ۹۹۶
 ۹۹۷
 ۹۹۸
 ۹۹۹
 ۱۰۰۰

﴿ وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ ﴾ وه نيمه نار دو و مانه ته خواره وه نهو نامه يه كه قورئانه به راستی و به راست گيره بوشتی نزیکه لهو قورئانه وه له هه موو نامه کانی خوا، وهك تهورات و نینجیل و نامه کانی تری خوا.

﴿ وَمَهْمَنَّا عَلَيْهِ ﴾ وه نهو قورئانه شایه تی نه دا له سه ر راستی نامه پیشوه کان و پاسه وانیانه و نه بیان پارێزێ، هه ر شتی له واند دهست کاری کرابێ نهو قورئانه راستی نه کاته وه، ناوه پرۆکه پوخته و راسته کانیان جێ گیر نه کا، نهو شتانه خراونه ته ناویان و فهرموده ی خوا نیه فره ی نه دا.

﴿ فَاَحْكُم بَيْنَهُم بِمَا اَنْزَلَ اللَّهُ ﴾ دوا یی تو فه رمان بده له نیوان خاوه ن نامه کان به شتی خوا ره وانه ی کرد وه دژی نه وه بو وهسته له جیا تی کوشتی پیاویك دوو پیاو بکوژن، له جیا تی به رده باران دار بده ن له داوین پيسان.

﴿ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ ﴾ وه تو دووای هه وهس و نه اه زوی نار وه ای نه وان مه که وه لا نه ده ی له شتی ها تو وه بۆلای تو له یاسای راستی خوا.

تهفسیری زمانکۆبی

زۆر روون و بێگومانە پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ بە جگە ی راستی فەرمان ناداو نەرمیش بە کار نایەنی
بەرامبەر بە راستی بۆ هیچ کەسێ نە بە کەم و نە بە زۆر، ناگوئجی دوا ی ئارەزوی هیچ
کەسێ بکەوی، ترازوی کردەوی پێغەمەر و فەرمودەکانی قورئانی پێرۆزە، جگە لە راستی
و دادپەرەری هیچ شتێکی تری لێ ناوەشیتەو. بە رێکەوت ئە گەر بێ باوەرێکی فێلباز
هەولێ ئەو بەدا کە پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ بۆ ئەتێتی بە زمانی لوس و پاراو درۆی خۆی بکا،
بەر و ئەت پێغەمەر گوێ لێ بگری خوا ی گەورە بە مەهرەبانی خۆی چاودێری ئەکا بەر لە
روداو کە بەرپا بێ و فەرمان بەدا بەو شتە ناڕەوایەو ناگاداری ئەکا لە ئەنجامی ئەو فێلەو
رێگە ی راستی نیشان ئەدا.

﴿ لِكُلِّ جَعَلْنَا لَكُمْ شَرْعًا وَمِنْهَا جَاءَ ﴾ بۆ هەموو تاقمێ لە ئادەمیزاد بە تاییەتی موسڵمان
و جولەکەو گاور ئیمە دامان ناو بە ئێوی ئادەمیزاد دەستور سەرچاوەیەك بۆ ئەو ی
بەبێ ی ئەو دەستورە هەلسن و کاری بێ بکەن و ئاوی بێ گەردی لێ هەلگۆزن، هەر
لەبەر پەرستی خوا و بیستی خوا و پاداشتی خوا، بۆیشمان داناون پرۆگرام و پەپرەوی کە
پێویستە هەموو یەکی لە تاقمەکانی ئادەمیزاد هەریەکیان بە پەپرەوی دیاری کراوی خۆیان
هەلسن، یانی ئەو یاسا و پرۆگرامانە ی خوا بۆ گەل لە هەموو کاتی کدا وەك یەك نین، یاسای
خوا بۆ گەلانی تری جگە ی موسڵمان بۆ کاتیکی دیاری کراو بوو هەر لە ئادەمەو هەتا
ناردنی عیسا.

بەلام یاسای قورئان هەتا هەتایە هەر بەردەوامەو هەموو یاساکانی کۆکردۆتەوە شیای
هەموو کات و جێگە یە کە، بێگومان هەموو ئایەکان بنچینەو پایەکانی ئایندە یەکن و گۆران
بەسەر یاندا نایەو بەردەوامە، ئەو کەسانە لە یاسا کۆلاوەتەو بەبێ لایەنی بۆیان
دەر کەوتوو کە ئایینی ئیسلام لەسەر بنچینە یەکی نە لەخەشاو راوەستاو بە گۆرانی کات
و شوێن ناگۆری و بۆیشیان دەر ئەکەوی شایستە ی رێزی ئادەمیزادە.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ وەئەگەر خوا ئارەزوی بکردایە ئیووی ئەگێرا بەیەك نەتەووە لەسەر یەك ئاین ئەبوون لەهەموو كاتەكاندا بەبێ گۆران، هەموو پێغەمەرەكان یەك نامەیان ئەبوو لەو رێستەووە ئەمەمان بۆ ڕون ئەبێتەووە خواى مەزن ئادەمیزادی جوئى كردووەتەووە لە بونەوهرانى تر ئامادەیی پێ بەخشیوون بۆ زانین و نەزانین، بۆ پیش كەوتن و دوواكەوتن. بۆ كردنى كارى چاك و خراپ، لە دواییدا فەرمانى پێداون بە كردنى ئەو شتەنەى چاك و خواوەنى سودن، قەدەغەى كردوون لەوان ئەو شتەنەى خواوەنى زیان، لە ئەنجامى ئەو ئامادەبونەیان و فەرمان پێدانەیان و قەدەغە كردنەیان، جییاوازیان لەبەكارهێنان خستە جولهیان ئامادەیان بۆ پەیدا بوو بە جیاوازی لە پەرستنى خواو نە پەرستنى خوا.

ئەگەرخوا بیویستایە ئەو رێزو ئامادەییان بۆ هەموو كارى پێ نەئەبەخشین و وێنەى ئازەل ئەبوون و چاكەو خراپەیان نەئەزانى، سەرکەوتن و ژێرکەوتیان لا یەكسان ئەبوو. بەلام خوا ئەو رێزو ئامادەییەى بەخشی بە ئادەمیزاد، فەرمانى بە هەندى شت پێدان و قەدەغەى هەندى تری لى كراون.

﴿وَلَكِنْ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ﴾ وەبەلام خوا وىستى ئیو تاقى بكاتەووە لەو شتەى بەخشینى بە ئیو لە دەستورە جییاوازه كанда ئایا ئیوە کاریان پێ ئەكەن یان کاریان پێ ئەكەن . وێنەى كەورەییە بەندەى خوێ تاقى بكاتەووە. ئەگینا خواى مەزن شاراووە ئاشكرای دلى هەموو كەس نەزانى. بەر لە كردیان بۆ شتى یەكەن لای ڕونەو چ شتى بكەن. بەلام پاداشتى چاكەو خراپەى هیچ كەسى ناداتەووە مەگەر لە دواى ترساندیان و بیانو بریان.

﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً﴾ دواى ئیو پێش بركى بكەن و پەلە بكەن بۆلای ئەو چاكانەى خوا فەرمانى پێداون بەر لەووی لە دەستان دەرچى و بمرن بۆلای خواپە گەرانەووی ئیو هەمووتان بى باوەرو باوەردارتان و چارەنوستان.

یانی کاتی خوای مهزن به خشی به ئیوه ریژو ئامادهیی و یاسای شایستهی بۆ دانان، بۆ ئهوهی دهربکهوئ لهوانهوه ئهو کارانهی شایانی پاداشت و سزان، دوايي ئیوه پهله بکهن له دهستوره کانی خوادا، ههر کهسێ جییاوازی یاسای خوا بکا به بیانو بۆ کینهو رق له روالهتا، جیاوازی په گهزو نایین به کاربهیتی و له یاسای دیاری کراو دهربچیی خوا ههرهشی لی ئه کاو ئه فهرموی:

﴿فَيَنْبَغْكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَحْتَفِلُونَ﴾ دواي خوا ههوال ئه دا به ئیوه به شتی ئیوه ناکۆکی و جیاوازیان ههیه لهو شته دا له کاری ههر دوو جیهان، ئه و کاته ناگادارتان نه کات به و پاداشته زۆرهی خوا ئه یه خشی به پیاو چاکان کامیان کارگوزار بوون و کامیان ته مه ل بوون، سزای ئیوه ئه دا به هۆی ئه و کاره خراپانه کردوتانه.

﴿وَإِنْ أَحْكَمَ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ وه ئیمه ناردومه ته بۆلای تۆ له و نامه یه دا که تۆ فهران بدهی له نیوان خاوه ن نامه کاندای به شتی خوا ناردویه تی.

زانایان ئه گێر نه وه: زاناکانی جوله که کان و وتویانه با ئیمه بچین بۆلای موحه مه د به لکو بیخه یه نه گو مانه وه له نایه که یدا چوونه لای ووتیان: ئیمه زاناکانی جوله که ین ئه گهر ئیمه دواي تۆ بکهوین هه موو جوله که کان په پیره یی تۆ نه که ن ئیمه ناژویه کمان له گه ل خزمانی خو ماندا لی په یدا بووه، هاتووین بۆلای تۆ که تۆ فهران بدهی بۆ سودی ئیمه و زیانی ئه وان، پێغه مه ر ﴿ﷺ﴾ وه لامی نه دا نه وه خوا فهرموی:

﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَأَخْلَصْ لَهُمْ أَنْ يَفْتَنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ﴾ وه تۆ په پیره یی ئاره زوی ئه وان مه که و فهران بده به و شته یی من بۆم ناردوو یته خواره وه بۆلای تۆ، تۆ بترسه له وان که تۆ لابده ن له هه ندی ئه و شته یی که من نارومه ته خواره وه بۆلای تۆ.

﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا فَأَعْلَمَ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ دُورِهِمْ﴾ دواي ئه گهر پشت بکه نه ئه و شته یی من ناردومه ته خواره وه و کاری پێ نه که ن، دواي تۆ بزانه به راستی خوا ئه یه وئ که ئه وان توش بکا و سزایان بدا و تۆ له یان لی بسیتی به هۆی هه ندی له کونا هه کانیا ن له م

رۆژهدا به کوشتن و ده‌به‌ده‌کردن له نیشتمانی خۆیان و سه‌رانه لی سه‌ندنیان، به‌هۆی پا
شماوه‌ی کونا‌هه‌کانی تریان‌ه‌وه‌ خوا له پاشه‌ رۆژدا توشی سزای گه‌وره‌ترین ته‌کا.

ئه‌و ئایه‌ته‌ هه‌رچه‌نده‌ هات‌ه‌ه‌واره‌وه‌ ده‌رباره‌ی خاوه‌ن نامه‌کان. به‌لام هه‌موو کەس
ئه‌و گه‌ڕێته‌وه‌ که‌ واز له‌ فه‌رمان و یاسای خوا به‌یێتی، جه‌نگی هه‌شت ساله‌ی نیوان عێراق و
ئێران‌ه‌وه‌ جگه‌ی ته‌وان گه‌وره‌ترین به‌لگه‌ن بۆ ئه‌و مه‌به‌سته.

خوا‌ی مه‌زن گه‌لانی پێش‌ووی له‌ناوبرد هه‌ندیک‌یا له‌به‌ر یاری کردن به‌ ترازوبازی،
هه‌ندی تریان به‌هۆی ئێربازی و داوین پیسی. به‌لام گه‌لانی ئه‌م سه‌رده‌مه‌ ئه‌وانه‌و به‌ ده‌یان
گوناه‌ی تریان هه‌یدو خۆیانیشی پێوه‌ هه‌له‌که‌یشن، خواجه‌ میهره‌بانیت زۆره‌.

﴿وَإِنْ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ﴾ وه‌به‌راستی زۆر له‌ ئاده‌میزاد له‌ سنوری یاسای خوا
ده‌رچوون، به‌ تابه‌ته‌ی جوله‌که‌کان. به‌ داخه‌وه‌ دانیش‌توانی ئه‌م سه‌رده‌مه‌یش وازیان له‌
هه‌ندی له‌ فه‌رموده‌کانی خوا‌ی مه‌زن هه‌ناوه‌، هه‌ندیک‌یشیان به‌ گوێره‌ی هه‌وه‌سی خۆیان
مانای قورئانی پیرۆز نه‌که‌ن.

﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَنْفَعُونَ﴾ ئایا ئه‌و جوله‌کانه‌ داوا‌ی فه‌رماندان و کرده‌وه‌ی
سه‌رده‌می نه‌زاین و نه‌فامی به‌ر له‌ هاتنی ئایینی ئیسلام نه‌که‌ن، به‌هۆی ده‌ستکاری کاردنی
نامه‌کانی خواو کار پێ نه‌کردنی، به‌رتیل و سوو خواردن و تالان کردن و کوشتنی
دانیش‌توان و سه‌تم کردن و خواردنه‌وه‌ی مه‌یی و کردنی قومارو داوین پیسیان ئه‌وی.

بۆ زانین: هه‌ر فه‌رمانی دژی یاسای خوا‌بی به‌کاتی سه‌رده‌می نه‌فامی دانه‌نری، ئێتر
له‌هه‌ر سه‌رده‌می‌کای، ئاده‌میزاد له‌هه‌ر جێگه‌یه‌بن و له‌هه‌ر کاتی‌کا بن به‌ فه‌رمانی خوا
هه‌لسان موسته‌مان و خوا په‌رستن، به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ دواکه‌وتوو نه‌فام.

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِّنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ وه‌چ که‌سی‌که‌ چاک‌ترین له‌ خوا له‌ لایه‌ن
فه‌رمان دانه‌وه‌ بۆ تاقمی بروایان هه‌بی، چونکه‌ هه‌ر ئه‌وانن بیر نه‌که‌نه‌وه‌ له‌ هه‌موو کاری و
ئه‌زانن چاک‌تر له‌ فه‌رمانی خوا ده‌ست ناکه‌وی و یاساکانی شیرینه‌ترین یاسان. بێگومان هه‌ر
فه‌رمانی سوودی ئاده‌میزادی تێدایه‌ هه‌ر فه‌رمانی خوایه‌.

عوبادهی کوری سامیت هاته خزمهت پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ ووتی: من وازم له دۆستایهتی
جوله که کان هیناوه، عهبدو لای کوری ئوبهی ووتی: بهلام وازم له دۆستایهتی جوله که کان
نایهرم، چونکه نهترسم رۆژ بچهرخی و نهوان دهستهلات پهیدا بکهن، بۆ دیاری کردنی نهو
مه بهسته خوا نهفهرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسْرِعُونَ فِيهِمْ
يَقُولُونَ نَخْشَىٰ أَنْ تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَعَسَىٰ اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ
مِّنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا أَسْرَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ ﴿٥٢﴾
وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ
إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ ﴿٥٣﴾

﴿ يا أيها الذين آمنوا لا تتخذوا اليهود والنصارى أولياء ﴾ نهی کهسانی نهوتو ئیوه
باوهرتان هیناوه ئیوه جوله کهو گاوه کان وهرمه گرن به دۆستی خۆتان و خۆشتان نهوین.
ئیسلام باوهشی کردۆتهوه بۆ ههموو خاوهن ئایینی و ره گهزو نهتهوه کانی تر زۆر به
دادوهری. به لای ئیسلامهوه جیاوازی نیه له نیوان رهش و سپیدا، له نیو عهرهب و جگهی
عهرهب، له نیو موسلمان و جگه موسلمان، ههموویان یه کسانن له بهردهم دادگاوه
دادپهروه ریدا، ئاده مزاد ههر چۆنی بن مافی نهو هیان ههیه که به سه رهستی ئاسایش و بی

ترس له خوځان و له دارايان، هيچ دهسه لاتی نای ناره وایی خوځی بکیشی به سهریانا، بهو
 مهرجهی نازاری کس نه ده، نه گهر ستمیان کرد له کسې به گوږه ی یاسا سنوری
 به سهر دا نه سه یې نه گهر موسلمانان نازاریان گه یاند به جگه ی خوځان له بی باوه ران پتوښته
 له سهر موسلمانان بیږیان لی بکه نه وه و خوځانیا ن لی دور بڅه نه وه و دږی کرده و هیان بین،
 نه گهر خاوه ن نامه کان نازاری خوځانیا ندا پتوښته دادگا یاریده ی نه هیشتی نازاوه کهیان
 بدا. نه گهر نازاری خوځانیا ن له موسلمانان قه دهغه کرد نه بی دهستی چاکه و چاکه کردن
 له گه لیان بو درېږ بکه، ئیتر با باوه ریشیان به پیغمهر نه بی له و کاته دا ئیسلام هاغان
 نه داو فرمان نه دا به موسلمانان بو چاکه و چاکه کردن له گه ل هموو نه ته ویه و هموو
 خاوه ن نامه کان به مهرجی دوزمنایه تی دهر نه خدن و جهنگ بهرپا نه کهن له دږیان و پیلانیا ن
 بو ساز نه کهن. به لام نه گهر وه ک باسما ن کرد ناشتی خواز بوون له گه ل موسلماناندا پتوښته
 موسلمانانیش له گه لیان بی باوه ران به خوشی و به بی وه ی له گه لیان هه لسن، بگره نه بی
 دادپهروهریشبن له گه لیان بهو مهرجه ی نازاری کس نه ده ن چونکه ناده میزاد به گشتی له
 ناده من و همموویان یه ک نه ته وه ن و یه ک خیران، وه ک یه ک په یوه نديان به خواوه هیه،
 خوشه ویسترن ناده میزاد لای خوا نه و خیرانه یه سودیان بو ناده میزاد ه بی باوه رداربن یا
 بی باوه ر. که واته هو ی چاکه کردن له گه ل باوه ران نه ویه نازاریان بو کس نه بی بو
 دانیشتون، ئیتر زیانی بی باوه ری هربو خوځانه به نه نها. بهو بو نه وه نه بی بزاین کینه و رقی
 موسلمانان له بی باوه ران به تاییه تی له خاوه ن نامه کان هر له بهر نه ویه بی باوه ران
 جهنگ له گه ل موسلمانان نه کهن له نیشتمانی خوځان و ژن و منالیا ن دهر به دهر نه کهن. به
 تاییه تی رقی موسلمانان له نه مه ریکاو رږ یمه کانی تر له بهر نه ویه یاریده ی دوزمنانی
 موسلمانان نه ده ن به تاییه تی جوله که کان و نه و رږ یمانه ی که مه نه ته ویه یه کان
 نه چه وسینه وه و مافیان زهوت نه کهن و دهر به دهریان نه کهن له نیشتمانی خوځان،
 کورده کان رقیان له بهریتانیا و رږ یمه کانی تره له بهر نه ویه پارچه پارچه یان کردوون و

یارمه‌تی تورکه‌کان و فارسه‌کان و عه‌ره‌به‌کان نه‌دهن بۆ کوشتن و ناواره‌کردن‌یان کاول کردن‌ی شارو دینه‌اته‌کان‌یان و زینده‌به‌چال کردن‌یان هر له‌بهر نه‌وه‌ی خوا به‌کورد دروستی کردوون.

﴿بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ هه‌ندی له‌خواه‌ن نامه‌کان دۆستی هه‌ندیکیان بۆ سودو به‌رژه‌وه‌ندی خۆیان له‌دزی موسلمانان و جگه‌ی موسلمانان.

زانایان لایان وایه هه‌ندی له‌خواه‌ن نامه‌کان یارمه‌تی هه‌ندی تریان نه‌دهن. نه‌ک هه‌موویان یارمه‌تی یه‌کتری نه‌دهن و دۆستی یه‌کترین، چونکه‌جوله‌که‌کان و گاواره‌کان دوژمنایه‌تیان له‌گه‌ل یه‌کتری زۆره‌له‌دوژمنایتی کردن‌یان بۆ موسلمانان. بۆ غه‌ونه: جوله‌که‌کان نه‌لین: عیسان کوشتووو مه‌ریه‌میش داوین پیسی کردووو، موسلمانان نه‌لین: عیسا نه‌کوژراوه‌و مه‌ریه‌میش داوین پاک و خاوتنه.

بینگومان نه‌و زانایانه‌مانای قورئانیان کردووو به‌راستی مانای نه‌و پرسته‌یان کردووو به‌گویره‌ی نه‌و کاته‌ی ژیاون تیا، له‌کاتیکا بۆ ده‌زگای هاوبه‌شی زی‌ری ره‌شی جیهاندا له‌ئارادانه‌بووه، ده‌زگای به‌سه‌راگرتتی سامانی گه‌لان و چاره‌نوسیان له‌ناودا نه‌بووه... به‌لام که نه‌وانه‌پیدا بوون ته‌ماش نه‌که‌ن جوله‌که‌کان چاکترین هۆن که‌پشتیان پی به‌ستن بۆ دانانی ده‌ست به‌سه‌راگرتتی سامانی گه‌لان، هر له‌بهر نه‌وه‌یشه‌پرژیمی جوله‌که‌یان دروست کردووو دلسۆزانه‌پالپشتی نه‌که‌نو به‌هیزی نه‌که‌ن، نه‌خشه‌ی دوژمنایتی په‌ره‌سه‌ندن‌یان بۆ نه‌کیشن و به‌لینیان پێداون له‌کاتی کۆبونه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌ک گرتوه‌کان و نه‌نجومه‌نی به‌ناو ئاسایش. جوله‌که‌کانیش به‌تونیدی ده‌ستیان گرتووو به‌کلکیانه‌وه‌و له‌بازنه‌ی نه‌واندا نه‌سورپنه‌وه. له‌بهر مانه‌وه‌ی خۆیان نه‌خشه‌ی داگیر کردن‌یان بۆ نه‌سازین، داگیر که‌رانیش فه‌رمایان پێ نه‌ده‌ن ده‌ست درێژه‌کانیان بۆ جی‌به‌جی بکه‌ن.

هره‌رکاتی داگیر که‌ره‌کان و خۆفرۆشانی تورک و عه‌ره‌به‌به‌عسیه‌کان پشت بیه‌سته‌ن به‌جوله‌که‌کان و بۆ چه‌وساندنه‌وه‌ی گه‌لان به‌تایبه‌تی کوردیش پشت به‌ده‌سته‌لاتی خوای مه‌زن نه‌به‌ستن.

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ﴾ وهه ره که سنی له نیوه دۆستایه تی نه وان بکه ن و به سهر داری خو تان و پشتیوانیان بکه ن، دوا بی به راستی نه و که سه له وانه. نه و رسته یه نه و به ری هه ره شه یه بو نه و که سانه دۆستایه تی گا ورو جوله که کان بکه ن و یاریده یان بده ن. نه و نایه ته به لگه ی به تینه له سهر نه وه ی که به راستی کار به ده سته به کری گیرا وه کانی نه م سهر دمه به نده ی رژی مه دا گیر که ره کانی نه م سهر دمه ن، چونکه پاسه وانی به رژه وه ندی نه وانی و به فره مانی نه وان هه لته سن مه گهر که میکیان نه بی.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ به راستی خوا رانوی تقمی سته مکاران نا کا که به هوی دۆستایه تی نه وانه وه دوژمنایتی گهلانی خو یان نه که ن.

﴿فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ﴾ دوا بی تو نه بی نی نه و که سانه له دلیان دایه نه خوشی بی با وه ری و دو وروی په له نه که ن له دۆستایه تی و یاریدانیان، چونکه خا وه نی سامانن.

﴿يَقُولُونَ يَخْشَى أَنْ يصيبنا دائرة﴾ نه لین: نیمه نه تر سین که تو شمان بی له هاتو چوی روژ گاردا رو دوا بی ناهه مو ارو گیژ دا ویی گهر دوون، وه ک گرانی سهر که و تنی گا ورو جوله که کان و بی هیزی مو سلمانان، نه گهر نیمه هه ولتی بوخومان نه ده ین توشی زیان نه بین.

﴿فَعَسَى اللَّهُ سَيِّئًا يَلْفُتِحْ أَوْ أَمْرٌ مِنْ عِنْدِهِ﴾ دوا بی شایان و شایسته که خوا به یی سهر که و تنی پیغه مهرو مو سلمانان، نایی نیسلام سهر بکه وئ به سهر هه موو نایه کانی تردا، یا خوا کاری له لایه ن خو یه وه و فره مان بدری به پیغه مه ر ﴿ﷻ﴾ به دهر کردنیان له نیو دور گه ی عه رب و کو شتن و نابرو بردنیان.

﴿فَيَصْبَحُوا عَلَى مَا أَسْرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ﴾ دو وایی نه گهر پین نه و دو ورو وانه له سهر شتی په نه یان داه له دهر و نیانه و نه و که سانه په شیمان بی نه وه له و کارانه ی کردویانه له دۆستایه تی خا وه ن نامه کان و له گومانی سهر که و تنی مو سلمانان.

﴿يَقُولُ الَّذِينَ مَنُوا أَهْلُوا الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ﴾ وه نملين كه سانئكى نهوتو باوهريان هيتاوه نايا نهو كه سانهى نهوتون سوينديان نهخوارد بهسهخزين سويندهكانيان. بهراستى نهوان له گهل ئيهون و دؤستى ئيهون. ئيستا پهردهى نهوان دراو درؤكانيان دهر كهوت و نابرويان چووه بهراستى موسلمان دواى نهوى چؤنئيتى دوو روه كان ديارى كردنيان له سهر رووپهت دهر كهوت بؤيان ووتيان:

﴿حَبَطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ﴾ بهراستى پوچ بوويهوه كردهوى دوو روه كان كه له لاي ئيمه دهريان نهخست له نويز و رؤزوه كان، دواى گهړان به زيانؤمهند له دوو رؤزداو ناماده كراوه بؤيان سزاي خاوه نازار. به سهر كهوتنى موسلمان ه كان دوو روه كان خهفت داي گرتن به جورى نهيان نه توانى بيشار نهوه و نيشانهى بهدهم چاويانا دهر نه كهوت.

خواى مهن دواى قهدهغى كرد له سهر موسلمانان دؤستايه تى دؤزمنائيتى خويان پيمان فير نه كا نهو دؤستايه تيه له وانه به سهر بكيشى بؤلاى بى باوه رى و وهر گهړان له نايينى ئيسلام بويه نه فهر موى:

يَا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ
وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ
وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ ﴾ ئەى كەسانىكى ئەوتۆ باوەر تان هێناو هەر كەسى لە ئێوە وەر گەڕێ لە ئایینی خۆی. ئەو ئایتە كارێكى پەك خەرو بەهەموو كەس نە كراوە، چونكە بەر لەوێ هەندى كەس وەر بگەڕێن لە ئایینی خوا هەواتى پێداوە، هەر وایش بوو پاش ئەوێ پێغمەر كۆچ بكا هەندى كەس لە ئایین وەر گەڕان و هەندى كیان خۆیانان كرد بە پێغمەر، داوى كۆچى پێغمەر عەرەبەكانى جگەى دانىشتوى مەكەو مەدینەو جگەى عەبدول قەيس لە نەجران وەر گەڕان لە ئایین و هەندى كیشیان زەكاتیان نەداو لایان پێويست نەبوو. بەناوبانگترین ئەو كەسانە وەر گەڕان لە ئایین ئەمانەن:

۱- ئەسوهدى كورپى كەعبى عەنەسى دانىشتوى يەمەن، داوى پێغمەرايەتى كرد، زۆر كەس باوەریان پێ هێنا، بەر لە كۆچى داوى پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ بەيەك رۆژ كۆژرا.

۲- موسەيلەمە زۆر درۆزن كورپى حەيب، لە كاتى پێغمەردا ﴿ ﷺ ﴾ داوى پێغمەرايەتى كرد لە كاتى ئەبو بەكردا بە دەستى وەحشى بكۆژى همزەى مامى پێغمەر كۆژرا.

۳- سەجاعى كچى ئەلمونزير، داوى پێغمەرايەتى كرد، بە جۆرىكى يەكجار شورەيانە شووى كرد بە موسەيلەمە هەروەها تەلەى كورپى خويلەيد داوى پێغمەرايەتى كرد پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ خالیدی كورپى وەليدى نارد بۆ جەنگ كردنى لە گەلى، هەلەهات بۆ شام، داوى موسلمان بوو بەو چەند كەسى تر لە ئایین وەر گەڕان لە نامە مێزوو وەيه كاندا باسيان كراوە.

﴿ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ ﴾ داوى بەم نزىكانە خوا كۆمەلى ئەهينى و ئەيانخاتە جىگەى ئەو كەسانە لە ئایین وەر نەگيرن و خزمەتى ئایین نەكەن و بەهوى ئەوانەو بەهين ئەبى، خوا ئەو تاقمەى خوش ئەوى و لەوان رازيەو ئەوانيش خويان خوش ئەوى و لە خوا رازين.

زانایان لە ناو بردنى ديارى كردنى مەبەست لەو تاقمە بيريان جياوازه، هەريە كەيان هەندى تاقمى كيان لە هەندى نەتەو دەست نیشان كردوو، خواى گەورە باسى نە كردوون

و ناوی نەبردوون بەلام بەو جۆرە باسیان ئەکا، هەر تاقمێ ئەمانەی تیای مەبەست لەو تاقمە ئەوانەن:

۱- ﴿يَحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾ لەمەو بەرمانای کرا، خوشەویستی خوا بۆ بەندە ی خۆی ئەمەیه کە پلە ی بەرز ئەکاتەو لەمەودا، خوشەویستی بەندەکانی خوا بۆ خوا، خودا پەرستیان خوش ئەوێ و، بێ باوەرانیان خوش ناوێ.

۲- ﴿أَذَلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ نەرم و نیان و میهرەبانن لە گەڵ باوەرداران و پێزیان لی ئەکرن و زۆر ناشکرایە ئەو پێز گرتە لە باوەرەو لە دەرونی پاکیانەو دەرنەچێ و هەر لە بەر خوایه.

۳- ﴿أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ توندو تیزو بێ میهرەبانن لەسەر بێ باوەرپان و خۆیان بە بەرزتر دانهێنن لەوان هەر لە بەر ئەو ی بێ باوەرپان، ئەگینا ئەوان نادەمیزادن و هەموویان لە نادەمن.

۴- ﴿يَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ جەنگ ئەکەن لە گەڵ بێ باوەرپان لە پێگەی خوداو خۆیان ماندو ئەکەن بۆ بەرگری کردن لە زیانی دانیشتوان و لە بەر بەرز ی ئالای ئیسلام، تاریکی و ناخۆشی لەسەر دانیشتوان و خۆیان لائەبەن بۆ پەرەسەندنی ئاین.

پێغمەر ﴿ﷺ﴾ دانیشتبوو لە گەڵ هەندێ لە هاوڕێکانی، تەماشای لاویکی بە هیڤیان کرد ووتیان: خۆزگایە ئەم لاوێ جوانی خۆی و ئەم هیڤی لە پێگەی خوادا دابنایە، پێغمەر فەرموێ: ئەگەر ئەو لاوێ کۆشش بکا بۆ خۆی بۆ ئەوێ خۆی لە سوال بگێڕێتەو پێویستی بە کەس نەمێتی ئەوێش لە پێگەی خودایە، ئەگەر خۆی ماندو بکا بۆ خزمە دایک و باوکی و منالەکانی ئەوێش پێگەی خوایه، ئەگەر خۆی ماندو بکا بۆ خۆهەلکێشان بە سامانی زۆرەو ئەوانە پێگەی شەیتان.

۵- ﴿وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ﴾ وە ناترسن لە تانەی تانە گران لە کاتی دەرچونیان بۆ جەنگ لە خزمەت پێغمەردا، هیچ کاری ناکەن بە بۆنەی تانە گرانەو لە دژی ئاین. بەلکو ئەیانەوێ کاری راست سەربکەوێ، کاری پوچ نەمێتی هەر لە بەر خوا بە تەنها.

بۆ زانین: باوه‌ری راستی ده‌رناکه‌وئ مه‌گهر له‌ کاتی ته‌نگ و چه‌لمه‌دا که باوه‌ری راستیان بێ تاقی نه‌کریته‌وه. ناوه‌پۆکی نه‌و رسته‌یه‌ بنچینه‌ی درووشی باوه‌ردارانێ پاکه. به‌لام نه‌و که‌سانه‌ی له‌تانه‌ی رژی‌مه‌کانی سه‌رزه‌وی و له‌به‌ر ترسی له‌ناوچووونی کورسیه‌کانیان به‌ فه‌رمانی خوا هه‌لناسن، به‌تایبه‌تی و پاشاوه‌ر که‌کانی جی‌گه‌کانی زێری ره‌ش له‌به‌ر رژی‌مه‌کانی زاویتی و ماسۆنی و رۆژئاوایی و رۆژه‌لا‌تی وازیان له‌ ئاین و ناموس و پیتی هه‌رژمه‌کانی موسلمانان هه‌تاوه‌و نه‌وانیش به‌فیرۆو به‌ خۆراپی نه‌یه‌ن و گالته‌یشیان بێ نه‌که‌ن هه‌ر له‌به‌ر مانه‌وه‌ی کورسیه‌کانیان، له‌به‌ر ره‌گه‌ز په‌رستی و داواکاری خاچ په‌رستانی ئورو پاده‌ستیان کردوه به‌ کوشتی موسلمانانی بۆی خۆیان، به‌ تایبه‌تی کوشن و ده‌ربه‌ده‌ر کردنی دانیش‌توانی لوبان و کورده‌کانی چوار پارچه‌که‌ی کوردستان. نه‌یانه‌وئ ئیستا تۆله‌ی خۆیان له‌ نه‌وه‌کانی سه‌لاحه‌دینی نه‌یویی و له‌ عه‌ربه‌کان بکه‌نه‌وه.

﴿ذٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَّشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ نه‌و پێنج شتانه‌ی باسکران نه‌و تاقمه‌ هه‌یانه‌ رێزگر‌تێکی خواجه‌ نه‌یه‌خشی به‌که‌سی ئاره‌زو‌ی هه‌بێ به‌ گوێره‌ی ویستی خۆی نه‌یدا به‌که‌سی بیه‌وئ و، خوا گه‌وره‌یی فراوانه‌و میه‌ره‌بانی زۆره‌ بۆ بونه‌وه‌ران، نه‌زانی به‌ هه‌موو شتی و به‌ چ که‌سی شایسته‌ی رێزو پاریدانه.

ئیمه‌ هه‌ست نه‌که‌ین و نه‌زانین که‌ به‌ راستی خوا ئاره‌زوو ناکا رێزو میه‌ره‌بانی خۆی بیه‌خشی مه‌گهر به‌و که‌سانه‌ ئه‌رۆن به‌ رێگه‌دا به‌ گوێره‌ی نه‌و ده‌ستورو هۆیانه‌ که‌ خوا هه‌موو بونه‌وه‌رانی به‌وانه‌وه‌ راوه‌ستانووه‌و ئاده‌میزادو بونه‌وه‌رانی تر هه‌موویان هاوبه‌شن له‌واندا به‌لام ئاده‌میزاد نه‌بێ به‌شتی تر خۆیانیان به‌و شته‌ له‌ جانه‌وه‌ران بێ جوی بکه‌نه‌وه‌، نه‌گه‌ر خۆیان له‌وان جوی نه‌که‌نه‌وه‌ نه‌بێ ئاده‌میزاد به‌بێ دوو پێی بچن به‌رێگه‌داو به‌بێ ده‌ست کار بکه‌ن به‌بێ چاوبیین، خۆرون و ناشکرا نه‌وه‌ش ناگوجی. که‌واته‌ پێویسته‌ ئاده‌میزاد به‌و پێنج شتانه‌ی باسکران خۆیان جوی بکه‌نه‌وله‌ بێ باوه‌ران و له‌ ئازهل.

(فەیلەسوف نیشە ئەلئ: رەوشت نرخى بۆ دانانرى، كەواتە سەربەستى و دادپەرورەرى و يەكسانى و رەوشتى تر ھەموویان ووشەى روتن و بى مانان. مروۋقانى لاوازو بى دەستەلات دروستيان كرددون بۆ ئەوھى بەرەنگارى ستەمكاران و بەھیزەكانيان بى بکەن. مارکس ئەلئ: شۆرش پەيدا كرددن پىچەوانەى بىروبۆچونى (نیشەى) كەواتە لاى مارکس جىهان نەویستن و خۆراگرتن و نەرم و نىانى ووشەىەكن پياوانى خاوەن پلەو پایەو ساماندار دروستيان كرددون بۆ ئەوھى دەستەلاتى خۆيان بەسەپپن بەسەر ھەزاراناو بيان چەوسپننەوھ.

بىروباوهرى زۆر جياواز ھەن بۆ دىارى كرددنى رەوشت. ئىسلام بىروای وایە كە بەراستى ماك و سەرچاوە رەوشت بریتىە لەبەرژەوھەندى و سودى خودى مروۋ. بەلام ئەوبەرژەوھەندىە ھەل بقتى لە سروشتى ئادەمیزاد بەو جۆرەى كە ئادەمیزادە. نەك بەو جۆرەى بوچىتى بى لە چىنەكان، بۆ تاقمى بى لە تاقمەكانى ئادەمیزاد، گومانى تىدانىە ئەو بەرژەوھەندىە رىك كەھوى لە گەل رىزى بەرزى ئادەمیزاد، ھەر ئەوھىشە و بەس، ھەر لەبەر ئەوھىشە ناوى ئەبرى بە رەوشتى مروۋقاىەتى. نەك چىناىەتى، بەو بۆنەوھ رەوشت بوونى بەستراوھ بە بوونى ئادەمیزادەوھ، دەست بەسەر اگرتنى ھەموو كەسى بەسەر ئەو رەوشتەداو بىھوى لە ناوى بباولای وابى كە ھەرناوى روتە، ئەو بىروبۆچونە لە راستىەوھ دوورە، بە گوێزەى ھەوھسى ئەو كەسە رىگە و رچەى رەوشت ناگۆرى، ئەگەر رەوشت ماك و سەرچاوەى نەبى دروست نىە بەشكردنى ئادەمیزاد بۆلاى چاكەكەران و خراپەكەران، بۆلاى ھەروون پاكان و دوورپوان كە بە درۆ خۆيان بە چاكەكەر پىشان ئەدەن. لە مێژوى ئادەمیزاد نەبىستراوھ تاقمى بەكەسى بلى: برۆچ شتى ئەكەى بىكە و بەرپرسىارنىت بۆ كرددنى ھىچ شتى لە چاك و لە خراپ و لە كوشتن و دزى و دزايەتى مرقاىەتى.

ئىسلام فەرمانى داوھ بە راست گۆىى جىبەجى كرددنى بەلئىن و بەلەخۆبردن و رىزگرتن و ئارام گرتن و لى بوردن و ھەروھەا. بەلام نابى لە دەستورى ئىسلام ھەرچن لە ھىچ كاتىكا و سەر نەكیشى بۆلاى دزى مەبەست و ئاوات، پتۆستە راستگۆى لە سودو بەرژەوھەندى ئادەمیزاد ھەرنەچى. ئەگەر زىانى لى پەيدا بوو وىشەى ھەولتدانە بە نەپتى

سەربازی و گەیانەنی بە دوژمن، یا دووبەرەکی پەیدا بکا لەو کاتەدا راستی قەدەغەبە، درۆکردن قەدەغەبە لە جگەیی جەنگ کردن لە گەڵ دوژمنانی ئاین و نیشتمان، درۆکردن پێویستە لەبەر ناشتی کردنەوێ نێوان دوو کەس و بۆ پاراستنی کەسیکی بێ تاوان لە سەمکاران، بۆ ئەوانە نەبێ درۆکردن قەدەغەبە، بەخشینی دارایی لە ڕێگەی خوادا زۆر شیرنە لە کاتی پێویستیدا، نارام گرتن زۆر چاکە ئەگەر سەتەم و ناچاری ڕووەدا، ئی بوردن زۆر شایستەبە ئەگەر نەبێتە هۆی بڵاوبوونەوێ تاوان و پەرەسەندنی لای نیشتە و مارکس ڕەوشتی بەرز هیچ سەرچاوەیکی جگە سوودی تایبەتی نیە.

بەو شتەنەیی باسکران بۆمان دەرکەوت کە بەراستی ڕەوشت لە ئیسلامدا بەراورد ئەکرێ بەوێ کە ئادەمیزاد پەیدای ئەکەن لە ڕاکێشانی سوود بۆ دانیشوان یا بۆ بەرگری کردن لە ناژاوە کەواتە ڕەوشت بەر لە ئادەمیزاد پەیدا بوو، ئادەمیزادیش لەبەر ڕەوشت دروست پەیداکردن پەیدا نەبوو، ڕەوشتی چاک و بەرز ئەوێ لە چوارچێوەی سودی ئادەمیزاد دەر نەچێ و لەبەر بەرزەوێ گشتی بێ، بەلای کەمەوێ زیان بە خۆیان نەگەینێ.

کاتی خۆی مەزن باسی خۆی تەواو کرد لە بارەیی وەرگەران و و لە باسی یاری کردنی دوو ڕواندا، لەو فەرموودەوێ دەرکەوت دوو ڕوی لە پایەو پلەیی بێ باوە ڕاندا ئەژمێرێ، پاش ئەوانە باسی دوو ڕوی و نیازی پاکمان بۆ ئەکا، بۆمان ڕون ئەکاتەوێ ئێمەیی موسلمان دۆستایتی چ کەسێ بکەین و چ کەسێ بکەین بە گەورەو سەرداری خۆمان و ئەفەرموی:

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٥٦﴾

تەفسیری زمانکۆیی

﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەراستی دۆست و سەرداری ئێوە خواو فروستادەی خواو کەسانیکێ ئەوتۆن باوەڕیان هێناوە، ئێوە مەکن بە دۆستی خۆتان جولەکەو گاوەرەکان، چونکە وەك باسکران ئەوان هەندیکیان دۆستی هەندیکیان، دۆستی ئێوەیش هەر خواو فروستادەی خواو باوەڕداران، ئەو باوەڕدارانەش خاوەنی ئەم کردەوانەن:

۱- ﴿الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾ کەسانیکێ ئەوتۆن نوێژەکانیان ئەکەن بە تەواوی بەمەرج و پایەو کاتەکانیانەو هەر لەبەر فەرماندانی خوا.

۲- ﴿وَبُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ وەزە کاتەکانیان ئەبەخشن بە هەژاران و ئەو مافەیان خوا پیوستی کردووە ئەیان دەنێ بە گوێرەی یاسای دیاری کراو هەر لەبەر خوا.

۳- ﴿وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾ وەئەو کەسانە لە کاتی نوێژکردن و زە کاتدانیان لە خوا ئەترسن و خۆیان بە بەندەیی خوا ئەزانن و سەری بۆ دائەنەوێتن.

هۆی هاتنە خوارەوێ ئەو نایەتە زانیان بیریان جیاوازه، هەریەکیان دژی یە کترین بیربۆچونیان لە چینیایەتی پەرستەنەو نزیکه، بە تاییەتی شیعه کان زۆر پێیان لی هەلپێوێ لەبێ لایەنی و دادپەرەریوێ دورە. ئەو بیربۆچونە لە تاqm پەرستی و بێ لایەنیوێ دوربێ بەم جوړەیه: هۆی هاتنە خوارەوێ ئەو نایەتە هەموو کەسێ ئەگریتەوێ خاوەنی ئەو سێ شتانەبێ، بۆ هۆیه کی تاییەتی ئەهاتەوێ خوارەوێ، ئەبەستیراوه بە هیچ شتێك و بە هیچ کەسێکەوێ. بە وێنە عەبدولای کوری سەلام و عەلی کوری ئەبو تالیب.

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ﴾ وەهەرکەسێ خواو فروستادەی خواو کەسانیکێ ئەوتۆ باوەڕیان هێناوە بکا بە دۆست و سەرداری خۆی دواویی بەراستی تاqmی خودا هەر ئەوان سەرئەکەون لە هەردوو جیهاندا، چونکە ئەوان فەرمان بەرداری خوان و خواي مەزن یاریدەیان ئەدا.

لە دوایدا خواي مەزن ئەو باسەیی پیشوومان بۆ رونتر ئەکاتەوێ ئەفەرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا

الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنتُم مَّوْمِنِينَ ﴿٥٧﴾

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوا هُزُوا وَلَعِبًا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ

لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّا إِلَّا أَن ءَامَنَّا

بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَن أَكْثَرُكُمْ فَاسِقُونَ ﴿٥٩﴾

﴿يا أيها الذین آمنوا لا تتخذوا الذین اتخذوا دینکم هزوا ولعباً من الذین اوتوا الکتاب من قبلکم والکفار اولیاء﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوهرتان هیئاوه: ئیوه که سانیکی نهوتو مه‌که‌ن به دوست و سرداری خورتان نایینی ئیوه به‌گالته‌کردن و یاری کردن داناه، له که سانیکی نهوتو به‌خسراوه به‌وان نامهی خوا له ئیوه له بی باوهرانی ترو مه‌یان که‌ن به دوستی خورتان.

﴿واتقوا الله إن کنتم مؤمنین﴾ وه‌ئیه له خوا بترسن و واز له بی فرمانی خوا به‌ئین نه‌گهر ئیوه باوهرتان هیئاوه، چونکه باوهره‌ئانی راستی نامانجه‌که‌ی نه‌ویه دوژمنانی خورتان نه‌که‌ن به دوست بوخورتان، نه‌و نایه‌ته‌ئیمه‌ فی‌ری نه‌بین ههر که‌سی دوستایه‌تی و برایه‌تی بکا له‌گهل نه‌و که‌سانه‌ گالته‌ بکه‌ن به تاینن دورترینی ناده‌میزادن له ناینه‌وه.

نه‌و نایه‌ته‌ی پیشوو نه‌و نایه‌ته‌ی لممه‌وپاش دیت له‌وه‌وه هاتوه‌ته‌ خواره‌وه جوهرکان و بت په‌رستان بی نه‌که‌نین و گالته‌یان پی نه‌کردن به تاییه‌تی له کاتی بانگ‌دانا، وه‌ک نه‌فهرموی:

﴿ وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوا هَٰ هُزُوءًا وَعَلَبًا ﴾ وە ھەر کاتێ ئێوە بانگتان بدایە بۆلای نوێژکردن جولەکەکان و بێ باوەڕان ئەو نوێژکردنەیان وەرئەگرت بە گالتەیی کردن و یاری بێ کردن و بێ ئەکەنین... گاۋرەکان پەپرەوانی خۆیانیان بانگ ئەکەن بۆلای نوێژکردنی خۆیان بەزەنگ لێدان، جولەکەکان بەفوکردنێان کەلەشاخدا. موسلمانان نوێژ کەرانی خۆیان بانگ بە دەنگی بانگ دەری بۆ ئەوێ وەلامی خوا بدەنەووە برۆن بۆلای پەرستنی خۆای تاک و بێ ھاوێش، بۆلای کاری رزگاریان بکا لە سزای ئەمڕۆ پاشە رۆژ.

ئەو کەسانە خواوەنی شەرم و ناموس و باوەڕبێ نابێ هیچ ریزی بۆخۆیان دابنێن ئەگەر گالتە بکەن بەو کەسانە بە باوەڕووە لەبەردەم خوادا ئەوەست بۆ پەرستنی خوا، موسلمانان چۆن ئەبێ دۆستایەتی یەکتری ناشکرا ئەکەن، و خۆیان ئەبەستن بەیەکەو لە دژی ئەو کەسانە گالتەیان بێ ئەکەن.

ھەندێ لە خواوەن نامەکان و کەسانی ترەو ھەر لە سەردەمی پیغمەرەوہ ﴿ ﷺ ﴾ ھەتا ئێستایش پاش ماوەکانیان و بەکرێ گیراوەکانیان گالتە بە بانگدانی موسلمانان ئەکەن. کەچی ئەوێ شایستەیی بۆ ئەوان ئەبواوە گالتەیان بەزەنگ و شاخی خۆیان بکردایە.

﴿ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُوْنَ ﴾ ئەو گالتەکردن و یاری کردنەیان بە بانگی نوێژی موسلمانان بەو بۆنەووە بو، ئەوانە تاقمێکن ئەزان وە ئەفامن و بێ عەقل، چونکە ئەگەر ئەقلیان ھەبواوە گالتەیان بە پەرستنی خوا ئەئەکرد موسلمانان بۆیان دەرکەوتوووە لایان ڕوونە بێ باوەڕاران ناگاداری یاسای ئیسلام و ئەزان ڕاست و دروستە و ئەنجامی بەرەو چ جیگەیی ئەروا، لەبەر ئەو ئەنجامەیی ئاینی ئیسلام ئەزان ئیسلام شۆرشیکە بۆنەھێشتنی ستم کردن و چەوسانەو، ھەلساوە ڕاپەرپووە بۆ بنەبرکردنی ھەزاری و دوواکەوتن، دژی بەشکردنی ئادەمیزادە بۆلای دووبەش: بەندەکاری و گەورەیی، گەورەکان بەندەکان بچەوسێننەو، ئەمیش ئەزان ئیسلام لای وایە. ھێچ بوونەووەری خواوەنی ریزیو

جیاوازی نیه به‌سەر که‌سی تردا به جگه‌ی خزمه‌ت کردنی ئاده‌میزادو خوشه‌ویستی و سودی گشتی.. ناینی رینگه‌ی گرتوو له چه‌وسانه‌وه‌و خوین مژین، نه‌وانه‌یه خراپه‌ی موسلمانان لای بی باوه‌ران. موسلمانان له‌شه‌وو رۆژیکا پینج جار بانگ نه‌ده‌ن به گوی گران‌ی بی باوه‌راند‌ا که‌خوا گه‌وره‌تره له هه‌موو کەس، ووشه‌ی گه‌وره‌یی خویان لا گرانه، هه‌ر له‌بهر نه‌وه‌یشه جهنگ به‌رپا نه‌که‌ن له‌گه‌ل موسلمانان به هه‌موو توانایانه‌وه‌و گالته نه‌که‌ن به‌و بانگه‌و دادپه‌روه‌ری. بانکدانی موسلمانان بۆ نوێژکردن و په‌رستن و یه‌کسانی هه‌موو ئاده‌میزاد. به مانای ووشه جاری نه‌وه ئه‌دا خوا له هه‌موو کەس گه‌وره‌تره، خوا تا‌ک و نه‌هایه له په‌رستن و جگه‌ی په‌رستندا، دارایی و پله‌و پایه‌و باوک و باپیرو پاشاو سه‌روک و نیشتمان پیوسته نه‌نرینه جینگه‌ی خوا به وینه‌ی نه‌و بیان په‌رستن، مل که‌چی نه‌بی هه‌ربۆ خوایی، ئاده‌میزاد له مانایه یه‌کسان له هه‌موو روپه‌که‌وه، هیچ که‌سی له روی زه‌ویدا بۆی نیه له‌سه‌ربه‌ستی ئاده‌میزاد که‌م بکاته‌وه، نه‌وانه‌یش به‌سن بۆ نه‌وه دوژمنانی ناله‌بارو چاوبرسی و ناقولای ئیسلام بیان که‌ن به ناوان بۆ موسلمانان، دوژمنایه‌تی بی باوه‌ران و خوگیل کردنیان هه‌ر له‌بهر نه‌وه‌یه گه‌وره‌ی خوا زۆر گرانه لایان، له خوا ناترسن و سه‌روکه‌کانیان خۆریانان داناوه به وینه‌ی خواو نه‌یان‌ه‌وی دانیش‌توان بترسین.

دوای نه‌وه‌ی خوای مه‌زن باسی نه‌و بانگدانه‌ی رۆن کرده‌وه بۆ موسلمانان، رۆنه‌کاته پیغمه‌ر ﴿ﷺ﴾ که له روی بی باوه‌راند‌ا پاره‌وستی و په‌رسیار له خاوه‌ن نامه‌کان بکا بۆچی رقتان له کۆمه‌لی موسلمانانه؟ بلتی به‌وان: هه‌ر له‌بهر نه‌وه‌ی بروایان به خواو نامه‌کانی ئیوه نامه‌کانی پیغمه‌ره پیشه‌وه‌کان هه‌یه‌و نه‌فه‌رموی به پیغمه‌ر:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّا﴾ تۆ بلتی: نه‌ی خاوه‌ن نامه‌کان: ئایا ئیوه بۆ ره‌خنه‌و تانه ئاراسته‌ی ئیمه نه‌که‌ن و رقتانه له ئیمه و نه‌ویروباوه‌ری هه‌یانه که هیچ خراپه‌ی تیدا نیه؟.

﴿إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ﴾ مه گهر ئه وه بی ئیمه باوه رمان هیناوه به خوا به شتی نیر دراوه ته وه خواره وه بولای ئیمه و به شتی نیراوه ته خواره وه بولای پیغمه ره کانی له مه و بهرو وه تهورات و ئینجیل و نامه کانی تر، نه وانه یش ره خه ین لی ناگیرئ.

﴿وَإِنْ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ﴾ وه بهراستی زورت ره ئیوه لاتانداوه و ده رچوون له سنوور و فره مانی خوا، دوا بی چ لایه که له ئیمه و له ئیوه ره خه بی لی نه گیرئ، بهراستی ره خه لی گیر او هدر نه بی ئیوه بی ستم کار بن.

بهراستی رژی مه داگیر که ره کان و کار به ده ستانی نه لقه له گوئی ئه وان هیچ که سیان له روی زه ویدا خوش ناوی لایان چاک نین مه گهر نه و که سانه چه و سانه وه بی ئه وانی بو هه ژاران لاره وایی . به تاییه تی پارتی فرمان ره وای عیراق کورده موسلمانان کانیا ن به ناوی نه نفاله وه نزیکه بی (۲۸۰) هه زار که سیان زینده به چال کردن، زور جیگه بی داخه کار به ده ستانی عه ره ب له ئاستی نه و کاره دا بی ده نگبوون بگره یارمه تی نه و پارتیه یامان نه دا. له هه موو شتی سه یرتر نه وه به نه لئین نه وانه له ئاین ده رچوون.

دوا بی نه و یاسایانه بی پیشوو خوا فرمان نه دا به پیغمه ره ﴿ﷺ﴾ روبکاته جوله که کان و بکه و یته گفتوگو له گه لیان و به و نه فهرموی:

قُلْ

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿١٥﴾ وَإِذَا جَاءَكُمْ وَقَالَ آمَنَّا وَقَدْ خَلَوْنَا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرُّوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ

الْسُّحَّتْ لَيْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ
وَالْأَجْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحَّتْ لَيْسَ مَا كَانُوا
يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾

﴿قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرِّ مِنْ ذَلِكَ مَثْوًى عِنْدَ اللَّهِ﴾ توبلئی: نایا من ههوال بدهم به خرابتر
لهوه که ئیوه نهلین: ئیمه هیچ نایینکمان نه دیوه خوا بترئی له نایینی ئیوهی موسلمان،
خرابتر لهوهی ئیوه نهلین له لایه ن پاداشتهوه لای خواو نابروتان بچی، نهو خرابتره نهو
کهسهیه:

﴿مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرُ﴾ کهسیکه خوادوری
خستوتهوه له بهزهیی خوی و خهشی لی گرتووه له نیو جوله که کاندای، وه گهراویتی ههندی
لهوان به مهیمون و بهراز.

بو زانین: کردیان به مهیمون و بهراز: زانایان بیریان جیاوازه، ههندیکیان نهلین: گهراوان
به مهیمون و بهراز به لمش و قهوارهو شیوهو. ههندی تریان نهلین: وهک مهیمون له داوین
پسی و خوی نازه لیدا، وهک بهرازیان لی هات له پسی و پیس خوری و ههموو شتیکیان
سواری خویانیان نه کرد. وه خرابتر لهوه:

﴿وَعَبَدَ الطَّاغُوتِ﴾ کهسیکه په رستویی کهسی پهیرهوی شهیتانی کردوه له زانایانی
خویان و په رستنی گویره کهو په رستنی ههواو ههوهسی خوی.

﴿أُولَئِكَ شَرُّ مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ﴾ نهو دور خراوانه له بهزهیی خواو
نهوانه ی کراون به مهیمون و بهرازو پهیرهوانی شهیتانیان په رستوه خرابترین کهسن له
بارهی جینگهوه، چونکه جینگهیان دۆزهخه له رۆژی دوایدا، گومراترین کهسن لایانداه له
نیازی رینگهیه بیان گهیهنی به بههشت، رینگه ی راستیان وون کردووه.

جوله که کان له سهر دوو بهت یاریان نه کرد له گه پتغمهرو موسلماندا، خوا لهو باره وه نه فهرموی:

﴿ وَإِذَا جَاؤُكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ ﴾ وه هر کاتی نهو دور وروانه نه هاتن بولای نیوه نه یان ووت: نیمه باوه رمان هیواوه، بهراستی نهوان نه چونه لای نیوه بهی باوه ری و، نهوان نه چونه دهره وهش بهی باوه ری وه. هدرشتی شتی لای تو نه یان ووت همهووی درو بوو، نهوان قوتابی راست بوونایه نهبوی به باوه ره وه بچونایه ته دهره وه لای پتغمهرو ﴿ ۱ ﴾ له دواي نهو شتانه بیستیان له پتغمهرو بینان له بهلگه و نیشانه ی راست .

﴿ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ ﴾ وه خوا زاناتره بهشتی نهوان نه یان شارده وه لهی باوه ری له دوو رووی و کینه و رق له موسولمانان، نهو سزایانه شایه نی نهوانه .

﴿ وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ﴾ وه تو زورتر لهو دور وروانه نه بی نی پله و پیش برکتی نه کهن بو کردنی گوناوه پیدایه کردنی دارایی به ریگه یه کی نارهوا و، بو لای دهست دریژی کردن له مافی دانیشتون و دهرچوون له سنوری خوا .

﴿ وَأَكْلِهِمُ السَّحْتِ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ وه پهله نه کهن بولای خواردنی نهو شتانه ی قهدهغه کراون له لایه ن خواوه له بهرتیل و مامه له کردن بهسود، هر له بهر نهو کرده وه خراپه یانه یه همهوو گهلانی تر بیژ له جوله که کان نه که نه وه له کون و له تازه دا، مه گهر نهو که سانه نهی به کری گیرای نهوانن، وهک زور بهی سهرو که کانی عهره ب و جگه ی عهره ب بهراستی خراپ شتی که نهوان نه یکه ن لهو کاره خراپانه .

﴿ وَلَوْ لَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَانِيُّونَ وَالْأَصْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السَّحْقَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴾ بوچی قهدهغه ناکه ن پیاوخوا و زاناکانیان و نایان گیر نه وه له گفتوگو کردنی گوناهیان و له خواردنی شته قهدهغه کراوه کان، بهراستی خراپ شتی که نهوان نه یسازیتن که قهدهغه ناکه ن لهوان نهو شتانه .

ئەو رسته‌یه هەرچەندە بە‌گوێزە‌ی رۆاڵت لە‌گە‌ڵ سەرۆک و پیاوانی خوا و زاناکانی
جوله‌که‌کانە ، بە‌لام لە‌ناوە‌ڕۆکا رۆی بێ کراوه‌ بۆ لای هەموو سەرۆک و زاناکان لە‌رۆی
زە‌ویدا کە‌راستی بناسن و بێ دە‌نگ نە‌بن لە‌کاری خراپ ، هەرکە‌سێ خوا بناسی و بێ
دە‌نگ بێ لە‌و راستی‌یه‌ ئە‌بێته‌ جی‌گە‌ی خە‌شی خوا ، ئە‌گەر خۆ‌یشی بێ بە‌تە‌نها پێ‌ویسته
لە‌سە‌ری بێ ناخۆشی‌وونی خۆی دەر‌بەرێ بە‌هەر جو‌ری بۆی بلسۆ ، ئە‌گەر ئە‌و کە‌سه
برۆی وابو لە‌مردنی خۆی لە‌و رێ‌گە‌یه‌دا ستم کاران ووریا ئە‌کاتە‌وه‌ لە‌خە‌وی بێ
باوە‌ری و ئە‌یان گێ‌ڕێته‌وه‌ لە‌خراپە‌کردن و ستم پێ‌ویسته‌ لە‌سە‌ری خۆی دانێ پە‌لاماری
چاکە‌ بدا و بێ ناخۆشی‌وونی دەر‌بەرێ بە‌ناشکرا . مێ‌ژوو ئە‌و کە‌سانە‌ خۆیان داناوه‌ بۆ
نە‌هیشتی ستم و کاری ناره‌وا و بۆمانی دەر‌تە‌خا و رونی ئە‌کاتە‌وه‌ یە‌کجار زۆر بوون .
جوله‌که‌کان لە‌ژبانیکی زۆر خۆشدا بوون ، بە‌لام کاتی پێ‌غمەر ﴿ﷺ﴾ هات و لە‌و
یاخی بوون ، خۆی مە‌زن ژبانی خۆشی لی کە‌م کردنە‌وه‌ ، بە‌و بۆ‌نه‌وه‌ جووله‌که‌کان
ووتیان : خوا لە‌ناستی ئێ‌مه‌ دە‌ستی بە‌ستراوه‌ ، بۆ ئە‌و مە‌به‌سته‌ خۆی گە‌وره‌ فەر‌مووی :

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلَعْنُوا
بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلِيَزِيدَنَّ كَثِيرًا
مِّنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَنًا وَكُفْرًا وَالْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاةَ
وَالْبُغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ
وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾
وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَرْنَا عَنْهُمْ
سَيِّئَاتِهِمْ وَلَآ دَخَلَتْهُمْ جَنَّتِ النَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا

التَّورَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكْلُوا مِنْ
فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ
سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿ ٦٦ ﴾

﴿ وَقَالَتِ الْيَهُودُ دِيدَ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ ﴾ وه جووله كه كان ووتيان لهو كاتانهدا ههستيان كرد
به خه شمی خوا له سدریان به كه م كردنه وهی رۆزی قازانجیان : خوا تواناو دهستی به ستراره
له پزانندی رۆزی و دارایی به سهر ئیمه دا و رژدی به كاردینتی لهو باره وه له گه ل ئیمه .
﴿ غَلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلَعِنُوا بِمَا قَالُوا ﴾ یا خوا به سترئی دهستی نهوان و گۆج و شهل بی
له ناستی كردنی چاكه له پزگی خوادا و توشی نه فرین بین و ، یا خوا بی به شبن له به زه بی
خوا به هوی نهو شتهی ووتویانه به رامهر به پزری خوا كه خوا دهستی به ستراره .
﴿ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُفْشِقُ كَيْفَ يَشَاءُ ﴾ به لكو ههردوو دهستی بی وینهی خوا و
توانای خوا فراوان و كراوهیه رۆزی و دارایی نه به خشی به هه رچۆنی ئاره زوی بكا ، نهیشی
گرته وه به جۆری ئاره زوی بكا ، هه موو شتی له جیگه ی شیاوی خویا دانه نی به به خشین و
به نه به خشین .

بۆ زانین : نهو شتانهی سوودی جووله كه كانی تیدا بی به گویره ی گومانی خویان دارایی
و سامانی زۆره بۆ به دهست هیتانی دارایی و سامان هه موو شتیکی ناره وا و قه دهغه لای
نهوان په سه نده ، دروشم و بیرو باوه ری ئایینی جووله كه كان و پهیره یی خا چه رستانی
نه وروپای تازه لهم سه رده مه دا هه رشتی بیته هوی بلا و كردنه وه ی داوین پیسی و كوشتنی
موسولمانان به عه ره ب و كورد و جگه ی نهوانیش لایان ره وایه .

بۆ زانین : ووشه ی (ید) هاتوره بهم مانایانه : بهمانا دهستی زینده وهران . چاکه و نیعمهت ، توانا ، پاشایه تی و خاوه یتیی ، بهخشین و گرتهوه ، جگه ی مانای به کم بۆ خوا به کاردین .

﴿وَلِيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا﴾ وهشتی هیتراوته خاوه بۆلای تۆ که قورئانه له لایه ن خۆتهوه یاخی بون و بی باوه ری زۆرته کا بۆ هه ندی له خاوه ن نامه کان به بیستی نهو قورئانه ، نهو که سانهش هه ستیان کرد به بی باوه ری خۆیان نه بن به گورگی هار و په لاماری هه موو لایه ک نه ده ن به کوشتن و تالان کردنی بی تاوانان و ناکۆکی نانهوه و بلاو کردنه وه ی یاخی بوون و بی باوه ری .

﴿وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ وهئیمه خستومانه ته نیوان جوله که کان و گاواره کان دوژمنایه تی و رق له به کتری هه تا رۆژی هه لسانه وه له گۆره کان . جوله که مو گاواره کان هه رگیز دلیان به به که وه نانوسی ، دوژمنایه تیان بۆ به کتری تیکه لاوی خوئینانه ، چونکه جووله که کان ، باوهریان وایه که گاواره کان نه فسانه چین و فیل زان و سه ر به کورپکی زۆله ژنیکی داوین پس که عیسا و مه ریم درودی خۆیان لی بی . گاواره کان لایان وایه جووله که کان عیسیان کوشتوه و هه لیان واسیوه ، لایان وایه عیسا کوری خواجه . مووسلمانان باوهریان وایه عیسا بهنده و فروستاده ی خواجه و دووره له گومانی خراپه بۆ بردن به هه موو شیوه به .

ناگونجی دوژمنایه تی نیوان جوله که مو گاواره کان لایجی بهو مه رجی هه ردوو لایان بهرده و امین له سه ر بیروباوه ری دژ به به کتری ، هه رچهنده بۆ نه هیشتی نهو دژایه تیه (پاپارۆما) له ساتی (۱۹۶۵) ی زانی هه وتی دا گاواره کان و جووله که کان له به ک نزیک بینه وه ، به لام بی هوده بو ، چونکه جووله که کان بهرده و امیوون له سه ر بیروباوه ری خۆیان ده باره ی عیسا . به تی : له لایه تره وه چاوچنۆکی و هاوبه شی هه ردوو لایان بۆ کیش کردنی سامان و ناکۆکی مووسلمانان له به ک نزیکوونه وه و بوون به به ک . به لام له سه ر بنجینه ی بازرگانی نه ک له باره ی ناین و بیروباوه ریانه وه .

تهفسیری زمانکۆبی

﴿كَلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَاها الله﴾ هه‌موو کاتی هه‌لیان گیرساندیی ناگری بۆ جه‌نگ کردن له‌گه‌ل جگه‌ی خویان به‌تاییه‌تی له‌گه‌ل موسولتمانان و هه‌ولیان بدایه و خراپه و جه‌نگ به‌ریا بکه‌ن خوا نه‌و ناگری نه‌کوژانه‌وه و به‌رگری لی نه‌کرد.

نه‌و جه‌نگه له‌و رسته‌یه‌دا باسی کراوه هه‌رچه‌نده هۆی هاتنه خواره‌وه‌ی جه‌نگی جوله‌که‌کانه له‌گه‌ل کۆمه‌لانی ئاده‌میزادی پیشوو له‌گه‌ل پیغه‌مه‌ر و موسولتمانانی سه‌رده‌می پیغه‌مه‌ر که میژوو روونی کردوه‌ته‌وه خوا کوژانیته‌وه ، به‌لام جوله‌که‌کانی ئه‌م سه‌رده‌مه‌یش نه‌گریته‌وه ، به‌یاریده‌ی خوا هه‌رکاتی له‌دژی موسولتمانان جه‌نگ به‌ریا بکه‌ن خوا نه‌یکوژانیته‌وه .

ووشه‌ی (الحرب) جه‌نگی چه‌ک و جه‌نگی زمان و پڕو پاگه‌نده و پیلان سازکردنیش نه‌گریته‌وه له‌گه‌ل هه‌لسان بۆ نه‌هیشتی ناسایش و خوشی و هه‌رزانی و داگیرکردنی وولاتان و به‌رزکردنه‌وه‌ی نرخ‌ی شتومه‌ک ، نه‌وانه‌یش هه‌مویان به‌جه‌نگ دانه‌نرین یا به‌رواله‌تیش خۆینی تیدا نه‌رژێ ، چونکه زۆر جارن به‌هۆی برسیتی و گرانی و کاری ناهه‌مواره‌وه زیان و مردن توشی ئاده‌میزاد نه‌بی زۆرتر له‌وه‌ی تووشیان ببی به‌هۆی جه‌نگه‌وه .

تییینی : به‌گویره‌ی مانای ده‌ر که‌وتووێ نه‌و رسته‌ی پیشوه نه‌بویه هه‌رکاتی جوله‌که‌کان جه‌نگیان به‌ریا بکراویه خوا ناگری که‌ی بکوژانیته‌وه ، که‌چی زۆر جارن به‌گویره‌ی نه‌قلی ئیمه جه‌نگیان هه‌لگیرساندوووه و نه‌کوژاوه‌ته‌وه . له‌و کاتانه‌دا ولامی نه‌کوژانه‌وه‌ی ناگری هه‌ندی له‌جه‌نگه‌کانیان به‌چ جوړی نه‌دریته‌وه ، به‌تاییه‌تی جه‌نگی (۵) ی حوزه‌یرانی سالی (۱۹۷۶) ی زاینی . وه‌لامی نه‌و پرسیاره به‌م جوړه‌ی خواره‌وه‌یه :

۱- زانایان پێک هاتوون له‌ له‌سه‌ر نه‌وه‌ی مه‌به‌ست له‌جوله‌که‌کان نه‌وانه‌ی سه‌رده‌می پیغه‌مه‌رن ﴿﴾ که‌ویستیان فیل و پیلان له‌پیغه‌مه‌ر بکه‌ن که‌بوون به‌هاوسویندی بت په‌رستان هه‌تا ناگری جه‌نگ خوش بکه‌ن له‌دژی پیغه‌مه‌ر و هاوڕێکانی .

ههندی تر له جووله که کان رۆمه کانیان هان ئەدا له دژیان ، ههندی تریشیان له ژیره وه دوزمنی موسولمانان بوون و یارمهتی بت په رستانیان ئەدا ، خوای مهزن نهو ناگرانهی ئەوانی گیرا بهیئ نهجم و ناواتی جهنگ ساز کردنیان نه چووه سهر .

۲- نه گهر مه به ستیش کوژانه وهی ناگری جهنگی جووله که کان بی له هه مو کاتیکا ، بیگومان هه مو کاتی بیانوهی ناگری جهنگ هه لگیرستین خوایش هه مو کاتی نهی کوژیتیه وه به راستی جهنگی حوزهرانی سالی (۱۹۶۷) ی زاینی و جهنگی (۱۹۴۸) ی زاینی له نیوان موسولمانان و جووله که کاندانه بو ، به لکو له راستیدا له نیوان عهر به کان و رژیمه رۆژناوایه کاندانه بوو ، به تایهتی رژیمی نه مه ریکا له جهنگی سالی (۱۹۶۷) له گه ل رژیمی داگیر کهری به ریتانیدا بوو سالی (۱۹۴۸) ههر ته وایش بوون نه خشه ی جهنگه کانیان بو ته کیشا و هه تا ئەوان فه رمانیان به جهنگ نه دایه جووله که کان ناگری نهو جهنگانه یان به ریا نه نه کرد ، سه رچاوه ی راسته قینه ئەوان بوون بو چهك و دارایی و پیوستی جهنگ جووله که کان لهو کاتانه دا که میك بوون له نیو سه ر بازه کانی ئەواندا و له بهر دلسۆزی جووله که کان ئەوان به باشی نه یانپاراستن .

به لگهی ناشکرا له سه ر نه وهی که جووله که کان ناگری نهو جهنگانه یان هه لته گیر ساندبوو ، به لکو رژیمه رۆژناوایه کان دروستیان کردبوو ، نه خشه و پیلانیان بو ناماده کردبوو نه مانه ن .

خاوه نی نامه ی (إطلاق الحماقة) دانراوی زانیان (بلیابن ، کوپستشینکو ، بریماکوف) وه رگپراوی (ماهر عسل) که رۆژنامه کانی فه رهنسا و ئەلمانای رۆژناوا بلاویان کردوه : هه وāl دۆزه کانی (المخابرات) ناردیان بو ئیسرائیل هه موو نهو شتانه ی لایان بوو له زانیاری بهر له ده ست درێژ کردنیان بو سه ر رژیمه کانی عهر به هاوپیچ له گه ل ده وسیه ی تایه تی رۆژه لاتنی ناوه ند له لای

به‌پۆه‌به‌ری سویندی نه‌تله‌سی (الحلف الأطلسي) . به‌راستی نه‌و که‌سه‌ی نه‌وتۆ
 فه‌رمانی ده‌ر کرد بۆ ئیسرائیل په‌لاماری عه‌ره‌به‌کان بده‌ن به‌ناوی (جونسنه‌وه)
 راویژکاره‌ جوله‌که‌که‌ی به‌ناوی (والتر روستو) ، نه‌میراتی نه‌میریکی له‌باخه‌لتیا
 هه‌لتیگر تپوو فه‌رماندان به‌جی‌به‌جی کردنی ناماده‌یی بۆ جه‌نگ کردن
 به‌هه‌مویه‌کانه‌ی نه‌و سه‌ربازانه‌ی سه‌رشۆری فه‌رمانی نه‌ویون ، کرده‌وه‌کانی
 (لیبرت) که‌شتی سیخو‌ری پرپاری بۆ دابوو له‌نیوان نه‌مه‌ریکه‌کان و
 ئیسرائیلیه‌کانه‌ وه‌ناماده‌بن بۆ جه‌نگ .

۳- به‌راستی ناگری نه‌و جه‌نگه‌ی نه‌وتۆ (واشتۆن هه‌لتی گیرساند خۆی یا به‌کری
 گیرای جوله‌که‌کانی هه‌لتیان گیرساند بێگومان خوا کوژاننده‌وه ، دوا‌یی به‌راستی
 نه‌و که‌سانه‌ی نه‌وتۆ ناگره‌که‌یان هه‌لتگیرساند چه‌ندین جار دانیان به‌وه‌دا نا بلاویان
 کرده‌وه‌ له‌پۆژنامه‌ و را‌دیۆدا که‌ نیشانه‌ و مه‌به‌ستی خۆمانان له‌پێکاوه‌ ده‌ستمان
 نه‌که‌وت له‌لێدان و نه‌مانی سه‌رۆکایه‌تی و سه‌ربه‌ستی عه‌ره‌به‌ و خۆ به‌ده‌سته‌وه
 دانیان به‌بی مه‌رج ، نا‌زاوه‌ی رامیاری ئیسرائیل جی‌ به‌جی نه‌کرا . له‌هه‌مان کاتا
 رو‌داوی (ه) ی حوزه‌یران تا‌قی کردنه‌وه‌یه‌کی سه‌ختبوو بۆ عه‌ره‌ب
 ناگادار کردنه‌وه‌یه‌ بۆ دۆست و دو‌ژمنی عه‌ره‌ب ، نه‌گه‌ر نه‌و رو‌داوه‌ هه‌یچ
 سوودیکی نه‌بی خۆ نا‌بروی پیلان گیران و کاربه‌ده‌سته‌کانی عه‌ره‌بی پێ چوو ،
 چونکه‌ نه‌گه‌ر له‌به‌ر مانه‌وه‌ی کورسی خۆیان نه‌بی (۱۵۰) ملیۆن عه‌ره‌ب
 به‌سامانی زی‌ری په‌شه‌وه‌بو ناتوان به‌ره‌نگاری ئیسرائیل بکه‌ن .

بۆ ناگاداری : خاوه‌نی ته‌فسیری (المنار) نه‌لتی : سه‌رسو‌رتنه‌ر شتی خو‌یندیتمه‌وه
 نه‌مه‌یه : به‌راستی پیاوه‌گه‌وره‌کانی زاوینسی ، له‌وانه : وایزمان ، موساشاریت ،
 دافید بن غورین ، پێک هاتوون له‌گه‌ڵ نازیه‌کان و گه‌وره‌کانی (الجلستابو) له‌سه‌ر
 سه‌ر برینیی جووله‌که‌کان و نا‌زاردانیان بۆ دوو نیشانه : (۱) پال پتوه‌نان

جوله که کان بۆ نهوهی کۆچ بکهن بۆ فلهستین . (۲) دروستکردنی بیانو و بۆ
 پێک هێنانی رژیمی بۆ ئیسرائیل له فلهستیندا . خواهنی مه نار ته لێ نهوهی باسکرا
 نوسراوه له نامه ی (اطلاق الحماقة) ، (۵) ی (یونیۆ) دانراوی بلیابن و
 کوبستیشینکو و بریماکۆف ، وه رگێراوی (ماهر عسل) .

﴿ وَيَتَفَوَّنُ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا ﴾ وه جوله که کان کۆشش نه کهن و ههولته ده ن بۆ بلاو
 کردنه وهی خراپه له پروی زه ویدا ، چونکه ناواتی نه وان نایه ته دی به یی بلاو کردنه وهی
 خراپه و دوو به ره کی و به رپا کردنی نا کۆکی له نیۆ ئاده میزادا ، به یی گومان سه رو که کانی
 زاویتی پر به ده می خۆیان هاوار نه کهن : ئیمه به یی دروست کردنی دوو به ره کی و ئازاوه
 نانه وه له نیۆ ئاده میزادا به تاییه تی دانشتوانی موسولمانان ناژین ، پێویسته داوین پیسی و
 مه ی خوار دانه وه ستم بلاو بکه ی نه وه له ناویانا هه تا به نج بین و بیر له خۆیان نه که نه وه .

﴿ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْلِدِينَ ﴾ وه خوا نه و که سانه ی خۆشناوی کاری خراپه بلاو
 نه که نه وه و سه ر زه وی پیس نه کهن و دوو به ره کی نه سازین ، به یۆ نه وه بی به ش نه بن
 له یار مه تی خوا له جیهاندا و دواو ژۆیان نه مانه ، هه رچه نه ده بۆ ماوه یه رابوێرن و خواهنی
 رژیم و ده سه لاتین ، به کۆی گیراوه کانیان نه نجامیان به ده به ختی و نابو و چوونه .

﴿ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا ﴾ وه نه گه ر به راستی خواهن نامه کان باوه رپان
 به ییایه به موحه مه د به فمه رمو ده کانی خوا و ، له خوا به رسانییه له گومان به ردن وازیان
 له جوله کابه تی و گاوری به ییایه دوو به ره کی و ئازاوه یان نه سازاندا یه .

﴿ لَكَفَرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴾ به راستی ئیمه نه و گونا هانه ی به ر
 له ئیسلام بوونیان نه مان شو ریوه ، به راستی ئیمه نه و اتمان نه خسته چه نندین به ده شتی
 خواهن ناز و چاکه و رابواردنی خۆش .

نه ورسته یه بانگه وازی که بۆ جوله که و گاوه رکان له لایه ن خوای مه زنه وه بۆ په شیمان
 بوونه و یان و چوونه ناو ئیسلامه وه نه گه ر باوه ر به یین ، له مه موو گونا هه کانیان خۆش نه یی
 با زۆر گه وه ر بونایه .

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ وەئەگەر ئەو خاوەن نامانە رایان وەستانایە فەرمانەکانی تەورات و ئینجیل و کاریان بێ بکردایە و باورەیان بەداد پەروەری و ھەموو پێغەمەران بەئینایە ، بەتایبەتی موحەممەد ﴿ﷺ﴾ کە ناوێشیانی لەنیو ئەو نامانەدایە . وەبروایان بەشتی بەئینایە نیراوەتە خوارەووە بۆلایان و رایان وەستانایە و کاریان بێ بکردایە لەلایەن پەروەردەدەرە کەیانەووە نیراوە ، وک نامەکانی شەعیاء و ئەرعیاء و زەبور کە ئەوانیش ناوێشیانی پێغەمەریان تێدایە .

﴿لَا كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ﴾ بەراستی ئەیان خوارد لەدانەویڵە و ئەو بەرھەمانە لەلای سەرەوہیان بەھۆی بارانەووە پەیدا ئەبن و لەلای ژێری پێکانیانە سەوز ئەبن لەژێری ڕەش و ئەلماس و ئاسن و درەخت و سەوزەیی ترەووە ، ئەو ڕستانە ھیان بۆ فراوانی ڕۆزیان .

پێچەوانەی مانای ئەو ئایەتەنە واماڵ پێشان ئەدەن ئەو کەسانەیی کار بەفەرمودەکانی خوا نەکەن ، خوای مەزن خەشیمان لی ئەگرێ و تووشی ئەم کارەساتەیان ئەکا :

۱- بۆلای بونەوہی ئازار و خەفەت و ھەژاری و نەخۆشی و نەزانین و دوو بەرەکی و جەنگ و دەر بەدەری و ئاوارەیی لەنیشتمان بەھۆی خرابی ئەو کارانەووە ئەیان کەن لەدزی و تالانی و خواردنەوہی مەیی و قنیات نەبوون بەبەشی خوا ناپەزایی بەرپێگە و ڕچەیی خوا .

۲- ئەبێ بزانی ڕاگرتنی یاسای قورئان لەلایەن چەند کەسیکی کەمەووە نابێتە ھۆی ئاسایش و خۆشی بۆ ھەموو دانیشتوانی ناوچەیی ، پێویستە ھەمویان باوەش بکەن بەیاسای قورئاندا بۆ گەراندەوہی کارەساتی ناھەموار ، بەبێ گومان گەلیکی تەمەل و داوێن پیس و ستەمکار ئەبێ بەسەر شۆری و بێ نرخی بژین و خۆشی ناکەوێتە دەرۆیانەووە ، ھەرچەندە خاوەنی سامانی زۆر ین و پێش کەوتووێ جیھانین .

۳- ئەو گەلەیی یاسای قورئان ڕانەووەستێتی تووشی ئازار و کوشتن و کویری و شەلی و کەری ئەبن لەسەر یانەووە بەرژاندنی گازی شیمیایی و بۆنباو گولە و ووردەئاسنی

تەفسیری زمانکۆیی

ژههراوى ، لهژیره وه به تهقینه وه مین و هاتنه دهروه ی ناگر و تهقه مهنی تر ، جگه ی نهوانه تووشی دووبه ره کی نه بن ، پاشه پرۆژیان ههر نه مانه .

٤- مه به ست له باوه هیتان به خوا که بیته هوی فراوانی پرۆزی و خووشی و ئاسایش له سهریان و له ژیریانه وه نه بی باوه بهین و کاریشی پی بکه ن ، هه موو فهرمووده کانی خوا ده ستوور و یاسای قورئان راگر ن ، نه ک باوه هیتان به ده دم و نوێز کردن و به هه ندی له دروشمی ئیسلام . به لکو به دابه زینی یاساکانی له زه کات و وه ستان له دژی داگیر که ران و سته مکاران ، دادپهروه ری راگر ن له هه موو رویه که وه ، بیگومان هه رکاتی دادپهروه ری بلاو بویه وه ، هه موو دانیشتوان به خووشی و ئاسایش نه ژین و دوور نه بن له کاره ساتی ناهه موار بویه خوا نه فهرموی :

﴿ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ﴾ هه ندیکه له خاوه ن نامه کان کۆمه لیکى دادپهروه ر و ریک و پیک ، وه ک عه بدولای کوری سه لام و هاوړیکانی که باوه شیان گرتۆته وه بو یاسای قورئان ، باوه ریان هیتاوه له پاش روون بونه وه ی راستی بۆیان ، میژوو باسی زۆر که سی کردوه که باوه ریان به ئاینی ئیسلام هیتاوه به بی گهر د له کۆن و له تازه دا و به رده و امیشن له سه ری .
﴿ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴾ وه زۆر که س هه ن له خاوه ن نامه کان شتی نه یکه ن خراپه و به رده و امن له سه ر خراپه کردن ، وه ک که عبی کوری نه شره ف و وینه کانی .

خوا ی مه زن فهرمان نه دا به پیغه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ ته ماشای نه ندازه ی که می دادپهروه ران و زۆری گونا به اران نه کا و نه ترسی و یاسای ئیسلامیان پی راگه به نی ، خوا به لینی پی نه دا بیانپاریژی نه فهرموی :

يٰٓأَيُّهَا الرّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ

مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ

مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

﴿يا أَيُّهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ ئەوی فروستادهی خوا تو رابگه‌ینه
همموو شتی هاتۆته خواره‌وه بۆلای تو له‌لایه‌ن په‌روه‌ده‌که‌ری خۆته‌وه به ئاده‌میزاد به‌هەر
جۆری بێ نرخ‌ی هیچ که‌سیکت لا گ‌رنگ نه‌بێ و چاره‌پروانی که‌س مه‌که‌و مه‌ترسه‌ توشی
نازار بی.

﴿وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ و نه‌گەر تو رانه‌گه‌ینه‌نی هممووی به‌و جۆره‌ی من
فه‌رمان پێداوی، دوا‌یی رات نه‌گه‌یانده‌وه به‌یامی په‌روه‌ده‌که‌ری خۆت هیچ شتیکی،
چونکه‌ په‌نه‌هان کردنی هه‌ندیکی له‌ناو ئەبا ئەوه‌که‌ی تری، به‌ وێنه‌ی نه‌کردنی روکیکی
نوێژ. ئەو رسته‌یه ئاگادار کردنه‌وه‌ی پیغمه‌ره‌و همموو زانایانه که هیچ شتی له‌ فه‌رمان و
یاسای خوا نه‌شارنه‌وه. به‌ تایه‌تی تو روکه‌ره‌ خواهن نامه‌کان و هیچ شتیکیان لی
مه‌شاره‌وه‌و به‌وانی رابگه‌ینه‌نه که له‌سه‌ر نایه‌تی نین گ‌رنگی بێ بدری و له‌سه‌ر مافی ره‌واو
راستی نین و بیروباوه‌ریان پوچه. دژی ئەو شتانه‌ن له‌ ته‌ورات و ئینجیلدا هاتنه‌ته
خواره‌وه، ئەو نامانه‌ی لاتانه ده‌ست کاری کراون، ئەگەر به‌ ته‌واوی ناوه‌روکی قورئانیان
بێ رانه‌گه‌ینه‌نی و هه‌ندیکی په‌نه‌هان بده‌ی هه‌موی له‌ناوداو، وه‌ك باسکرا.

﴿وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ وه‌خوا تو نه‌پاریژی له‌ همموو ئاده‌میزادو ناتوانن نازارو
کوشتن بێ بگه‌یه‌نن و بێ باوه‌ران به‌ ئاواتی خۆیان ناگهن، هه‌ول‌دانیان بۆ ئەو مه‌به‌سته
نیستاو له‌مه‌و پاش پوچ نه‌کریته‌وه.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ به‌راستی خوا راغویی تاقمی بێ باوه‌ران نا‌کا که
ده‌سته‌لات به‌سه‌ر تۆدا په‌یدا بکه‌ن. هه‌تا ئەو نایه‌ته نه‌هاتبووه خواره‌وه پیغمه‌ره‌ ﴿ﷺ﴾
پاسه‌وانی هه‌بووه، دوا‌ی هاتنه خواره‌وه‌ی ئەو نایه‌ته پاسه‌وانی هه‌لگیرا.

زانایان بۆ هۆی هاتنه خواره‌وه‌ی ئەو نایه‌ته بیریان جییاوازه، له‌ هه‌موویان چاکتر ئەمه‌یه
خوا‌ی مەزن به‌و نایه‌ته هه‌وال به‌ پیغمه‌ره‌ ئەدا که له‌ فیل و خراپه‌ کاری خواهن نامه‌کان
ئە‌ی پارێژی، فه‌رمانی بێ ئەدا گ‌ری نه‌داته هه‌ره‌شه‌ی که‌س. یاسای قورئان به‌ ته‌واوی را
بگه‌ینه‌نی.

کاتی خوی مدزن فهرمانی دا به راگه یاندنی یاسای قورئان، ئیتر گوی گران لایان خوشیی یا لایان گرانیی پیویسته بهی ترس رای بگه یه نی به خاوه ن نامه کان ناوه رۆکی قورئان بالایان خوش نهیی. ئهو فهرماندانهش له وه وه هاتوو هه مەر ﴿ ٦٦ ﴾ له سه ره تای هاتی نایینه وه راگه یاندنی یاسای به ته وای ئاشکرا نه نه کرد بو خاوه ن نامه کان. که واته پاش و پیشی ئهو نایه ته نه به به لگهی رۆن بو ئهو ی هوی هاتی خواره وی ئهو نایه ته شیوه یه کی گشتی وه رنه گری. نه که به تایه تی بۆیه که مه به ست، بۆیه خوا نه فهرموی:

قُلْ يٰٓاَهْلَ

الْكِتٰبِ لَسْتُمْ عَلٰی شَيْءٍ حَتّٰی تُقِيْمُوْا التَّوْرَةَ وَالْاِنْجِيْلَ
وَمَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَلِيْزِيْدَتْ كَثِيْرًا مِّنْهُمْ مَا اُنْزِلَ
اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ طُغْيٰنًا وَكُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِيْنَ ﴿ ٦٦ ﴾
اِنَّ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَادُوْا وَالصَّبِيْهُنَّ وَالنَّصْرٰى
مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صٰلِحًا فَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿ ٦٦ ﴾

﴿ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ﴾ تۆ بلی: ئهی خاوه ن نامه کان ئیوه له سه ره ههچ نایینی نین گرنگی بین بدری ههتا ناویری به ئاین چونکه پرچه ههتا فهرمانی تهورات بهریا نه که ن و رایان نه وه ستین و بروا به هه موویان نه بهرن و کاریان بین نه که ن، لهو فهرمانانه به باوه رهینان بهو په یامه موحه مه د بۆی هاتوه. ئهو رستانه له نایه تی (٦٤) ی ئهم سوره ته مانایان کراوه.

هۆی هاتنه خوارەووی ئەو ئایەتە ئەمەیه: کۆمەڵی لە خاوەن نامەکان هاتنه خزەمت
پێغمەر ووتیان: ئایا تۆ بڕوات بە تەوارات و ئینجیل هەیه، پێغمەر ﴿ ﷺ ﴾ فەرموی: بەڵێ
. ووتیان: کەواتە ئێمە بڕوامان بە جگەیی ئەوان نیە. فەرموی ئیوه: بڕواتان بەو نامانە نیە،
چونکە ئەو نامانە فەرمانیان داوە بە باوەڕهێنان بە قورئان و بە پێغمەر کە موحمەد.

﴿ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ وەهەتا ڕاوەستێن شتی هاتۆتە خوارەووە بۆلای ئیوه
لەلایەن پەرورەدەکەرتانەووە لە باوەڕهێنان بە هەموو نامەکان و هەموو پێغمەران و بە
ناوەڕۆکی قورئان.

﴿ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُفْيَانًا وَكُفْرًا ﴾ وەشتی هاتۆتە خوارەووە
بۆلای تۆ لەلایەن پەرورەدەکەری خۆت یاسی بوون و بێ باوەڕی زۆر ئەکا بۆ زۆر کەس
لەبێ باوەڕان.

﴿ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴾ دوایی تۆ خەفەت مەخۆ لەسەر تاقمێ بێ باوەڕان کە
باوەڕ بە تۆ نایەرن ئەوان زیان بەخۆیان ئەگەینن، موسلمانان بەسن بۆتۆ بەوان
دەتخۆشە.

﴿ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقُونَ وَالنَّصَارَى ﴾ بەراستی کەسانێکی ئەوتۆ
باوەڕیان هێنابوو بە زمان و بەدڵ لە ڕابوردوووەکانی هەموو خاوەن نامەکان و جیاوازیان
پیدا نەکردبوو لە نێوان هەموو پێغمەرەکاندا، کەسانێکی ئەوتۆن ئایینی جولەکییان
وەرگرتبوو، سابییهکان و گاوەرەکان وەك ئەوان باوەڕیان هێنابوو. سابییهکان کەسانێک
بوون لایەندابوو لە ئایینی جولەکەو گاوەرەکان، دەستیان داووە فریشتەو ئەستێرە پەرسن.
﴿ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ ئەوانە
پێشوو کەسێک بوون بڕوایان هێنابوو بە خوا و بە ڕۆژی دوایی و، کردەووی چاکیان
کردبوو، دوایی هیچ ترسێ لەسەر ئەوان نیە لە پاشە ڕۆژدا، ئەوان خەفەتبار نین لەسەر
کەم کردنەووی پاداشتەکانیان و هیچ چاکەیهکیان لە کێس ناچی و بەبێ کەم و کوری
پاداشتی خۆیان وەرئەگرن.

نهو نایه ته پیشوو و امان فیژ نه کاو بۆمانی رۆن نه کاته وه ده رگای په شیمان بو ونه وه
کراوه به له هه موو کاتاو بۆ هه موو کس، هه رکاتی هه رکه سی باوه ری هیئاو کار چا که ی
کرد خوا پاداشتی نه داته وه و رزگاری نه کا له سزای ناگری دۆزه خ. خوای مه زن په شیمان
بو نه وه له هه موو بی باوه ری وه نه گری که باوه ری بهیئ و کاری چاک بکا به تاییه تی
سابییه کان که له هه موو نایی ده رچوون.

لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي
إِسْرَءِيلَ وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ رُسُلًا كَلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا
لَا تَهْوَى أَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾
وَحَسِبُوا أَنَّ تَكُونَ فِتْنَةً فَعَمُوا وَصَمُوا وَتَابَ اللَّهُ
عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَمُوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِمَا
يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾

﴿ لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴾ به راستی ئیمه وهرمان گرتوو په یمانی به نو ئیسرایلی
له ته ورا تا که کار بکه ن به شتی له ته وراتایه له په رستی خوا به ته نها و واز بهیئن له و
شتانه ی قه دهغه کراوه له وان.

﴿ وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ رُسُلًا ﴾ وه ئیمه ره وان هه مان کرد بۆلایان چه ندین فروستاده بۆ
نامۆزگاری کردنیان رپه گه ی راستیان پیشان بدهن و راغوویان بکه ن، کاروباری نایینیان بۆ
رۆن بکه نه وه.

﴿كَلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُهُمْ فَرِثًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَعْتَلُونَ﴾ به‌لام هم‌موو
 کاتی بهاتایه بولای نه‌وان فروستاده‌یه به‌شتیکه‌موه ده‌رونیان بی خوش نه‌بویاه و نه‌گرنجایه
 له‌گه‌ل ناواتی پوچیان له‌خویان بایی نه‌بوون و رویان وه‌رنه‌گی‌راو یاخی نه‌بوون و له‌سنور
 ده‌رنه‌چوون و پارچه‌پارچه نه‌بوون، تاقمی له‌پیغهمهره‌کانیان به‌درؤ نه‌خسته‌وه، وینه‌ی
 عیساو موحه‌مه‌د، پشتیان تی نه‌کردن و بی فدرمانیان نه‌کردن و، تاقمی تریان نه‌کوشتن
 وه‌ك، زه‌که‌ریا و یه‌حیا، زورجاران هه‌ولتی کوشتنی عیسا و موحه‌مه‌دیان نه‌دا.

﴿وَحَسِبُوا أَلَّا تَكُونَ فِئْتَةً﴾ وه‌به‌نو نیسرائیل‌له‌کان گومانیان برد که توشیان نابیی
 له‌لایه‌ن خوا، به‌لاو سزا به‌هوی کوشتن و به‌درؤ خسته‌وه‌ی نه‌و پیغهمهرانه. وایان دانابوو
 گه‌لی هه‌ل‌ب‌زاردی خوان و هه‌رگیز ژیر ناکه‌ون، له‌وه‌وبه‌ر به‌و ناواته‌وه‌و نه‌زیان. به‌لام
 نیستا پشت نه‌به‌ستن به‌رژیمه‌به‌ده‌سته‌ل‌ته‌کانه‌وه، خراپه‌و دووبه‌ره‌کی بلاو نه‌که‌نه‌وه.
 نه‌وه‌بوو خوا تۆله‌ی کوشتن و به‌در خسته‌وه‌ی پیغهمهره‌کانی لی کردونه‌وه، توشی ناواریه
 و تالان بوون و نیشتمانه‌کیان کاول کراو زوربه‌دیان دیلکران و کوژران به‌ده‌ستی
 بابلویه‌کان و به‌خته‌نه‌سره‌وه.

﴿فَعَمُوا وَصَمُوا﴾ دوا‌ی نه‌و به‌لایه‌ توشیان بوو خویانیان کویرکرد له‌بینینی ریگی
 راست و خویانیان که‌ر کرد له‌ناستی بیستنی فهرموده‌ی موساو گویره‌کیان په‌رست.
 ﴿ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ﴾ له‌پاشا په‌شیمان بوونه‌وه‌و خوا په‌شیمان بوونه‌وه‌ی لی وه‌رگرتن و
 ر‌زگاریان بوو له‌چه‌وسانه‌وه‌ی به‌خته‌نه‌سرو بابلویه‌کان.

﴿ثُمَّ عَمُوا وَصَمُوا كَثِيرٌ مِّنْهُمْ وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِمَا يَغْمَلُونَ﴾ له‌پاشا جاری تر خویانیان
 کویر کرده‌وه‌و خویانیان که‌ر کرده‌وه‌و زور کس له‌به‌نو نیسرائیلی، ده‌ستیان کرده‌وه‌به
 خراپه‌کردن و لایاندا له‌سنوری خواو زه‌که‌ریا و یه‌حیاان کوشتن و هه‌ولتی کوشتنی
 عیسیان داو به‌درؤیان خسته‌وه، کاری نار‌ه‌وایان دایه‌پال‌خوی و دایکی، خوا به‌و بۆنه‌وه
 فارسه‌کان و رۆمه‌کانی به‌سه‌ریانا زال کردو، خوا ناگاداره‌و نه‌بینی و نه‌زانی به‌شتی نه‌وان

بیکن له پژاندنی خوینی ناره‌او روکش کردنی راستیه‌کان به ره‌نگی پروپوچ و ناره‌او دروست کردنی پیلان و گیره شیونی و به‌جی هینانی نه‌خشه‌ی خرابی ستمکاران و خوین مزان.

نهو کاره خرابانه خوا له جوله‌که کانیوه نه‌گیریتنه‌وه پر به پیستی خوئی نه‌دری به‌سه‌ر نهو سرۆکه بوسلمانانه‌دا که له ناسمانی نهو که‌سانه‌دا نه‌سورپنه‌وه دزی نایینی پاکی نیسلا من و پشتیوانی جوله‌که کان نه‌که‌ن و یارمه‌تیا نهدن بۆ دزی موسلمانان که داوای مافی خوین و چه‌سپاندنی یاسای نیسلام نه‌که‌ن. نه‌گهر داوای مافی چاره‌نوسی خوین بکه‌ن به گازی کیمیای و ناگرو گوله‌و به‌ند کردن وه‌لامیان نه‌ده‌نه‌وه، کاره‌ساتی هه‌لبچه که‌مترین نمونه‌ی تاوانه.

دوای نه‌وه‌ی خوای مه‌زن باسی ره‌وشتی جوله‌که کانی بۆ کردین، باسی ره‌وشتی خرابی گاواره‌کانیشمان بۆ نه‌کا به‌را‌ده‌یه‌ پیزی عیساو دایکی نه‌به‌نه‌ پیزی خواو پله‌ی خوا یان نه‌ده‌نی. جوله‌که کانش به‌جۆری له‌ نرخیان که‌م نه‌که‌نه‌وه که‌بێ شهرمانه عیسا به‌زۆل و دایکی به‌ داوین پیس نه‌زمیرن. به‌لام نیسلام مافی ره‌وای شایسته‌ی خوینیان نه‌ده‌نی، نیسلام بیروپرای هه‌ردوو لایان پوچ نه‌کاته‌وه، بۆ رۆن کردنه‌وه‌ی نهو باسه‌ خوا نه‌فه‌رموی.

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ

الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنِي إِسْرَءِيلَ أَعْبُدُوا

اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مِنْ يُشْرِكُ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ

الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثُ ثَلَاثَةٍ وَمِمَّا

إِلَهِ إِلَّا إِلَهُ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ

ته‌فسیری زمانکۆیی

الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابُ أَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ
إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونََهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٧﴾
مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ
الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ
انْظُرْ كَيْفَ بُيِّنَ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ أَنَّ
يُؤْفَكُونَ ﴿٧٨﴾

﴿ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ﴾ بهراستی بی باوهان که سانیکی
نهوتون ووتویانه بهراستی خوا هدر مهسیحی کوری مریمه. نهوش بیروباوهری یه عقوبهیه کان
و مملکانیه کانه، چونکه نهوان نهلین: مریم خوی لی پیدایا بووه، خوا هاتوته نیو لهشی
عیساو گمرا به خواو بوون بهیهک خوا، خوی مهزن بهدرویان نه خاتوهو نه فمرموی:
﴿ وَقَالَ عِيسَى يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ﴾ وه عیسا ووتی: نهی بهنو
نیسرائیلی نیوه خوا بهمرستن پهروهده کهری منهو پهروهده نیوهیه. به توندی و به سهختی
ترساندن ووتی:

﴿ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴾
بهراستی هدر کهسی هاوبه شداینی بوخوا، به جوژی گومانی وایی جگهی خوا شایانی پهمرسته،
له گهل نهوه شیدا ناشکرایه هیچ کهسی توانای کاری وای نیه شایانی پهمرستنی، دواپی به
راستی خوا قهدهغهی کردوه لهسهو نهو کهسه بههشت که ناماده کراوه بو نهو کهسانه خوا
به تاک و نهنها دانهی و، جیگهی گمرا نهوهو چاره نوی نهو کهسه ناگری دوزه خهو، نیه بو
سته مکاران له خوریان به پهمرستی جگهی خوا هیچ یاریده ری فریارسایانی بو رزگار کردنیان
له سزای ناگری دوزه له روژی دواپیدا.

خوی مهزن بیروبووونی نهو کهسانه ی پوچ کردهوه که نهیان ووت: هدر عیسا خواپه،
لهمهوپاش بیروباوهری نهو کهسانهش پوچ نه کاتهوه نهلین: عیسا یه کیکه لهسی خواو
نه فمرموی:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ﴾ به‌راستی بی باوه‌ران که‌سانیکی نه‌وتون ووتیانه: به‌راستی خوا سیه‌می سی خواجه. نه‌ویش بیروباوه‌ری مرقوسییه‌کان و نه‌ستوریه‌کانی گاوره‌کانه که نه‌لین: سی خوا هدن (۱) باوک (۲) کور (۳) گیانی به‌ریز. له دوایدا باوک چوه نیو کوره‌وهو بوون به‌یه‌ک، هدریه‌که لهو سیانه نه‌وه که‌ی تره به‌بی جیاوازی، به چونه ناوی باوک بوئیو کور گیانی پاک به‌یدا بووه. مبه‌ستیان له باوک: ماک و کاکله‌یه. له کور ووشه‌یه. له گیان مان و زینده‌گه، هدرستیانیان خوان و بوون به‌یه‌ک خوا.

﴿وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾ وه‌نه هیچ خواجه شایانی به‌رستی سی مه‌گر خواجه‌کی تنها، خاوه‌نی کور نه و عیسا خوا نه و سیه‌می سی خوا نه، هدر تنها یه‌ک خودا هدییه.

﴿وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وه‌نه‌گر گاوره‌کان کوتانی نه‌هین به‌شتی نه‌لین، که عیسا خواجه، یا سیه‌می سی خواجه، به‌راستی نه‌گا به‌که‌سانیکی نه‌وتو باوه‌ریان نه‌هتاوه لهو گاواره‌نه سزایه‌کی خاوه‌ن نازار. پرسیار / ووشه‌ی (منهم) واله‌گه‌یدی گاوره‌گان دوو به‌شتن: بی باوه‌ر و باوه‌ردار، که‌چی به‌گویره‌ی ده‌قی مانای نایه‌قه‌گانی پیشوو هدرویان بی باوه‌رون؟

وه‌لام / نه‌وه‌ی راستی بی گاوره‌گان بو‌ماوه‌یه خویان به‌یه‌ک دانه‌نا و له‌و ماوه‌دا عیسیان به پیغمبر له‌مارد نه‌ک به‌خرا، له‌پاشا بوون به‌دوو پارچه یه‌گیگیان هدر لایان وابر خوا یه‌که و عیسا پیغمبره. پارچه‌کی قریان بریاری زوری خویاندا، به‌دریژی گات هلمویان بوون به‌بی باوه‌ر: بریاری خواجه‌ی عیسیان دا. گه‌واته نه‌به‌ست له‌باوه‌رداران نه‌وانه‌ی پیشوو گه‌له‌سهر تاک و تنهایی خوا مابونه‌وه.

﴿ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ نایا داوایی بۆ په‌شیمان نابنه‌وه
 بۆلای خوا . واز له‌دانانی عیسا به‌خوا بهێتن و بریار بدهن خوا یه‌که و ، داوای
 لی‌خۆشبون له‌خوا بکه‌ن به‌هۆی باوه‌ڕهێنان به‌یه‌کێتی خوا و وازهێنان له‌باوه‌ڕه‌خوایه‌تی
 عیسا ، یانی پێویسته‌ په‌شیمان ببنه‌وه و داوای لی‌خۆش بوون له‌خوا بکه‌ن و ، خوا لی
 بردنی بۆ ئه‌و که‌سانه‌ زۆره‌ میهره‌بانه‌ بۆ ئه‌و که‌سانه‌ په‌شیمان نه‌بنه‌وه ، میهره‌بانه‌ بۆ ئه‌و
 که‌سانه‌ داوای لی‌خۆش بوون له‌خوا نه‌که‌ن .

﴿ مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ ﴾ نيه مەسیحی کورپی مەریەم کە ئیوہ بەخوای دائەنن مەگەر ڕەوانە کراویکی لای خواہی ، بەراستی رابوردوہ لەپیش ئەوہوہ چەندین نیردراوی خوا ، وەک ئیبراہیم و نوح و موسا و جگەئەوانیش . کاری بەھەمو کەس نەکراو لەسەر دەستیان پەیدا بوہ ، وک لەسەر دەستی عیسا پەیدا بوہ . کەواتە دانانی عیسا بەخوای بی بەلگەہی و ، دایکی عیسا زۆر راست گۆیہ ، ھەر شتێ خوا نەئەفرموییتی بەراستی داناوہ و داوین پاکہ ، عیسا و مەریەم ھەردووکیان خواردەمەنی ئەخۆن و بی خواردن ناژین ، وەک ھەموو گیاندارانی تر ، خوا پێویستی بەخواردن و ھێچ تر نیہ بۆیہ خوا نەئەفرموی :

﴿ انظر كيف بُيِّنَ لَهُمُ الْآيَاتُ ثُمَّ انظر آلى يُؤفكون ﴾ تو تماشایا بکه ئیمه چۆن رۆن نه کهینهوه بۆ ئهوان چه ندين به لگه له سه ریه کیتی خوا ، ئه وان نه گهر خوا بن چۆن خواردن نه خون ؟ له پاشا تو تماشایا بکه چۆن ئه وان واز نه هین له راستی و راستی به درۆ نه خه نه وه و جگهی خوا جیا ناکه نه وه و عیسا به خوا دائه نین .

خوای مهزن بهلگه‌ی زۆر رووونتر باس ئە‌ه‌ک‌ا بۆ سەر‌شۆ‌ر‌کرد‌نیان ، ئاش‌ک‌رای ئە‌ه‌ک‌ا بۆیان ک‌ه ئێ‌وه خۆتان ئە‌ه‌لێن : عیسا منالێ بووه له‌م‌ندا‌لدانی م‌ه‌ریه‌م‌ه‌ی دای‌کیدا ، ئە‌وه ک‌اته ه‌یچ ش‌تێکی ن‌ه‌زان‌یوه و بێ توانا بووه ، بۆیه خوا ئە‌ف‌ه‌رموی :

قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا
 يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾
 قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ
 وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا
 كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ لِعَنِ الَّذِينَ
 كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى
 ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾
 كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ
 مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ
 يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ
 أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿٨٠﴾
 وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ
 مَا اتَّخَذُوا هُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

﴿ ٨١ ﴾

﴿قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ﴿تَوَّ

بَلَّتْ نَایَا بَوَّ نِیَوَه نِه پهرستن له جگهی خوا شتی خواهنی زیان گه یاندن نیه بَوَّ نِیَوَه خواهنی

سود گه یاندن نیه، شتی بهو جَوَّره بَی نابی پهرستنی بَوَّ بکری. کهچی ئینجیله کانی خَوَّتَن

نَمَلِّین: نَمو عیسایه که نِیَوَه نه یکن به خوا له لایه دَن دوزمنه کانیسه وه کورژاوه و بَی رِیز

کراوه و هَلَواسراوه و نراوته گزیره وه سود به خَوَّی نه گه یهنی چاکتر توانای نَمو هی نیه

زیان و سود به نِیَوَه بگه یهنی، ههر که سَی بهو جَوَّره بَی مَرَوَّقَی ژیر بَی به خَوَّای دانانی و

نای پهرستنی و، خوا ههر نَمو هی هَمو و گفتر گزَو بَی باوه ری نِیَوَه بیسی، نَمزانی به

شاراوهی دهر و نَتان. پاداشتی چاکو خراپه تان نَم داته وه.

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ﴾ ﴿تَوَّ بَلَّتْ: نَمی خواهن نامه کان نِیَوَه

لهو سنوره دهرمه چن خوا دیتاری کردوه بَوَّتَن له ناینی خَوَّتَن به دهر چونیکی ناراست و

نارِه و او پوچ. نه له نرخی پتغمه مهران کم بکه نه وه، نه به نارِه و ا رِیزان به رزبکه نه وه. له

سنور دهر چونی جوله که کان نَمو هی نَمَلِّین: عیسا زَوَلَه و عوزه ر کوری خوایه. گاواره کان

نَمَلِّین: عیسا خوایه نَمو نایه ته ههر چنده روی بَی کراوه بَوَلای خواهن نامه کان به لَام له

ناوه رَوکا هَمو و خواهن نامه کانی تر نه گِیرِ پتَه وه. نیسلام له بنچینه دا زیان و سودی

هَمو و ان داوه ته دهست خَوَّای مَزَن، هَمو و که سَی به بَی جیاوازی بهندهی خوایه و بَی

توانایه له به ردهم خوادا، ناده میزاد له به رانهر خوادا پیویستی به نوینه ری نیه، خَوَّی بَوَّ خَوَّی

له خوا بهار پتَه وه.

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ﴾ ﴿

وه نِیَوَهی خواهن نامه دَوَّای هَمو و هَمو و س و ناره زوی تا قمتی مه که ون به راستی لایاندا بوو

له رِیگهی راست له ممو بهر له سه رَوکه کان و رِیگهی راستیان لَی و ون بوو بهر له هاتنی

پتغمه مەر ﴿﴿﴾ زَوَّر که سیان لادابوو له رِیگهی راست و خواپهرستی، خوشیان لایاندا بوو

له نیاز کردنی رِیگهی راستی مام ناوه ندی نیسلام و ناوه راستی رِیگهی ناینیان نه گرتبوو،

هه‌ندیکیان پله‌ی خواجه‌تیاں ئه‌دا به عیسا، هه‌ندی تریان ئه‌یاندایه پال عیسا کاری ناشایسته.

ئه‌وانه‌ی رابواردن له‌و ئایه‌ته‌دا کاری خاوه‌ن نامه‌کانه. به‌لام ئیسلام له‌یه‌که‌م جاری هاتنی پیغمه‌ره‌وه ریگه‌ی مام ناوه‌ندیان گرتوه له‌سنوری دیاری کراو لایان نه‌داوه، پیغمه‌ریان نه‌برده پله‌ی خواجه‌ی، ئه‌وه‌ری ریزیان گرتوه له‌هه‌موو رویه‌وکه‌وه. بۆ ئه‌وه‌نه: پیغمه‌ر خوا فه‌رمانی پێداوه بۆ: به‌موسلمانان من مرۆفیکم هه‌روه‌ک ئێوه، به‌و جو‌ره پێم سپێردراوه له‌لایه‌ن خواوه، خواجه‌ی ئێوه من هه‌ریه‌که.

جاری پیاوی جو‌وه خزمه‌ت پیغمه‌ر ﴿ﷺ﴾ له‌ترسی گه‌وره‌ی پله‌ی پیغمه‌ر له‌شی هاته له‌رزین. پیغمه‌ر فه‌رموی: ئارام و له‌سه‌رخۆبه‌و مه‌ترسه، من کوری ژنیکم شوربای گوشتی نه‌خوارد. ئایینی ئیسلام به‌و جو‌ره فه‌رمانی داوه به‌موسلمانان که له‌ریزگرته‌ی پیغمه‌ردا له‌سنور ده‌رنه‌چن، پێویسته هه‌مو پله‌یه‌ به‌ده‌ن به‌پیغمه‌ر جگه‌ی پله‌ی خواجه‌ی.

﴿لَمِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ﴾ بێ به‌شکراوان له‌به‌زه‌ی و میهره‌بانی که‌سانیکی ئه‌وتۆ باوه‌ریان نه‌هێناو له‌به‌نو ئیسرایلی له‌سه‌ر زمانی داوود له‌نامه‌ی خۆیا که‌زه‌بوره نه‌فره‌تی کردوه له‌دانیشتوانی (ئیه‌له): قه‌ده‌غه‌ی کرد له‌وان یه‌هۆی سروشتی خواوه بۆی که‌پراوه ماسی نه‌که‌ن له‌رۆژی شه‌مه‌دا، کاتی له‌فه‌رمانی خوا ده‌رچون پاراپه‌وه له‌خوا تۆله‌یان لی‌بستنی، خوا کردنی به‌مه‌یون بێ به‌شکراوان له‌به‌زه‌ی و میهره‌بانی خۆی و، له‌سه‌ر زمانی عیسا له‌ئینجیلدا به‌هۆی لادانیان له‌فه‌رمانی خوا، ئه‌وه بۆ پێنج هه‌زار که‌سیان داوایان کرد له‌عیسا له‌ئاسمانه‌وه سفره‌یکی پر له‌خواره‌مه‌نیان بۆ نێته‌ خواره‌وه، دوا‌ی ئه‌وان بێخۆن باوه‌رپه‌شتن. کاتی هاته خواره‌وه خواره‌دیان په‌شیمان بو‌نه‌وه، عیسا فه‌رموی: ئه‌ی خواجه‌ی بێ به‌شیان له‌به‌زه‌ی خۆت بکه هه‌وه‌ک ماسی راوکه‌ره‌کانی رۆژی شه‌مه‌ت بێ به‌ش کرد له‌به‌زه‌ی میهره‌بانی خۆت ئه‌و ئایه‌ته هه‌رچه‌نده به‌رووالت ده‌رباره‌ی به‌نو ئیسرایلیه‌کان هاته‌ته‌ خواره‌وه

بەلام ھەموو ئەو كەسانە ئەگرتەو ھاوەر بە ھەرمودەكانى خوا نەيەرن و لە سنور دەر نەچن.

لەو ئايەتەدا خوا بۆمانى دەر خستو ھە دروستە نەفرىن لەبى ھاوەر ان بكرى با لە بر پرەى پىغەمەر انبن، بۆمانىشى رۆن ئەكاتەو ھاو و باپر نابنە ھۆى قەدەغە كەردنى نەفرىن لەوان.

﴿ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴾ ئەو نەفرىنە سەختە بە ھۆى ئەو ھەو ھەو بى ھەرمانى خوايان كەردبوو، ئەوان دەست درىژيان كەردبوو ھە پىغەمەر ان و لەو سنورە دەر چوبون.

﴿ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴾ لەو بى ھاوەر انە واز نايەنن لە ھىچ خراپەيە كەردوانە و بۆيان لوابى، لەبەر ئەو ھەى كە بى ھەرمانى بوبو بە رەوشتيان ھىچ كەسكىيان بەرگرى لە خراپەى ئەو ھەى تریان نەئە كەرد و نامۆزگارى يەكترىيان نەئە كەردو سەر شۆرى ھىچ ھەر شەيەكى خوا نەئە بون. سۆتەد بە خوا خراپ شتێكە ئەوان ئەيەكەن لە كەردنى بى ھەرمانى خوا و لائەدەن لە سنورى خواداو دەست درىژ ئەكەنە سەر پىغەمەر ان ئەو ئايەتە پىرۆزە و امان پىشان ئەدا ئەو خراپە كەردنەيان و نەبى كارى يەككىيانى بە تەنھا. بەلكو رەوشتى زۆر كەسيان بوو، بەرادەيە بوبو بە پىشەى ئاسايى جولەكەكان لەم سەردەمەى ئىمەيشدا شاگرەكانيان لە ھەموو رۆى زەویدا بە تايەتتى شاگرەكانيان لەنيو وولاتى مۆسلماناندا كە دەقاودەقى كەردەو ھەيان رەوشتى ئەو جولەكانەيە، كەردنى ھەموو خراپەيە لايان پەسەندە، بگرە خویشيانى پتو ھەلئە كىشن، بۆ رۆن كەردنەو ھەى ئەو مەدەستە زانايان مۆسلىم و بوخارى ئەگىر نەو لە پىغەمەر ھەو ﴿ ﷺ ﴾ ھەرموى:

ئىو پەپرەوى كەسانىك ئەكەن لە پىشتانەو ھەو بون، دووايان ئەكەون و پتەى دوواكەوتنى تىرەك بە دوواى يەكا، بە جوړى ئەگەر ئەوان بچنە نيو كونى سوسەمار ھەو

نیوهیش نه چنه نیو نهو کونهوه، ووتیان: نهی فروستادهی خوا جوله کهو گاواره کان،
فهرموی:

نهی کین؟ ههروه ها نه گهر یه کئی لهوان له ناوه راستی ریگه دا بجیته لای ژنی خوی،
نیوهیش نه یکه. ههروه ها نهو نایه ته بیلگه یه له سهر نهوهی قه ده غه یه هاوړتی و دانیشتن
له گه ل تاوانباران، فهرمانیشی داوه وازیان لی بهیتری و کوچ نه کری بۆلایان.

﴿تری کثیراً مِنْهُمْ یَتَوَلَوْنَ الذِّینَ کَفَرُوا﴾ تو نه یینی زور کس لهو جوله کانه نهو په ری
کینهو دل پیسان هه یه له گه ل موسلمانان، له بهر نهوانه یه شه: دۆستایتی نه کن له گه ل
که سانیکئی نهو تر باوه ریان نه هیئاوه له بت په رستان و هانیان نه دهن له دزی موسلمانان.

نهو نایه ته له وه وه هاتوو که زور بهی جوله که کان پشتی یت په رسته کانیا نه گرت
له دزی پیغمه مر ﴿ﷺ﴾، هانی بت په رستانیا نه دا بۆ نهو مه به سته، بگره زورتر لهوان
دوژمنایتی پیغمه مریان نه کرد، له گه ل نهو هیشدا پیغمه مر باوه ری به خواو به پیغمه مرایتی
موسا هه بووه و به راستی تهورات. نهو که سانه نهوان دۆستایه تیان نه کردن بت په رستبوون و
باوه ریان نه به موسا نه به هیچ ناینی نه بوو له گه ل نامه کانیا، چاکر بۆ جوله که کان
نهو بهو یاریده ی پیغمه مریان بدایه له دزی بت په رستان.

به لام جوله که کان هه له کۆنه وه باوه ریان به کۆکردنه وه ی پاره و دارایی هه بووه
بازرگانیا به ناینی خوړیان دانه نا، نهک خوا په رستی، هه میسه دزی مروقاتی و ناشتی بوون.
بۆزانین: جوله که کان ده ستیان گرتبوو له مه دینه دا به سهر قازانج و بازرگانی ناوخوی
مه دینه. بت په رستانیش ده ستیان گرتبوو به سهر قازانج و بازرگانی دهر وه دا. پیغمه مر
هه ولی داو کاری کرد بۆ رزگار کردنی دانیشنوان و سه ربه خوی بازرگانی و له ده سستی
هه ردو و لایانی دهر بهیتی بۆ سودی دانیشنوان، نهو کاره ی پیغمه مر ﴿ﷺ﴾ دزی سوودی
هه ردو و لایان بوو، بۆیه قه ولیان کرد به یهک له دزی پیغمه مرو باوه رداران، ههروه ها له م
سه رده مه ی نیمه شدا سودی زاویتی به سزاوه به سودی وولاتانی داگیر که رو خوین مژانه وه

بۆیە یارمەتی یە کەتری ئە دەن لە دژی گەلانی ھەزار بە تاییەتی گەلانی موسلمان، کار بە دەستانی بەنا و موسلمان بە نەینی و بە ناشکرا یارمەتیاں ئە دەن لە دژی گەلانی خۆیان، چونکە مانەوی خۆیان لە ھەزاری و رۆتانەوی گەلانی خۆیانیاں نەبین.

﴿لَيْسَ مَا قَدَمْتَ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ﴾ سۆیند بەخوا خراپە شتیکە خۆیان پیشیان خستووە بۆخۆیان کە بەو شتە خراپەووە بگەرێنەووە بۆلای رۆژی دواڵی کە خوا خەشمی خۆی رزاندەووە بەسەریانا بەھۆی ئەو دۆستاییەتیەووە لە گەڵ بت پەرستان کردوایانە لە دژی پیغمەر و موسلمانان و لەنیو سزادان ئەوان بە بەردەوامی.

﴿وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ﴾ وەئە گەر ئەو جولەکانە باوەر بەیتن بەخوا بە پیغمەر و بە موسا و بەشتی نیردراووەتە خواوەر و بۆلای کە تەوراتە یا باوەر بەیتن بەخوا بە پیغمەر و بەشتی نیراوەتە خواوەر و بۆلای کە قورئانە، ئەوان ئەو بت پەرستانەیان نەئە کرد بە دۆستی خۆیان لە دژی پیغمەر ﴿ﷺ﴾، چونکە دۆستایی ئەوان قەدەغەییە بە گۆرەیی یاسای نامەکانیان.

﴿وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ و بەلام زۆر کەس لە خواوەن نامەکان دەرچوون لە بازەنی باوەرھێنان، مەبەستیان بە باوەر بە خوا بە ئایین نیە، جگە لە سود و قازانج و بازرگانی باوەریان بە هیچ شتێ نیە. ئەوێ رێک و پێکی لە گەڵ پیشەوێ ئەو ئایەتە و دیارە ئەو پیغمەرە موسایی و مەبەست لەو شتێ ھاتووەتە خواوەر و تەوراتیی و مەبەست لەو کەسانە داوای باوەرھێنانیان لێ ئەکری جولەکەکان.

بە یاریدەیی خوا کۆتایی بە نویسی جزمە شەشەم ھات لە رێکەوتی ۵ - ۳ - ۱۹۹۹ زایینی

بەرانبەر بە ۱۷ دەی زیلقەعی دە سالی ۱۴۱۹ - کۆچی.

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان

درودی پی پایان له سهر گیانی پیغمه مری مه زن و له سهر یارو یاوه رانی پی.

کاتی نازاری قوره یشیه کان پهری سهند، پیغمه مری ﴿ ښځه ﴾ فهرموی به موسلمانان:

چاک وایه ئیوه بلاوبنه وه به وولاتانو له مه که ده رچن. نه وانیښ داوایان کرد بو چ
جیکه یه که بچن؟ پیغمه مریه مری ﴿ ښځه ﴾ ناموزگاری کردن و فهرموی: برؤن بو ههریمی
حبه شه، پاشاکه یان دادپهروه وه سته میښ لایاناکری هیچ جوړی هتا خوا ده وریکمان بو
نه کاته وه. کومه لی له باوه رداران چوون بو حبه شه هندیکیان به تنها و هندی تریان به
خیزانه وه. بو پاراستی ثابته کیان پشتیان به خوا به ست، ژماره یان گه یشته یازده پیو چوار
ژن، زور به خوشی له پالی نه جاشیدا ژیان. دانیشتوانی مه که نهو کچه یان زور لاگران و
دژواربو، زور ترسان ثابینی نیسلام له حبه شه بلاوبنه وه، بو بهرگری کردن لهو
مه به سته دا دانیشتوانی مه که عمری کوری عاص بهر له موسلمانوونی عه بدولای کوری
ره بیعه یان نارد بولای نه جاشی و دیاری زور به نرخیان له کالو قوماشی مه که یان بو، برد
هروه ها دیاریشیان نارد بو هه موو یه کی له زاناکانی حبه شه، هه ول بدن بهر له
موسلمانان بکه ونه گفتوگو له گه ل نه جاشیدا هتا موسلمانان بداته ده ستیان، چونه لای
نه جاشی و ووتیان تاقمی له نیمه هاتوته لای توو بونه ته هو ی ناکوکی و خوین ریژی له
نیواغاندا، بویه داوات لی ده که ین بیانده نه ده ستان. نه جاشی ووتی من کاری بهو جوړه
ناکه م هتا گفتوگو یان نه بینم و نه زانتم چ شتی نه لین؟ له دوایدا موسلمانانی له گه ل
نه واند کورده وه لای خو ی، جه عفری کوری نه بو تالی ناموزای پیغمه مری ﴿ ښځه ﴾
که وته گفتوگو له گه ل نه جاشی دا، بو دانیشتوانی روون کرده وه نهو شته ناله بارانه ی بهر
له نیسلام له سهری بوون، وه که گومرایی و داوین پیسی و زینده به چال کردنی ژنان کاری
زوری ناپه سهند بوشی روون کرده وه که نیستا له م کاته دا موسلمان بووین رهوشی بهرزو
به ریژ بووه به په شه مان به هو ی فروستاده یه کی بهرزه وه نه جاشی و فهرموی چ شتی لایه

لەوێ هاتووئە خوارەو بۆلای موحمەد ﴿ﷺ﴾ بۆمانی بخوێنەرەو جەغفەری تەیار
سورەتی (مەریەمی) بەسەردا خوێندەرەو، دواى نەجاشی و زاناکانی گاوەکان دەستیان کرد
بە گریان هەتا ریشیان تەپوو بەهۆی کاریگەری قورئانی پیرۆزەرەو، بۆیە نەجاشی فەرەمۆی:
سویندم بەخواو ئەو شتەى هاتوئە خوارەو بۆ لای عیسا، ئەوێە هاتوئە خوارەو بۆلای
موحمەد لە گەڵ ئەوێ عیسادا لەیەك سەرچاوەو هاتوئەتە خوارەو، بەعەمری كۆری
عاصی ووت: لێرە دەرچن خۆت و هاوڕێكانت، من ئەم موسلمانانە نادەمە دەستان،
دیاریەكانی خوێشتان ببەنەرەو، من پێوێستم پێی نیه.

بەرۆنی خواى مەزن ئەو باسەمان بۆ ئەكا، دواى ئەوێ باسی دوژمنایى و دڵ پێسى
جولەكەكانی بۆ كردین، ئێستاش ئەو دوژمنایى و دڵ رەقى ئەوانمان بۆ دووپات ئەكاتەرەو
لەگەڵ باسی دۆستایەتى هەندئ لە گاوەكانی ئەو كاتە بۆ موسلمانان، بەراوردی یەكیان
ئەكاو ئەفەرەمۆی:

لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدُوًّا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا إِلَيَّ هُودَ
وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِلَّذِينَ
ءَامَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِيْ ذَٰلِكَ بِأَن مِّنْهُمْ
قَسِيْرٌ وَرُهْبَانَا أَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾
وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنُهُمْ تَفِيْضُ مِنَ
الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا ءَاكُفْنَا بِمَا
أَلْمَزْنَاكَ مِنَ الْبَشَرِ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ

وَنَطْمَعُ أَنْ يَدْخُلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَأَثْبَهُمْ
 اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
 وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾

﴿ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ ﴾ بهراستی تو دهست نه که وی
 سه خترین ناده میزاد له باره ی دوژمنایه تیه وه بو که سانی باوه پریان هیناوه جوله که کان،
 چونکه چونه ته خواره وه له پیره وی کردنی ههوا وهه وهسی خویانا، بی شهرمانه پیغمه مران
 به درو نه خه نه وه.

﴿ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا ﴾ وه که سانیکی نه وتوژن هاوبه شی بوخوا دائه نین، وه که بت
 په رستان، چونکه زور به سه ختی یاریده ی ستم کاران نه دهن، ئاره زوی زوریان بۆلای
 لاسایی کردنه وه ی پیشووه کانیا نهر و له بی باوه پریداو چونه ته خواره وه له دل ره قیدا.
 زور کس هه ن نهو ئایه ته نه که ن به به لگه له سه ر نه وه ی ئایینی گاواره کان نزیکه ره له
 ئایینی ئیسلامه وه هه تا ئایینی جوله که کان. نه بی بزاین نهو که سانه له هه له دان، چونکه
 نه گهر مه به ست له ئایینی گاواره کان بهر له ده ست کاری بی زور راسته، ئایینی نه گوراو
 لای خواو پیغمه مران به کهو سه رچاوه یان به که له لایه ن بیرو باوه ره وه وه یه که بنچینه یان هه یه،
 نه گهر مه به ست له ئایینه کانیا ن دوا ی ده ست کاری کردنیانین، هه ردوو ئاینه کان وه که یه که
 وان له پوچیداو له ناراستیدا، هه ردوو انیا ن دژی ئایینی راستی ئیسلامن.

نه وه ی راستی بی دوژمنایه تی جوله که کان و بت په رستان بو یون به به که بو دوژمنایه تی
 کردنی ئایینی ئیسلام و بو گه شه نه کردنی سه روشی بانگه وازی ئایینی ئیسلام له قورئاندا،

رژىمى كۆنى نىۋ دورگەى عەرەب دژى ياساى تازه هاتوى ئىسلام بوون، هەردوو رژىمى جولەكەو بت پەرستان بەردەوام راوەستا بوون لەسەر بنچىنەى پىش كەوتى يەكترى و بۆ زۆر كەردنى دارايى و سامان وبە بەندە كەردنى ئادەمىزاد لە رىگەى تالان و جەردەبىيەو، لەسەر هېشتەوئەى دەستورى خراپى خۆيان بۆ خواردنى سوودو دەست برىن و لەسەر سەم و فېل و فېزى، ئەو جۆرە رژىمە خۆى ئەندواندو دەرئەكەوت لەسەر دەستى گەورە پياوانى بت پەرستانى مەكە كە دەستيان گرتبوو بەسەر بازرگانى دەرودەدا، خۆيشى دەر ئەخست لەسەر دەستى جولەكەكانى مەدينە كە دەستيان گرتبوو بەسەر پىشەسازى بازرگانى ناوخۆدا، جارەدان و بانگەوازى پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ پىر بە دەمى خۆى هاوارى ئەكرد لەدژى هەردوو رژىمەكە. داواى دادپەرەوى ئەكردو نەهېشتى سەم و روتانەو بە هەموو جۆرە بەشەكانىيەو، رىگەى ئەگرت لە چەوساندنەوئەى جولەكەكان و بت پەرستان راستەوخۆ، جا بەو بۆنەو سوودى هەردوولايان كەوتە مەترسىيەو، بۆيە بوون بە هاوسوئەندى يەكترى و دوورخستەوئەى دانىشتوان لە ئاين و بىروباوەرى ئىسلام، سوئەنديان خوارد بۆ يەكترى و بوون بەيەك بۆ جەنگ كەردن لەگەڵ پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾، بوون بە دوژمنى هاوبەش بۆ دژى مۇسلمانان.

ئەوئەى ئىمە نوسىومان چاكترىن ھەلبەئار دەيە بۆ مەبەست لەو ئايەتە، بە جۆرى تر روتەر دوژمنائى جولەكەكان و بت پەرستان بۆ مۇسلمانان مەبەستىكى جىھانىيەو بەس. بەلام جولەكەكان بە ناوى ئاينەو بە دوو روى رىوالت و بەرچاوى ئەيكەن. وئەى ئەو رۆ زۆرترىن لەو كەسانە خۆيان بە مۇسلمان ناو ئەبەن بە ناوى ئاينەو وە سامانى زۆر پەيدا ئەكەن. ئەگىنا هەردوولاي جولەكەو بت پەرستان هاوبەش لە پرەگەز پەرستى و گەلايتى پەرستن. بەلام بت پەرستان دل نرم و دەست كراوەترن لەبىر كەردنەوئەيان و سەر بەستى گفتوگۆياندا، بۆيە زۆرەى زۆرى بت پەرستان باوەرپان ھىناو بە پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾. جولەكەكان زۆر بە كەمى و بە دەگمەن باوەرپان ھىناو.

﴿وَلْتَجِدْنَ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى﴾ وهتو بهراستی دهست نه کهوی نزدیکترین نادهمیزاد له بارهی دۆستایتهوه بو کهسانیکی نهوتو باوهریان هیناوه به نایینی نیسلام کهسانیکی نهوتون ووتویانه: نیمه گاورین. نهوهیش زور راسته و نهیبری گاوره کان لهو کاته دا فرمان بدهن به چاوپووشی و لیبوردن و لی خوشبوون له یه کتری و دۆستایه تی با له گهل دوزمنی خویشانی، له دهست گیروی کردنی نادهمیزاد کون و تازه یان پیچه وانه ی جوله که کانی نهو کاته و نیستان. به لام گاوره کانی نهم سهرده مه و بت په رستان له کون و تازه داو له هه موو کاتیکاو به کری گراوه کان و شاگرده کانی نهم سهرده مه ییش خوو رهوشی جوله که کانیان گرتووه بو دوزمنایتی کردنی موسلمانان و گهلانی بی دهسته لات. خوی مه زن مهرجی نهو نزدیک نه وهی گاوره کان له موسلمانان هوه بومان رون نه کاته وه و نه فهرموی:

﴿ذَلِكَ بِأَن مِّنْهُمْ فَسِيسٍ وَرُهْبَانًا﴾ نهو نزدیکترین دۆستایته یی گاوره کان به هوی نه وه وه بووه بهراستی هه ندی له وان زانا بوون به نایینی عیساو نامه کانی خو یان و راست و یژبوون و پهیره وانی خو یانیان بهراستی پهروه رده نه کردو، هه یانبوو خوا په رستیان نه کرد له کلیسادا وازیان له جیهان هینابوو، زیان نه نه هیناو شویان نه نه کرد.

﴿وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ وهنهو تاقمه بهراستی خو یانیا به گه وره دانه نه نا له ناستی نایینی نیسلامدا کاتی راستیان بو دهر که وتایه وهریان نه گرت، وهک هاوری گویان له دانیش توان نه گرت وینه ی، نه چاشی پاشی حبه شه و زانا کانیان و خوا په رسته کانیان. به پیچه وانه جوله که کان و گاوره کانی ترو کار به دهسته کانی نهم سهرده مه ی نیمه.

هه ندی کهسانی ساده هه نهو نایه ته ی پیشه وهو نایه ته کانی دووایی نه کهن به بهلگه که گوايه قورئان لایه نی هه ندی له بی باوهران نه گری و دزی هه ندیکیان، نهو کهسانه ی له سهرده مه ی نیمه دا زورن. که واته پیوسته مانای نهم چوار نایه ته ی دووایی به جو ری بکهین ریگه لهو خو فروشانه بگری له نایین لایانداوه.

بەرەستى ھەركەسى لەم چوار ئايەتە وورد بېتەو ھەگومانى نامىتى كە ھەرىە كى لەو ئايەتەنە تەواو كەرى ماناى يەكترىن و سەربەخۆ نىن لە مەبەست و ناوەرۆكا، ھەر چوار ئايەتە كە بە ئاشكرائى بۆمانى رۆن ئەكەنەو كە خەواى مەزن رېژى گاۋرەكانى نەگرتوۋە بە جۆرئىكى گشتى. مەبەستى خەواى گەۋرە بەو گاۋرانە ھەندىكى مام ناوەندىن لەكاتى راستىدا دژى ناوەستى و ھەرى ئەگرن، وەك لە ماناى رېستەى پېشودا باسيان كرا، خەواى مەزن بەرونتر باسى ئەكاو ئەفەرمۇى:

﴿ وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ ﴾
و ھەركاتى بىيان بىستايە شتى نىراۋو بۆلاى فروستادەى خەوا ئەو زاناو خەوا پەرستانە لە جەغفەرى كۆرى ئەبى تالىب تۆ ئەبىنى چاۋەكانىيان فرمىسك ئەرپژن لەبەر شتى زانىيان لە راستى كە بۆ تۆ نىراۋو ھەو ھە قورنان، ئەوان كە بەو بەشە كەمە بىستيان باۋەريان ھىئا ئەگەر زۆرتريان بىستايە باشتر باۋەريان ئەھىئاو ئەگريان.

﴿ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴾ ئەلئىن: ئەى پەرۋەردە كەرى ئىمە باۋەرمان ھىئا بە قورنان و بە موحەمەد لەبەر ئەو شتەى زانىمان لەنامەى خۆمان و لەبەر شتى پېشەكان بۆ ئىمەيان گېراۋەتەو كە پېغەمەرى دىت، ئىنجىلىش موزدەى داۋە بە ھاتنى و كاتى ھاتنى ھاتوۋە دواى تۆ ئىمە بنوسە لەگەل كەسانىكى ئەو تۆ شائىتى ئەدەن بە راستى و بە پېغەمەرايەتى موحەمەد ﴿ ﷺ ﴾ لەگەل كۆمەلئى مۇسلماناندا تۆمارمان بكة.

ماناى ئەو ئايەتە ھەرى ئەخا كە ھەندى لە گاۋرەكان راستى ناسن، بۆيە خەنە ناۋى ئىسلام بەخەستى خەيان و بە باۋەرەو. مېژوو بۆى باسكردوۋىن كەمى بوون لە گاۋرەكان و نابى بىخەلەتئىن كە گاۋرەكان ھەموۋىيان ئىسلاميان خۆش ئەۋى، مېژوو بۆى باس كردوۋىن كە كىنەو رقى خەچ پەسرتان بۆ مۇسلمانان و ئىسلام بۆ لەناۋەردىيان و بىنەپ كەردىيان نايەنە ژمارە، بۆ نمونە: پەلاماردانى زۆرەى زۆرى خەچ پەرستان بۆسەر فەلەستىن و دواى بىنەپ كەردنى دانىشتوانى ئەندەلوس، نالەبارى و خەۋىن رېژى بەرىتانيا لە قۇدس و مىسرو عىراق و سودان و جگەى ئەوانىش، كوشتن و دارو فەلاقەى ئىتاليا لە

ته رابلوسی رۆژئاوا، کاری نارهواو نازاردانی کار به دهستانی فهره نسا بۆ دانیشتوانی جهزائیر و تونس و مهراکش و سوریا. نهوانه و جیگاکانی تر نابنه ژماره ههروه ها جوړج دهبل بۆشی سهروکی نه مهریکا له ۲۰۰۱/۹/۱۷ ووتی: ئیمه جهنگی سهلیبی دهست پی نه کهینه، هه رچه نه دوایی به زمان نه که بهدل په شیمان بویده. کهواته نه بی بزاین نه گاورانه باوهریان به ئایینی ئیسلام نه هیناوه دورترینی ئاده میزادن له خوشه ویستی موسلماناندا، بۆیه خوای مهزن نه فهرموی:

﴿ وَمَالْنَا لَا تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ ﴾ وه چ شتی که ریگه بگری له ئیمه باوه ر نهیرین به خواو بهو شته ی هاتره بۆلای ئیمه له راستی قورئان و پیغه مه رایتی موحه مه ده. دوا ی نهو ی عیسا رونی کرده وه نهو موژده پیدراوه له لایه ن عسیاوه ئهم موحه مه ده یه. ﴿ وَطَمَعَ أَنْ يَدْخُلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴾ وه ئیمه به ته ماین که په روه رده که ری ئیمه بمان خاته به هه شت له گه ل پیاوچاکان و پهیره وانی موحه مه ده که دهرونیان پاک بۆته وه له خراپه به هو ی وه رگر تنی ئایینی ئیسلامه وه.

﴿ فَأَنَابَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴾ دوا ی خوا پاداشتیان نه داته وه به هو ی نهو شته ی ووتیان و باوهریان پی کرد به چه نل دین به هه شت نه روا به ژیر درخته کانیان و ئهم لاو لای کو شکه کانیان چه نل دین روبرای ناوی پاک به رده وامن له نیو نهو به هه شتانه داو، نهو به هه شتانه پاداشتی چاکه که رانه که بیریان کرده ته وه له گه وره یی خواو راستی شتی هاتره ته خواره وه بۆ سه ر پیغه مه ر ﴿ ۱۰۰ ﴾.

شایتی دانی خوا بۆ نهو تاقمه که مه ی گا وره کان به کاری چاکه کردنیان و پاداشت دانه و هیان به به هه شت له سه ر ئیسلامه تیان، ههروه ها نهو تاقمه به تنها مه بهستی باس کردنیانه لهو نایه تانه دا به چاکه کرنیان و پاداشت دانه و هیان. به لام نهو گا ورانه ی بروایان به راستی نه هیناوه دوا ی نهو ی راستیان بۆ ده رکهوت و ووازیان هیناوه پاش ته مه شا کردنی به لگه و نیشانه کانی خوا، نهو که سانه خوا هه ره شه یان لی نه کاو نه یان تر سینتی و نه فهرموی:

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴾ وه که سانیکی نهو تو باوهریان نه هیناوه نیشانه رون و ناشکراکانی ئیمه به درو نه خه نه وه، نهو که سانه دانیشتی دۆزه خن و یاری ناگرن.

پرسار/ نهو نایه‌ته هه‌موو که‌سی نه‌گریته‌وه باوه‌ر نه‌هین به‌ نایینی ئیسلام و به
نیشانه‌کانی و به‌ درویان بجه‌نه‌وه، نه‌بی هوی به‌ستی نهو نایه‌ته به‌ گاوره‌کانه‌وه هوی چ
شتی بی؟

وه‌لام/ به‌راستی دا‌رژاندنی نهو باسه‌ که‌ به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌ خ‌وای مه‌زن پاش
نه‌وه‌ی به‌لینی داوه‌ به‌و که‌سانه باوه‌ریان هیناوه له‌ گاوره‌کان به‌ به‌هه‌شت، هه‌ره‌شه‌ش نه‌کا
له‌و که‌سانه به‌رده‌وامن له‌سه‌ری باوه‌ری له‌ گاوره‌کان، نایه‌ته‌که به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی
دا‌رژاوه‌و نه‌به‌سه‌راوه به‌ تاقیمیکه‌وه هه‌تا هه‌موو بی باوه‌ران نه‌گریته‌وه. هه‌رچه‌نده
پیشه‌وه‌شی باسی گاوره‌کانی.

کۆمه‌لی له‌ هاو‌ری‌کانی پی‌غمه‌ر ﴿ﷺ﴾ ترسی خوا په‌ره‌ی سه‌ند به‌سه‌ریاناو وای لی
کردن قه‌ده‌غه بکه‌ن له‌ خۆمان را‌باوردن له‌ گه‌ل ژنه‌کانیان و خۆراکی خۆش نه‌خۆن و
به‌رگی چاک نه‌پۆشن و واز له‌ هه‌موو شتیکی جیهانی به‌ین، خۆیان خه‌ریک بکه‌ن به‌شه‌و
نوێزو پۆزو‌گرتن.

پی‌غمه‌ر ﴿ﷺ﴾ بانگی کرد نهم نایه‌تانه‌ی خواره‌وه‌ی به‌سه‌ردا خۆبندنه‌وه، فه‌رمو‌ی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ
لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا
وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

﴿يا أيها الذين آمنوا لا تحرموا طيبات ما أحل الله لكم ولا تعتدوا﴾ هه‌ی که‌سانیکی
نه‌وتۆ باوه‌رتان هیناوه ئیوه قه‌ده‌غه مه‌که‌ن له‌ خۆتان خواره‌مه‌نیه پا‌که‌کانی شتی خوا ره‌وای
کردووه بۆ ئیوه خواره‌دیان و زۆر خۆریش مه‌که‌ن به‌ جو‌ری گه‌ده‌تان نازاری بی بگا، وه

ئیوه له سنوره دیاری کراوه کانی خوا دهرمه چن و له خواردهمهنی رهواوه بچن بۆلای قهدهغه کراوه کان زیاده خۆری بکهن.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ بهراستی خوا خۆشی ناوی کهسانی له سنور دهر بچن و خواردهمهنی پاک و خۆش نهخۆن، یا زیاده خۆری بکهن.

﴿وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنِينَ﴾ وهئیوه بخۆن ههندی لهو شتانه خوا کردونی به خواردهمهنی بۆ ئیوه به خواردنیکی رهواو پاک و بهتام و، ئیوه بترسن له خوایه کی ئهوتۆ ئیوه باوهرتان بهو خوایه هیناوه، ئهو شتانه بۆی رهوا کردوون بۆ خواردنتان قهدهغه ی مه کهن له خۆتان و رایش بویرن له گهڵ ژنه کانتان به گویره ی یاسا، مانای ئهو ئایهته له ئایهتی (۱۶۸) ی سوره تی ئهلبه قهردها مانای کراوه.

کاتی ئهو دوو ئایهته ی پیشوو هاته خوارهوه بۆ خواردنی خواردهمهنی پاک و رابواردن له گهڵ ژنه کانیان، هاوړیکانی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ ووتیان: ئه ی فروستاده ی خوا: چ شتی بکهین دهر باره ی ئهو سوینده ی خواردوومانه نهچینه لای ژنه کاغان و خواردن و خواردنهوه ی خۆش و پاک و بهتام نهخۆین، دوا یی خوا ی وهلامی دانهوه و فهرموی:

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ
بِالْغَوْفِ إِيمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ
فَكَفَرْتُمْ بِإِطْعَامِ عَشْرَةِ مَسْكِينٍ مِنْ أَوْسَطِ مَا نَطَّعُمُونَ
أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتِهِمْ أَوْ تَحْرِيرِ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ
ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَرَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا
أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾ خوا سزای ئیوه نادا له جیهانداو گوناھتان ناگا و بریتی بۆ نادری به هۆی گفتوگۆیه کتانهوه نیازی کردنی شتی یا نه کردنی شتیکی تیدا نهی، وهك نهوهی له دهمی کهسیکهوه دهرنهچی بهی نیازو نهتی: نه به خوا وانیه. به خوا وایه، لای پیشهوا حه نه فی هوه سویندی بی نیاز نه مهیه: سویند بخوری به گویره ی گومان و بلتی: سویند به خوا فلان شت کراوه. یا بلتی: فلان شت نه کراوه. به گویره ی گومانی خۆی، نهو فەرموده ی حه نه فیه بیروبوچونی هه ندیکه له زانیانی شافیعه کان. مانای نهو رستهیه له نایه تی (۲۲۵) ی سوره تی نه لبه قهره باسی کراوه.

﴿وَلَكِنْ يُؤْخَذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ﴾ وه به لام خوا سزای ئیوه نه دا به هۆی به سته وه ی سوینده کانتان به ده م بیلین و به دل نیازی کردنی یا نه کردنی شتی بکه ن. نهو کاته دوا ی شکاندنی سوینده کانتان سزاتان نه دا له جیهاندا به داوا کردنی بریتی دان.

﴿فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ﴾ دوا ی بریتی دان بۆ شکاندنی سوینه کانتان و لابردنی گونا هه کانتان: خوارده مه نی دانه به (۱۰) ه که سی هه ژار که بریتی به له به خشی نی هه ریه که لهو (۱۰) ه که سه نه ندازه ی (۵۸۳) گرام دانه وێله له برنج و گه م و جۆو خورماو تری. به لای حه نه فی هه کانه وه بریتی به (۱۱۶۶) گرام، نهو خوارده مه نیه له مام ناوه ندی شتی ئیوه دهر خواردی خێزانه کانی خۆتانی نه ده ن به زۆری نه ندازه ی نرخه که ی نه زۆر گرانی و نه زۆریش که مبی.

﴿أَوْ كِسْفَتُهُمْ أَوْ تَخْرِيرُ يُرَاقِبَهُ﴾ یا پۆشاک ی (۱۰) ه که سی هه ژار هه ریه که یان پارچه قوماشی نیوان ناوک و نه ژنۆی دا پۆشی و نرخه که ی مام ناوه ندی، به جۆری نوێژ کردنی پیوه دروستی. به لای هه ندی زانیانه وه نهو پۆشاکه نه ی هه موو له شی دا پۆشی. به لای پیشهوا حه نه فی هه وه له جیاتی خوارده مه نی و پۆشاک نرخه که یشیان دروسته.

یا نازاد کردنی بهنده یه کی موسلمان و بی عه یب، ئیتر نیڕ بی یان می. لای پیشهوا حه نه فی بهنده ی بی باوه ریش دروسته، ئیستا سوپاس بوخوا بهنده نه ماوه... سویند خۆر بۆی هه یه به ئاره زۆی خۆی یه کی له خوارده مه نی و پۆشاک و نازاد کردن هه لێژی.

ته فسیری زمانکۆبی

﴿ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ﴾ دواپی ههر که سنی دهرستی نه کهوت یه کی لهو سیانه بۆ بریتی دان، دواپی سنی رۆژ گرتن له سهر یه ک بگری یا ههر ماوهیه رۆژی بگری، ههر چهنده به لای هندی له زانایانه وه پتویسته نهو سنی رۆژوه له سهر یه کبن.

﴿ ذَلِكَ كَفَّارَةٌ لِّإِيمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ ﴾ نهو چوار شتانه باسکران بریستی دانن بۆ سوینده کانی ئیوهو لابر دنی گونا به سهر تانه وه ههر کاتی سویندتان خواردو شکانتان، وه ئیوه ناگاداری سویند خواردنی خوتان بکه و کهم سویند بخون و بۆ هه موو شتی سویند مه خون، به گویره ی توانا هه تا بۆ تان له لوی سویند مه خون، خوی مه زن مه کهن به نیشانه و بۆ سوینده کانتان.

﴿ كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ بهو جوهره ی باسکرا بۆ بریتی دانی سوینده کانتان خوا رونی نه کاته وه بۆ ئیوه نیشانه ئاشکرا کانی خوی له دیاری کردنی یاسا و دهستور بۆ نه وه ی ئیوه سوپاسی خوا بکه نه سهر نهو میهره بانیه خوا له گه ل ئیوه ی کردوه له رون کردنه وه ی یاسا سنوری خوی.

هه موو موستمانان پێک هاتون له سهر نه وه ی که سویند خواردن به جگه ی خوا و ناوه کانی خوا و قورئان دانا به ستری. به لای پێشوا حه نه فی به قورئانیش دانا به ستری. سویند به پێغه مه ران و دۆستانی خوا به سهر ی باوک و جگه ی نه وانیش دانا به ستری، چاکیش نه لای یاسای ئیسلام، بریتیشیان بۆ نادری. به لای پێشه نه حه ده وه به ته نها سویند به پێغه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ دائه به ستری. به لام دوا ی ته ماشا کردنی نامه کانی حه نه لیه کان نهو بیرو بۆ چونه ی نه حه دم ده ست نه کهوت. خوا نه یزانی.

خوی مه زن له باره ی خواردنه وه ی (مهیدا) چوار ئایه تی نارده وه خواره وه:

۱- ئایه تی (وَمَنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا) یانی وه له به ره مه مه کانی خورما و تری ئیوه دروست نه کهن و ده ری نه هینن لهو به ره مه مه نه شتی ناده میزاد سه رخوش نه کا، وه ک مه ی، وه خواردنه مه یکی چاک و خوش، وه ک خورما و دۆشا و

میوژو سرکه‌و شتی تریش) سوره‌تی نه‌حل‌نایه‌تی (۶۷)، رون و ناشکرایه هاتنه خواره‌وه‌ی نه‌و نایه‌ته له کاتی‌کا بووه (مه‌ی) خواردنه‌وه قه‌ده‌غه نه‌بووه.

۲- کاتی عومهری خه‌تاب و مه‌عازی کوری جه‌بیل له باره‌ی خواردنه‌وه‌ی مه‌یی و کردنی قوماره‌وه پرسیاریان کرد له پی‌غه‌مه‌ر ﴿﴾: وه‌لام له‌لایه‌ن خواوه هاته خواره‌وه‌و فهرموی:

﴿قُلْ فِيهَا إِثْمٌ كَثِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ﴾ تَو بَلَى: له‌مه‌یی و قوماردا هه‌یه گونا‌هه‌یکی گه‌وره‌و چه‌ندین سوود بۆ ئاده‌میزاد. له دوا‌ی هاتنه خواره‌وه‌ی نه‌و نایه‌ته زۆر‌ک‌س گونا‌هه گه‌وره‌که‌یان ره‌چاو کردو وازیان لی هه‌یان. هه‌ندی تر ته‌ماشای سو‌ده‌کانیان نه‌کردو وازیان لی نه‌هه‌یان. سوره‌تی نه‌لبه‌قه‌ره نایه‌تی (۲۲۲).

۳- له میوانداری عبدالرحمنی کوری عه‌ولدا هاو‌ری‌کانی پی‌غه‌مه‌ر ﴿﴾ مه‌یان خواره‌وه‌و سه‌رخۆش بوون، کاتی نو‌یژی مه‌غریب هات یه‌کتی له‌وان بۆ به‌پیشه‌وا‌ی نو‌یژ له نو‌یژه‌که‌دا ووتی: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ اعْبُدُوا مَا تُعْبُدُونَ﴾ به‌نه‌خو‌یندنه‌وه‌ی پیتی (لا) به‌و بۆ‌نه‌وه نایه‌تی (۴۳) ی سوره‌تی نی‌ساء هاته خواره‌وه‌و فهرموی ﴿لا تقربوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى﴾ یانی ئیوه نزیك نو‌یژ کردن مه‌که‌ونه‌وه، وه‌ئیه سه‌رخۆش بن) هه‌ندی له مو‌سلمانان وازیان نه‌هه‌تا له خواردنه‌وه‌ی مه‌ی، به‌ر له نو‌یژ کردن به‌ما‌ویه‌که سه‌رخۆشیه‌که‌یان نه‌میتنی مه‌یان نه‌خواره‌وه، به‌بی سه‌رخۆشی نو‌یژه‌که‌یان نه‌کرد.

۴- عه‌تانی کوری مالیک میوانداری هه‌ندی له مو‌سلمانانی کرد، سه‌عدی کوری نه‌بی وه‌قاس یه‌کتی بوو له میوانه‌کان، خواره‌مه‌نیان خواردو مه‌شیان خواره‌وه‌و سه‌رخۆش بوون، له‌کاتی سه‌رخۆشی سه‌عدی کوری نه‌بی وه‌قاس ده‌ستی کرد به‌خۆ‌هه‌ل‌کیشان و ده‌ستی کرد به‌جنیودان به‌یاریده‌رانی پی‌غه‌مه‌ر ﴿﴾ یه‌کتی له‌هوانیش دو‌وشه‌ویله‌ی هوش‌ره‌کول‌اوه‌که‌ی دا به‌سه‌ری سه‌عدداو سه‌ری شکاند، دانیش‌توان شه‌ل‌ه‌زان و رودا‌وه‌که‌یان برده خزمه‌ت پی‌غه‌مه‌ر ﴿﴾ نه‌وه له‌لایه‌که‌وه، له‌لای تره‌وه‌که

خوای گهوره نایه تی (۸۷-۸۸) نهم سوره تهی ناردہ خواروه به موسلمانانی را گه یاند که نهو خوارده مه نیانه خوا بوی رهوا کردوون خواردنیان له خو یان قه دهغه نه کهن و ههموو خوارده مه نی پاک و رهوا بخون و بیخونهوه، مهیش یه کئی بوو له وانه پاک و رهوا بولایان لهو کاته دا خوای مه زن رونی کرده وه نارهق پاک نیه و قه دهغه یه و فرموی:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَمُ رِجْسٌ
مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطٰنِ فَاَجْتَنِبُوْهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿٩٠﴾ اِنَّمَا يُرِيْدُ
الشَّيْطٰنُ اَنْ يُوَفِّعَ بَيْنَكُمْ الْعَدٰوَةَ وَالْبَغْضَاۗءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ
وَيَصَّدِّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّنْهَوْنَ ﴿٩١﴾ وَاَطِيعُوْا
اللّٰهَ وَاَطِيعُوْا الرَّسُوْلَ وَاَحْذَرُوْا فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاَعْلَمُوْا اَنَّهَا عَلٰى
رَسُوْلِنَا الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ﴿٩٢﴾ لَيْسَ عَلَى الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا وَعَمِلُوا
الصّٰلِحٰتِ شَيْْءٌ اَنْ يَقُوْا ءَامَنُوْا ثُمَّ اَنْتَقَوْا وَاَحْسِنُوْا ۗ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ
﴿ ٩٣ ﴾

﴿ يا ايها الذين آمنوا إنما الخمر والميسر ﴾ نهی کهسانیکی نهوتو باوه رتان هیتاو بهراستی مهیی و قومار: (مهی) بریتیه له شتی نادهمیزاد سهرخوش بکا، نیر هدر ناویکیان ههیی، لهتری یا خورما یا گه نم یا جو یا له شتی تر دروست بکری. قومار کردن به ههموو جوړه کانییه وه. به کاغزهیی یا شتی تر، دو مینهیی یا تاو له یا هه شتی تربی و له سه ر پاره بی.

له نایه‌تی (۲۱۹) ی سوره‌تی نه‌لبه‌قه‌ره‌دا ماناو مه‌به‌ست له‌مه‌یی و قومار به‌دریژی باسیان کراوه.

﴿وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ﴾ وه‌ته‌و بتانه هه‌لو‌اسراون بۆ نه‌وه‌ی په‌رستیان بۆ بکری، یا به‌ پیروز بزانرین، هه‌موو شتی تریش هه‌لبواسرین بۆ ریزگرتن و وابزانری پست و فه‌ریان لی نه‌وه‌شیه‌وه و به‌کاره‌یتانی (ئه‌زلام) و، مانای ووشه‌ی (ئه‌نساب و ئه‌زلام) له‌ نایه‌تی (۳) نهم سوره‌ته باسی کراوه، ئه‌توانری ته‌ماشای بکه‌ن. ووشه‌ی (ئه‌زلام) نامه‌گرتنه‌وه‌و خویندنه‌وه‌ی ناو له‌پ و دانه‌گرتنه‌وه‌یشی نه‌گرتنه‌وه.

﴿رَجَسَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ هه‌موو یه‌کێ له‌وانه به‌کاره‌یتان و کردنیان پس و بیژ لی کراوه‌ن له‌ کارو کرده‌وه‌ی شه‌یتان و نه‌یان رازیتیه‌وه بۆ ئیه‌، دوای ئیه‌ دوور بکه‌ونه‌وه له‌و شته‌ پیسه‌و نزیکیان مه‌که‌ونه‌وه، بۆ نه‌وه‌ی ئیه‌و رزگارتان بی له‌ خراپه‌ی جیهان و رزگابن له‌ سزای پاشه‌ رۆژ.

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقَعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾ به‌راستی شه‌یتان ئه‌یه‌وێ دوژمنایه‌تی و رق و کینه‌بخاته‌ نیوان ئیه‌و بیکاته‌ هۆی به‌چرانی شیرازه‌ی دوستانه‌تی و کۆمه‌لایه‌تی و خزمایه‌تی ئیه‌و له‌ژیانی ئه‌م‌پ‌رۆتان به‌ خواردنه‌وه‌ی ئاره‌قه‌وه، چونکه‌ ئاده‌میزاد که‌ سه‌رخۆشبوو زمان درێژ نه‌کا به‌ گفتوگۆی پیس و ناپه‌سه‌ند، توشی جو‌جولی کاری ناپه‌وای نه‌کا، زۆرجاران سه‌رته‌کیشی بۆلای ئاژاوو جه‌نگ له‌ نیوانتان، وایش ئه‌بێ تووشی داوین پیسی و دزی کردنتان ئه‌کاو شتی تری خراپ و، به‌ هۆی کردنی قوماره‌وه، چونکه‌ ئه‌و که‌سه‌ بیدۆرینی رق و کینه‌په‌یدا نه‌کا له‌و که‌سه‌ی بیاتنه‌وه، وایش ئه‌بێ ده‌ست درێژی بکاته‌ سه‌ر دانیشستوان ده‌ست نه‌کا به‌ دزی کردنی دارایی ئاده‌میزادو دزی ئه‌و شتانه‌ میری داویه‌تیه‌ به‌ ده‌ستی، به‌و بۆنه‌وه‌ موچه‌که‌ی ئه‌برن و به‌ که‌له‌بچه‌ی ئه‌ی به‌ن بۆ گرتو‌خانه، زۆر جارانیش خۆی ئه‌کوژی، خه‌یرانه‌که‌یشی تووشی هه‌ژاری و ده‌ربه‌ده‌ری نه‌کا. له‌ هه‌موو شتی حراپتر نه‌وه‌یه‌ که‌مه‌یی و قومار ئه‌و که‌سانه‌

ئەي كەن ئەياختە چالى گوناھەو و پەرستى خويان لەبىر ئەباتەو وەك خراى مەزن
ئەفەر موى:

﴿وَيَصُدُّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ﴾ و به کارهینانی ناروق و قومار ئیوه لانه ده‌ن له پەرستن و یادی خواو له کردنی نوێژ یا له کردنی له کاتی خوڤا، دوایی نایا ئیوه کوژایی نههین له به کارهینانی مه‌یی و قومار و له‌سه‌ر گه‌ردانی خو‌تان و یاخی بو‌نتان له ناستی فه‌رمانه‌کانی خواو ده‌رچون له پهرستی خوا. یانی پێویسته ئیتر ئیوه وازیان لی بهین و به‌کاریان نههین. چونکه ناروق خو‌ر نه‌قلی نامین و ناتوانی پێویستی سه‌رشانی خو‌ی جی‌به‌جی بهین، پو‌ته‌کاته را‌بواردن و هه‌واو هه‌وه‌سی خو‌ی، نه‌گه‌ر بیه‌وی نوێژ بکا به‌گوێره‌ی یاسای دیاری کراو بو‌ی نا‌کری. قومارچیش هه‌موو نه‌ندامه‌کانی نه‌خاته کاره‌وه بو‌یاری کردنی قومارو به‌ده‌ست هینانی قازانج و نه‌دو‌رانی یاریه‌که‌ی، نه‌گه‌ر بر‌دیوه له خو‌ی بای نه‌ی و واز له کارکردن دین، نه‌گه‌ر دو‌رانی توشی خه‌فت و په‌ریشانی نه‌ی، بیر له فی‌لی نه‌کاته‌وه بو‌به‌سه‌ر گرته‌وه‌ی دو‌راوه‌که‌ی، به‌هه‌ر چو‌نی بی بیر له خواو له‌نوێژکردن نا‌کاته‌وه، نه‌گه‌ر هه‌ولتی کردنیان بدا نا‌گای له نوێژه‌که‌ی نابێ و بیر له دو‌راوی پاره‌که‌ی نه‌کاته‌وه.

دوای هاتنه خواره وهی ئەو نایه تانه موسلمانان بیه کجاری ووتیان وازمان هیتاو
کۆتاییمان به کارهیتانی مهی و قورما هیتا. دوایی پیغمهر (ﷺ) به جارچی خۆی جاریدا
به کۆلانه کانی مه دینه دا بلتی: ناگادار بن مهی قه دهغه کراوه، دانیشتون ده ستیان کرد به
شکاندنی کوپه کانیا و رژاندنی مه به کان، به جوړی ئەو مه به به کۆلانه کاندئا نه روشت.

خوای مہزن فرمانی بہ قہدہ غہ کردنی مہی و قوما رہتہ و تر نہ کا و نہ فہرموی:
﴿وَاطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَحْذَرُوا﴾ و ہئیوہ پیرہوی فرمانہ کانی خوا بکہن و ،
پہ پیرہوی فہرمودہ کانی پیغمہر بکہن۔ بہ ازانہیانتان لہ خواردنی مہی و کردنی و ہہموو
قہدہ غہ کراوہ کانی ترو۔ بزسن لہ سہر پیچی کردنی فہمانی خواو پیغمہر، لہو شتانہیش
توشتان نہی لہ سزای خوا لہ کاتی بی فرمانی کردنتان۔

تہ فسیری زمنا کو پی

﴿فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَيْنَا مِنَ الْبَلَاءِ الْمُبِينُ﴾ دواپی نه‌گهر ئیوه پشت بکه‌نه
 فه‌رمانی خواو پیغه‌مدری خوا، به تاییه‌تی مه‌ی خواردنه‌وه‌و قوما‌رکردن، دواپی ئیوه بزانه
 به راستی له‌سهر فروستاده‌ی ئیمه‌یه را‌گه‌یاندنی ناشکرا که فه‌رمانه‌کانی ئیمه به ئیوه
 را‌بگه‌یه‌نی. پشت تی کردنی ئیوه زیان به فروستاده‌ی ئیمه نا‌گه‌یه‌نی و زیان له‌خوتان
 نه‌دهن، ئیمه نه‌زاین به ئیوه‌ی را‌نه‌گه‌یه‌نی و ئیوه‌ش بیانوتان نامیتی.

زانایان پێک هاتوون له‌سهر نه‌وه‌ی کاتی قه‌ده‌غه‌کردنی خواردنه‌وه‌ی مه‌ی هاته‌خواره‌وه
 هه‌ندی له‌هاورپیکانی پیغه‌مه‌ر ﴿﴾ ووتیان: نه‌و که‌سانه‌ی برای ئیمه بوون ئاره‌قیان
 خواردوه‌ته‌وه به‌ر له‌قه‌ده‌غه‌کردنی و نیستا مردوون خوی مه‌زن چ شتیکیان لی نه‌کا؟ بو
 وه‌لامدانه‌وه‌یان نه‌م ئابه‌ته هاته‌خواره‌وه‌و فه‌رموی:

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

۱۲

﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا﴾ له‌سه‌ر نه‌و که‌سانه
 نی‌یه باوه‌ریان هیناوه‌و کرده‌وه چاکه‌کانیان کردوه هیچ گونا‌هی له‌شتیکا خواردویه‌وه
 قه‌ده‌غه نه‌کرا‌بو له‌سه‌ریان و مردوون و نه‌وانه‌یش زیندوون و ئاره‌قیان خواردوه‌ته‌وه به‌ر
 له‌قه‌ده‌غه‌کردنی.

﴿إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ کاتی خویانیان پاراستی له‌هاوبه‌شدانان بو
 خواو له‌خواردنه‌وه‌ی مه‌ی و دوا‌ی قه‌ده‌غه‌کردنیان، بر‌وایشیان هینابی و

به‌رده‌وامیشبوون له‌سهری له‌دهرونی خو‌یاناو، کرده‌وه چاکه‌کانیانکردبی دوا
باوه‌ره‌نیان.

﴿ثُمَّ آمَنُوا﴾ له‌پاشان خو‌یانیان پارستی له‌هممو قه‌ده‌غه‌کراوی به‌به‌رده‌وامی
و باوه‌ریان ه‌نیایی به‌نیازی پاکه‌وه که نه‌وانه قه‌ده‌غه‌کراون جی‌گهی خو‌یه‌تی.

﴿ثُمَّ آمَنُوا وَاحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ له‌پاشا خو‌یان پارستی له‌هممو
گونا‌هی به‌به‌رده‌وامی و چاکه‌یان کردبی له‌نیو خو‌یان و خوا‌دا به‌نه‌یی و، خوا‌خو‌شی
نه‌وی چاکه‌که‌ران و له‌دوا ر‌وژ‌دا سزایان نادا.

خواه‌نی ته‌فسیری (مجمع‌البیان) نه‌تی: م‌به‌ست له‌خو‌پارستی یه‌که‌م له‌و‌ئایه‌دا
خو‌پاراستنه له‌خواردنه‌وی مه‌ی دوا قه‌ده‌غه‌کردنی، م‌به‌ست له‌خو‌پاراستنی دو‌هم
به‌رده‌وامیه له‌سهر نه‌خواردنه‌وه. م‌به‌ست له‌خو‌پاراستنی سی‌ه‌م خو‌پاراستنه له‌هممو
گونا‌هی و چاکه‌یش بکا.. نه‌وی شایانی یاسی نه‌مه‌یه:

ناده‌میزای موس‌لمانی راست، نه‌بی خو‌پار‌تری له‌هممو خرا‌پیه له‌هممو کاتیک‌داو
له‌هممو به‌سهر‌هاتیا، له‌ته‌مه‌نی لای و مام ناوه‌ندی و پیریدا، له‌کاتی خو‌شی و تریش‌دا،
به‌راستی ه‌هر‌که‌سی مردبی با‌م‌ری و به‌و شی‌وانه بن‌پاشه ر‌وژی له‌ناسایش و بی
مه‌ترسیدایه له‌سالی (نه‌ل‌خوده‌ی بیه) ش‌مش ه‌مین سالی ک‌وچی فروستاده‌ی خوا‌فرمانی
دا به‌موس‌لمانان ب‌و‌ح‌ج کردن، دوا له‌سهر‌ه‌تای مانگی زیلقه‌عه‌دا، چونه‌ده‌روه ب‌و
نه‌و م‌به‌سته، هاو‌ری ک‌وچ‌که‌ران و یاریده‌ران ناماده‌ی نه‌و چونه‌ده‌روه بوون بریتی بوون
له‌وان و به‌عه‌ره‌به‌کانی تر، نه‌ندازه‌یان ه‌زارو چوار که‌سبوون، کاتی گه‌یشته‌گوندی
زول‌ه‌لیفه که‌حه‌وت میل له‌مه‌دینه‌وه دو‌وره به‌رگیان پ‌وشی به‌حه‌ج و که‌وته‌ر‌ویش‌ق،
تا‌قم تا‌ق م و پ‌ول پ‌ول گیان له‌به‌ری کی‌وی و بالنده‌یان توش‌بوو، نه‌توانرا به‌هممو شی‌ویه
بیان گ‌رن و نی‌چیریان ب‌که‌ن، ب‌و‌رون کردنه‌وی فرمان‌دان ب‌و‌نه‌و م‌به‌سته‌خوا
فرم‌وی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِيَبْلُوكُمْ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِّنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُ
 أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ
 ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْنَلُوا الصَّيْدَ
 وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَن قَتَلَهُ مِنْكُم مُّتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ
 يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّرَةٌ طَعَامُ
 مَسْكِينٍ أَوْ عَدْلٌ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِّذَوِّ قُوَّةٍ وَبِالْأَمْرِ عَفَا اللَّهُ عَمَّا
 سَلَفَ وَمَن عَادَ فَيَنْقِمِ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٩٥﴾
 أَجَلٌ لَّكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ وَحُرْمٌ
 عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرْمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ
 تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾

﴿يا ايها الذين آمنوا ليبلوكم الله بشيء من الصيد تناله أيديكم ورماحكم﴾ تهی
 که سانیکی نهوتو باوهرتان هیناوه بهراستی خوا ئیوه تاقی نه کاتهوه بهشتی له نیچیره کان و
 گیاندارانی کیوی که توشی ئیوه نهبن دهستان نه گا بهو نیچیرانه نزیکتان بن یا منالبن و
 بیچوله بوون نهتان توانی بیان گرن، وهرمه کانتان بیان نه گهن نه گهر دوربن و گهوره بن و
 بیان کوژن وهک که ره کیویه کان.

﴿ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ ﴾ بۆ ئه وه ی خوا بزانی به که سی له خوا ئه ترسی له نه ییدا به خو گه رانه وه له گرتنی نیچیره کان به گشتی.

﴿ فَمَنْ أَعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ دوا یی هه رکه سی له سنور ده ربه چی راوی گیاندارانی کیوی بکا پاش ئه وه ی خوا ئه یه ویی تاقییان بکاته وه له راو کردنی گیاندارانی کیوی، دوا یی بۆ ئه وه که سه هه یه سزایه کی ئازار ده ر.....

به راستی خوا به نده ی خو ی تاقی ناکاته وه بۆ ئه وه ی شتی بزانی که نایزانی به و تاقی کردنه وه یه خوای مه زن مرو ف چاکر ئه ناسی له خو ی. به لام ئه و تاقی کردنه وه یه له به ر ئه مانه یه:

۱- بۆ ئه وه یه به نده کانی خو ی ئه وه ی له ده رونیان دا بو شراره ده ری بخن و دانیشتران ببین و، چونکه خوای مه زن سزای ئاده میزاد نادا له سه ر شاراره ی ده رونیان هه تا له وایه ییدا نه یی.

۲- له به ر ئه وه یه چاک و پیس جو ی ببه وه و نا وه رۆکی ده رون له به رده م ئاده میزادا ئاشکرا بی، دوا ی مامه له ی له گه ل بکری به جو ری شایسته ی ئه و که سه یی.

۳- زۆر که س له ئاده میزاد خو یان به راستی نانا سن و ئه لئین: ئه گه ر ئیمه بو مان بلو ی کاری چاک ئه که یین، دوا یی خوا توانایان ئه داتی و له په یمانی خو یان په شیمان ئه به وه و خو یانیان بۆ ده ر ئه که وی.

به و فه رماندا نه ی پێشو و خوا له و ئایه ته دا روی پی کرده بو لای مو سه لمانان، ئه و را ودا وه یان بیر ئه خاته وه که به نی ئیسرائیلیه کان دا وایان له موسا کرد رۆژیکیان بۆ دیاری بکا که پشوی تیدا به دن و په رستی تیدا بکه ن، خوای مه زن رۆژی شه مه ی بۆ دیاری کردن و په یمانی لی وه رگرتن جگه له خوا په رستی شتی کاری جهانی تیدا نه که ن. به و بۆ نه وه ماسیه کان له رۆژی شه مه دا به زۆری ده ر ئه که و تن و به چاو ئه ییتران له نیو نا ودا، به کۆتایی رۆژی شه مه وون ئه بون هه تا شه مه یه تر، جوله که کان فی لیکیان سازاندوه

ماسیه کانیاں له دواى رۆژى شه مه نه گرت و په پیمانە کەیان شکاند. کەواته موسلمانان ئیوه فیل مه سازین و راوی کیانداری کۆی بکەن و وهك جوله که کان، بۆیه نه فهرموی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ﴾ ئەى کەسانىكى ئەوتۆ باوه پتان هیناوه: ئیوه نیچیره کان مه کورژن با کراییشن به مالى وهك قازو مراوی و کهرویشك و ئیوه ئیحرامتان به سبتی به حەج یا به عه ره و ئیتر گەیشتنه که عبه یان له ده وری که عبه بن. به مهرجی ئەو نیچیره گوشتی بخورئ. به لام لای حەنه فیه کان ئەلین هه موو گیانداریکی کۆی نه گریته وه گوشتی بخورئ یانه؟ لای هه موو زانایان ماروو دوپشك و مشك و کۆلاره و سه گی نهین گرو قهله رهش کوشتیان دروسته له ئیحرام و له شاری مه کهیشدا. بۆ زانین: سنوری شاره وانی مه که له باکوره وه (التنعیم) شەش کیلۆمه تر له مه که وه دوره له باشوره وه (أرضاء) دواژه کیلۆمه تر له مه که وه دوره. له رۆژئاوا وه (الجرانه) پاژه کیلۆمه تر له مه که وه دوره.

﴿وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِدًا فجزاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ﴾ وه هه ره که سی له ئیوه کوشتیکی له ئیوه نیچیرئ به ده ستیان قهست و بزانی له ئیحرامدا به و قه ده غیه کوشتی نیچیر، دواى پیوسته له سه ره ئەو که سه تۆله و پاداشتی وینه ی شتی یی کوشتیکی له چوار پیکان وهك حوشتر و بز و مه رو گا.

﴿يُحْكَمْ بِهِ دَوَا عَذْلٍ مِنْكُمْ هَذَا بِالْعُكْبَةِ﴾ فه رمان بدهن به و پاداشته دوو پیاوی دادپهروه ره له ئیوه ی موسلمان و بریار بدهن که ئەو گیان له بهر کراوه به تۆله وینه ی کورژراوه که به ئەو تۆل و دیاریه بگه یه نریته که عبه له وئ سهر پیرن و بیبه خشنه وه به سه ره هه ژرانی که عبه دا. ئەمانهش هه ندیکن له وینه ی کورژراوه که: هوشتر مورغ پاداشته که ی هوشتره. گای کۆی و که ری کۆی پاداشته کانیاں گایه که. ناسک پاداشته که ی بزنیکه. که رویشك پاداشته که ی کارژه له ی بز نه بهشی کراوه یی ئەو پاداشتانه له نامه یاسایه کاند باسکراون.

﴿ أَوْ كَفَّارَةَ طَعَامٍ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا ﴾ یا پێویستە لەسەری ھەوتی بەدا بۆ ئەو کۆژراوە کە خواردەمەنیە بەدری بە ھەزاران لە خواردەمەنی زۆربەیی دانیشتوان بە ئەندازەی نرخێ کۆژراوە کە و بەدری بە ھەر ھەزاری (٨٠٠) گرام خواردەمەنی. یا وێنە و بەرانبەری ئەو خواردەمەنییە پۆژوگرتن، لە جیاتی ھەر (٨٠٠) گرامی پۆژی بە پۆژوویی. بە کورتی ئەو کەسە گیان لەبەریکی کێویی بەکۆژی لە کاتی ئیحرامدا یا لە مەکە پێویستە لەسەری بەکێ لەو شتانە بکا: {١} وێنە کۆژراوە کە لە گیان لەبەری ناوخۆ، {٢} خواردەمەنی دان بە ھەزاران بە ئەندازەی نرخێ وێنە کۆژراوە کە. {٣} پۆژوگرتن بەو جۆرە باسکران. ئەو کەسە سەر بەستە لە کردنی بەکێ لەو شتانە.

﴿ لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ ﴾ لەبەرئەوێ ئەو کەسە بەچۆژی قورسای و گرانی کارەکی خۆی کە کوشتی گیاندارێکی کێویە، خوا خوشبوو لەو شتە رابوردووە و ئێوە کردوانە بەر لە قەدەغە کردنی کوشتی گیاندارانی کێوی لە کاتی ئیحرامدا.

﴿ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴾ وە ھەرکەسێ بگەرێتەوێ جاری تر بۆ لای کوشتی گیاندارانی کێویی لە کاتی ئیحرامدا، دواي خوا تۆلەیی لێی ئەستێی و سزای گرانی ئەدا لە پاشە پۆژدا و خوا زۆر بە دەستەلاتە خواوەنی تۆلە کردنەوێە لەو کەسانە بەردەوامن لەسەر گوناھ کردن.

﴿ أَجَلٌ لَّكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلْسَّيَارَةِ ﴾ رەوا کراوە بۆ ئێوە گرتنی نیچیرەکانی دەریا و ئاوەکانی تردا بە جۆری بن لە نیو ئاودا نەیی نەژین، ئێر بە ھەر جۆری بن. بەلای پێشەوا ھەنەفی جگە لە لە ماسی و ئەوانە وێنەیان گۆشتی ئەخوری لە وشکانییدا رەوا نین گرتیان، وە رەواوە خواردەمەنی بە دەریا فرەیی ئەدا لە ماسی و جگەیی ماسی، رەوا کراوە لەبەر ژیان و مانەوێ ئێوەی دانیشتوو لە نیشتمانی خۆتان، بۆ ئەوانەیش کاروانین و بە برژاوی بیکەن بە تۆیشوی خۆیان و ھەلی گرن و لە گەل خۆیانا بیەن.

﴿ وَحَرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدَ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا وَأَقْفُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴾ وه قهدهغه
کراوه له سهر ئیوه نیچیر کردنی گیاندارانی کیوی و سهر زهویسی ئهو کاتهی ئیوه له
ئیحرامدان بۆ حه ج و عهمره بۆ زانیین: زانایان بیریان جیاوازه له خواردنی گوشتی نیچیر بۆ
ئهو کهسانهی له ئیحرامدان تاقمیکیان لایان وایه خواردنی دروست نییه هیچ شیویه.
ههندیکیان دهلتین زۆربهی زانایان لایان وایه دروسته خواردنی بۆ ئهوانهی له ئیحرامدان
نه گهر خوی نهیگرئ و بۆ ئهو نیچیر نه کرئ نه به ئیشاره و نه به یاریدانی و ئیوه بترسن له
خوایه کی ئهوتو بۆلای ئهو کۆ نه کرئ هوه له پاشه رۆژدا، تۆله و پاداشتی کردهوه کانتان
نه داتی.

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ
قِيَمًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلْتِدَ ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوا
أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾ أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩٨﴾ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا
تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾

﴿جَعَلَ اللَّهُ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ﴾ خوا که عبهی کردوو که خانهی ریزداره به جیگه‌ی پهرستن و به دروشم بو به جی هیتانی چه ج و عه‌مره و به‌برز‌کردنه‌وی ئاین بو ناده‌میزاد یانی که عبه هوی بوژاندنه‌وی ناده‌میزاده له ه‌ردوو جیهاندا. ه‌موو کار و فرمانیان به بو‌نه‌ی که عبه‌وه ده‌چیت به ریوه له ه‌موو رویه‌که‌وه بو بازرگانی و قازانجیان،

تہ فسیری زمنا کو پی

له کاتی ترسدا په نای بۆ ئه بدن، ههزار و ساماندار و دهسه لاتدار له نیویدا نهحه سیتهوه و کهم دهستیان بۆ درێژناکا. جیگهی کۆبونهوهی گشتیه بۆ موسلمانان بۆ چاره سهرکردنی گیر و گرفتیان، مانای {کهبه} به مانا بهرزایه.

﴿وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ﴾ و خوا کردویهتی ئهو مانگه بهرێزه و ئهو دیارییه ئهبرێته کهعه و ئهو چوار پێانه کراوته ملیان نیشانهیه که بهلگهیه لهسهر ئهوهی که بۆ کهعه ئهبرێ، خوا ئهوانهی ههمووی گیراوه به جیگای سوود و قازانج بۆ ئادهمیزاد، و کات و دروشمی په رستن.

بۆ زانیین: ئهو مانگانهی بهرێژن و نایێ جهنگیان تیدا بکری چوار مانگن. موحه رهم، رهجهب، زیلقعهده، زیلقهجه. به تایهتی مانگی زیل حجه کاتی به جیهیتانی حه ج و عمرهیه و له دهشتی عهده فهدا موسلمانان وهك يەك خێزان کۆنه بنهوه لۆ په رستی خودا بۆ پتهوکردنی نیوانیان و بۆ نههیشتی ناکۆکی خۆیان، سامان و دارایی زۆر ئه بدن و نهیده ن به ههزارانی ئهو جیگهیه.

﴿ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ئهو گهڕاندنهوهی خوایه بۆ رێژداری کهعه و ئهوانی تر به دیاری بۆ کهعه و ئهوهیه ئیوه بزائن به راستی خوا ئهزانێ به شتی له ئاسمانه کان و له زهویدا، بۆ ئهوهی ئیوه بزائن به راستی خوا به ههموو شتی دهزانێ. ئیتر چۆن شتی له ئاسمانه کان و زهویدان نایانزانێ؟ هیچ شتیکی لسی په نهان نهبووه په نهانی ش نای.

ئیمه له فهرموودهی خواوه بۆ رێژگرتنی کهعه بهوه بۆ مانگه رێژداره کان و فهرماندانی خوا که له کاتی کردنی حه ج و عمره وه له نیو شارهوانی کهعه دا ئه بێ. دهست درێژی نه کرێنه سهر هیچ گیاندارێ ئیتر ئادهمیزادی یا جگهی ئادهمیزاد، ئهمه مان بۆ دهر نه کهوێ که ئهو کاتانهو ئهو جیگانه خوا کردونی به جیگهی پاراستنی گیانداران (الحمیه)، ههروه ها پتعه مه ریش ﴿﴾ مه دینه و شارهوانی مه دینه ی کردوه به جیگهی پاراستنی

گیانداران. نهو ته رژیمه کان له ناینى ئیسلامهوه فیربون و پیک هاترون له نیو خویانا که هه ندی له شاره کان ناوچهیه کی بی لایه نی، دروست نه بی بو نهو رژیمانه ناکۆکن له نیوان خویانا نهو شارانه بکهن به هاویه شی خویان بو سویندی سه ربازی، جیگه کان که به باره گای بنکه ی جهنگی و سه ربازه شه ر که ره کانیان هاتوچۆ پیدانه کهن و رژیمه ناکۆکان بیانکهن به جیگه بو دانیشتیان بو نه مانى نازاوه و جهنگ.

﴿اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ به راستی ئیوه بزنان که خوا سزای یۆ که سانی هه تکی جیگه ریزدارو کاته به ریزه کان بکاو به رده وامی له سه ری وازه یه ری و، ئیوه بزنان به راستی خوا خوش نه بی له گوناھی که سی به گه وره دابنی دروشمه گه وره کان و میهره بان و خاوهن به زه یه بو تاوانباری په نا بی بو لای نهو شاره ریزداره.

﴿مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ﴾ نه له سه ر نیراوی خوا جگه ی راگه یاندنی فه رمانه کانی خوا به ناده میزاد هه تا بیانویان نه میتی، جگه ی نه وان داوای هه چ شتی تری لی ناکری.

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ مَعَهُ﴾ وه خوا نه زانی به شتی ئیوه ده ری نه برن و به شتی په نهایی نه ده ن له ده رونی خوتانا له بی باوه ری و له به دروخسته وه ی پیغه مه ر په نهانیان نه ده ن.

کاتی خوی مه زن پرونی کرده وه نهو شتانه ی ره وان و نهو شتانه ی قه ده غهن، بۆشمانی رۆن نه کاته وه نهو کاره نارو په سه ندانه وه ک یه ک نین و له یه ک ناچن، نه فه رموی:

قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ
وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَتَأُولَىٰ أَلْبَسَ
لَعَلَّكُمْ تَفْقَهُونَ

﴿ قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ ﴾ تۆ بلى: وەك يەك نىن و يەكسان نىن لای خوا كارە خراب و قەدەغە كراوہ كان و كارە رەواو پاكە كان، موسلمان و بى باوہران لە پلەو پایەداو، ئەگەرچى تۆ خۆشحال بكا زۆر شتى پيس و خراب و قەدەغە كراوہ كان. تۆ ھەر پاك ھەلبەرزەر بۆ خۆت با كەميشى و رېزى بدە بەسەر شتى خراپدا با زۆریشى، جەنگ سازىن و ناشى خواز يەكسان نىن. دارايى پلەو پایەى خراب نرخى بۆ دانانرى لای خواو ئەبنە ھۆى قورس لە سەر خواوہنە كانيان.

ئەو ئايەتە لەو ھەو ھاتوہتە خواوہوہ كە پياوئ پرسی لە پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ من دارايى زۆرم كۆكردۆتەوہ بە بازارگانى و كرىن و فروشتى ئارەق، ئايا لە پەرستى خوادا بەكار بىتم سوود بەخشە، پىغەمەر فەرماي: ئەگەر ھەج و جەنگيشى پى بەكى لەبەر خوا سوودى ئالە مېشولەيەكى نە.

﴿ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ دوايى ئيوە لە خوا بترسن و پەلامارى كارى چاك بدەن خۆتان پيارىزن لە قەدەغە كراوہ كان، ئەي كەسانى ئيوە خواوہنى عەقلن، بۆئەوہى رزگارگان بىي لە نازارى ھەردوو جىھان.

پرسىار/ دارايى پيس كە لەلای خوا بىزى لى ئەكرىتەوہ، سامانى پاك خوا لای چاكەو خۆشى ئەوئ، ئەبى ھۆى چ شتى بى ئادەمىزادى خراب سەر ئەكەوئ پلەو پایەى بەرزو دارايى زۆرى دەست ئەكەوئ و، مەوئى پاك زۆرجاران ھەزارو نەدارايە؟

وہلام/ زيانى جىھان و ئەم رۆژە دەستورو ياسايەكى تايەتى دراوہتى لەلای خواو ئەبى پەپرەويان بكرئ، لە ھىچ كاتىكدا لەو سنورانە دەرئەچىن، پلەو پایەو سامان پەيوەنديان بە چاك و بە خراب و باوہردارو بى باوہرەوہ نە، ھەر كەسئ كۆشش بكاو خۆى ماندو بكا نايئ بەبار بەسەر دانىشتوانەوہ، خوايى بەھرەى ئاكا لەو شتەدا خۆى بۆ ماندائ ئەكا كەمى يان زۆر. بازارگان پيوستە خۆى ماندو بكا، كاتى دەستكەوتى خۆى بىيئ داوا لە خوا بكا بكرو كپيارى بۆ بەنيرئ و رەواج بەكالائ قوماشەكەى بدا، نايئ داوا بكا لە خوا بەبى ماندووبون قوماشى بۆ بنيرئ. خواوہنى كشت و كالى پيارىتەوہ خوا بارانى بۆ بەنيرئ بۆ

سەوزکردنی دانەوێڵە کە، نابی داوای سەوزبوونی بکا بەی باران. کەواتە ئەبێ پیاوێشەو
لە خوا یاریدە ی منالە کاغان بدا بۆ خۆیندن و فێربوونی وانه کانیان و سەرکەون لە تاقی
کردنەوه، نابی داوا بکەین لە خوا بختە دلتی مامۆستا کانی زانکۆ بەلێن نامەیان بداتنی
بەبێ خۆیندن و تاقی کردنەوه.

بۆ زانین: پلەو پایەو سامان بە دوو جۆر دەست ئەکەوێ:

۱- بە ڕینگە ی ڕەواو بە گوێرە ی یاسای دیاری کراو لەلایەن خوای مەزنەوه، بە
گوێرە ی کۆششی ئادەمیزاد بەرھەم وەرئەگرن، نابی لە سنور دەرچنی ئەو کاتەش وائەبێ
ئەو بەرھەمە زۆرجاران کەم ئەبێ.

۲- بە ڕینگە ی قەدەغە کراو و ناپەوا، لەو کاتەدا ئادەمیزادی خراب بە خۆماندو بوونیکی
کەم پلەو پایە ی بەرزو سامانی زۆر پەیدا ئەکەن، سەر لە هیچ شتی ناکاتەوه، وائەبێ
ناموسی خۆی و هاو نیشتمانی خۆی ئەدا بە کار بە دەستان و دووریان بۆ ئەکا، نەبێ
دانیشوان ئەبا بۆیان، هەتا ئەوانیش پلەو پایەو سامانیان بۆ پرەخستین، کۆشک نایاب و
سامانی زۆر پێکەوه ئەنێن و ئەیسازێن بۆ خۆیان بە فرۆشتنی هەموو ڕیزی خۆی.

هەندێ لە هاوڕێکانی پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ پرسیاری زۆریان لە پێغەمەر ئەکرد هەریە کەیان
لە بابەتێکەوه، بە جۆرێ پێغەمەریان ماندوو ئەکرد، ئەگەر وولامی بدانیایەوه وائەبوو ترشی
شورەیی بیوایەو ئابرویان پرۆشایە، چونکە وولامە کە باسی خراپە نەبێ یە کانی ئەوانی تێدا
ئەبوو، ئەو پرسیارانە زۆریشیان پیوستیان بە وولامدانەوه نەبوو، خوا ئەفەرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَسْأَلُوا
عَن أَشْيَاءَ إِن بُدِّلَ لَكُم تَسْوَكُمْ وَإِن تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ
الْقُرْءَانُ بُدِّلَ لَكُم عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٥﴾
سَأَلَهَا قَوْمٌ مِّن قَبْلِكُم ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ﴿١٦﴾

﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِن تَبَدَّلَكُمْ تُسَوِّكُم﴾ ئەى كەسانىكى ئەوتۆ باوەرتان هێناوە ئێوە پرسىار لە پێغمەرى خۆتان مەكەن لە چەندىن شتى ئەگەر بۆتان ئاشكرابى ئێوە خەفەت بارئەكا، چونكە شورهى و ئازارى تێدايه بۆ ئێوه، چاوه‌روانى فەرمودەى خوا بکەن لە هەموو رويه كەوه. بۆ ئوونه: مەرفى ووتى: ئەى پێغمەرى خوا: باوكى من چ كەسيكە؟ فەرموى: فلان كەسه. پياوى تر ووتى: باوكم لە جىگەيه كە، فەرموى: لە نێرى ئاگردايه. هەندى زانايان ئەلین: هۆى هاتنه خواره‌وهى ئەو ئايەته ئەوه‌بوو، پێغمەر ووتى: خوا حەجى فەرز كردووه لەسەر ئێوه، پياوى ووتى: هەموو سالى پێغمەر دەنگى نەكرد، و دووپاتى كردەوه فەرموى: هەموو سالى: فەرموى: ئەگەر بلىم: بەلى، پيوست ئەبى. دوواى ئەو ئايەته هاته خواره‌وه.

﴿وَإِن تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبَدَّلَكُمْ﴾ وەئەگەر ئێوه پرسىار بکەن لەو شتانه كاتى قورئان بنێریتە خواره‌وه وولامى ئەو شتانه‌تان بۆ دەرئەكەوى. كەواتە ئێوه ئازارى خۆتان مەدەن بۆ پرسىارى هېچ شتى، دواى ئەگەر پيوستى بە روون كردنەوهى هەبوو پرسىار لە پێغمەر بکەن هەتا وولامى پرسىاره‌كانتان بداتەوه بە رونى بە گوێرهى فەرمودەى خوا.

﴿عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَكِيمٌ﴾ خوا لە پرسىاره پێشوه‌كانتان خوش بووه‌وه لە گوناھەكانيان خوشبوه، دواى مەچنەوه بۆلاى وێنەى ئەو پرسىارانه، خۆتان راگرن خوا هەموو شتى رۆن ئەكاتەوه بۆتان و، خوا لى خوشبونى زۆره بۆ ئەوه كەسانە پەشيمان ئەبنەوه، زۆر لەسەر خۆيهو پەله ناکا بۆ سزادانتان لە كاتى بى فەرمانیدا.

﴿قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ﴾ بە راستى ئاقمى لە پێش ئێوه پرسىارى چەندىن شتيان ئەكرد لە پێغمەرەكانى خويان و خويان ماندوو ئەكرد كە خوا وولامەكانيان بۆ رۆن بكاتەوه، لە پاش رۆن كردنەوهى لەلايهن خواوه وەلامەكانيان پى ناخۆش بوو، دواى بە هۆى ئەو شتانه‌وه گەران بە بى باوهر. زانايان درێژه‌يان داوه بە

رونکردن هوی مه بهست لهو تاقمه، خوا رونی نه کردوه ته وه، زور نریکه جوله که کان بن، چونکه پرسیری زور ناله باره یان له موسا نه کرد. داوای بینینی خویان نه کردو زور شتی تریش.

عمره به کان بهر له هاتی نایینی نیسلام، خویان له خویانه وه چند کار یکیان کردبو به دستورو نه ریت بو خویان، نه وانه یش دوا ی نه وان هاتبوون لاسایی نه وان یان نه کرده وه لهو یاسایانه ی نه واندا هه ندی شتیان له خویان قه دهغه کردبو به بی نه وه ی خوا نه و شتانه ی بو کردن به دهستور، بهو بو نه وه خوا نه فهر موی:

مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامِرٍ وَلَكِنَّ
الَّذِينَ كَفَرُوا يُفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَرَّهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١١٣﴾
وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا
حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١١٤﴾ يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْهِمْ أَنْفُسُكُمْ
لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا
فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١١٥﴾

﴿ ما جعل الله من بحيرة ﴾ خوا نه ینار دوه ته خوار وه نه ی کردوه به دهستورو یاسای نایی (به حیره) به هوشری نه لئین گویان قلیشان دبئی. عمره به کان بهر له هاتی نایی نیسلام هدر هوشری پنج به چکه ی بیوایه و پنجه میان نیروایه گویچکه یان دانه قلیشان و بهر لایان

ئەکردو هیچ سودیکیان لی وەرئەگرت، ئەبوايە هیچ کەسێ سواری نەبوايە و کەس شیرەکە ی نەدۆشایە، باریشیان نەکردایە، لەسەر ئاودانییدا هیچ کەسێ دەری نەکردایە لە هیچ لەوەرگایە دەریان نەکردایە، ئەو کارەیان بە دروشمی ئایینی دانەناو ئەبوايە پەپرەوی بکرایە.

﴿ وَلَا سَابِيَةَ ﴾ وەخوا نە ی کردو بە یاسای ئایینی (سائبە): بە هوشترێ ئەلئین عەرەبەکان بەرەلایان ئەکردو خۆی بۆخۆی بلەوەرێ هەر کاتێ (١٠) بەچکە ی بوايە هەمویان مێ بونایە، ئەیان کرد بە بەشی بتهکانیان، ئەبوايە هیچ کەسێ سواری نەبوايە و باری نەکردایە. موو کورگە کەیان نەئەپریمو، شیرەکە ی بۆ جگە ی میوان نەئەدۆشرایە.

﴿ وَلَا وَصِيلَةَ ﴾ وەخوا نە ی کردو بە دەستوری ئایینی (وەسیلە): بە مەرێ ی بە بزنی ئەلئین بە جارێ دوو بەچکە ی نیرومێ ی بوايە. عەرەبەکان دەستوریان وابوو ئەگەر بە تەنها بەچکە ی نیرە ی بوايە ئەیان کرد بە بەشی خواکانیان، ئەگەر بەچکە ی مێنە ی بوايە ئەیانکرد بە بەشی خۆیان. ئەگەر بەیک جار دوو بەچکە ی بوايە یەکیکیان نیرو ئەوی تریان مێ بوايە نیرە کەیان سەرئەپرێ و ئەیان ووت: لکاوه بە برای خۆیەوه.

﴿ وَلَا حَامٍ ﴾ وەخوا نە ی کردو بە دەستوری ئایینی (حام) بە هوشترێ ئەلئین بپارێزێ. عەرەبەکان دەستوریان وابوو هوشتریکیان هەبوايە و نیر بوايە و لە پستی ئەو هوشترە (١٠) هەسەر هوشتری لی پەیدا بوايە وازیان لی ئەهێناو لە ئاوو لەوەرگا ئەیان ئەگیراوه، ئەیان ووت پارێزراوی پستی خۆیتە. خۆای مەزن پونی کردووه ئەو شتانه پەپوهندیان بە ئاینەوه نی، ئەوانە هەموویان پەوان لە هەموو پوێکەوه وە وەک لەووه پیش، بە پرپاگەندەو نوسراو قەدەغە نابن.

﴿ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَقْتُرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴾ وەبەلام ئەو کەسانە باوەریان نەهێناوه و ئەو شتانهیان قەدەغە کردووه دروستی ئەکەن بە بوختان و بەبێ بەلگە درۆو ئەیدەن بەسەر خواداو ئەلئین: ئەو شتانه خوا پرپاری داوه لەسەریان و، زۆرتر

لهو بی باوه رانه نازان و ناگاداریان نی به له باره ی کاره رهواکان و کاره
قهدهغه کراوه کان، عقل به کارنا یهرن هتا کاری رهواو ناروا جوئ بکهنه وه، جگه له
لا سایه کردنه وهی پیشووه کانیا ن فیری هیچ شتی تر نه بوون، نهو یاسا خراپانه لهوانه وه بۆ
نهمان هاتوه، بۆ به خوا نه فهرموی:

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَىٰ الرَّسُولِ ﴾ وهه رکاتی بیژرای بیوان، نیوه
وهرن بۆ لای شتی خوا نارویه تیه خواره وه له کاره قهدهغه کراوه کان و کاره رهواکان له
قورئاندا ن و وه بۆ لای نیر دراوی خوا که قورئانی بۆ هاتوه و پیوسته بر وا به گفتو گو کانی
بکهن و یاسای نایین.

﴿ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاغْنَا ﴾ ئه یان ووت: به سه بۆ ئیمه شتی ئیمه دهستان
که وتوه وه باو که کاغمان له سه ری بوون، باوه رمان به جگه ی نهوانه نیه.
﴿ أَوْ لَوْ كَانَ أَبُوهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴾ ئایا چۆن به سیانه شتی باو که کانیا ن
له سه ری بوون نه گهر باو که کانیا ن هیچ شتی نه زانن و راغوبی وهرنه گرن. بیگومان نهوان
نه زان و ریگه یان وون کردوه، نیژ چۆن لاسیا ن نه که نه وه.

عه ره به کان باوه ریا ن به بوونی خوا هه بووه به گویره ی نه وهی که نهو شته
قهدهغه کراوه یان داوه ته پال خوا، له گه ل نه وه یشدا خوا ناوی به بی باوه ر بردوون، چونکه
نهو قهدهغه کردنه یان به درۆ به بوختان داوه ته پال خوا. کهواته ههر که سی بداته پال خوا
شتی به هه وه سی خوی به بی به لگه یه له فهرموده ی خواو پیغه مهر ﴿ ۞ ﴾ نهو که سه به بی
گومان به بی باوه ر نه ژمی ری. نهو جو ره کرده وانه لای زانایانی یاساناسینی نایینی به کاریکی
تازه پهیدا بوو دانه نری (البدعه). ههر شتی لهو بابه ته بی گومراییه و گومرایش نه بیته هوی
چونی نیژ ناگر.

دوا ی نه وهی خوا رونی کرده وه چۆنی تی نهو بی باوه رانه له لاسای کردنه وهی
باو که کانیا ن، دوا ی نه وه فهرمان بی نه دا به په رستی خوا، بۆ یشمان رۆن نه کاته وه هیچ
که سی به هوی گونا هی که سی تره وه سزای نادری. وه نه فهرموی:

ته فسیری زمانا کوی

﴿یا ایها الذین آمنوا علیکم أنفسکم لا یضرکم من ضلّ اذا هدیتم﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوه رتان هیناوه خوتان بیارنن باهندی چاککردنی رهوتی خوتان بن و بی فهمانی خوا مه کن، زیان به ئیوه ناگهینهئی که سی له ریگهی راست لای دابی له کاتیکدا ئیوه راغونیان وهر گرتوره، بهوئی فرماندانتان به چاکهو به خراپه نه کردن.

﴿إلی الله مرجعکم جمیعاً فیننکم بما کنتم تعملون﴾ بولای خوا ئیوه گهرا نهوه ئیوه به گشتی له پاشه روردا به چاک و خرابتان، دوابی خوا ههوال نهدا به شتی ئیوه نهیکدن له چاک و له خراب پاداشت و توتی خوتان وهر نه گرن به بی کم و کوری به دادپهروه رانهوه.

نهو نایهتی دوابی به گویره ی روالهت و امان پیشان نهدا کاتی ناده میزاد راغونیان وهر گرت هدر ناگایان له خویان بی و به تنها و پیوست نی به له سریان داوا بکن له که سی تر چاکه بکن و ریگه بگرن له خراپه کردن، هدر خوی لپرسراوه. نهو هی راستی بی له مانا کردنی نهو نایهته نه میه: پیوسته له سمر مروف فرمان بدا به چاکه کردن، نه گهر سود به خش بوو زور باشه، خونه گهر سودی نه بو نهو که سه پیوستی سهرشانی خوی جی به جی کردوه.

کهواته مانای وانی به فرماندان به چاکه کردن و خراپه نه کردن پیوست نی به، نهو نایهته یارمهی نهو ده دات فرمان دان پیوست نی به. زانایان بو مانا کردنی نهو نایهته خویانیا ماندوو کردوه.

نه گیر نهوه دوو پیای گاور به ناوی ته میمی کوری نهوسی داری و عدهی کوری به داء بازرگانیا نه کرد له نیوان مه دینه و شامدا، چوه دهره وه له گهل نهوان بو بازرگانی (بوده یلی کوری نه بی نه مریم) که موسلمان، له ریگه دا بوده یل نه خوش کهوت و رای سپارد نهو داراییه له گهل یهتی بده نهوه به خیرانه که ی، له نیو شته کانیدا جامیکی زیوی به نرخی تیدا بوو نه خشتر ابوو به زیر به بی ناگاداری هاوړیکانی نامه یه کی نویسی و هه موو شته کانی تو مار کردبوو، خستبوویه نیو شته کانی، بوده یل کوچی دوا ی کردو هاوړیکانی

جامه که یان فروشت و نرخه که یان بو خویان هه لگرت چونه وه بو مه دینه و شته کانیان
دایه وه به خیزانی بوده یل، کاتی نامه که یان خوینده وه و جامه که یان نه دی و داویان کردو
گاواره کان ووتیان: جامی زیوی تیدا نه بووه، روداوه که یان برده خزمهت پیغمهر ﴿ﷺ﴾
نهویش نه میم و عه دی بانگی کرد، دوا بی نویژی عه سر شویند دان که خه یانه تیان
نه کرده، دوا ی پیغمهر به ره لای کردن بو رو نکر دنه وه ی نه و مه به سته خوا ده فهرموی:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا شَهِدُوْا

بَيْنَكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمْ الْمَوْتُ حِيْنَ الْوَصِيَّةِ اَشْهَادٌ ذَوَا

عَدْلٍ مِّنْكُمْ اَوْءَاخِرَانِ مِّنْ غَيْرِكُمْ اِنْ اَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِى الْاَرْضِ

فَاَصَبَتْكُمْ مُّصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُوْنَهُمَا مِّنْ بَعْدِ الصَّلٰوةِ

فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ اِنْ اُرْتَبِتُمْ لَا نَشْتَرِىْ بِهٖ ثَمَنًا وَّلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى

وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللّٰهِ اِنَّا اِذَا لَمِنَ الْاٰثِمِيْنَ ﴿١٦٦﴾ فَاِنْ عُرِىَ عَلٰى

اَنْهُمَا اَسْتَحَقَّا اِثْمًا فَاٰخِرَانِ يَقُوْمَانِ مَقَامَهُمَا مِّنَ الَّذِيْنَ

اَسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْاَوَّلٰىنِ فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ لَشَهِدْنَا اَحَقُّ

مِّنْ شَهِدَتِيْهِمَا وَمَا اَعْتَدَيْنَا اِنَّا اِذَا لَمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿١٦٧﴾ ذٰلِكَ

اَدْنٰى اَنْ يَّاتُوْا بِالْشَّهَادَةِ عَلٰى وَجْهَيْهَا اَوْ يَخَافُوْا اَنْ تُرَدَّ اٰيْمٰنُ بَعْدَ

اٰيْمٰنِهِمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَسْمِعُوْا اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ﴿١٦٨﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمْ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ﴾ نهی که سانیکی نهوتو باوهرتان هیناوه شایهتی دانی نیوان نیوه بویه کتری و دهرکهوتنی مهبهستان ههر کاسی دهرکهوت بویه کهسی له نیوه نیشانهی مردن له کاتی سپارداندا. (الوصیه).

﴿أَتَانِ ذُو عَذْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ﴾ بریتی به له دوو کهسی خاوهنداد له نیوهی موسلمان و خزمانی خوټان، چونکه خزم باشتر له فرمانی نیوه ناگادارن یا دوو کهسی تر له جگهی هاوئایینی خوټان نه گهر موسلمانان دهست نه کهوت. له کاتی دهست نه کهوتنی دوو پیای دادرهه، دروسته دوو پیای تر له جگهی دادپهروهان. ﴿إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَاصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ﴾ نه گهر نیوه چوون بویه کاروان و بویه بازارگانی له زهوتی جگهی خانهی خوټان، دواپی توشی نیوه بوو سهرهتای مردن و بویه دارایی خوټان دوو کهستان کرد به سپارده بویه خوټان و داراییه کانتان دایه دهستیان بیده نهوه به خیزانه کانتان، دواپی نهوهی داراییه کانتان دایهوه بهوان ههنديکیان گرومانتان لهو کهسه پهیدا کرد.

﴿تَخْسُوهَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ﴾ نیوه نهو دوو کهسانه راگرن له پاش نویژکردن و له لای کومهتلی له نادهمیزاد نیز ههر نویژی بیت. زوربهی زانایان دهلین: نهو نویژه نویژی عهسره، چونکه لهو کاته دا زوربهی کارکردن کوتایی پی دیت.

﴿فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنْ أَرَبْتُمْ لَا نَسْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ دواپی نهو دوو کهسه سویند بخون بهخوا نه گهر نیوه گرومانتان پهیدا کرد لهو دوو کهسه که راست ناکهن لهو شتهی نهی گیر نهوه لهو راسپاردهیه بهر له مردن کراوه، چوئیتی سویند خواردنه که بهم جوړه پی: نیمه ناکرین بهو سوینده هیچ نرخ له سوودی نهم جیهانهو، با نهو کهسه سویندی بویه نه خون خزمه نزیکي نیمه پی.

﴿وَلَا لَكُمْ شَهَادَةُ اللَّهِ إِذَا لَمِنَ الْأَعْمَى﴾ وه نیمه دانابوشین شایتی دانی خوا فهرمانی پیدایی. به راستی نه گهر نیمه بیشارینهوه نهو کاته نیمه گونا هبارانین.

لهو ئایهتوه و امان بو دهرنه کهوئ سوئیدانی شایتی گومانی لی بکری به گویره ی یاسا دروسته. هندی له زانیان نهلین: نهو سوئیدانه بو جگهی موسلماننه، نه گهر نهو کهسانه موسلمان بوون سوئید نادرین، بۆشمان رون نه بیتهوه سوئید خواردن به جگهی خوا قهده غهیه.

﴿فَأَنْ غَثِرَا عَلَىٰ أَنهَآ أَسْتَحَقَّا إِنَّمَا فَآخِرَانِ يَتَوَمَّانِ مَمَّاهَا﴾ دوی نه گهر ناگاداری پیدای کرا له سهر نهو ی به راستی نهو دوو راسپیراوانه شایسته نهو هه گونا هیان کردبی و به درو سوئیدیان خواردووه، دوی دوو کهسی تر له خزمانی مردوه که بو به سهر گرته نهو ی مافی خویان هه لئه سن و جیگهی راسپیراوه کان نه گرته وه. نهو دوو کهسانه ی.

﴿مَنْ الذِّیْنَ أَسْتَحَقَّ عَلَیْهِمُ الْاَوَّلَیَّانِ﴾ له کهسانیکی نه تو بن و نهو دوو کهسه شایسته بن و میرات گری مردو کهو، دوو کهسه پیشوه کان زیانیان داوه به سهر یانا به درو،

﴿فَیْقَسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا﴾ دوی نهو دوو کهسه ی جیگهی دوو کهسه گومان لی کراوه کان نه گرته وه سوئید بخون به راستی شایتی دانی ئیمه راستره له شایتی دانی نهو دوو کهسه ی پیشوه گومان لی کراوانه. هندی زانیان نهلین: بهیه کهوه نوسانی ووشه کانی نهو رسته یه زور گرانه.

﴿وَمَا أَعْتَدْنَا إِنْآ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِیْنَ﴾ وه ئیمه له سنوری خوا دهرنه چووین لهم سوئید خواردنه مانا، نهو دوو کهسه ی تر له سنور دهر چوون. به راستی نه گهر ئیمه له سنور دهر بچین نهو کاته ئیمه له سته مکارین و سته مان له خومان کردوه. کاتی نهو ئایه ته هاته خواره وه عه مری کوری عاس و موته لیبی کوری ده داعه ی خزمانی بو ده یل دوی نوژی عه سر سوئیدیان خواردو جامه که یان دایه ده ستاین.

﴿ذَٰلِكَ أَذْنٰی اَنْ یَّاْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلٰی وَجْهِهَا﴾ نهو فرماندانه به گهرانه وه سوئید خواردن بۆلای میرا به ران و بۆلای کار به ده ستانی مردوه که، شایسته تره له هه موو کهسی که شایه تی بدهن به جوژی راستی نهو شایته هه لیان گرتوه.

﴿أَوْ يَخَافُوا أَنْ تَرُدَّ أَيْمَانُ بَعْدَ أَيْمَانِهِمْ﴾ یا شاینره لهوهی راسپیرواره کان برسن که سویند خواردنه که بگه پرهوه بولای میراتبهرانی مردوه، دووایی راسپیرواره کان نابرویان بجی بههوی دهر کهوتنی خدیانه ته کهیان و، بژاردنی نهو شتهی شارودیانه تهوه.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَسْمَعُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ وه نیوه له خوا برسن و سویندی درو مهخون و شایتی بهراستی بدهن و، فهرمانه کانی خوا بیسن و چاکیان وهر بگرن و، خوا رانمویی کومه لی دهرچووان له سنور ناکاو خوا ناهرستن، ریگهی بههشت لهخوتان مهگرن، به تایه تی شایتی راست بدهن.

یاسای خوا به جوری دارپیرواره کاتی باسی هندی له فهرماندانه کهی خوی کرد، دوایی باسی نهو شتانه نه کا په یوهندیان به خواوه هبی به تنها، یا باسی پیغمه ران شی نه کاتهوه، یا باسی رودای رژی دواپی نه کا، بو نهوهی گوی گران ته می خواربن و فهرمانه کانی خوا وهر بگرن، بویه لی رهیش که باسی هندی له فهرماندانی خوی کرد باسی رژی دواپی نه کا و نه فرموی:

يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمْ قَالَوْا لَا عِلْمَ
لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّمُ الْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾ إِذْ قَالَ اللَّهُ يُعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ
اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدْتُكَ بِرُوحِ
الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ
مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا

يَا ذِي الْقُرْبَىٰ وَتُزَيَّاتِ الْأُكْمَةِ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ
الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَنْكَ إِذْ
جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ
مُّبِينٌ ﴿١١٠﴾ وَإِذْ أُوحِيَتْ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي
وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾

﴿ يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمْ ﴾ ئيوه خوٲان يپاريزن له رۆژى خوا كو
نه كاتهوه هموو نيرارهه كانى خوئى، و دوايى خوا نه فهرموى به نيرارهه كان به چ شتى
وولامى ئيوه درارهه توه له لايهن نه توهه كانه توه له جيهاندا كاتى ئيوه بانگى نه واننان
نه كرد بۆلاى پهرستى من.

﴿ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴾ پيغمهره كان ووتيان: هيچ زانيارپه نى به
بۆ ئيمه به شتى تۆ نه زانى، به راستى تۆ نه زانى بهو شتانه ديارين، دوايى تۆ نه زانى به شتى
وولامى ئيمه يان بىن دايتهوه به وهى ناشكرايان كردوه بۆ ئيمه و به شتى په نهانيان داوه له
دلپانا، ئيمه شتى ناديارى نازانين و هه ندئ شتى دهركه وتوو نه زانين و تۆ هه موو شتى
نه زانى.

ئهو فهرموده ي خواي مهنزه لهو ئايه ته دا زۆر ترسانكه لهو باره يوه خوا هه موو
ئاده ميزاد لهو رۆژه دا كو نه كاتهوه بۆ پهرسيار لى كردنيان بهر له ده رچونى فهرمانى خوا به
لى بوردنيان و لى نه بوردنيان، چونكه خوا لهو رۆژه دا هه ريه كه له پيغمهران له گه ل
نه توهه كانيان روهرو نه كا، به پيغمهره كان نه فهرموى: نه مانه چ شتيكيان به ئيوه ووتوه، بۆ
نه وه ي بيانيان نه ميئن.

پرسیار/ بەراستی پیغمەران ئەزانن بە کەسێ باوەری نەهێنایی و جەنگی لە گەڵ کردبێ
نێر چۆن بڵێن: ئێمە هیچ شتی نازانین؟

وەلام/ مەبەستیان ئەو نیە هیچ ئەزانن. بەلکو مەبەستیان ئەو یە زانیی ئەوان بەرانبەر
بە زانیی خوا وەك ئەبوون وایە، چونکە پیغمەران بەشیکێ کەمی ئەوان ئەزانن بەلام خوا
نهیتی ئەوانیش ئەزانێ.

دوای ئەو ی بە کورتی داوای وولامی کرد لە پیغمەران، بە درێژی لەنێو هەموویاندا
باسی عیسا ئەکاو بیری ئەخاتەو لە پاشەرۆژدا ئەو چاکە یە داویتی بە عیسا و دایکی
ئەفەر موی:

﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ إِذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ﴾ ئەو رۆژە بریتیە
لەو کاتە خوا خوا ئەفەر موی: ئەی عیسا ی کوری مەریەم: تۆ بیری چاکە ی من بکەرەو
بەسەر خو تۆ بەسەر دایکتەو کە رێزداری ناو ژنایی سەردەمی خو ی بۆ هەلبژێرا،
چاکە کانی ئەمانەن:

﴿إِذْ أَيْدُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ کاتی من یارمەتی تۆم دا بە گیانی پاک کە جبرەئیلەو ئەو
فریشتە یە کە من رەوانەم کردووە بۆلای پیغمەرەکان هەتا یارمەتیان بدات بەهێزیان بکا
لەسەر راوەستانیان بۆ گەیاندنی فرمانی خوا، دایکی تۆمان پاک کردووە لە بوختانی
خراپ.

﴿تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا﴾ تۆ گفتوگۆ ئەکە ی لە گەڵ ئادەمیزاد لە ناو
بێشکەدابوی و منال بوی ئەوەیش کارێکی بە هەموو کەس نەکراو، بۆ ئەو ی دایکت پاک
بکەیتەو لە بوختان و بە داوین پاک بناسرێ و، گفتوگۆ ئەکە ی کاتی پیاوێتی بۆ
راگەیانندی فرمانی خوا. یانی گفتوگۆی کاتی منالیت وەك گفتوگۆی کاتی پیاوێتە لە
تەواوی ئەقڵدا بەی جیاوازی زانیان ئەلێن: وشە (کەلا) بەلگە یە لەسەر ئەو ی کە
عیسا لەمەدوا دێتە خواری چونکە عیسا بەرزکراو تەو بەر لەو ی بگاتە کاتی کەهلی،

کههل به ئادهمیزادی ئهلتین تهمنی له (۳۰) سال بهرهو ژورو ههتا (۴۰) سالی. ئینبو
عهباس ئهلتی: عیسا تهمنی (۳۰) سال بووه خوا کردی به پیغمهر (۳۰) مانگ دوای
گهیاندنی فهرمانی خوا وهك پیغمهر بهرز کراوهتهوه.

بۆ زانین: گومان بردن بهوهی که عیسا پیغمهر بووه له بیشکهداو له کۆشی دایکیا،
چونکه گفتوگوی کردوه، نهو گومانه نهزانین و بوختانه، چونکه گفتوگر کردنی عیسا له
کۆشکی دایکیا بۆ رزگار کردنی دایکه له بوختانی جوهکان. نهك لهبهه نهوهی که
فروستادهیه، خوا ههموو داواکاریکی لهسهه منداڵ ههنگرتوه، چۆن داوایی لی نه کری به
مدالتی؟ ئادهمیزادیش فهرمان له منال وه ناگرن، نهوهی باسمان کرد بیرورای زوربهی
زانایانی موسلمانانه.

نهو ئینجیلانه جینگهی پروان لای گاوارهکان بریانداده که عیسا کراوه به پیغمهر له
تهمنی (۳۰) سالدا. ئینجیلی (لوقا) فهسلتی سی، ژماره (۲۳).

﴿ وَإِذْ عَلَّمْنَاكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ ﴾ وه تۆ بیرى نهو کاته بکهروهه من تۆم فیری نامه
پیغمهره پیشوهکان و نویسمان کردی به پیتوس و، تۆمان فیری دهستورو پهروهده کردنی
ئادهمیزادو بهرپوهبردنیان کردی له ژبانی رۆژانه یانداو هاندانیان بۆ پهیرهوی فهرمانی خوا.
﴿ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ﴾ وه تۆمان فیری ناوهپۆکی تهواراتی نامه نیراوو بۆلای
موسامان کردی، فیری ههندی کاری نهتی خواپیمان کردی سههرای زانیاری ژبانی
رۆژانهی ئهم جیهانه. فیری ناوهپۆکی نامه ئینجیلیمان کردی که نامه نیراوی خوایه
بۆلای تۆ، فیری زانیاری خوا ناسیم کردی جگهی زانیاری نهپۆ.

﴿ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِأَذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِأَذْنِي ﴾ وه بیرى نهو
کاته بکهروهه تۆ دروست نهکهی وینهی شیوهی بالتندیه له خاک به هوی دهستوری منهوه،
دوایی تۆ فو نهکهی به شیوهی نهو بالتندیه دا، دوایی تهبی به بالتندیه کی زیندوی خواوه
گییان بههوی دهستوری منهوه.

﴿ وَثَبِرِءَ الْأَكْمَةِ وَالْأَبْرَصِ بِأَذْنِي ﴾ وه تو رزگار نه که ی ناده میزادی به کویری له دایک بوئی له نه خوشی کویری و رزگار نه که ی و پاکی نه که یته وه که سی به له کاوی له نه خوشی به له کی به هوی ده ستوری منه وه.

﴿ وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَى بِأَذْنِي ﴾ وه بیری کاتی بکه ره وه تو ده رنه هیتی مرد وه کان له گز ره کانیا و زیندو نه بنه وه به گیانیکی تازه وه به هوی ده ستوری منه وه.

وتنه ی نهو نایته له باسی نایته ی (۹) ی سوره تی نالی عیمراندا مانای کرا وه. دو وپات کردنه وه ی ووشه ی (بأذنی) چوار جار نیشانه ی نه وه به که دروست کردن و زیندو بونه وه و رزگار کردن هه ره به دهستی خواجه به تنه ها.

﴿ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ ﴾ تو بیری نهو کاته بکه ره وه من بهر گریم کرد له تو به نی ئیسرائیله کان کاتی چوی بولایان به چهن دین به لگه ی رونه وه به به چهن دین کاری به هه موو کس نه کرا و کاتی نیازی کوشتنی تو یان کرد.

﴿ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴾ دوا یی ووتیان که سانیکی نه و تو با وه پریان نه هینابوو: نهو رزگار کردن و زیندو کردنه وه نهو کاره به هه موو کس نه کرا وانه که عیسا ده ریان نه خا بو ئیمه جادو یکی رون و ناشکرایه، پوچن و ئیمه برومان پینان نیه. له گه له نهو هه مووه کاره به ک خرا نه جو ه کان هه و لی کوشتنی عیسایاندا و ناویان نه برد به دروژن و جادو گهر، بو وختانی زور نار ه وایان هه له به ست بو دایکه راست گو که ی. عیسا هیچ سوچیکی نه بوو جگه له وه ی گفتو گو ی راستی نه کرد، بانگی نه کردن بولای په رستنی خوا و فهرمانی یی نه دان په پره ی راستی بکه ن.

نهو کاره خراپانه هه ره چهنده له په وشتی جو ه کانه. به لام تنه ها هه ره نهوان بهو جو ره نین، زور به ی ناده میزاد دوژمنایتی خو یان ده رنه برن ده رباره ی نهو که سانه راغو ییان نه که ن بولای چاکه و ناواتیان راغو یی نهوانه.

﴿ وَإِذْ أَوْحَيْنَا إِلَى الْحَوَارِ بَيْنَ أَنْ أَمْنُوا بِی وَبِرَسُولِي ﴾ وه بیری نهو کاته بکه ره وه من خسته نیود لی هاو ری پاک و هه لیزیرا وه کان و نهو که سانه نیازیان پاکه له دو ستایتی

توٰدا کہ باوہر پھینن بہ من و بہ نیّر راوی من کہ عیساہو، فہرمانم بہواندا کہ توٰ فروستادہی منی لہو کاتہدا کہ جوہکان تزیان بہدروؑ نہخستہوہ.

بۆ زانین: (الوحی) ہاتوہ بہ چند مانایہ: ہاتوہ بہ مانای خستہ نیو دل، مہبہست لیہدا نہو مانایہ.

﴿قَالُوا اٰمَنَّا وَاَشْهَدُ بِاَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ ہاورپی نیاز پاکہکانی عیسا ووتیان: ئیمہ باوہرمان ہیناوہ بہ خوائتی توو بہ پیغمہرائتی عیساو، تو نہی خوائہ شائتی بدہ بہ راستی ئیمہ موسلمانین و فہرمانبہرداری توین و نیازمان پاکہ. خویشمان شائتی بۆ یہ کتری نہدہین.
ب- بۆچی خوائ مزین باسی عیسا کردوہ بہ تنہا چاکہی لہ گہل کردوہ لہ جگہی پیغمہران کہچی خوا چاکہی بیؑ نہدازہی بہخشیوہ بہ ہموو پیغمہران.

و- بہراستی خوا چاکہی کردوہ لہ گہل ہموویان و بہ کورتی باسی ہموویانی کردوہ. بہلام بہ تابیہتی روی فہرمودہی نہکاتہ لای عیسا بہ دریزی، چونکہ پدیرہوانی عیسا لہ سنور لایانداوہ لہ بارہی عیسا و کردویانہ بہخوا. بہلام پدیرہوانی پیغمہرہکانی تر پیغمہرہکانی خوئیانیان نہکردوہ بہخوا، بۆ نہوہ بہلگہ دابنریؑ لہسہر لادہرانی سنوری خوا.

ہاورپی دلسوزہکانی عیسا ہرچہندہ بہ نہینی و بہ ناشکرا، بہبیؑ گومان باوہریان ہینابوو. بہلام ہرچونؑ بن نامادہمیزادن و شایستہی ہموو کاریکن لہ چاک و لہ خراب دوائی ویستیان بہردہوامبن لہسہر باوہرو نہکہونہ گومانہوہ، لہ گہل نہوہیشدا ووتیان بہ راستی باوہرمان ہیناوہ بہ عیسا، داوایان لہ عسا کرد خوائیکی پر لہ خوردہمہنی لہ ناسمانہوہ بیتہ خوار بۆیان، بۆ نہوہی دلیان بہ یہ کجاری نارام بگریؑ ویتہی نیبراہیم پیغمہر داوای کرد لو خوا چون مرو زیندو نہکہیتہوہ؟ بۆنہوہی دلی نارام پیددا بکا، بۆ رون کردنہوہی نہو مہبہستہو داخوازی ہاورپکانی عیسا فہرموی:

إِذْ قَالَ

الْحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ

يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ

مُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا

وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ

تَكُونُ لَنَا عَيْدًا إِلَّا أُولَئِكَ وَآخِرُ نَاوَاءِ آيَةٍ مِنْكَ وَآرْزُقْنَا وَأَنْتَ

خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنْزِلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ

مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا أَبَدًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١١٥﴾

﴿إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ﴾ تو بیری تھو کاتھ بکھرہوہ ہاوری نیاز پاکہ کانی عیسا ووتیان: تھی عیسا کوری مریم نایا پدروہدہ کھری تو وولامی پارانہوی تو تھداتھوہ کہ بہنیرتھہ خوارہوہ بوسہر ٹیمہ خوانیکی پر لہ خواردمہنی لہ تاسمانہوہ؟

دوواپی عیسا پین ناخوشبوننی خوی دہربری، دہربارہی تھو پرسیارہی ہاوری کانی کہوای نشان تھدا گومانیان ہہین و بہ پاکی باوہریان تھہتانی، باوہرداران شایانی تھوہ نین جورہ پرسیری وا بکہن بویہ:

﴿قَالَ فَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ عیسا ووتی: دواپی ئیوه له خوا بترسن و نهم جوړه داخوایانه مه کهن نه گهر ئیوه باوهرداران، نهم پرسپارهی ئیوه له شیوهی پرسپاری پیشوه کانتان نه چی که داوایان له موسا نه کرد، باوهرداری راستی شایانی داخوای وانیه بکرین له خوا. له ژبانی بونه وهراندا شتی وا نه گونجاوه، له گهل نهویشدا ئیوه باوهرتان به پیغمهرایتی من هیناوه.

پ- نهو نایته وامن بو دهرته خا که هاوړیکانی عیسا باوهردارنهبون، نایتهی (۱۱۱) ی پیشهوهی نهم سورته وانه گهینهی باوهرداربون و باوهریان بیگومان بووه به خوا؟

و- زورتر له زانایان وولامی نهو پرسپاریان داوهتهوه بهم جوړه ی خوارهوه:

نایتهی (۱۱۲) دژی ناوهړوکی مانی (۱۱۱) پیشهوه نیه! چونکه مهبهستیان نهوه بوو باوهړه کهایان به تین تر بی له ریگهی ههست و روالتهوه، دوا ی باوهړهینانیا ن له ریگهی نهقل و بهلگهوه. به وینهی پرسپاری ئیبراهیم له خوا که باسمان کرد.

﴿قَالُوا لَرَبِّدْ أَنْ تَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُنَا﴾ هاوړی دلسوژه نیاز پاکه کانی عیسا ووتیان: ئیمه نهمانهوی که ئیمه بخوین له خواردهمهی نهو خوانه، وه دلمان ناسوده بی و نارام بگری و بیهسرتیهوه به توانای خواوه به راستی و بی گومان، به جوړی باوهړهینانی زمانیمان له کانگای باوهړی دلمانهوه دهرچوبی بهی جیاوازی.

﴿وَلَعَلَّمْ أَنْ قَدْ صَدَّقْتَنَا وَكُنْ عَلَیْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ وه ئیمه بزاین که تو راست کردووه له گهل ئیمه که تو پیغمهری خوایی و ئیمه داوای ههر شتی بکهین له خوا پیمان نه به خشتی و فهرموته من ئیروای خوام و، ئیمه بین به شایهت له سهر هاتی نهو خوانه ههر کاتی داوامان لی بکری له لایدن جوه کانهوه، به چاوی خویمان نهوانه بینین نهك به بیستن، پاشان ئیمه ههوال بدهین بهو کهسانهی خویمان نهو خوانهیان نه دیوه، ههتا بی باوهړان باوهړ بهین و باوهرداران دلایان نارام بکری با لهو خواردهمهیان نه خواردی وینهی ئیمه.

به اوردی له نیوان هاورپیکانی پیغمهر ﴿﴾ له گهل هاورپیکانی پیغمهره کانی تر:
 هاورپیکانی پیغمهر ﴿﴾ باوهریان هیناو داوای هیچ شتیکیان له پیغمهر نه کرد له
 خواردهمینی و جگهی خواردهمینی به شیوه نه گونجاوین له گهل سروشتا، له گهرمه ی
 جهنگدا نهیان ووت: نهی فروستاده ی خوا: برۆ به لای نهو شتهو خوا نهیهوی و گوینی له
 نیمه مه گره.. بهو کهسه ی توی به راستی ناردوه: نه گهر تو فرمان بده ی نیمه خزمان
 بخهینه نیو ده ریا خزمانی تی فری نهدهین، عمیری کوری نه لجه موچی هاورپی پیغمهر
 ﴿﴾ به قاچی شله وه وستی بجیته دهره وه له گهل پیغمهر ﴿﴾ بو جهنگی نوحود،
 کوره کانی ههولتی نهوه یاندا ریگه له چونی بگرن، روداوه کهیان برده خزمهت پیغمهر
 ﴿﴾ ووتی: نهمهوی به قاچی شله وه بجمه به ههشت، پیغمهر ﴿﴾ ریگهی پیدا بو
 چونه دهره وه، دوایی عهر خوی و چوار کورو برای ژنه که ی کوژران، ژنه که ی
 تهرمه کانیانی دابه سر هوشتریکا، پاش کوتایی هاتی جهنگ بردنی بو نیو مه دینه ژنایی
 مه دینه توشی بون و ووتیان: دهنگ و باس چیه، ژنه که ی ووتی: پیغمهری خوا زور
 چاکه، ووتیان: نه تهرمانه چین؟ ووتی: میرده کهمو چوار کورم و براهی من خوا ریزی
 گرتوون له جهنگدا کوژراوون و له ریگهی خواداو نهیان بهم بو ناشتن له گورستاندا،
 نهوانه ی باسمان کردن وینه ی دلۆپ ئاون له زهریای خوشه ویستی هاورپیکانی پیغمهر
 ﴿﴾ بو پیغمهرو نایی بهرزی نیسلام.

به لام هاورپیکانی عیسا نهیان ووت: نیمه خواردغان نهوی له ناسمانه وه بیته خوار و
 نیمه بیخوین، هارپیکانی موسا نهیان ووت به موسا: خوٚت و پهروه رده کهری خوٚت بچن بو
 جهنگ بکهن و نیمه لیږه دانه نشین، نهوانه ی باسکرن بو هاورپیکانی عیساو موسا مشتیکن
 له خهرواری له داخوازی نهوان.

نابیته خو هه لکیشان نه گهر بیژری: هیچ پیغمهری له پیغمهران هه رگیز سه رکه ووتیان
 به دهست نه هیناوه به هو ی هاورپی کانیانه وه، بهو ینه ی نهو سه رکه ووته پیغمهری نیسلام به

دەستى ھىناۋە بەھۋى دىلسۆزى و لەخۆ بردنى ھاورپىكانى، ھەر پەيمانىيان بىدائە ئەيان
بردە سەر، ئەۋەش نەپىيە كە بۆ: خۆيتى و گەۋرەينى پەيامى ئايىنى ئىسلام.

كاتى عىسا بۆى دەر كەوت مەبەستى ھاورپىكانى پاكەو بىنگومانە لە داخۋازىيە كانيانا.

﴿ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ ﴾ عىسا كورى مريم ووتى:

ئەى خوا بىنرە خوارەۋە بەسەر ئىمەدا خوانىكى پىر لە خوار دەمەنى لە ئاسمانەۋە.

﴿ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لَا لَنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ ﴾ رۆژى ھاتنە خوارەۋەى ئەو خوانە بىي بە

رۆژى جەژن و خۆشى بۆ ئىمەى ئەم سەردەمەۋ نەۋەكانى دواى ئىمە. بىژراۋە: ئەو رۆژە

رۆژى يەك شەمەبو بۆيە گاۋرەكان كىر دويانە بە جەژن بۆ خويان و، ئەو خوانە بىي بە

نیشانە بە لەسەر توانا تۆۋ پىتەمەرايتى من.

﴿ وَأَرْزُقْنَا وَأَلْت خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴾ ۋەتۆ بىخشە بە ئىمە ئەو خوانە و سوپاس كردن

لەسەر ئىمەۋ، تۆ چاكتىن كەسانىكى خاۋەن بەخشندەيى.

بە كورتى عىسا كاتى بۆى دەر كەوت ھاورپىكانى بەردەۋامن لەسەر داۋاكارى خويان،

زانى مەبەستيان لەۋ داۋايدە پاكەو نايانەۋى پەكى بىخەن، پارايەۋە لە خوا بە وىنەى

پارانەۋەى بەندەيكى بى دەستەلات، بۆ ئەۋەش ھەموو گومان بەرى بەدروڭخاتەۋە كە ئەيان

ۋوت: عىسا بەشىكى ھەيە لە ھاوردەنە خوارەۋەى ئەو خوانەۋە خۆى كىر دويەتى نەك خۋاى

تاك و تەنھا.

﴿ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُنَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مَنكُم ﴾ خوا فەرمۋى: من بەراستى ئەنيرمە

خوارەۋە ئەخوانە بەسەر ئىۋەدا. دوايى ھەر كەسنى باۋەر نەھيتى لە ئىۋە دواى ناردەنە

خوارەۋەى ئەو خوانە كە كارىكى پەك خەرەۋ بەزۆركەس نەكراۋە.

﴿ فَأَنِّي أَعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أَعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴾ دوايى من بەراستى سزاي ئەو كەسە

ئەدەم بە سزايى بەجۆرى بى من سزا نادەم بەو جۆرە سزايە ھىچ يەككى لە بونەۋەرەن.

پوختەى ماناي ئەو ئايەتە بەم جۆرىيە: خۋاى مەزن پارانەۋەكەى لە عىسا ۋەرگرت بۆ

ئەۋەى ھاورپىكانى باۋەريان بەتەن تەربىي بە عىساۋ پروايان كەم و كورى پەيدا نەكا، لە

تەفسىرى زمناكۆيى

کاتی سہرینچیدا بہلگہو بیانویان نہمیتی و شایستہی سزای بی وینہن کاتی وەرگہران لہ ناین، چونکہ خویان پیش نیازیان کردوہ، ہەرکەسی وولامی پیش نیازیان درایدوہ ہموو رینگہی بیانویان لی ئەبەستری کہ پەشیمان بویدوہ لہ باوہرہیتان.

فەرمودہی زانیان لہ بارہی خوان و داواکردنی خوان زۆر زۆرہ: نایا داواکەرہکان خواہن باوہربوون یا خواہن گومان؟ نایا خوا نہ کہ لہ کاتی دواکردندا ہاتہ خواریانہ؟ ہاورپکانی عیسا لہو خوانہیان خواردیانہ؟ ئەوانہیان پاش گەزبونوہ لہ باوہرہیتان نایا خوا کردنی بہ مەیمون و بہراز؟ خوا باسی هیچ شتی لہوانہی نہ کردوہ بہ روئی.

بەلام ئەو شتہی پێوستیی لہسەر ئیمہ ئەبی ئیمہ باوہری تەواومان ہەبێ کہ ئەو روداوانہ پەیدابوون، ئەو گفتوگزیانہ کراوہ لہ نیوان عیسا و ہاورپکانیدا، ئیتر شی کردنہویان بۆ ئیمہ لہ پایہ پێوست کراوہکانی سەرشانی ئیمہ نیو ہەوالہی زانیاری بی وینہی خواہ. تاقمی لہ گاوەرہکان ئەیان ووت: بہ راستی عیسا و دایکی عیسا ہەردووکیان خوان، بۆیہ خوای مەزن لہو باروہ پرسیار لہ عیسا ئەکاو ئەفەرموئی:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ۖ أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي
وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ ۖ قَالَ سُبْحٰنَكَ مَا يَكُونُ لِي أَن
أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ ۖ إِن كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ۖ تَعَلَّمْ مَا فِي
نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ أَنْتَ عَلٰمُ الْغُيُوبِ ﴿١٧٦﴾ مَا
قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَّا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنۢ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ
عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنتَ الرَّقِيبَ

عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ أَنْتَ الرَّقِيبَ
عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ
وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾

﴿ وَاذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ﴾ تو بیری نهو کاته بکهره وه خوا فهرموی به عیسا کورپی مریم: نهو بانگه کردنه ی عیسا له لای خوی مهزنه وه زانیان جیاوازن بو کاتی نهو بانگ کردنه: هندیکیان نهلین: له رۆژی دوایدا نهی. هندی تریان لایان وابه لهو کاته دا بووه خوا بهرزی کرده وهی بو ناسمان.

﴿ أَلَمْ أَقُلْ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأَقْبِلُوا إِلَيَّ مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ نایا تو ووتوته به نادهمیزاد: نیوه من و دایکم بکهن به دوو خوا له جگهی خوا. خوی مهزن بو پرسیاره مهبستی عیسا نیه به تاییه تی، چونکه خوا خوی نهزانی و ناگاداره بهشتی عیسا وتوتی. بهلکو مهبستی خوا نهویه بهلگه دانی له سهر نهو که سانه بوختانیان نه کردو لایان و ابو که عیسا و دایکی دوو خوی جیاوازن له جگهی خوی مهزن.

﴿ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ ﴾ عیسا ووتی پاک و خاوتی بوتویه له وهی جگهی تو خوی تر هدی، نهوهی دراوه ته پال من بوختان و درویه، نابیی و شایسته نیه بو من که من شتی بلیم راست نهی، نهوهی عیسا ووتی زور راسته چونکه عیسا پیغمه مبروه و پیغمه مبر پارێزراوه له هه لخلیسکان و گونا، به راستی عیسا نیراوی خوا به بو جهنگ کردن له گه ل هاویه شدانه ران بو خواو بانگی به کیتی بو خوا بلا و بکاته وه، نیژ چون داوی خوا به تی نه کاو بانگی نادهمیزاد نه کا بو په رستی خوی.

﴿ إِنْ كُنْتَ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ﴾ نه گهر من نهو شته ناره وایهم ووتی به راستی تو نهو شته زانیوه، یانی من پیویستم به بیانو هینانه وه نیه، چونکه خوت نهزانی نهم ووتوه، نه گهر ووتیتم خوت زانیوته.

﴿ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴾ تۆ ئەزانى بەشتى لە دەرونى مندايهو شاراوته له دڵماو، من نازانم بە شتى شاراوتهوهو ديارنيهو هەر خۆت ئەيزانى و لای خۆته. بەراستی تۆ هەر تۆی هەموو نەيتیه بزانی که جگه‌ی تۆ نایانزانن. ووشەى (نفس) بە کارنەهێترى بە مانازینده‌یى بونەوه‌ران بە گشتى، هاتوه بە مانا هەرشتى وهك ئەبێژرى ئەمه هەر ئەو شته (هَذَا هُوَ نَفْسُهُ). هاتووه بەمانای شتى وهك لەو پرسته‌یه‌دا هاتووه.

﴿ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ﴾ من نەم ووتوه بە ئاده‌میزاد مەگەر تۆ فەرمانت دابى بەو شته‌که پێویسته ئیوه خوا بپەرستن که بریتیه له پەرۆرده‌کەرى من و له پەرۆرده‌کەرى ئیوه.

﴿ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيداً مَا دُمْتُ فِيهِمْ ﴾ وەمن ناگادر بووم بەسەریانەوه، من قەدەغەم کردبوو لەوان که ئەو شته نارە‌وایانە بلێن و ناگاداری باوە‌رداران و بێ باوە‌ران بووم لەو ماوه‌یه‌دا من لەناویانا بووم.

﴿ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴾ دوا‌یى تۆ کاتی‌ک منت وەرگرتووهو پەوانە‌کردنى من بۆ سەر زهوى کۆتایی پێ هات، تۆ خۆت بروی بە ناگادار بەسەریانەوه، من نازانم چ شتی‌کتان کردووه له پاش من و، تۆ بەسەر هەموو شتی‌کا ناگاداری و هیچ شتى له تۆ وون نابێ.

﴿ إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَلَهُمْ عِزَابُكَ وَإِنْ تُغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾ ئەگەر تۆ سزایان بده‌ی دوا‌یى بە راستى ئەوان بەنده‌ی تۆن و هیچ پەخنه‌یه له‌سەر خاوه‌ن و گە‌وره‌ی ئەوان ناگیرى و تۆ له هەموو کەس میهرەبان ترى، ئەوان شایسته‌ی پەخنه‌گرتن نین له تۆو، ئەگەر تۆ له‌وان خۆشییى، دوا‌یى بە راستى تۆ زۆر گە‌وره‌و بە‌ده‌سته‌لاتى، هەموو شتى له جی‌گه‌ی شیاوی خۆیا دانه‌نن له سزادان و لێى خۆشبوون.

کاتی عیسا پونی کرده‌وه ئەو کاره پوچه‌ی گا‌وره‌کانى له‌سەرى بوون له ها‌وبه‌شدانان بۆخوا، خواى مەزن فەر‌موى:

قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ

يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٠﴾

﴿ قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ ﴾ خوا نهفرموی له پاشهروژدا: نهم روژهیه سوود نه بهخشی بهراست گزیان راستیه کهیان که له جیهاندا پهیدا بو له واندهوه. له روژی دوایدا راستی ووتن سود بهخشی نه، جگهی راستی ناتوواری شتی بیژری بهلگو نادهمیزاد سود وهر نهگری له پاشهروژدا بهو راستیه نه مرو بیلی نهک لهو روژهدا.

﴿ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴾ بو نهو راست ویزانه هدییه چندنین بههشت نهچی بهژیر درهخته کانیو بهم لاوای کۆشکه کانیو نا چندنین روباری ناوی شیرین و بهتام بهرده وامن له نیو نهو بههشتانهدا ههتا ههتایه.

﴿ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ خوا رازیه لهو راست ویزانه وخوشی نهوین بههوی کرداری چاکیهاندهوه، وه نهوانیش خویان خوش نهوی و رازین لهخوا بههوی نهو پاداشتهوه وهریان گرتوه له بهر راست ووتنیان، نهو چونهیان بو ناو نهو بههشتانه رزگار بوونی زور گهورهیه بویان چونکه خوشی پاشهروژ بهرده وامه، خوشی جیهان نامینی و بهزوی کوتایی یی دی.

﴿ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ بو خوا به خاوه نیهتی و پاشایهتی ناسمانه کان و زهوی و شتی که له نیو نهواندایه، به نادهمیزادو به جگهی نادهمیزادهوه به پیغمه مهران و جگهی پیغمه مهران، خوی مهزن ناگادارتان نهکا بهو نایهته له سهر بوختان و درو کردنی گاواره کان که باوهریان وایه عیسا و دایکی عیسا خوان له جگهی خوا، وهخوا توانای بهسهر همموو شتی که هدییه، دارایی و پاشایهتی نه بهخشی بههر که سی تاره زوی هدی بهی پرسیار.

﴿ سوره تی نه لئه نعام ﴾

ژماره ی نایه ته کانی (۱۶۵) نایه تن. له مه که هاتوته خواره و جگه له نایه کانی (۲۳، ۹۱، ۹۳، ۱۱۴، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۲۰) نهو نۆ نایه تانه له مه دینه هاتونه ته خواره وه.

﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾

به ناوی خوا ی به خشنده ی میهره بان

﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ ﴾ هه موو سو یاس و ستایش بو خوا یه کی نهو تویه دروستی کردوه ناسمانه کان و زهوی.

﴿ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ﴾ وه خوا دروستی کردوه چهن دین تاریکی و ړوناسکی به، توانای بڼ وینه ی خوی. نهو ړسته یه بۆمانی ړون نه کاته که تاریکی بهر له ړوناسکی دروست کراوه، تاریکیش زوړن: وینه ی تاریکی شهو. تاریکی ده ریا. جیگه ی تاریک.

تهفسری زمانا کو بی

هموو شتی تاریکیکه ی جیاوازه له تاریکی شتی تر. به لّام روناکی هدریهك جوړه و یهك ژماره یه چونكه هدر یهك هوی هدی نهویش ناگره، هدرچه نده نه بیژری روناکی خوړ. روناکی نه ستیره. هدره ها، نه وان نابنه هوی زوری روناکی. هدره ها نهو پرسته یه گرمانی ناگر پدسته كان پوچ نه کاته وه که گومانیان وایه خوا روناکی دروست کردوه. شهیتان تاریکی دروست کردوه.

﴿ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَغْدِلُونَ ﴾ له پاش نهو همووه بهلگه رونا نه که سانیکی نهو تو باوهریان نه هیناوه پدروهرده کمری خویان نه کهن به هاوتای بته كان و بهرانبهری نهوانیان نه کهن بو پدستیان که توانای هیچ شتیکیان نیو ناتوانن زیان و سوود نه به خویان و نه به جگه ی خویان بگه یه نن. زور جیگه ی سدر سورمانه نهو بهلگه به هیژانه کار نه که نه سدر نهقلی بت پدستان و نهو دلته ی نهو تویان کویره له ناستی راستی و وای دانه نین بوخوا هدی هاوتاو وینه یه بو پدستن و سوپاس کردن.

﴿ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا ﴾ خوا که سیکی نهو تو یه نیوه ی دروست کردوه له قور. یانی ناده می باوکی نیوه که ناده مه راسته و خو له قور دروست کراوه و نیوه یه له ناوی نهو دروست کراون. له پاشا خوا فرمانی داوه به دیاری کردنی ماوه یه بو کزتابی پی هاتنی ژیا نتان، دوا ی نهو ماوه یه نیوه نه مرن.

﴿ وَاجْلٍ مُّسْكَمٍ عِنْدَهُ ﴾ وه له لای خوا هدی ماوه یه کی دیاری کراو و ناوبراو بو زیندو بونه و هتان له پاش مردنتان له روژی دوایدا، جگه له خوا کهس نازانی چ کاتی دهست پی نه کا.

به کورتی خوا فرمانی داوه به دووماوه ی ناوبراو بو هموو ناده می زاد (۱) ماوه یه کیان دوا یی دیت به مردنی نهو که سهو دواتر نه زانری چهنده ژیاوه (۲) ماوه یه کی تری ناوبراو هدی که کاتی زیندو و بونه و هیانه له پاشه روژدا. جگه له خوا کهسی تر نازانی چ کاتی دهست نه کا و ماوه ی هاتنه که ی چهنده ی ماوه، نهو کاته یه کزتابی پی نایه.

﴿ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ﴾ له پاش نهو بهلگانه لهسهر توانای خوا ئیوهی بی باوهر گومان پهیدا نه کهن و به دروی نه زانن زیندوبونه وهی پاشه رۆژ، له گهل نهو هیشدا ئیوه له نه بوونه وه پهیدا کراون، زۆر ناسانه لای خوا جارئ ترگیان بکاته وه به بهر تا به کو کردنه وهی نهو شتانه له له شی ئیوه دا بلا بوونه وه بهسهر زه ویدا. زۆر جیگه ی سهر سورمانه گومان پهیدا بکری له زیندوبونه وهی ئاده میزاد له رۆژی دوا پیدا بهو ناسانه له گهل نهو هیشدا نهو خواجه نهو گهر دونه گه وری دروست کردوه! نه بی زیندوبونه وه چ گرانیه کی تیدا بی بو خوا؟

﴿وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ﴾ وه خوا نهو خواجه هدر به تنه ا نهو شایسته ی پهرسته له ناسمانه کان و له نیو زه ویدا، جگه ی نهو کس شایانی پهرستن نه. خوا نه زانی به نه بی ئیوه نه یشرانی به ناشکرای ئیوه، یانی نهو شتانه په نه اناندا وه له دل تاناو نه وان هیش به زمان و به کردار ناشکرای نه کهن خوا نه یانزانی و، نه زانی به شتی ئیوه نه یکه نه له چاکه و له خراپه، له پاشه رۆژدا پاداشتان نه داته و تۆلته تان لی نه کاته وه.

نهو سی ئایه تانه ی رابوردن بهلگنه له سهر یه کیتی گه وری خوا: به ئایه تی یه که میان تیمان نه گیه نه ی ناسمانه کانی و زه وی دروست کردوه. به ئایه تی دووه ناگادرمان نه کاته وه ئاده میزادی دروست کردوه له قور، له پاش مردنیان جارئ تر زیندویان نه کاته وه. به ئایه تی سیهم پیمان نه ناسیتی زانیاری خوا ده وری دا وه به هه موو شتی نه بی و ناشکرا دا بنچینه کانی بروا به خوا سی شت: دانانی خوا به تا کو به تنه ا. باوهر به پیغمه مه ران. زیندوبونه وه. نهو سی ئایه تانه ی پیشوو باسی یه کیتی بهلگه کانی کرد، له م سی ئایه ته ی دوا پیدا باسی پیغمه مه رایه تی نهو که سانه مان بو نه کا پیغمه مه رایه تی به درو نه خه نه و.

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ

آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ

لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبُؤُا مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ﴿٦﴾

﴿ وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴾ وهنايه بولای بی باوه ران هیچ نایه تی له نایته کانی پروه ورده کهریانه وه له سر یه کیتی خواو له سر زیندو بونه وه وه له سر پیغمه رایه تی موحه مه د ﴿ ﷻ ﴾ مه گهر نهوان واز نه هین له ناوه رۆکی نهو نایته ته تماشای بهلگه کانیان ناکه و به درۆی نه خنده وه.

یانی به راستی بی باوه ران واز له بهلگهی راست نه هین و خو یانی لی لا نه دهن بی نه وهی ناو رپکی بۆ بده نه وه به وردی، هتا سر شو رپی فره مانی ناوه رۆکه کانی بن. به لام نهوان وازیان هینا و لایندا له راستی بهر له وهی تماشایان بکه و بیان خو یننه وه، له خزیان بایی بوون.

بۆ زانین: نهو نایته وه چه ندین نایه تی تر بهلگه ن له سر نه وهی که به راستی نیسلام له سر به کاره ینانی نه قل و سهر بهستی دامه زراوه. بۆ هیچ که سی شایسته نیه له ههر پله و پایه و پشه یه کدا بی که داوا بکا له جگهی خو ی به بی بیر کرد نه وه خو ی بدا به ده ستیه وه وه سر شو رپی گفتو گو کانی بی به کو یرانه و به بی بهلگه هینانه وه بۆ. نه وه ته خوا ی گه وره ی دروست که ری هه موو بونه وه ران پیو یستی نه کرد وه وه له سر بهنده کانی خو ی باوه ربه

خوی بکهن و سدرشوری فهرمودهی نامه کانی و پیغمهره کانی بن به کوپرانهو بهی بملگه، بهراستی خوا بملگه نه هیئته وه بۆ ناده میزاد له سهر نمو شتهی فهرمانی پی نه داو بانگی بۆنه کا، داوا له ههموو ناقلی نه کا تهماشای نمو بملگانه بکهن و به قولی لیان ووردبهنه وه فهرماندانی خوا له کاروباری فهرمودهی خویا رهنگ نه داته وه له وینهی ههموو زانییه کی دادپهروه، ههرچهنده دووریشه بهراوردی دروست کراوانی خوا بکری له گهل دروست کهری خویان.

﴿ فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴾ دواپی به راستی پی باوه ران باوه ریان به راستی نه هیئا کاتی چوبو بۆلایان و به درزیان نه خسته وه قورنان و نمو راستیه چوبو بۆلایان، دواپی دیت بۆلایان ههواته کانی شتی نه وان گالته نه کهن بهو شته که راستی قورنانی پیروژه کاتی له دوا روژدا سزایان نه دری. نمو ههوالانه هه ندیکی له جیهاندا ده رنه که وی له و کاتانه دا توشی نه گبه تی نه بن به هوی نابرو چونیه وه که چاویان به نالای شه کاوهی نیسلام نه که وی، تواناو شکوی موسلمانان له گه شه کردندا نه یی، له پاشه روژیشدا ده رنه که وی کاتی تۆلهی دروکانیان لی نه سین.

ناده میزاد له پی باوه ریدا سی به شن: (۱) نمو که سانهن خویان له ناستی راستی گیل ده کهن، گرنگی پی نادهن و باوه ری پی نه یین. به لام وهک یارمه تی نادهن دژی شی ناوه ست. (۲) نمو که سانهن باوه ر به راستی ناکهن و به دروی نه خه نه وه. به لام گالته ی پی ناکهن و پاران. (۳) نمو که سانهن راستی به درو نه خه نه وه دژی نه وه ست و گالته ی پی نه کهن و جهنه بازی نه کهن. که واته سزای یه که میان سوکتره له دوه میان، سزای دووه میان سوکتره له سزای سیه میان. ههریه که یان به گویره ی کرده وی خویان دادپهروه رانه سزای خویان وه رنه گرن، مه به ست له ترساندن و ههره شه کردن بهو نایه ته ی پیشو به شی سیه میانه وه له مهو پاش نه گا به پاداشتی پی باوه ری و گالته کردنه که ی.

عدەرەبەكان زوربەى ھەوالى بەسەرھاتى گەلى عادو سەمودو لوتيان ئەزانى بەبوتەى ھاتو
چوئيان بۆ شوئەكانيان، نیشانەى مانەوہى جىگەكانيان ئەبىنى گفتوگۆى ئەوانيان بۆ
يەكترى ئەگىراپەوہ، زۆربەباشى ئەيانزانى ئەو گەلانە خوا لەناوى بردوون، چونكە
پىغەمەرەكانى خوئيان بۆ درۆخستبووہوہ بۆ رونکردنەوہى ئەو باسە خوا ئەفەرمۆى:
﴿أَوَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ﴾ ئايا ئەو بى باوہرەنە نازانن ئىمە لە پىش
ئەوانەوہ زۆر گەلمان لەناوبردون لە دانىشتوانى خولەكان.

زانايان لە مەبەست لە مانای ووشەى (قرن) بىريان جىاوازە: ھەندىكيان لايان واىە
برىتىيە لەسەد سالى، ھەندى تريان ئەلتىن: ھەشتا سالى، ئەوہى شاينى باسە و نزيكى
ئەمەيە: نەبەماوہى زۆر يا كەم ناوى نەبراوہ، ئەوى بە فراوانى بۆى دانرايى مەبەست لە
خولەك ئەمەيە: دانىشتوان لەو ماوہەدا كۆتايى بەتەمەنيان دى و جىگە چۆل ئەكن بۆ
دانىشتوانى تر كە جىگەيان بگرنەوہ. ھەندى لە زانايان ئەلتىن: (قرن) برىتىيە لە (۷۰)
سالى يا (۶۰) سالى - ۴۰ - ۱۲۰) سالى. يا (۲۰) سالى.

ئەو ئايەتە ھانى ئەو كەسانە ئەدا كە پىغەمەريان بە درۆ خستۆتەوہ و ھەرەشەيان لى ئەكا
تەمى خواريىن بە لەناوبردنى گەلانى رابردوو كە بەراستى ئەو گەلانە سامان و ھىريان
زۆرتىرووہ ھۆى پەيداكردى سامانيان لە عدەرەبەكان فراوانترووہ. وەك خوا ئەفەرمۆى:
﴿مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ يُمْكِنْ لَكُمْ﴾ ئىمە بەخشىومان بەو گەلانە جىگەيە لە
زەوىدا و پىمان دابوون ھىزو كەرەسەى وا بتوانن بەكاريان بەيئن شتىكى ئەوتۆ ئىمە
فەرمانغان بەخشىوہ بە ئىوہ لە خوشى و تەمەنى درىزو مانەوتان لەو جىگەيەدا.

﴿وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِطْرًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ﴾ وە ئىمە رەوانەمان
كردبوو بۆ سەريان باران لە ئاسمانەوہ بە زۆرى و پەياپەى بى برانەوہ لە كاتى پىوستىدا،
بەو بۆنەوہ بەرھەم و دانەوێلەى زۆريان پەيدا ئەكردو، ئىمە گىراپوومان بۆ ئەوان چەندىن
روبارى ئەرۆشت بەزۆر درەختى ئەو گەلانەدا بەم لاو لاى كۆشكەكانياندا.

﴿ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ ﴾ دوایی ئیمه نهو گه لانه مان له ناو بردن به هوئی گونا نه کانیانه وه، نهوانه نه گه یشته فریایان و ریگه ی نهمانی بو نه گرتن به هوئی بی سوپاسیانه وه، باوه ریان به پیغمه ره کانی خو یان نه هیتاو یاغی بوون له فره مان ی خوا، نهو که سه ی نهو گه لانه ی له ناو برد بهو همه وه تواناو شکو یه ی هه یانبوو، توانای نه وه ی هه یه ئیوه ی لاواز له ناو بباو سزای زور سه ختتان بدا.

﴿ وَالْإِنْسَانُ مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ﴾ وه ئیمه په یدامان کرد له دوا ی نهوان دانیش توانی خوئی تر له جیگه ی نهواندا. که واته ئاده میزادی ژیر نه وه یه ته می خوار بی به جگه ی خوئی بهر له وه ی ته می به در ی به یی ویستی خوئی.

پیغمه ری خوا ﴿ ۷ ﴾ بو ماوه ی سیزده سال مایه وه له مه که پاش هاتنه خواره وه سروش بولای هه تا کز چی دوا یی کرد بو مه دینه، به در یژای نهو ماوه یه بانگی دانیش توانی مه که ی نه کرد بولای باوه ره یان به تاك و ته نه ای خواو به داد پهروه ری و ریگه گرتن به هاویه شدانان بو خواو بو ستم کاری، شیوه ی بانگه وازه که ی له جیگه ی دانراوی خو یابوو بو ناموز گاری، دوا ی نهو همه وه کز شته که می له دانیش توانی مه که وولامی پیغمه ره یان دایه وه و زوره یان پشتیان تی کرد، سه رباری نهوانه ییش په لاماریان داو نازاریان نه دا به دهم و به ده ست و به پرو پاگهنده، لهو ماوه یه دا نارامی زور گرت و خوئی راگرت له سه رب نازاریان و هانی نه دان بو باوه ره یان، بو باسی نهو روداوه خوا نه فره موی:

وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ

لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿ ۷ ﴾ وَقَالُوا لَوْلَا أَنْزَلَ

عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ﴿ ۸ ﴾

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِ مَا

يَلْبَسُونَ ﴿ ۹ ﴾ وَلَقَدْ آسَفْنَاهُ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ

بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ أَنْظِرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾

﴿ وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمْ تُسْرَهُ بِأَيْدِيهِمْ ﴾ وهه گدر ئیمه ره وانهمان
بکر دایه بوسه رتو بهیه کجار نامهیه بنوسرایه تموه له کاغه زیکداو بیانخوینایه تموه دوابی نهو بی
باوه رانه چاویان بکهوتایه بهو نامهیه و دهستیان لی بدایه.

﴿ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا الْأَسْحَرُ مَبِينٌ ﴾ بهراستی نهیان ووت کهسائیکی نهو تو
باوه ریان نههینا به نهو شتهی تو هیناوته: هیچ شتی نییه مه گدر جادویکی ناشکرایه نهو
جوړه کارو گفتوگوئیانه وههین هدر نهوان واین به تنها. بهلکو له زوربهی گهلاندا
وینهیان بهو جوړه خراپهیه که خوین نهیکهن و به باشی دانهین پیدابوون، بگره لهم
سهردهمدی ئیمه دا تاقمیکی زور هدر بهوانه ی نهوانه وه واز ناهین، به دروی نهخنه وه
شتیکی وا خوین نهیین و نهیکهن نهک بهلین: جادوه بهلکو نهلین هدر نهبووه و نهکراوه
نه گدر کرابی به خرابی نازان، واته به گورک بلین: مه ره به نهژدیها نهلین کوتری
ناشتییه. بو نمونه: به عسیه کانی عیراق زورتر له (۱۰) هزار کهسیان له هله بجه و
خوشناوه تی و سیوسینان به گازی کیمیاوی گوشت و نهیان ووت ئیمه نهمان کردوه،
نه گدر کرابی روداویکی ناخوئییه و دژی یاسا نییه، کوشتی منال و پیرو ژن به خراپ
نه نه زانی.

﴿ وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ﴾ وهین باوه ران نهیان ووت نه گدر موحمدمد راست
نهکا بو نایه ته خوار به سهریا فریشتهیه بلین: پیغمه ره و یاریده ی بداو ئیمه برسینی.
﴿ وَلَوْ أَنزَّلْنَا لَقَضَى الْأَمْرَ لَمْ لَا يَنْصُرُونَ ﴾ وهه گدر ئیمه ره وانهمان بکر دایه ته خواره وه
فریشتهیه وهک نهوان داوی نهکهن و باوه ریان نههینایه به راستی فرمانی له ناوچونیان

جی به جی ئە کراو ئیشه که ئە پرایه وه هه موویان ئە مردن له چاونوقاندنیکا به وینه ی گهلانی رابردوو، له پاشا موله تیان نه نه دارا چاونوقانی بۆ په شیمان بوونه وه و بیانو هه تانه وه بیان.

پر سيار- هو ی چي به که فریشه هاته خواره وه پيويسته بي باوه ران له نيو بچن، چۆن هاته خواره وه ی قفریشه کان و له ناو بردنی بي باوه ران به سزاوه به به که وه؟

وه لām- زانایا ئە لێن ئاده میزاد هه رکاتی فریشه تیان بیی کتوپر ئە مرن و گیانیان ده رنه چي، چونکه له زانیاری هه ره کۆنی خوا دا تپه ریوه هه رکه سی فریشه هات بۆلای و بی فه رمانی خوی کرد له ناوی ئە با. به لām ئە وه ی راستی بي وه لāmی ئە و پر سياره ئە مه ی خواره وه به.

ئە و له ناو بردنه تیان په یوه سه به هاته خواره وه ی فریشه له بهر هو به کی نه بی جگه له خوا که سی تر نایزانی، و ئە و هو به ئە قل ریگه ی بي نایا که واته پيويسته له سه ر ئیمه بی ده نگ بین له کاتی دا خوا هیچ هو به کی نه در کاندروه.

له بهر ئە وه ی بت په رستان ئە یان ووت: بۆچی خوا ره وانه ناکا بۆلای فریشه به، خوی مه زن فه رموی:

﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا﴾ وه نه گه ر ئیمه ئە و فروسته ده مان به کرا به به فریشه، ئیمه ئە و فریشه به ده مان نه گه ر به شیوه ی پیاویکا به وینه ی جبه ر هیل که ئە هات بۆلای پیغه مر ﴿ﷻ﴾ هه تا ئیوه توانای ئە وه تان بیی ته ماشای به کن.

یانی ئە گه ر ئاده میزاد فریشه بهاتایه بۆلایان له مه انه ی خواره وه له ده رنه نه بو: یا به شیوه ی فریشه به ی ئە مه یوه یا وینه ی مرو ئی به سه ر دا نه کیشرا، بیگو مان ناگو نجی له سه ر وینه ی فریشه به ییته وه و فروسته ده بی بۆلای ئاده میزاد، چونکه سه روشی فریشه جگه ی سه روش و وینه ی ئاده میزاد، گه یان دی په یام پيويستی به هاو ره گزی و له به ک چون هه به، فریشه به ی سه روش نه کراون بۆ ئە وه ی له سه ر زه وی بژین.

که واته ئە بی ئە و فریشه به به یته وینه ی ئاده میزاده وه، ئە گه ر وایشی وینه ی جاران ی لی دینه وه بت په رستان ئە لێن: ئیمه فریشه به ده مان ئە وی و ئاده میزاد مان ناوی و گه رو گرفته که

وەك خۆی ئەمیتێتەو بەبێ وەلام. ئەوێ شایانی باسبێ ئەو نایەتە بەلگەیی ڕونە لەسەر ئەمەیی كە خوا فەرمودەیی خۆی ڕوپی ئەكا بۆلای ئەو بت پەرستە درۆزانە بە جۆری كە زانایان لەگەڵ هاوسەری خۆیان بدوین. ئەك بە زۆر پەلاماریان بدری.

﴿وَلَلْبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَكْسِبُونَ﴾ وە بە راستی ئێمە سەر لی تێك چوگان ئەدا بەسەریان بەشتی ئەوان لیان تێك بجێ. یانی ئەگەر ئێمە بمان گیرایە فریشتە بە وێنە ئادەمیزادا ئەوانگومانیان ئەبردە ئەو فریشتەیی بە راستی ئادەمیزادە، ئەو شتەیی ئەیان ووت بە پێغمەسەر دووپاتیان ئەکردەو، چونكە ئەیان ئەزانی فریشتەیی.

خوای مەزن دلخۆشی پێغمەسەر ئەداتەو و ئەفەرموی: هەر تۆنیت گالتەت بێ كرابی: ﴿وَلَقَدْ أَسْتَهْزِئُ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ وە بە راستی گالتە كراوە بە چەند نێراو لە پیش تۆ بە درۆخراوەتەو.

گالتەكردن بە پێغمەسەر و زاناپانی ئایینی تەنها ئەو كاتە پەیدا نەبوە و هەر لە كۆنەو هاتوو. كەواتە تۆ خۆت ئازار مەدە. گەلی نوح گالتەیان بە نوح ئەكرد كەشتیەكەیی دروست ئەكرد، ئەیان ووت: تۆ دوایی پێغمەسەرایی بویی بە دارتاش.

﴿فَحاَقْ بِالَّذِينَ سَخَرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ دووایی هاتە خوارەو و بۆسەر كەسانێكی ئەوتۆ گالتەیان بە پێغمەسەرەكان ئەكرد لە بێ باوەڕان سزای شتی ئەوان بەو شتە گالتەیان بێ ئەكرد بەو پێغمەسەرانی پیش تۆ لەناوچون، سزای گەورە توشیان ئەبێ لە پاشە ڕۆژدا، ئێمە ئەو پێغمەسەرانی و پەیرەو كانیانمان سەرخست.

كەواتە ئەیی موحەمەد: تۆیش وێنە ئەو پێغمەسەرانی سەرئەكەوی، گوێ مەدە بەو شتانی نوشت ئەبێ لە خزمەكانتەو، دوای ئەوانە باسكراڤ خا ڕوئەكاتە پێغمەسەر ﴿ﷺ﴾.

﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ تۆ بۆلای بەو كەسانە بەدرۆت ئەخەنەو: ئەگەر ئێو لە گومان دان بۆ سزادانی بت پەرستانی پێشو و بە راستی نازانن ئێو بۆن بەسەر زەویدا، جاری بۆ یمەن و جاریكی تر بۆ شام، شوێنەواری عادوسەمورو بێن و تەمەشای جینگە كانیان بکەن.

﴿فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ دواى نپوه تماشایا بکدن و تهمی خواربن چوَن بپوه کزتابی پی هاتنی نهو که سانه پیغمبره کانی خویانیان به دروختو تهوه. نیمه بنه برمان کردون، هندی له وانه هوزه کانی عهره ب، وهك عادو سهمود.

خوای مهزن فرمان نهدا به پیغمبر ﴿ﷺ﴾ پرسیار له بت پرسته کان بکا:

قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ
 كُتِبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ لِيَجْمَعَ كُفْرَكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ
 لَا رَيْبَ فِيهِ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾
 وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣﴾
 قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ اتَّخِذْ وَلِيًّا فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ
 وَلَا يُطْعَمُ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا
 تَكُونُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٤﴾ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ
 رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ
 رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿١٦﴾

﴿قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ تو بلی بو چ که سیکه شتی له ناسمانه کان و له زهیدان له روی دروست کردن و خاوه نیه تیان، نهو پرسیاره بو تهویه سهر کوتیان بکا له

پهرستی نهو بهردانه دا که نه زیان و نه سودیان بۆ کهس نیه له دواییدا خوا فرمان نه دا به پتعمهر ﴿ ۱ ﴾ نه گهر و ولامی پرسیاره که میان دایته وه نهوا باشه، نه گهر نه یاندا یه وه.

﴿ قُلْ لِلّٰهِ تَرْبُّیْ ۚ نَحْنُ شَکَکُو ۚ وَ تَنْهَیْهُوَ خَاوَه نِی هه موو شتی که و ههردو و لامان نه زانین و ئیوه ناتوانن بلین: بۆ خوا نیه.

پرسیار/ که وه لامه که بهو شیویه بی و نهوان وه لام نه دهنه چ سودی ههیه لهو پرسیاره؟

وه لام/ مه بهست لهو پرسیاره راکیشانی دوژمنه بۆ نهوهی پریار بهدن به هاتی رۆژی دوایی و بهلگه دانی له سهریان که خوا دروست کهری بونه وه رانی و ههردو خوی خاوه نیانی. توانای ههیه نهوان له ناو بباو جاری تر دروستیان بکاته وه.

﴿ کَتَبَ عَلٰی نَفْسِهٖ الرَّحْمَۃَ ﴾ خوا پتویستی کردوه له سهر خوی له روی گه وه ریه و میهره بانی خۆیه وه بهزهیی و وهر گرتی په شیمان بونه وه لی بوردن له گوناھی ئاده میزاد بهمه رجی باوهر بهین، بهزهیی خوا پیشی خهشی که وتوه، له میهره بانی خاوه راغویی ئاده میزاد نه کا بۆ ناسینی خۆیی و تاک و ته نهایی نهو، بهلگهی بیگومانی له سهر داناوه، له میهره بانی خاوه سزای تاوانبارانی دوواخستوه ههتا رۆژی دوایی، وه که نه فهرموی:

﴿ لَنَجْجَمَنَّکُمْ اِلٰی یَوْمِ الْقِیَامَةِ لَا رَیْبَ فِیْهِ ﴾ بهراستی خوا ئیوه کۆنه کا بۆلای رۆژی ههلهسانه وه له گۆره کانتان بۆ پرسیار کردنتان لهو شتانهی کردنتان، هیچ گومانێ له پهیدا بونی نهو رۆژه دا نیه، چونکه لهو رۆژه دا مافی ستم لی کراو له ستمکار نه سیئرئ، سزای خراپه کاران نه درئ به گۆیرهی خراپه کاریان و بهس، پاداشتی چاکه کهران نه درئ ته وه به دوپات و بهزۆرتیش، نه گهر نهو رۆژه نه بی مافی ستم لی کراو به خۆرایی نه روا.

﴿ الَّذِیْنَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا یُؤْمِنُوْنَ ﴾ که سانیکی نهوتۆن زیانیان داوه له خویان و نهو سهرمایه چاکه سروشتیه ههیان بهوه نهقله تاوه کهی خۆیانیان له ناو بردو نه یان خسته کار، دوایی باوهر نایهرن بههۆی نهو زیاندا نه له خویان.

ئادهمیزاد دروست کراوه له گیان و له لمش و هدریه کهیان یاریدهی یه کتری نه دهن.
ئادهمیزاد ناژی به شیوهیه کی چاک ههتا کار نه کهن بۆ گیان و لهشی خویان بهیه کهوه،
ههراگاتی کار بکا بۆ گیان به تنهها وواز له کهرهسه و دارایی بهیتی، یا کار بکا بۆ
کهرهسه و دارایی بهی گیان، له بنچینه دا زیانی له بوون و ژییانی خۆی داوه، ههراکه سی
بهو جوړه یی. فری به ئیسلامه وه نیه.

﴿ وَلَٰ مَا سَكَنَ فِي الْآيِلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ وه بۆ خوایه شتی نارامی
گرتووه و جیگهی گرتووه له شهو رۆژدا و ههرا خوا خاوه نیه تی و، خوا هه موو شتی
نه بیستی و هه موو شتی نه زانی.

پرسیار/ له نایه تی پێشودا ئه وه مه بهسته زانراوه هۆی دووباره کردنه وهی بهم نایه ته
چی به؟

وه لام/ نایه تی پێشو و بۆمان رۆن نه کاته وه کۆبونه وهی ئادهمیزاد له باره ی کاته وه، ئهم
نایه ته بۆمان رۆن نه کاته وه کۆبونه وهیان له جیگه وه له شویتی، ههردولایان جیگه ن بۆ
هه موو بونه وه ران، ئادهمیزادیش بهی کات و بهی جیگه ناژین و، پێوستی به ههردووکیان
ههیه.

هۆی هاته خواره وهی ئه و نایه تانه رابواردن ئه مهیه: کۆمهلتی له بی باوه رانی قوره یش
ووتیان: ئه ی موحه مه د: بۆمان ده رکه وتووه ئهم کاره تۆ ده ست داوه تی پێوستی به دارایی
ههیه. کهواته ئیمه له رێگهی پیتاک کۆکردنه وه له هه موو گه وره کانی هۆزی قوره یش
دارایی زۆر بۆتۆ کۆئه کهینه وه ههتا توبی به خاوه نی سامانی خۆت له نیو هاوسه رانی
خۆتا، به و مه رجی واز له و نایه ی خۆت بهیتی و په شیمان ببه ته وه. خوا ی مه زن فهرموی:
هه رشتی شه وو رۆژ بیان گرێته وه له خوا وه یه، نه گه ر بیه وی پێغه مه ری خۆی له هه موو
کهس ساماندار تر نه کا، کهواته من پێوستم به سامانی ئیوه نی به، بۆیه خوا ئه فهرموی:

﴿ قُلْ أَغْنَى اللَّهُ أَتَّخِذَ وَلِيًّا فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾ موحه مه د تۆ بلی: ئایا من جگه ی
خوا وه ر بگرم به دۆست و سه ردار ی خۆم و بیه رستم؟ چۆن من داوای یارمه تی له جگه ی

خوایەکەم کە دروست کەری ئاسمانەکان و زەویە بەم شیۆه رێک و پێکە و سەر سۆرپەنەراندووە ئەبیرین.

﴿وَهُوَ يَطْعَمُ وَلَا يُطْعَمُ﴾ وە خوا خواردەمەنی دەر خواردی هەموو گیانداران ئەداو بۆیان ئەپرە خسیتی، خوا خواردەمەنی دەر خوارد نادری و پێوستی بە کەس نیەو خواردەمەنی ناخوا، جگە ی ئەو کەسی تر زیان و سوود نابەخشی.

ئە ی موحەمەد: پاش ئەو ی بەلگەو نیشانەت بۆی باوەرپان هێناوە لە سەر پێوستی پەرستی خوا بە تەنها و لە سەر ئەویش جگە ی خوا ناکرێ بە پەرستاروو یاریدەر رۆبکەرە بت پەرستان بەم جۆرە:

﴿قُلْ إِنِّي أَمَرْتُ أَنْ كُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ﴾ تۆ بۆی: بەراستی من فەرمانم پێدراوە کە من یەکەم کەس یم سەر شوێری فەرمانی خوا یم و موسلمان یم و خۆم بەدەستەو بە فەرمانی خواو هیچ کەسێ پێشم نەکەوێ لە باوەر هێناندا، چونکە من یەکەمین داواکەری ئەو مەبەستم ئەگەر بەو شیۆه نە یم ئەبێ من بکەومە ریزی ئەو کەسانە فەرمان بەدەن بە دانێشتوان و خۆم فەرمانبەردار نە یم، ئەویش دورە لەو کەسانەو خوا هەلیان بۆتری بۆ گیانددنی پەیامی خوا بە ئادەمیزاد.

﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ وە بێزارووە بە من کە تۆ لەو کەسانە مەبە هاوبەش دانەنین بۆخوا. یانی من فەرمانم پێدراوە هاوبەش دانەنیم بۆخوا، دوا یی ئێوە چۆن داوا نە کەن لە من کاریکی ناشایستە، خوا بەم جۆرە ی خوازەووە فەرمانم پێ ئەداو ئە فەرموێک

﴿قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ تۆ بۆی: بەراستی من ئە ترسم ئەگەر بێ فەرمانی پەرور دە کەری خۆم بکەم لە سزای رۆژێکی زۆر گەورە کە رۆژی دوا یی، نە فروشتن و کرپن و نە پیتاک و یارمەتی دەرنیە بۆ هیچ کەسێ، ئێتر ئێوە چۆن داوا ی کاری ناشایستەم لی نە کەن.

پتغمه ران گوناوه کردنیان لی ناوه شیته وه. به لام مه بهست نه مه یه: که یه کسان ی بدری
بدهر هه موو که سیکدا له ئاده می زاد له بهر دهم خوادا به بی جیاوازی، خوا به هه شتی
دروست کردوه بو نهو که سانه فهرمان بهرداری خوان و له خوا نه ترسن، پتغمه ر ﴿ ۱۷ ﴾ له
هه موو کهس زاناترو چاک ترو له خواتر سه ره.

﴿ مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ هه ر که سی لابدری لهو
سزایه لهو روزه دا، دوا یی به راستی خوا مه ره بانی کردوه له گه ل نهو که سه لهو روزه
گه وره یه داو، نهو می ره بان و بهزی خوا یه رزگار بو نیکی گه وره یه و هیچ رزگار کردن ی
وینه ی نهو نیه که بچته ناو به هه شت و رزگاری بی له ناگری دوزه خ.
له پاش نهوانه ی باسکران خوا ی مه زن بزمانی رن نه کاته وه که هیچ که سی جگه ی
خوا خاوه نی سود نیه بو ئاده می زادو نه فهرموی:

وَإِنْ يَمَسُّكَ اللَّهُ بِضُرٍّ

فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمَسُّكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ ﴿ ١٧ ﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ۖ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿ ١٨ ﴾

قُلْ أَيْ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلْ اللَّهُ شَهِيدُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا

الْقُرْآنُ أَنْ لَأُنْذِرَكُمْ بِهِ ۖ وَمَنْ يَبْلُغْ أَيْبَكُمْ لَتَشْهَدُوا أَنْ مَعَ اللَّهِ

إِلَهَةٌ أُخْرَىٰ قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا

تُشْرِكُونَ ﴿ ١٩ ﴾

﴿وَإِنْ تَمَسَّكَ اللَّهُ بَصْرَ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ﴾ وەئەگەر خوا بگەیهێت بە تۆ زیانی لە
سەختی لە هەژاری و گرانی و ناخۆشی، دواوی هیچ کەسێ لایانێ ئەو زیانەو ڕێگەی
ڕێگەی لێ ناگرێت مەگەر خوا لایانێ. ئەک ئەو شتێ بێ باوەڕان ئەیان پەرستن.

پرسیار/ کە هەموو ناخۆشیەکاری خۆایی و بە دەست ئەویی: ئەک بەدەست ئادەمیزاد.
هەروەها لابردن و ڕزگاربوون لە ناخۆشی بەدەست خۆابن، ئێتر کۆشش و کردەوه
سودیان چیه؟

وەلام/ کۆشش پێویستە بە گوێرە ئه‌قل وەرگرتن، بە گوێرە ئه‌قل ئادەمیزاد بەبێ
کردەوه کاری ناچێتە سەر، هەروەها بە گوێرە ئه‌قل وەرگرتن لە فەرمودە ئه‌قل و پێغەمبەرەوه
﴿﴾. فەرمودەکانی ئەوان و بێڕێزچونی زانیان نایەنە ژمارە کە کۆشش و کردار
پێویست بۆ وەرگرتنی بەر هەموو پاداشت.

بێگومان خوا زیان و نازاری هیچ کەسێ لە بەندەکانی خۆی ناوی، چۆن ئەبێ وانەبێ؟
کە خوا ئەفەرموی: من سەم ناکەم لە بەندەکانی خۆم. کەواتە مەبەست لە ناخۆشی و
زیان لەو نایەتەدا ئەو شتێ پاداشتی بەندە ئه‌قل بەداتەوه لەسەر کردەوه کانیان یا تاقیان
ئەکاتەوه هەر لەبەر سوودی ئەوه بەندەیهی، ئەوانەیش دژی دادپەرورە و میهرەبانی
خوانین، گونجاو نیە بۆ خوا گۆشش کەران و ناگۆشش کەران وەک ئەک تەمەشا بکا.

﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ بَخِيرٌ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وەئەگەر خوا بەتۆ بەگەیهێت چاکەیه لە
لەش ساغی و هەرزان و خوارەمەنی و سامانی زۆرو پلەو پایە، دواوی خوا بەسەر هەموو
شتێکا توانای هەیه. یانێ کەس ناتوانێ چاکەو زیان و گەورەیی و میهرەبانی خوا
بگێڕێتەوه.

﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ وەخوا توانا لەسەرەوهی بەندەکانی
خۆیەتی ئەوان لە خوارەوهی توانای خۆان و دروستی کردوون بێ ویستی ئەوان، ئەشیان
مریتێ و لەناویان ئەبا بەبێ پرس و ویستی ئەوان و، خوا هەموو شتێ لە جیگای شیاوی
خۆیا دائەنێ ناگاداری کردەوهی نەهێتی بەندەکانی خۆیەتی.

هه‌ندی له گیل و گه‌وجه‌کانی بت په‌رستانی مه‌که ووتیان به پیغمهر ﴿ﷺ﴾: به راستی جوهره‌کان و گاوره‌کان شایه‌تی ناده‌ن بۆتۆ له‌سه‌ر پیغمه‌مهرایه‌تی تۆ، خوای مه‌زن بۆ کپ کردنه‌وه‌ی ده‌نگیان ئهم ئایه‌ته‌ی نارد‌ه خواره‌وه. فهرموی:

﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً﴾ تۆ بۆی و پرسیار له بت په‌رستان بکه: چ شتی له شایه‌تی دانی خوا گه‌وره‌تره، ئاگاداربوونی خوا له هه‌موو ئاگادار دانی گه‌وره‌تره، دوایی نه‌گه‌ر منجه‌ منجیان کرد له وولامدانه‌وه‌دا دوایی تۆ گوێچکه‌ی نه‌وانت ئاودا بۆ وولامدانه‌وه‌ی پرسیاره‌که.

﴿قُلْ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾ تۆ بۆی: خوا ئاگاداره له نێوان من و له نێوان ئێوه‌دا و گه‌وره‌تره له باره‌ی ئاگاداری له هه‌موو شتی، ئاگاداری خوا راسته‌و شایه‌تی جوهره‌کان و گاوره‌کان پوچه، جگه وولامدانه‌وه‌که‌ی تۆ هه‌موویان پوچن و نه‌وانیش په‌کیان نه‌که‌وی.

﴿وَإِوْحَىٰ إِلَىٰ هَٰذَا الْقُرْآنِ لِتُدْرِكُكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ﴾ وه‌به‌ سروش نێراوه بۆلای من ئهم قورئانه، بۆ ئه‌وه‌ی من به‌ ناوه‌ڕۆکی ئه‌و قورئانه ئێوه‌و ئه‌و که‌سه‌ی ناوه‌ڕۆکی ئه‌و قورئانه‌ی بێ گه‌یشتووه‌ بۆ سێتم له‌و که‌سانه‌ی ئێستاو ئه‌وانه‌ی له‌مه‌ودوا په‌یدا ئه‌بن هه‌تا ڕۆژی دوایی.

رسته‌ی ﴿وَمَنْ بَلَغَ﴾ به‌لگه‌ی بێ گومان و ناشکرایه له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی ناوه‌ڕۆکی ئهم قورئانه‌ی بێ گه‌یشت پێوست نه‌بێ له‌سه‌ری فهرمانبه‌رداری فهرمانه‌کانی بێ عه‌ره‌ب و جگه‌ی عه‌ره‌ب هه‌تا کۆتایی پێ هاتی جیهان. به‌لگه‌یشه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌ر که‌سی بانگه‌وازی پیغمه‌رو قورئانی بێ نه‌گه‌یشتی خاوه‌نی بیانوه بۆ وه‌رنه‌گرتنی ئایینی ئیسلام، له‌باسی ماناکردنی ئایه‌تی (١١٥)ی سوره‌تی ئالی عیمران به‌دریژی ئه‌و باسه‌ ڕون کراوه‌ته‌وه.

قورئانی پێڕۆز ئاگادار دانه له‌لایه‌ن خوای مه‌زنه‌وه له‌سه‌ر پیغمه‌مهرایه‌تی موحه‌مه‌د ﴿ﷺ﴾ چونکه قورئانی پێڕۆز به‌ره‌نگاری بت په‌رستان نه‌گا به‌ گشتی و به‌وان ڕانه‌گه‌یه‌نی که‌ ئێوه

ناتوان و یتدی نهو قورئانه یا سئ نایه تی دابنن با هه موو که سانی خویان نه یانه وی بانگی بکهن، هه و لیشیانداوه بویان نه چوه سهر، رون بویه وه نهو قورئانه فهرموده ی خواجه، له دوایدا خوا سهرزه نشتی کردن له سهر په رستنی پته کان و فهرموی:

﴿ اُنْکُمْ لَتَشْهَدُونَ اَنَّ مَعَ اللَّهِ اِلَهَةً اُخْرٰی ﴾ موحه مه د تو بلئی: نایا ئیوه ی بت په رستان و بی باوه ران به پیغمه مرایه تی شایه تی و ناگاداری نه دهن که له گه ل خوا چه ندین خوی تر هه، ئیوه چوَن شتی و ا نه لئین پاش رون بونه وه ی به لگه له سهر په کیتی خوا؟ له دوایدا خوا فهرمان نه دا به پیغمه مری خوی شایه تی و ناگاداری نه دا به ویتدی ناگاداری نه وان و نه فهرموی:

﴿ قُلْ لَا اَشْهَدُ ﴾ تو بلئی: من شایه تی و ناگاداری نادهم به ویتدی ناگاداری ئیوه بت په رست که له گه ل خوادا هدی چه ندین خوی ترو من هدرگیز نهو شایه تی نادهم، پاش نه وه ی خوی مه زن فهرمانی تر نه دا به پیغمه مری خوی و نه فهرموی:

﴿ قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلَهٌ وَاحِدٌ وَاِنِّیْ بِرِیِّ مِمَّا تُشْرِكُوْنَ ﴾ تو بلئی: به راستی هیچ خواجه نی به مه گهر خواجه کی تنها بو په رستان و، به راستی من بیزارم لهو شته ی هاوبه شی بی دانه نین بو خواو بیزارم له په رستنی نهو بتانه ئیوه نه یانکه ن به هاوبه شی خوا.

له پاش نهو باسانه ی پیشوو خوی مه زن رونی نه کاته وه که بی باوه ران جگه له وه نه زان و گیل و په گز په رستان هیچ شتی تریان نه کردووه به پیشه ی خویان و نه فهرموی:

اَلَّذِيْنَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتٰبَ يَعْرِفُوْنَهُ كَمَا يَعْرِفُوْنَ
اَبْنَاءَهُمْ اَلَّذِيْنَ خَسِرُوْا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٢٥﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ
مِمَّنْ اَفْتَرٰی عَلٰی اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِآيٰتِنَا ۚ اِنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الظّٰلِمُوْنَ
﴿٢٦﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُوْلُ لِلَّذِيْنَ اٰشْرَكُوْا اَيْنَ شُرَكَآؤُكُمْ

الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فَتْنُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ
رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾ أَنْظِرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ
عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

﴿ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاهُمْ ﴾ كه سانیکی نه و تو نیمه به خشیو مانه به وان نامه به که ته و رات و نینجیله له جو ه کان و گا وره کان که گومانیا ن وایه باس و شیوازی مو حمه مد له نامه کانیا نا نه نو سرا وه، نه وان مو حمه ده نه ناسن به و دی نه و شیوازه وه له نامه کانیا نایه ههروه که نه وهی کوره کانیا ن نه ناسن. به لام نه وان باسی پیغمه مر نه شار نه وه نیشانی ناده ن به کس، نه و مه به سه له زور شوینی قور ناندا باسی کرا وه. له نایه تی (۱۴۶) نه لبه قهره. نایه تی (۱۵۷) ی تهلته عراف. نایه تی (۱۹۷) شو عه را. به زوری نه و با سه له مانای نایه تی (۱۴۶) نه لبه قهره دا به دریژی باسی کرا وه.

بۆ زانی ن: له کاره پیویسته کان نه که خا وه ن نامه کان کاتی پیویسته با وه ربه ی ن ده ستیا ن بکه وی که خا وه ن نامه کان راستی پیغمه مر بزانی ن و بیانا سین و نو سرا بی له ته و رات و نینجیلدا چونکه هه ر که سی له نایی نیسلام بکو ئینه وه به لیکو ئینه وه یه کی راستی به ووردی با وه ربه ی ن به نایی نیسلام به جو ری گومانی تیدا نه ی که هه ر نایی نیسلام راسته، نه زانی پوخته ی نایی نیسلام و نیشانه که ی له سه ر ووشه ی (لا إله إلا الله) دا ده رته کو ی بۆ یه کسان ی ناده می زاد و نرخ بۆ دانانی له سه بنچینه ی کار کردن و نیازی پاک نه که له سه ر بنچینه ی دارایی و پله و پایه و ره گه زایه تی. له نه ستو گر تنی کو مه لایه تی و به رپر سیاری هه مو و کار به ده ستی که بانگی ژیر ده سه ته کانی خو یان بکه ن بۆ لای نیسلامه تی و ناشتی و پیش که وتن، به ی نه وه ی بزانی ری خا وه ن نامه کان پیغمه مر نه ناسن وه که چون کوری خو یان نه ناسن.

دوای ئەوه خوا روئی کردوه ئەو شتانهی که پێویسته ناشکرا بکړین له لۆمه کردنی بێ باوه‌پان و بێزکردنهوه له‌وان به‌هۆی هاوبه‌شدانان بۆ خوای مه‌زن پێمان نه‌فه‌رموئ:

﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴾ وه چ که‌سیکه سته‌مکارتر له که‌سی بوختان بکاو به‌درۆ بیدا به‌سه‌ر خوادا، وینه‌بت په‌رستان نه‌لێن: فریشته‌کان کچی خوان و به‌ته‌کان بۆیان نه‌پارێته‌وه لای خوا. جوه‌کان نه‌لێن: عوزه‌یر کوری خوایه، گاواره‌کان نه‌لێن: عیسا کوری خوایه.

به‌هیچ جوړی جیاوازی نیه له‌نیوان ئەو که‌سانه‌هاوبه‌ش دانه‌نین بۆ خواو له‌نیوان به‌درۆو به‌بوختان نامه‌کانی خوا نه‌گۆرن به‌ده‌ستیان قه‌س و نه‌یشزانن، له‌نیوان نه‌وانه‌یشدا به‌درۆ نه‌لێن: ئیمه‌له‌خزمه‌ت خوادا بۆ مه‌ردم نه‌پارێته‌وه، له‌نیوان نه‌وانه‌دا نه‌لێن: خوا هه‌ر نیه، نه‌وانه‌هه‌موویان بێ باوه‌رو گونا‌ه‌بارن به‌گوێه‌ی نامه‌ی خواو فه‌رموده‌ی پێغه‌مه‌رو پێك هاتنی هه‌موو مو‌سه‌لمانان.

﴿ أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴾ یا باوه‌ری به‌ناوه‌روکی نایه‌ته‌کانی قورئان نه‌بی و نه‌لێن. قورئان جادوه‌و نه‌فسانه‌یه. به‌راستی رزگاری نابێ سته‌مکاران و بێ باوه‌پان سه‌ره‌پای نه‌وه‌یش سته‌مکار له‌وان نیه.

﴿ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا آيِنَ شِرْكَائِكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴾ وه‌تۆ بیری ئەو رۆژه‌بکه‌ره‌وه ئیمه‌کۆنه‌که‌ینه‌وه بێ باوه‌پان هه‌موویان به‌په‌رس‌زاوه‌کانیان و به‌خۆیانوه‌وه. له‌پاشا ئیمه‌نه‌لێن به‌که‌سانیکێ نه‌وتۆ هاوبه‌شدانه‌نین بۆ ئیمه‌به‌چه‌نده‌ها شتی نا‌ه‌وا: له‌چ جیگه‌یه‌کن هاوبه‌شه‌کانی ئیوه، نه‌وانه‌ی نه‌وتۆ ئیوه‌گومان نه‌ه‌ن هاوبه‌شی ئیمه‌ن و له‌لای ئیمه‌بۆتان نه‌پارێته‌وه؟

بۆ زانین: ئەو که‌سانه‌ی باوه‌پان به‌خوا هه‌یه‌دوو به‌شن: (١) هه‌یانه‌باوه‌پان به‌یه‌کیتی خوا هه‌یه. نه‌وانه‌ناو‌نه‌برین به‌خوا یه‌ك دان‌ه‌ره‌کان (٢) هه‌یشیانه‌باوه‌پان به‌خوا هه‌یه‌و به‌لایانه‌وایه‌خوایکی تر هاوبه‌شیه‌تی نه‌وانه‌و ئەو که‌سانه‌نه‌لێن: خوا هه‌ر نیه‌و وه‌ك

یە کوان بەبێ جیاوازی، چونکە هاوبەشدانان بۆ خوا لە ناوەرۆکا بریاردانە لەسەر نەبوونی خواو بەراستی و یتە ی نیه هاویشە ی نیه.

پرسیار/ بۆچی خوا فرموی: لە چ جێگە یە کەن هاوبەشە کانتان، نەیفەرموە: لە کۆتین هاوبەشە کانی من. زۆر ناشکرایە هاوبەشیان ئەدا یە پال خوا نە ئەپال خۆیان؟
وہلام/ لەبەر ئەو یە: هاوبەشدانەرە کەن هەر ئەو کەسانەن سازاندو یانە هاوبەشیکی ئەوتۆ کە هەر نەبوو شۆیتەواریشی نەبوو لەبەر ئەو پە یوہندی یە، ئەوان بە هاوبەشەوہ پالەدانی بەوانەوہ دروستە، واتە (لأدنی ملبسة).

﴿ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ﴾ لە پاشا بیانویان بۆ نەمایەوہ بۆ وہلام دانەوہ یان مەگەر ئەوہ کە ئەیان ووت: سویتەمان بەخوا پەرورەدە کەری ئیمە هاوبەشمان دانەناوہ بۆ تۆو درۆمان بۆ ئەکەن. ئەوان بەو سویتە لہو رۆژەدا هەولێ ئەوہ دەدەن خۆیان رزگار بکەن لہو کارە خراپە کردو یانە، بۆ یە پەنا ئەبەنە بەر درۆکردن و سویتەدی درۆ خواردن و وا ئەزانن ئەو رۆژەیش وەک رۆژانی جیہان بەدرۆ رزگاریان بێ.

پرسیار/ رستە ی (وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ) چۆن ریک ئەکەوێ لە گەل (وَلَا يَكْتُمُونَ حَدِيثًا) وەبێ باوہران هیچ رۆوداوێ ناشارنەوہ کە کردبیتیان لە جیہاندا. ئایەتی (٤٢) ی سوره تی نیسە؟

وہلام/ لە رۆژی دوا ییدا بێ باوہران چەندین جێگە ی راوہستانیان هە یە کە لە هەندێ کاتا ئەتوانن درۆ بکەن و هەندێ شت بشارنەوہ بەر لەوہ ی ئەندامە کانیان شا یەتی بدەن لەسەر ئەو کارانە ی کردو یانە کەواتە رستە ی ئەم ئایەتە ی ئیرە بۆ ئەو کاتە هاتۆتە خوارەوہ. لە هەندێ جێگەدا ناتوانن درۆ بکەن و هەر کاریکیان کردبێ درۆیان بۆ نا کړئ و ئە ی ئین بەبێ پێچ و پەنا. کەواتە رستە ی ئایەتی (٤٢) ی نیسە بۆ ئەمەیان هاتونەتە خوارەوہ.

پرسیار/ هەر کاتی ئادەمیزاد لە رۆژی دوا ییدا توانای درۆو سویتە خواردنی هە یێ وەک ئەمرو، ئێر چۆن رۆژی دووایی پێی ئەوترێ خانە ی راستی و بە ئەمرو ئەبێزێ خانە ی درۆکردن.

وه لآم/ جىاوازى نىوان ئم دوو خانه به بهم جور به به: بهراستى درو كردن لهم روزه دا
 وانه بى زيان و نازار له خاوه نه كه دى دور بخاته وه يا سودى پى بگه يه نى. به لآم له روزه
 دوايدا درو كردن و سويند خواردن به هيچ جورى سود به خش نين و سزا ناگير نه وه.
 ﴿ اَنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴾ تو تهماشا بكه چو
 سزاي درو كانيان له سهر خويان پيويست نه كهن. نلئىن نيمه هاوبه شمان دانه ناوه بو خوا،
 خويان ناگادارن له سهر هاوبه شدانان بهرده وامبوون هه تا كاتى مردنيان و وونبو له وان شتى
 بوختانيان پى نه كرن و نه ياندا به سهر خوا داو نه يان كردن به هاوبه بش بو خواو نه يان ووت:
 بته كان بو مان نه پارينه وه لاي خواو يارمه تيمان نه دن له روزه دووايدا.

نهبو سوليان وه ليدى كورى موغيره وه فه زى كورى حهرس و عه ته به وه شه بيه دى
 كوراني ريبه وه نه بو جهل كزبونه وه و گويان له خويندنه وه قورئان بو له لايه ن
 پيغهمره وه ووتيان به نه زر نه و پياوه چ شتى نلئى؟ ووتى نازان نه وه نه بى ده مى نه جولئى.
 وهك بزائم چيروك و نوسراوى پيشوه كان نلئى كه من وينه دى نه وهم بو باس كردوون له
 فارسه كانه وه: بو رو نكر دنه وه دى نه وه مده بسته خوا نه فه رموى:

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ
 قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا كَلَاءً آيَةً
 لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا
 أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْعُونَ عَنْهُ وَإِنْ
 يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوا وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا﴾

وهه ندى له بى باهران كه سيك گوى نه گرى بولاي تو كاتى تو قورئان نه خوئى. به لام سود نابه خشى نه به خوئان و نه به جگهى خوئان و، ئيمه داومانه به سهر دليانا چه ندين پرده هدا لهو قورئانه نه گهن و نهيزان و لايان ناخوشبو لى تى بگهن، چونكه نهوان له سهر تاوه برپاريانداوو له سهر بى باوه رى و نهزاني قورئان، له خو بايى بوبون بهرده و امبون له سهر يان و، ئيمه دامان نابوو له گوئچكه يانا گراني و قورسايى هدا راستى نه بيسن، ويتهى نهو كه سانه يان لى هاتبوو له هيچ شتى نه گهن و نه بيسن.

پرسيار/ به راستى نهو نايه ته به گوئره رواته خوا دلى نهواني كوئر كرده و گوئچكه ي كهر كرده و. كه واته شايسته خراپه و سزايين، چونكه نه برين به رپوه به ورو سهر به ست نين؟

وه لام/ بهو بوته وه دلى نهو بى باهرانه له قورئان ناگاوو سودى وه رنا گرى، گوئچكه يان ناييسى به جوئى بيزان راسته بيئرئى چه ندين پرده به سهر دليانه وه يه و كوئچكه يان گرانه به گوئره سروشتى خوئان، له بهر نه وهى خوا دلو گوئچكه ي دروست كرده به راستى په يوه ست كردنى كهرى پرده دان بدرتسه پال خوا. به لام به گوئره پيدا بوونيان له بى باهرانه وه جيگهى خويه تى نهوان بهرپرسيارين، چونكه نهوان باوه ريان به راستى به لام به گوئره پيدا بوونيان له بى باهرانه وه جيگهى خويه تى نهوانه بهرپرسيارين، چونكه نهوان باوه ريان به راستى نهو پرده وامن له سهرى به ويستى خوئان. له مانا كردنى نايه تى (۷) سوره تى تله به قهره باسى نهوانه كراوه.

نه وهى شايه نى نماژه بى نهو نايه ته به ناشكرايى به لگه يه له سهر نه وهى ئيسلام به راوردى هيچ شتى ناكاهو شته لى نهاوى خويابه تى. به لكو ته ماشاى بهرهم و نيشانه ي نه كا. يانى چاوو گوئچكه جى به جى كهرى كارى نه قلن و نه قلش نه خشه كيشى كار كرده، دوايى ههر كاتى كار كردن پيدا نهو، بون و نه بونى همو ههسته كان يه كسانه، به جوئى تر

نېسلام شتې ناوه کی و دهره کی نیه، هه مو شتې هوپه بو سودی ناده میزاد بو هه لسورانندی
گوزهرانیان و نه هیشتی گیر و گرفتیان و نېسلام شاراهوی نیه.

پیغمهر نه پې پرو پوچ و پزانی دهر خست له وانه که خاوه نی پله و پلیه و دارایی بون،
چونکه دواي نه و دهر که و تنه که و تنه جه و جول و ههستیان به نه مانی خوین کرد، بوپه
په لاماری دروی زور گهوره یان داو نه باندایه پال قورنان، بو رون کردنه و هی نه و مه بسته
خواي مه زن ده فهر موی:

﴿وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا﴾ وه نه گهر نه و بی باوه رانه بیین هه مو نیشانه و
کاریکی په ک خدریان نه و ان باوه ر به و نیشانه یه ناکه و باوه ر به تو نایه دن له بهر کینه ی
دلپان و لاسای کردنه و هی پیشه کانپانی بو نه و شتانه له وانه و هه ریان گرتون.
﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاؤُكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ به درو
خسته و هی نه و ان نیشانه رونه کان گه باندنیه راده یه هه تا کاتی نه و ان هاتن بو لای تو
گفتو گو بکه نه له گه ل تو به جوړی په کت بکه نه نه لپن که سانیکی نه و تو باوه ریان نه هیتاوه:
نه و قورنانه هیچ شتې نیه جگه ی نه و هی نوسراوی گه لانی رابورد وانه به یی گومان
نهیشیانزانی نه و قورنانه راغوی کهره بو لای شتې راست و دروسته. به لام نه و ان گومان و
دروی زور به ده ست نه هیتن بو نه و هی ناده میزاد رابکیشن به ره و ریگه ی خراب و ریگه ی
راستیان لی وون بکه نه و به ره و کاری پوچ بیابنه، به یی جیاوازی به وینه ی یاسا و پروگرام
و ده ستوری ده ست کردی نه م سه رده مه ی نیمه.

﴿وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ﴾ وه نه و بی باوه رانه ریگرن و قه ده غه ی ناده میزاد
نه که نه له باوه ر کردن به قورنان و په پره و یی کردنی پیغمهر ﴿﴾ و، خویشیان
دور نه خه نه و له باوه ر هیتان. یانې نه خوین باوه ر نه هیتن و نه نه یش هیلن که سی تر باوه ر
به پیتی.

له هه ولدان بو په یدا کردنی نازاوه کینه بو پیغمهر ﴿﴾، له شکر سازی بو جه ننگ
له گه ل پیغمهر، له بهر هیچ هوی نه بوو جگه ی خرابی و ناله باری خوین.

﴿ وَإِنْ يَهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴾ هه وه ناو نادهن نهو بی باوه رانه بهو کاره خراپانه یان و نهو فیل کردنانه یان له نیسلام مه گهر له خویان و، ههست ناکهن و نازانن که زیانی نهوان سهر ناکیشی و تیهر ناکا بولای جگهی خویان. یانی بازنه ی خراپه سور ی خواردو که وته ملی خویان و له ناوی بردن، هه ندیکیان له رژی به دردا کوزران و له ناو چون. نهوانی تریان به سهر شوری خویان دا به دهسته وه له رژی رزگار کردنی مه که ی پیروز خوی مزین جاری تر باسی چو نه ته تی نهو که سانه نه کا باوه ریان به رژی دوا یی نهو به دروی نه خه نه وه، لهو رژه دا سزایه ناماده کراوه بویان و، نه ی بین له گهل نهو پاداشته ی ناماده کراوه بو باوه رداران و نه فهرموی:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ

فَقَالُوا أَلَيْسَ لَنَا بُدٌّ وَلَا نَكْذِبُ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾

بَلْ بَدَأَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ

وَأَنَّهُمْ لَكَذِبُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالُوا إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ

بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا

بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

﴿٣٠﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِإِلْقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمُ السَّاعَةُ

بَغْتَةً قَالُوا أَيْ خَسِرْنَا عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ

عَلَىٰ ظُهُورِهِمُ أَلْسَاءٌ مَّا يَزِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَا أَلْحَيَوَةُ الدُّنْيَا إِلَّا
لَعِبٌ وَلَهُمُ اللَّذَارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَنْقُوتُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

٣٦

﴿ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ ذُقُوا عَلَى النَّارِ ﴾ وهه گمر تو ببینی نهو بی باوه رانه کاتی راوه ستیرون له سهر ناگر. یانی تو نهوان نهیبی لهو کاته دا راوه ستیرون له سهر ناگر هه تا به چاوی خو یان نهو ناگره ببین، یا نیشانیان بدری یا بخرینه ناوی بویان رون نه بیته وه نه ندازه ی نهو سزایه بویان ناماده کراوه، نه وه ی راستی بی لهو کاتانه دا کاریکی زور سامناک نه ببین.

﴿ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبُ بآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ دوایی بی باوه ران نه لئین: نه ی خوز گایه ئیمه بی گپرا یبایه ته وه بولای جیهان و ئیمه به درو نه خینه وه نیشانه رونه کانی په روه رده کمری خو مان له سهر راستی قورئان و پیغمه رو هاتی روژی دوایی، په شیمان ببینه وه له گرناهه کاغان و، ئیمه بین به باوه ردارو کاری چاک بکهین. به لام فرمیسک رزاندن و خه فته خواردن لهو روژه دا هیچ سودی نابه خشی، نه وه ی سودی ببوایه بو نهوان ترسان بوو له خواو له سزای خوا بهر له په یدابوونی نهو سزایه بویان. له پاش توشبونیان بهو سزایه وینه ی گریانه به سهر مردوداو ئاخ هه لکیشانه بوو کاری رویشتی.

﴿ بَلْ بَدَأَهُمُ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ ﴾ به لکو دهر کهوت بو بی باوه ران شتی نهوان په نهانیاندا بوو له بی باوه ری و کاری خراپ له پیش نهه کاته وه له جیهاندا کردونیان، له بهر نه وه ی ئیستا دهر کهوتوون به هو ی شایه تی دانی نه ندامه کانیا نه وه داوای نه وه نه که ن بیان گپرا نه وه بولای جیهان.

بۆ زانین: له رۆژی دوایدا رزگاری نابێ له سزای خوا مه گهر کهسێ خۆی دهر بخا به راستی و به پونی لهم ژيانەى ئیستاداو گفتوگۆی رێك بکهوی له گهڵ کردهوه یاو خۆی بنوێنێ به وینهى دهرخستى خۆی به لهشى و به گفتوگۆ کرداریهوه له تهله فزیۆن و ئاوینه دا. به لام کهسێ خۆی دهر نه خا به کردارو به گفتوگۆیه وه خوا نه بێ کهسێ شاراو هه کانی له بێ باوه رپی و دووروی نه زانی، ئهو کهسه له مه و پاش سزای بێ باوه رپی و دووروی خۆی بۆ دهر نه کهوێ، خۆی له ناو نه با به خه فته خواردن له سه ر خراپه کردنه کهى، ئاوایى رزگار بون نه خوازێ، دواى زۆر دوره ئاواته کهى بیه و یی که بگه رپته وه بۆ لای جیهان.

﴿وَلَوْ رُدُّواْ عَادَ وَالْمِائِهُنَا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ وه نه گه ر ئهو بێ باوه رانه دواى رپاوه ستانیان له سه ر ئاگرو دهر کهوتی کرده وه کانیان بگێر نه وه بۆ لای جیهان به راستی نه چنه وه بۆ لای شتی قه ده غه کرابوو له وان ئهو شته له هاو به شدانان و گونا ه کردن. وه به راستی ئه وان درۆ نه که ن له و به لێته نه یده ن که ئایه ته کانی خوا به درۆ نه خه نه وه و باوه ر به یێن.

بۆ ئه و نه: زۆر جار ان دیومه نه و نه زانین به ده یان تاوانباران په شیمان بونه ته وه له تاوانه کانیان کاتی ئه وان له تاریکی گرتو خانه دا بون که چی کاتی دهر چوون له گرتو خانه گه رپاونه ته وه بۆ تاوانه کانیان و گونا هه کانیان.

﴿وَقَالُواْ إِن هِیَ إِلَّا حَیَاتُنَا الدُّنْیَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِیْنَ﴾ وه بێ باوه ران نه یان ووت: ژیان و زینده کانی بۆ ئیمه نه مه گه ر ژیانى ئهم جیهانه و، ئیمه زیندو نا کرپته وه له مه و پاش. یانی نه گه ر بگێرپته وه بۆ لای ژیانى جیهان به راستی نه لێن و دوباره ی نه که نه وه ئهو شته ی له وه به روتویه نه: که زیندویه نه وه په رسیارو سزادان نه.

په رسیار/چۆن نه لێن: ژیان هه ر ئهم ژیا نه یه، به راستی ئهو کاره گرانه یان بینیه و ئاگریان پیشان درا وه په نایان برده و بۆ لای رزگار بون، په یماندا وه نه گه رپته وه بۆ لای کاره پیشه و کانیان؟

وہلام/ بەراستى ئەوان ئەزانن كە پرسىارو سزا ھەن بەيى گومان. بەلام ئەزانن ئەگەر راستى بىلاوبىكەنەو ھەسەشۆرى راستى بن دەست كەوتو پىلەو پاىەيان لە كىس ئەچى.
﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يُوقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ﴾ ۞ وەئەگەر تۆ بىيى كاتى بى باوہران ۛائەو ھەستەن ھە پۆزى دووايدا لەسەر ھەرمانى پەروەردەكەرى خۆيان، دواى ئەو ھى لە جىھاندا بە درۆيان ئەخستەو ھەگەشتن بە ھەرمانى خواى مەزن لە پاشەپۆژدا، پەروەردەكەريان ئەفەرموى:

لە پۆزى دووايدا: ئايا ئەم زىندوبونەو ھە راست نى؟ ئىو ئەتان ووت لە جىھاندا: زىندو بوونەو ھە كۆكرەنەو ھە بىلاوبونەو ھە نىن پاش مردن.

﴿قَالُوا بَلَىٰ وَرَبَّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ ۞ ئەيان ووت: بەئى: ئەوانە ھەمويان ھەن و، سۆتەمان بە پەروەردەكەرى خۆمان راست، خوا ئەفەرموى: دواى ئىو ھەچۆن ئەم سزايە بە ھوى شتى ئىو باوہرتان بەو شتە نەبوو. ئەمەيە: سزاي ئەو كەسانە جىھان ھەلەبۆن بۆخۆيان و رۆزى بەن بەسەر پاشە پۆژداو راستى ئەشارنەو.

پرسىار/ خواى مەزن لەم ئايەتەدا ئەفەرموى: (أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ فَذُوقُوا الْعَذَابَ) ئەو دوو ھەرمودانە چۆن رىك ئەكەون لەگەل ئايەتى (١٧٤) ى سورەتى ئەلبەقەرە كە ئەفەرموى: (وَلَا يَكْلِمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) خوا گەفوگۆ ناكە لەگەل بى باوہران لە پۆزى ھەلسانەو لە گۆرەكان؟.

وہلام/ مەبەست لە ناوہرۆكى ئايەتى (١٧٤) ئەمەيە كە خوا گەفوگۆيان لەگەل ناكە بەشتى دىلخۆشيان ېكا. بەلكو گەفوگۆيان لەگەل ئەكە بەشتى خەفەتيان بداتى.

﴿قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِلَغَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ بَغْتَةً﴾ ۞ بە راستى زيانە مەندبوون كەسانىكى ئەوتۆ پىروايان نەبوو بە گەشتى ھەرمودەكانى خوا لە زىندوبونەو ھە پرسىار و وولام و ئەو گەشتەيان بەدرو ئەخستەو ھەتە كاتى ھات بۆلايان پۆزى دواى بە كوتوپرى و كەس نازانى ئەو پۆزە چ كاتى دىت، ئەو پۆزە ناوہراو بە

(السَّاعَةِ) له بهر به گورچی و به پهله پرسیار ته و او نه بی. له کاتیکدا بی باوه ران زیانو مهنه ند
نه بن. باوه رداران رزگاریان نه بی و به خوش گوزهرانی راته بویرن.

﴿ قَالُوا يَا خَسْرَتْنَا عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا ﴾ نهو که سانه ی پروایان به زیندو بوونه وه نه بووه
نه لئین:

نه ی په شیمان بوونه وه خه فته بو ئیمه له سهر شتی ئیمه له کیسی خو مانغاندا له
جیهانداو ته مهنی خو مانغاندا له سهر گوناوه کردن و بی فدرمانی خوا.

﴿ وَهُمْ يَخْمَلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ إِلَّا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴾ وه نهو بی باوه رانه
هه لئه گرن گوناوه کانی خو یان به سهر پشتیانه وه. مه به ست لهو هه لگرنه نه مه یه: که
گوناوه کانیان لکاوه به وانه وه جوئ نایته وه له وان، نهو که سانه خرابترین که سن و بگره
چواری بی له وان چاکره، چونکه چواری بی هیچیان له گوناوه به سهر پشته وه نهو به تاسایش
نه ژین و دووای پرسیار له ناو نه چن. به لام نهو بی باوه رانه به گوناوه کانیانه وه نه چن بو ناو
ناگری دوزه خ، ئیوه ناگادارین و بزائن خراب شتی که نهو بی باوه رانه هه لئان گرتووه له
گوناوه کانیان نهو رسته یه گوره ترین هه ره شیه بو بی باوه ران.

﴿ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ﴾ وه نه ی زیان زینده گانی جیهان که ئیوه ی تیک داوه
مه گهر یاری کردن و خو خهریک کردنه به شتی که وه ناده می زاد خهریک نه کا به بی سود. له
مانا کردنی نایه تی (۱۸۵) له سوره تی نالی عیمراندا وینه ی نهو رسته یه رابوردووه.

﴿ وَلِلدَّارَةِ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ ﴾ وه به راستی خانوی رۆژی دوا بی که به هه شته
چاکره بو که سانیکی نهو تو له خوا نه ترسن و خو یان نه پارژن له هاو به شدانان بو خواو له
یاری کردنی بی سودو خو خهریک کردن به جیهانی براوه.

﴿ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ نایا بو ئیوه بیر ناکه نه وه عه قل ناخه نه کار کام یه کی لهو دوو شتانه
چاکه: خانوی رۆژی دوا بی با نه م جیهانه، هه تا ئیوه باوه ر به یتن.

دوا ی نه وانه ی پشوو خوا دلی خوشی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ نه داته وه له سهر نه وه ی نه وایان
به درو نه خسته وه، دوا ی نه ویش به لگه ی رونی له سهر داناون. نه فهرمو ی:

قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ
 وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَتْ
 رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأَوْدُوا حَتَّىٰ أَنزَلْنَاهُمْ
 وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبِيِّ الْأُمْسَلِينَ
 ﴿٣٤﴾ وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ أُسْتَطِيعَتْ أَنْ تَبْغِي
 نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ وَلَوْ شَاءَ
 اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾
 ﴿ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ
 يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ
 قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يُنْزِلَ آيَةً وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾

﴿ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ ﴾ به راستی ئیمه نه زانین به راستی تو خه فه تبار نه کا
 شتیکی نه تو بی باوه ران نه یلین: له به درو خسته نه تو له مه و پیش و نیستاش به تویان
 نهوت: شیت و هونراوه بیرو جادو گهرو جگهی نه و انیش.

﴿ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴾ دوا بی به راستی نه و بی
 باوه رانه له نیو خویاناو له پاش مله و له دهرونی خویانا تو به درو ناخه نه وه، نه زانن تو

راستی و به چاکت نه ناسن که تو راست و پژی، به لام نهو بی باوه رانه ستم له خزیان نه کهن باوه به نایه ته کانی نامه که ی تو نایه رن به ناشکرای، نه گینا نه زانن تو راست نه که ی. ههر که سی جهنگ بکا له گهل که سیکی راست و پژ له بدر نهوی له سهر راستیه. بیگومان جهنگ له گهل راستیه که نه کا له ناوه رکا نه که له گهل خاوه نی راستیه که، ههر که سی جهنگ له گهل پیغمه ر بکا و به سوکی دانی له بدر نهویه په یامیکی هیناوه. به راستی کالته بهو که سه نه کا په یامه که ی داوه بهو فروستاده به که خوی مه زنه، نه که بهو که سه په یامه که نه گه یه نی که فروستاده که به. بت په رستانی مه که بهر له ره وانه کردنی پیغمه ر ناوی نهویان نه برد به راست گزو ناسایش خواز، کاتی که کرا به پیغمه رو په یامی خوی پی دراو به لگه ی له سهر دانا ده ستیان کرد به جهنگ کردن له گه لیا به بوختان کردن و نه یان ووت:

جادو گه رو شیت و شاعیره. که واته به درو خسته نهوی پیغمه ر ﴿ ۱ ﴾ به درو خسته نهوی خوی له ناوه رکا. نه که به درو خسته نهوی پیغمه ر ﴿ ۲ ﴾ دوباره خوا دلخو ش پیغمه ر نه داته وه نه فهرموی:

﴿ وَلَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِّنْ قَبْلِكَ فَاصْبِرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا حَتَّىٰ أَنذَرُنَا ﴾ وه به راستی به درو خراونه ته وه چه ندین نیراوی له پیش توتو بون و نازاریان دراوه له سهر گه یاندنی په یام دوا بی نهو فروستادانه نارامیان گرتووه له سهر شتی نهوانی پی به درو خراونه ته وه نازاریان دراوه. که واته تویش نارام بگره له سهر به درو خسته نهوی خوت و نازاردانت هدا کاتی هات بولای نهو نیراوانه یاریدان و سهر خستی نیمه بو نهوان، به هوی نهو شته وه به لیم پیدابون نه گهر نارام بگرن یارمه تیان نه دم و باوه رداران سهر نه خهم، له گهل تویش بهو جوړه نه که ین.

نهو جوړه روداوانه به سهر ژبانی ناده میزادا نه سورپته وه. بو غونه نه بیبری نه مرو پالنه وان بازی له نیوان چاکه و خراپه دا، له نیوان گهلانی ژیر ده سته و سته مکارانی ره گه ز په رست،

لە ئیوان دوروی و راستیدا، ناگرنجی ئەو کەسانە یارمەتی راستی و سەربەستی ئەدەن
 لەلایەن دوژمنانی خۆیانەوه توشی نازار نەبن، ھەرگیز راستی و سەربەستی سەرنەکەوتوون
 و سەرنەکەون بەی خۆ راگرتن و ماندووبوون و فیداکاری لەو ڕینگانەدا، خۆیان و خێزان و
 دارایی و پلەو پایەو ئاسایش و خوشی خۆیان نەکەن بە قوربانی بۆ راستی و سەربەستی، لە
 دوایدا بەی گومان بە ئاواتی خۆیان ئەگەن، بۆ ڕون کردنەوهی ئەو مەبەستە خوا
 ئەفەرموی: ﴿وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ﴾ وە هیچ گۆڕانی نیە بۆ فەرمودەکانی خواو بۆ
 بەلگەکانی خوا کە یارمەتی خاوەن باوەڕان ئەداو بۆ باوەڕان لە ناو ئەداو یاریدە
 پێغەمەران ئەدا. نەبیسراوە بە وێنەی ئەم سەردەمەیی ئێمە کە ستمکارانی پێشوو بە
 ئەندازەی ستمکارانی ئێستا بە ئاواتی خۆیان گەشتن، ئەوەتە ستمکارانی ئەم سەردەمە
 ئێمە لە ھەموو جێگە گرێکەکاندا بنکەیی سەربازی و بنکەیی جەنگیاندانانە، ھێلانەی کاول
 کردنیان نامادە کردووە. بە ھەموو چەکی نالەبار خۆیان چە کدار کردووە، دەستیان
 گرتووە بەسەر سامان و گیان و پیتی گەلانی ھەژاردا، دەستیان گرتووە بەسەر بانگەکان و
 جێگەیی گۆڕینەوهی پارەو دراوی زۆر لە ھەرێمەکاندا، شوێنی بلاوکردنەوهی ڕۆژنامەو
 گۆزارو چاپەمەنیان داگیر کردووە لە زۆر شوێندا، بە جۆری دەستەلاتیان پەیدا کردووە
 مەروفتی پاک و خاوەن و ئاسایش خوازی بۆ بە دەرهکی ئاوارەیی ئەزانن، بۆی ناگرنجی
 وشەییکی سەربەستانە و دادپەرورەیی بلاو بکاتەوه، یا لە ئیزگیی ڕادوی و کەنالتەکانی
 تەلەفزیۆن و بەرنامەیە بەخش بکا. بەلام ناپاکان و ستمکاران و لە نایین وەرگەرپارەکان و
 دوژمنانی نایین و نیشتمان بۆ ھەر جێگە بپۆن و بیانەوی مەبەستی خرابی خۆیان
 بلاو بکەنەوه ڕینگەیان لێ ناگیرێ و ڕۆژباشیان لێ ئەکەن و ڕێژیان ئەگرن، ئەوەیش لە بەر
 ئەمەیی: خوا پەرستان و فیداکارانی ڕینگەیی راست و چاک یا نەماون یا ئەگەر مابن زۆر
 کەمن و بێ دەنگ دانیشتون.

﴿ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبَاِ الْمُرْسَلِينَ ﴾ وه به راستی ها ته بؤ لای تۆ هه والی به سه رهاتی
نیر دراوه کانی خوا که به چ شیوهیه کی خراب نازار دراو له لایه ن گه له کانیانه وه، له بهر
ئه وهی نارامیان گرتوه خوا سه ری خستوون، ئه و جو ره کارانه نه ده ستوری خوایین و
ئه رو ن و نا گو رین.

هه رسێ کوره کانی عامیرو چه ند که سی تر ها ته خزمه ت پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ داوایان کرد
له پیغمه مر نیشانه یه و کاریکی به ک خه ری وه ک پیغمه مره کانی به یی باوه رت پی نه که ی، بؤ
رو ن کرد نه وهی ئه و مه به سه خوا فه رموی:

﴿ وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اَسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلْمًا فِي
السَّمَاءِ فَتَأْتِهِمْ بِآيَةٍ ﴾ وه گه ر گران و گه وره یه له سه ر تۆ وه و گه رانی بی باوه ران له
وه رگرتی نایینی ئیسلام، دوا یی نه گه ر تۆ توانا ت هه بوا یه که تۆ په یدا بکه ی کونی له نیو
زه ویدا برویته ناوی و بیته ده ری و به لگه بؤ ئه و بی باوه رانه به یی، یا په یژه یه په یدا بکه ی
بؤ ئاسمان به رز بیته وه بؤ لای و به لگه یان بؤ بیته خواره وه بؤ ئه وهی باوه ر به نایینی ئیسلام
به یی، بیگومان تۆ توانای ئه و کارانه ت نه، دوا ی تۆ برو ی بؤ لایان به به لگه و نیشانه یه کی
گه وره وه ته نگه تاویان بکه ی باوه ر نا هیتن، که واته تۆ خه فته مه خو و نارام بگه ره له سه ر
نازاریان هه تا خوا فه رمانی خو ی له واندا نه نجام یدا.

﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴾ وه نه گه ر خوا ناره زوی
هه بوا یه به راستی بی باوه رانی کۆ نه کرده وه له سه ر را ئه و بی و یاریده ی ئه دان له سه ر باوه ر
هیتان به زۆر. به لām ئه و کاره نه ری بؤ داناری له بازاری به ندایه تیدا و ئه بی باوه ر هیتان له
دله وه ده رچی به بی زۆر کردن.

دوا یی تۆ له و که سانه مه به نه زان و نه خو ی نه وارین و خو ت ماندو مه که و خه فه تبار مه به
له سه ر وازه یانی ئه وان له نایین. بیگومان پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ نه زان نه، چونکه ره و شه کانی
ئه و له قور ئانه وه ده رچه . به لām ئه و فه رموده یه بؤ خوا دروسه، چونکه له دروست که ری
بونه وه ران ده رچه بؤ لای گه وره ترینی ئاده میزادو جیگه ی سه ر به زیه بؤ پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾.

ته فسیری زمانا کۆبی

بۆ زانین: خوای مەزن زۆر لە کەس ناکا بۆ ئەوێ باوەری پێ بەیترێ. بەلکو واز لە ئادەمیزاد ئەهێتێ خۆی بۆ خۆی ڕینگەیه هەلبژێرێ، دواپێ ئەقڵی پێ داوێ و ڕینگەیی چاک و خرابایی نیشانداوێ و بەلگەیی ڕوئی لەسەر داوێ، بە تۆپزی دەست ناخاته کارو باریان، بەشیکێ سەر بەستی پێ بەخشێوێ ئەتوانێ بەهۆی ئەو بەشەوه چاک و خراب جوێ بکەنەوه، هەر وەک لە جیهاندا چاک و خراب بۆ ژیاپێ خۆیان جوێ ئەکەنەوه ئەتوانێ بە ئاسانتر ڕینگەیی راست بدۆزنەوه.

خوای مەزن هەرچەندە بە ڕستەیی (فَلَا تُكْنَنَ مِنَ الْجَاهِلِينَ) ڕوێ پێ کردووە بۆلای پیغممەر ﴿ﷺ﴾ بەلام مەبەستی خوا پەڕەوانی پیغممەر ﴿ﷺ﴾ ئەگینا پیغممەر چۆن ئەبێ ئەزانێ؟ کە ڕەهۆشتی ئەو قورئانبی وەک باسماێ کرد، خوای مەزن ڕیزی پیغممەری پاراستووە نەبفرموە تۆ ئەزانێ. فەرمویتێ: تۆ لە ئەزانەکان مەبە، ئەزانینی داوێتە پال جگەیی پیغممەر ﴿ﷺ﴾، ئەو ڕوویی کردنەیی خوا بۆلای پیغممەر گەورەترین شانازی و سەر بەرزیه بۆ ئەو. پیغممەر ﴿ﷺ﴾ ناخۆشی و دلتەنگی وای توش نەبوووە لە لایەن بت پەرستانەوه هەتا خوای مەزن سەر زەنشتی بکا بەو ڕستەیی پیشووە.

بەلام بۆ ئەمەیه: دلی موسولمانان ڕۆشن بکاتەوه و ئامۆژگاریان بکا کە پێویستە ئارام بگرن و دل کراوێ بن، ئادەمیزاد هەر پلەیه کی هەبێ پێویستە لەسەری ڕەهۆشتی بەرز بۆ خۆی هەلبژێرێ، لە هەمویان گرنگتر پشت بەستە بە خوا و ئارام گرتنە لەسەر ئازاری دانیشوان.

دواپێ خوای مەزن بە جوړی تر هانی پیغممەر ئەدا لەسەر ئارام گرتن ئەفەرموێ: ﴿إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ﴾ بەراستی کەسانێکی ئەو تۆ و ئەلامی تۆ ئەدەنەوه داواکاری تۆ بیسێ بەشیوێه بیزان و تەمێ خوار بێ. بەلام بێ باوەران وەک مردوان و راستی نابیسێ کەواتە تۆ دلتەنگ مەبە لە گۆی نەگرتنیان کاتی تۆ قورئان ئەخوێتی بەسەریان. کەسێ و ئەلامی تۆ ئەداتەوه گفتوگۆی تۆ ببیستی و زیندو بێ، ئەوان دلیان مردووێ ناگۆنێ و ئەلامت بەدەنەوه.

﴿ وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴾ وه مردووه کان هیچ شتی نابیسن که سودی بئی بۆیان مه گهر رۆژی خوا زیندویان بکاته وه، نهو کاته هه موو شتی نه بیسن و سویند نه خۆن ئیمه لهو که سانه نه بووین هاو به شمان بۆ خوا دانه ناوه. له پاشا بۆلای خوا نه گیرینه وه، خوا پرسیاریان لی نه کا لهو شتانه گوئیان لی نه کرتوه و خۆیان بئی ناگا کردوه، به سزاو پاداشتی خۆیان نه گهن.

به راستی نهو که سانه تۆخۆیان بۆ ماندوو نه که ی که رانموویی وه رده گرن له تۆی نابیسن به جوړی سودی لی وه رگرن، چونکه نهو که سانه جیهانیان کردوه به خوشه وستی خۆیان. که واته نهوان وهك مردووان و شایسته ی روبرا کردن نین، وازیان لی بهینه وه بده لایان بکه هتا رۆژی دوا یی، هتا به چاوی خۆیان سزای ناهه مواری خۆیان بینن و ریگه دهر چوینان نه می تی.

﴿ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ ﴾ وه بئی باوه ران ووتیان: بۆ نه نیراوه بۆسه ر موحه مدد نیشانه یه کی پهك خهر له لایه ن په روه رده که ری خۆیه وه و ته نگیان بئی هه لجنی هتا باوه بهین و نه توان سه ریچی بکه ن. نهو به لگانه وهك هوشتری سالتح و دارده ستی موسا و خوانی عیسا با کیوی نه بو قوبه یس به سه ریانه وه راوه ستیی، یا فریشته یه بیت بۆلایان و شایه تی بدا موحه مدد پیغه مه ره.

پرسیار/ چۆن نهو بئی باوه رانه نهو شتانه یان نهووت، له گه ل نهو هیشدا خوا ژماره یه کی زۆری نیشانه و به لگه ی رونی ناردوه ته خواره وه بۆسه ر موحه مدد ﴿ ۱۰۰ ﴾.

وه لام/ به راستی مه به ست لهو به لگه یه لهو نایه ته دا نهو کاره پهك خهری نهو تزیه بئی باوه ره کان داویان نه کرد بۆیان به مه رج بۆ باوه ره تانانی خۆیان به موحه مدد.

مه به ستیان به لگه یه نه بو قنیات به که سی بکا داوای راستی نه کا له بهر راستیه که ی نه گهر نهو هیان مه به ست بوایه پیوستیان به وه نه بو داوای بکه ن، چونکه کاری پهك خهری زۆریان دیوو له پیغه مه ره وه ﴿ ۱۰۱ ﴾.

﴿قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْزِلَ آيَةً﴾ تو بلئی: به راستی خودا توانای هیه لهسه ره نهوهی که به نیریتنه خواره وه نهو نیشانهو به لگهیه ئیوه داوای نه کهن. به لام خوا نهو ئایه ته نانیریتنه خواره وه له بهر ئاره زوو هه وه سی نهوان، خوا نه نیریتنه خواره وه شتی خوئی به شایسته ی بزانی به گویره ی شیای به نده کانی خوئی بی.

﴿ وَلَكِنْ اطْعِمُوهُمْ لَا يَغْلِبُكُمْ ﴾ وه بهلام زورتر لهو بی باوه پانه نازانن خوا به گورهی زانیاری بی وینهی خوئی شتی شیواو بوئ هوان نه نیړیته خواره وه. ناردنه خواره وهی نهو نیشانانه له گهل بدرده و امبوون له سمر بی باوه پری نه بیته هوئی نه گه تی بوئ هوان و فلاچو کردیان نه گهر باوه نه هیتن. وینهی گهلانی پیغمه مده پشوه کان. که واته ناردنه خواره وهی نهو نیشانه یه بوئ هوان چاک نیه.

ئەو داخووزىيە لەو بىي باوەراندەوه، وەنەبىي ھەر پىشەى ئەوانبى و بىس. بەلکە و نەيان
ئىستائىش زۆرن. نەگەر بۆ ئەوان و بۆ ھەموو بىي باوەرانی تىرى سەر زەوىي بە ھەزاران
بەلگەيان بۆبەيتىرئى باوەر ناھىتن، ئەبى چ بەلگەيە گەورەترىي لە دروست کردنى
ئاسمانەکان و زەوى و لە جم و جولى ئەستىرەکان و مانەوہيان لەسەر ئەو پرۆگرامە
تايەتە لە جم و جولىيانا، لە دروست کردنى زەوى و کيۆەکان و زەريا و دەريا و
رۆبارەکان و کانگای زۆر بە نرخ و بە پىت لە نيو زەويدا و لە دروست کردنى درەخت
و روھە بەھۆى باراندەوه؟

کاتی خوی مهزن رونی کرده‌وه که توانای ناردنه خواره‌وه‌ی نیشانه‌وه ئه‌وه داخواییه‌ی
ئه‌وانی هه‌یه. پاشان باسی شتی ئه‌کا به‌لگه‌ی بێ له‌سه‌ر توانای زۆر گه‌وره‌تری خوا. وه‌ک
به‌ریوه‌بردن و هه‌لتسوراندنی هه‌موو بونه‌وه‌ران و دانانی هه‌موو شتی له‌جیگه‌ی شیای
خۆیا. ئه‌وه نیشانه‌یه ئه‌وێ باوه‌رانه‌ داوای ئه‌که‌ن سه‌ر سوڕه‌یه‌تر نیه له‌ دروست کردنی
گیانداران و به‌ریوه‌بردنی کارو نیشیان. ئه‌فه‌رموی:

وما

مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ

﴿ ٣٨ ﴾

مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمُّوهُمْ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَاءِ اللَّهُ

﴿ ٣٩ ﴾

يُضِلُّهُ وَمَنْ يَشَاءُ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

﴿ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ مِثْلُكُمْ ﴾ وه نیه هیچ شتی برپوا بهسدر زهویدا له گیانداران و، نیه هیچ بالندهیه بفری به ههوادا به هوی دوو باله کانی خوویهوه، مه گهر چهندين کز مهلیکن خاوهنی سروشتی تاییهتی خوینان و تهمن و خواردهمنی بهسدرهاتیان دیاری کراوه له لایهن خواو وینهی ئیوهی ئادهمیزاد، دروستی کردوون و نهمن و زیندو نه کرینهوه له رۆزی دووایدا وینهی ئیوه، سوپاسی خوا نه کهن و بی ناگانین له خوا وینهی ئیوه. بگره ئیوه ههتا به ههزاران خوا نه ناسن. به لام نهوان به گشتی بی ناگانین له خواو به باشی نه ناسن.

خوای مهزن بهو ئایهته رونی کردوه تهوه که به راستی له نیوان ئادهمیزادو رویندهو فرنده کاندا جۆره لهیه که چونیکمان هیه. به لام خوای مهزن نهو جۆرهی ناشکران نه کردوه. ئایا له دروست کردن و باوه به خوادایه، یا له بهر ئیوه بردنی هوی زیان و ههلسورانندی کارو باریان بۆ سودی خوینان له زیاندا، یا ههر به شیکیان نه ناسرین به ناوی خوینان وینهی ئیمه به خیزان و ره گهز نه ناسرین، ئایا له واندها وینهی ئیمه یا له شتی ترده؟. ههر چۆنی بی زانایان به زۆری ههولیانداوه بۆ ناسینی سروشتی گیانداران له رویندهو فرنده یانواو چۆنیهتی ههوهس و کردهوهیان، له نهجامدا ناگادارییان پهیدا کردهوه

له سهر چه ندین نهیئی سروشتیان. به جوړی بویان دهر که وتوو که نهو نهیینه نه بن به بهلکه له سهر بوونی خوایه کی به پړوه بهری خاوه ن تواناو هه موو شتیکی له جیگه ی شیوی خویا داناوه. بۆ نمونه: کۆمه لئی فیله کان دادگا دانه نین بۆ ناکۆکی نیویان خویان و دادوه فرمانی خوی دهر ته کا له سهر تاوانبار به دور خسته وه ی له کۆمه لئی خویان هه تا به تنها بڑی له چۆله وانیدا.

کۆمه لئی قله ره شیش نه گهر یه کیکیان ههستی به ترس کرد به دهنگیکی تاییه تی هاوړیکانی نه ترستی و ناگاداریان نه کا، له کاتی خوشیدا به جوړه دهنگی تر ناگاداریان نه کا، میش ههنگ و میزوله کرده وه و سروشتی زور سهر سوریه تریان هه یه... به لام هه ری که لهو کۆمه له رۆینه وه فرندانه سروشتیکی جیاوازیان له یه کتری هه یه بۆ به خپو کردنی بیچوه کانیان و تیمار کردنیان، له کۆششدان بۆ پهیدا کردنی خوارده مه نی بویان، له پیک هیتان و ناماده کردنی شوینی حه سانه وه یان، په پړوه پړوگرامی تاییه تی خویان و نیوان بیچوه کانیان. نه وانوه چه ندین شتی تریان هه یه.

﴿ مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ﴾ نیمه وازمان له هیچ شتی نه هیئا له نامه ی خومان و نه مان نویستی، هه موو شتی لهو نامه یه دا کۆکراوه ته وه نوسراوه به هه موو جوړی که شیوی خویانی. مه به ست لهو نامه یه نه مانه ن:

۱- یا نهو ته خته یه پارژرراوه له ده ست کاری (اللوح الخفوج) که هه موو موشتیکی رابوردوو داهاتوی تیدا نوسراوه، چۆنیه تی نهو له وحه نهییه لای نیمه مه گهر نه وه نده بزاین پتی نهو وتری نامه. خوا نه زانی چۆنه.

۲- یا بریتیه له زانیاری خوی مه زن که هه موو شاراوه کانی دلی ئاده میزادو نه وانه ییش دیارین نه یزانی.

۳- یا بریتی له قورنانی پړوز که خوی مه زن نه وه ی پیوستی بۆ ئاده میزاد له بنچینه کانی ناین و لقه کانی رون کرده ته وه له قورناندا به یی که م و کوری.

﴿ثُمَّ إِلَيْهِ يُخْشَرُونَ﴾ لە پاشان لای خوا کۆ ئەکرێنەوه، ئادەمیزادو گیاندارانی تر بە بالتندەو جگەیی بالتندەو کۆ ئەکرێنەوه بۆلای خوا هەتا بە جوړیکی دادپەروەرانه هەموویان مافی خۆیان وەر بگرن لە یە کۆری یانی هەرچۆن ئێمە ئادەمیزاد کۆ ئەکرێنەوه لە پوژی دواییدا گیاندارانی تریش کۆ ئەکرێنەوه. بەلام هەموویان مەبەست و یەك پەڕەویان نیەو بەرەو جیگەیهکی تایبەتی ئەبرین لەو پوژەدا کە ئادەمیزاد نای زانن، ئەو شتە ئێمە بپاری لەسەر بدەین ئەمەیه: بەهەشت و دۆزەخ بۆ جگەیی ئادەمیزادو جنۆکە دروست نەکراون.

لە پاشا خوای مەزن فەرمودەکەیی خۆی دەست بێ ئەکاتەوه دربارەیی ئەو کەسانە بەو جوړە پێویستە فەرمودەکانی خوا نابێسن، ئەو کەسانە وێنە نازەلن و لە هیچ شتێ ناگەن و پێغمەمەریش ناگادار نەکا لەسەر کەمو کۆری ئەو کەسانەو ئەفەرموی:

﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ﴾ وە کەسانێکی ئەوتۆ باوەریان بە نایەتەکانی قورئانی ئێمە نیەو بەلگەکانی ئێمە لەسەر راستی موحەمەدو نایینی ئیسلام بەدرۆنەخەنەوه کەرن بانگەوازی تۆ نابێسن و گوێ لە راستی ناگرن کە بەلکەن لەسەر یەکی خەو لالتن و گفتوگۆی راستی بەدەمیا نایە لە بارەیی یەکی خەو لالتن و چەندین تاریکدان: تاریکی بت پەرستی و بێ باوەری و گوناھبازی و دەرچۆن لە دەستوری خواو لاسایی کردنەوهی نارهوای پێشوەکانیان و ئەوان لەنیو ئەو هەموو تاریکیەدان.

ئەو کەسانە ئەگەر نامادەییان تێدا بوایەو بیریان بکەدایەوه لەو شتەکانی چوار لای گیاندارانی گرتەتەوه نایانزانی کە چۆن خوای مەزن هەستی وای بەخشێوه بەو گیاندارانە کە خۆیانی بێ ئەبەن بەرپۆه لە وشکایی و لەنیو دەریاو هەوادا. سروشت و تیگەشت و زیرەکی وای پێداون جیگەیی سەر سورمانی ئادەمیزاد. کەواتە ئەو کەسانە نامادەیی خۆیانیان لە کیسی خۆیانداوه.

﴿مَنْ يَشَأْ اللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَنْ يَشَأْ يُجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ هەرکەسی خوا ئارەزووی هەبێ لای ئەدا لە ڕێگەیی راست و باوەر ناهێنێ، ئەبێ بزانی کە ئەو کەسە خوا ئەقڵی

تەفسیری زمانکۆیی

داوه تی و به شیکی سهر بهستی داوه تی و چاک و خراب لای رونه و به ناره زوی خوی خراپه ی هله بزار دوه که واته خوا هه موو شتیکی له جیگه ی شیاوی خویا داناه، وه هه که سی خوا ناره زوی هه بی دای نه تی له سهر ریگه ی راست و باوه ر به نایی نیسلام نه هیتی، چونکه به گویره ی عقلی خوی ریگه ی راستی بوخوی هله بزار دوه و خوایش یارمه تی داوه.

دانیش توانی مه که دوا یان نه کرد له پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾: کاتی نیمه باوه رت پی نه که یان کیره کاغان بو بکه ی به ده شتی پان و به رین و بین به باخ و بیستان و روباری ناوی تیدا پیدای بی، یا نامه یکت بو پی له ناسمانه وه. نه یان زانی نه وانه هه موویان سودی به و ان ناگه به نی، بیر کرد نه وه له خویان سودیان پی نه به خشی که هه ر کاتی نازاریان توشی بی هاواری خوا نه که ن، نه بوایه بیان زانیایه نه و هاواری نه و ان گه و ره ترین به لگه یه له سهر نه نهایی خوا، بو زون کرد نه وه ی نه و شتانه خوا نه فهر موی:

قُلْ

أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمْ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ
تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٥﴾ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا
تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ
يَضُرَّعُونَ ﴿٤٧﴾ فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ
وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا

راڻوئي له بهر كه مته رخمي خوي گالته بڼي كردن به راستي . به راستي زور راست و بڼي
گومانه ناماده يي ناده ميزاددا نه پو شري له پستي پهرده ي لاسايي كردنه وه و هه واو هه وهس
و په روره ده كردني باو پاپيران و پيشوه كانپانه وه، به وينه ي دا پو شيني خور له پستي
هه روره له لم روزه دا. به لام له روژي دوايدا پهرده ناميني و هه مو شتي وهك خوي
نه بينري و جيگيه بزوگومان ناميني.

﴿ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴾ بهلكو نيوه ي
بت پهرست هه راوا له خوا نه كهن نهك له جگهي خوا بو لا بردني شتي توشي نيوه نه يي،
دوايي خوا لانه با شتي نيوه داواي نه كهن له خوا بو لا بردني نهو شته نه گهر خوا ناره زوي
هه يي نهو شته لا با له سهرتان و، نيوه ي بت پهرست له بيري خوتاني نه به نه وه شتي نيوه
نه تان كرد به هاو بهش بو خوا له به تكان و وازيان لي دين له روژي دوايدا.

خواي مه زن سزاي بهنده كاني خوي نادا هه تا فرو ستاده ي خوي نه بينري بولا يان و
راڻويان بكا ريگهي خوا پهرستي، بو نهو باسه خوا روني نه كانه وه پيغمه ر ﴿ ﷺ ﴾
به سهرهاتي گهلاني رابردو و كاتيک دزايه تي پيغمه ره كاني خويانيان نه كرد، بو نهو بزاني
نه وانه ي نيستايش وهك نه وانيان لي دي كه بڼي فهرماني تو نه كهن، وهك خوا نه فهرموي:

﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ ﴾ وه به راستي نيمه را وانه مان كردو بولا ي گهلاني
پيشو و چندين فرو ستاده هه تا بانگي نه وان بكن بولا ي پهرستي خوا كه چي نه وان
پيغمه ره كاني خويانيان به درو خستو ته وه. دوايي نه وان باو هريان نه هينا وه و پيغمه ره كانيان
به درو خسته وه.

﴿ فَاخْتَنَاهُمْ بِالْبَاسِ وَأَصْرَاءٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴾ دوايي نيمه نه وانه مان گرتو سزمان
دان. به نازاري سهخت و گران و به نه خوشي و دهر دو نازاري لهش، بو نه وه ي نه وان
بكو روژينه وه له به رده م خوا دا په شيمان بينه وه له بت پهرستي و داواي لي بوردن بكن له
خودا، چونكه نهو كه سانه كه تووشي زيان نه بن په نا نه بن بولا ي خوا بو نه وه ي نهو
زيانه ي له سهرپانه هه ليگري. به لام نه وان بهو جوړه هه تناسن.

﴿فَلَوْلَا جَاءَهُمْ بِأَسْنَا تَضَرَّعُوا﴾ دوی کاتی هات بولایان سزای نیمه بو نه کوروزانه وه. که واته بیانویان نی به بو واز هینانیان له کوروزانه وه و پشیمانبوونه وه.
﴿وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ وه به لام نهو بت په رستانه دلیان رهق و ووشك بووه نهرمی و ته پای تیدا نهماوه بو وهرگرنتی خوا په رستی، شهیتان بویانی رازاندبووه شتیک که نهوان نمیکن له گرنه کردن و درپژدهان به بی باوه ری، بیریان له شتی نه نه کرده وه توشیان بووه له ههزاری و نه خوشی به هو ی کرده وه خراپه کانی خو یانه وه، له ستم و گومر پیدا مابوونه وه.

نهو نایته به لگه به له سهر نه وه ی خوی مهزن پارانه وه پشیمان بوونه وه وهر نه گری له هه موو که سی که په نای بی بیاو له بهر توش بوونی ههزاری و ترس و برستی.
﴿فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرَ بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ﴾ دوی هه مو وکاتی له بیریان بجوایه ته وه شتی ناموزگاری نهوانی بی کرابو که واز له بی فرمانی بهین و توشبوونیان به نه خوشی هه تا تمی خوار بن، نیمه ده رگای هه موو شتیکمان به سهر دا کرده وه له رابواردن و هه رزانی و لهش ساغی و به وانه تاقیمان کرده وه نایا نیوه سوپاسی نیمه نه کهن و دانیشتوان ناگاداری سوپاس کردنتان نه بی، دوی لابر دنی نهو سزایانه له سهریان.
﴿حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً﴾ هه تا کاتی که یف خوش بوون و خو یانیان لی گورا به هو ی نهو شته ی پیان به خشرابوو و دلی خو یانیان به ست بهو شته وه و ده ستیان دابووه رابواردنی. خراپ بیریان له خوا په رستی نه نه کرده وه، نیمه نه وانمان گرت کتوپرو له ناکاو سزمان توش کردن.

﴿فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ﴾ دوی نهو کاته نهوان بی نومید بوون له هه موو چاکه به که خه فته باربوون و به ته مای رزگار بوون نهمان و به لگه یان بو نه مایه وه.

پوخته مانای نهو نایه تانه ی پیشوو خوی مهزن جاریک نهوانی توشی ههزاری نه کردو جاریکی تر به نه خوشی هه تا رانمویی وهرگرن. جاریکی تر به هه رزانی و لهش ساغی،

ویندی باو کیکی میهره بان بۆ کوری خوی بگره زورتر ههتا له خراپه بگه پتهوهو سوپاسی خوا بکهن کهچی نهوان تمی خوار نهبوون.

﴿ فَقَطَعَ دَابِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ دوایی بهر کرپا پاش ماوهی نمو تاقدو ههموویان له ناوبران و کهسیان نهمایهوه به هوی سزادانی ئیمهوه، ههموو سوپاس بۆ خوای پهروه ده کهری ههموو بونهوه لهسه ناوبردنی بی باوه پران و ستمکاران و زهویان لی پاک کرایهوه، بۆ نهوهی کهسی تر توشی بی باوه ری و نازاری نهوان نه بیست.

جاریکی تر خوا روی فهرموده خوی نهکاته پتهمهرو فهرمانی پتهدا جاریکی تر بیرى له گهلانی رابردو بکاتهوه پیش نهوهی نهمانهی ئیستایش وهك نهوانیان بهسهر بی و نهفهرموی:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَرَكُمْ وَخَنَمَ عَلَى قُلُوبِكُمْ
مَنْ إِلَهِ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ أَنْظِرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ
ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَنْتُمْ عَذَابُ اللَّهِ
بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمَ الظَّالِمُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا
نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ فَمَنْ أَمَنَ وَأَصْلَحَ
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾

﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ ﴾ تۆ بلی: به بت پهرستانی مه که: نابا ئیوه
چ شتی نه بیست و نه بین نه گهر خوا گوئچکه له ئیوه وهر بگریتهوه گهرتان بکاو هیچ شتی
نه بیست، وه چاوه کانتان وهر بگریتهوه کویر بین و هیچ شتی نه بین.
﴿ وَخَتَمَ عَلَى قُلُوبِكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِ اللَّهِ يَأْتِيَكُمْ بِهِ ﴾ وه خوا مۆری دا له سهر دلی ئیوه داو
هۆشتان نه مینی چ خوا به که جگه له خوا ی تاک و تنها بیهتی بو ئیوه نهو شته ی
وهر گیراوه تهوه له ئیوه؟.

ئاده مزاد به گوئچکه و به دل و به چاو بووه به ئاده مزاد و ئه ندامی سه ره کین، دوا یی
نه گهر نهوانه بیان نه مایه وه وه که نه بووین وان و نازهل لهوان چاکتره. بی گومان خوا خاوه نی
توانایه بو له ناو بردنی نهو ئه ندامانه، چونکه خۆی بۆیانی دروست کردوه.

﴿ أَنْظِرْ كَيْفَ نَصْرُ الْآيَاتِ ﴾ تۆ تهماشا بکه ئیمه چون دووپات نه که نه وه وه چه ندین
نیشانه ی رۆن و ناشکرا له سهر تواناو یه کیتی خوا بو نهو بت پهرستانه له جوړیکه وه بو
جوړیکی تر: جارێک به ترساندن و هاندانیان، جارێکی تر به نامۆزگاری
ناگادار کردنه و بیان، جارێکی تر به توش کردنی نهخۆشی و ههزاری، جارێکی تر به
خواردنه مهنی نایاب ههتا ته مهنی خوار بین نامۆزگاری وهر گرن.

﴿ ثُمَّ هُمْ يَصْزِفُونَ ﴾ له پاشان نهوان واز نه مین لهو راستیانه و باوه نه مین و نهو
به لگانه به درۆ نه خه نه وه له سهر ستمکاری بهره وهام نه بن و یاخی نه بن و له خۆیان
نه گوڕین و خراپه ی زۆر نه کهن... دووباره بو جارێکی تر خوا نامۆزگاری بی باوه را نه کاو
هه ره شه یان لی نه کا به سزای خۆی که توشیان بی و توانای گه رانه وه ی نهو سزایه یان نه بی
نه فهرموی:

﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بِفَقَّةٍ أَوْ جَهْرًا ﴾ تۆ بلی: ئایا ئیوه هه وال نه ده ن به
من نه گهر هات بۆلای ئیوه سزای خوا به کو تو پری به بی پیشه کی به تایه تی له کاتی
خه وتانا له شه ودا، یان بیّت بۆلاتان نهو سزایه به ناشکراو خۆتانی بو ئاماده بکه ن به
پیشکیه کی واوه که به لگه یه کی به سهر هاتی نهو سزایه هه بیّت. به تایه تی له رۆژدا.

﴿ هَلْ يَهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمِينَ ﴾ له ناو نابری مه گهر نهو تاقمهی سته مکارن له خوځیان وینهی ئیوهی بت په رستن؟ به لّام پیغمهر باوه رداران توشی هیچ نازاری نابن نه گهر منالسی یان باوه رداري له ناو بری خوی مه زن به دادپهروهری خوځی پاداشیان نه داته وه له پاشه رږژدا به جوړی نهو شتهی نه مړو توشیان بووه زور که مزیی له وهی له پاشه رږژدا ده ستیان نه که وی.

دوایی خوا رونی نه کاته وه که پیغمهران بو نهو نه نیرین بکړین به خواو توانای هه موو شتکیان بی. به لکو نه نیرین بو سوودی به نده کانی خوا نه فهرموی:

﴿ وَمَا تُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ ﴾ وه نیمه ره وانهی ناکه بین فرو ستاده کان مه گهر بو نه وهی موژده دهر بن به به هشت و ترسینه ربن به ناگری دوزه خ.

نهو شتانهی باسکران پیشه ی پیغمهران، نهو پیشانه هه رچه نده به روالهت ناسانن. به لّام له ناوه رږکا زور گران و درېژن، چونکه ژیان و زبنده کانی بی باوه ران نه خه نه مه ترسیه وهو ناگوځی پیشه ی پیغمهران له گه ل سودو پله و پایه ی نه واندای بیت، پیشه ی پیغمهران کوتای بی دیت به پاداشی که سی باوه ر بهی و کاری چاکه بکاو به سزای که سی باوه ر نه هی و نیشانه رونه کانی خوا به درو نه خاته وه، بو په نه فهرموی:

﴿ فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ دوایی هه ر که سی باوه ری هینای، وه به رده ام بو بی له سر کردنی کاری چاک له بهر خواو خوځی بیاریزی له گونه کردن و په رستی خوا بکا به یاسای خوځی، دوایی نهو که سانه ترسیان له سر نیه له رږزی دوایدا به سزای به رده وام و، نهوان خه فته ناخون بو له کیس چونی پاداشت له رږزی دوایدا.

﴿ وَالَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴾ وه که سانکی نهو تو باوه ریان به چهن دین نیشانه رونه کانی نیمه ناهینن که به لگن له سر یه کیتی نیمه و به درویان نه خه نه وه، توشی نهو که سانه نه بی سزا له رږزی دوایدا به هزی نهو شته ی نهوان

له سنوری نایین ده رجون، سهر شۆری فەرمانی من و موزده دان و ترساندن پێغه مەر نه بوون.

بت په رستان داویان له پێغه مەر کرد هه والی ئهو شتانهیان بداتی له بهر چا و نین. سهر چاوه ی ناویان بو هه لقولێتی، فریشته یێه خواره وه، پێغه مەر به چی بو ناسمان و به رو خێتی به سهریانا، شتی تری زۆرتری وا که په یوه ندیان به پێغه مەر ایه تیه وه نه، خوا نه فەر موی:

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ
عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ
إِنْ أَتَيْتُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ
أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾ وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا
إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ
﴿٥١﴾ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ
وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ
عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٢﴾
وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَٰؤُلَاءِ مِنَ اللَّهِ
عَلَيْهِمْ مَنْ يَبِينُ ۖ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ﴿٥٣﴾ وَإِذَا

جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِعَايَتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ
رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَن عَمِلَ مِنكُمْ سُوءًا
بِجَهْلَةٍ ثُمَّ تَابَ مِن بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٤﴾
وَكَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ لَّا يُعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾

﴿ قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ ﴾ تۆ بلی به بت په رستان من نالیم: به ئیوه
له لای منه گه نجیبه ی خوا بۆ به شکردنی خواردمه منی بونه وهران و کاروباری پاشه رۆژیان
به دهستی منبئ، نهو شتانه هه موویان به دهستی خوان به تنها و هه نهو هه سورتهری
هه موو بونه وهرانه.

﴿ وَلَا أَغْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ ﴾ وه من نهو شتانه نازام په نهانن، دواپی من
هه وال بدهم بهو شتانه رابوردن و نهوانه له مهو پاش پهیدا نه بن و، من نالیم به ئیوه: من له
ره گهزی فریشته کام و توانام هه به به سهر شتیکا نهوان دهسه لاتیان به سهریانا هه به. نهو
رسته به له وه وه هاتوه نه یان ووت: چۆن نه بی فروستاده خواردن بخواو بگه ری به بازارو ژن
به ئی، من بهنده به کم وهك ئیوه و سهر شوپی فهرموده ی خوا.

﴿ إِنَّا أُنْزِلْنَاهُ وَإِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَىٰ ﴾ من دوا ی هه چ شتی ناکه وم مه گه ر شتی به سروس و به
خورپه ی دل فهرمانم بی بدری و بیست بۆلام.

بۆ زانین: به راستی بۆ خوا هه به چه ند نیشانه به هه بۆ خوان به تنها: هه ر خوا به توانای
به سهر هه موو شتیکا بی، هه موو شتی هه نهو نه یزانی. فریشته کانی ش خوا چه ند
نیشانه به کی تاییه تی داونه تی: نه توانن به چن بۆ ناسمانه کان، خواردمه منی ناخون و ناخه ون و
ژن ناهین و بی فهرمانی خوا ناکه ن.

بەلام فروستاده کان ئادەمیزادن بە وێنە جگە ی خۆیان و لەوان جوئ نابنەو، لە جگە ی خۆیان، جوئ ئەبنەو بە هاتنە خوارەو ی سروش بۆلایان لەلایەن خواوە بە موزدەدان بەو کەسانە وولامیان ئەدەنەو، بە ترساندن ئەو کەسانە دژیان ئەو ستن بە سزای ناگری دۆزەخ. کەواتە هەریە کە لە خواو لە فریشتەکان و لە فروستادهکان نیشانە یەکی تایبەتی خۆیانیان هەیە. تیکە لاوکردنی نیشانەکانیان لە ئەزانیوەیە.

﴿هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ﴾ تۆ بێتی: ئایا کوێرو چاوساغ، بێ باوەرو باوەرداو رینگە ناس و گومرا، زاناو ئەزان وێنە یەکن، ئەزان و گومرا ئەو کەسانە نیشانە ی خواو فریشتە و پێغمەر جوئ ئەکەنەو، پێوستە بزانی فروستادهکان ئادەمیزادن، هەر شتی داوا لە ئادەمیزاد بکری داوا لەوانیش ئەکری، مەگەر بە سروش لەبەک جوئ بکری ئەو. ئایا ئێوە بێرناکەنەو پێغمەران ئەخوان و ئەفریشتەن.

بەلکو موزدەدەر و ترستیەن، ویزدان و ئەقل بچەنە کارو باوەر بە خواو بە موحەمەد بەیئن.

﴿وَالَّذِينَ يَخْتَفُونَ أَنِ يُخْشَرُوا إِلَىٰ رَيْبِهِمْ﴾ وەتۆ بزستیە بەو سروشە دێتە خوارەو بۆتۆ کەسانێکی ئەوتۆ لەبەر کەم تویشویی و کەم و کوپی خۆیان ئەترسن کە کۆتەکری ئەو بۆلای پەرورەدەکەری خۆیان لە رۆژی دوایدا کە زۆر سامناک و ترساویە.

زانایان بیریان جیاوازی: ئایا مەبەست لەو کەسانە ئەترسن ئایا باوەردارانە یان بێ باوەرێان ئەوانەیان کە ترساندن کار ئەکاتە سەریان: بەلای هەندێ لە زانایان هەموویان ئەگری ئەو بێ باوەرێان ئەترستی بۆ ئەوێ ئەوانەیان ئومیدی باوەرپێتانیان لێ ئەکری باوەر بەیئن بە دووپات کردنەو ترساندن، باوەر دارانیش بۆ ئەوێ باوەر زانیان زۆرتر بێ بە ئاین و بە فەرمانی ئاین. کەواتە هەردوولایان ئەگری ئەو.

﴿لَيْسَ لَهُمْ مِّنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ نە بۆ ئەو کەسانە لە جگە ی خوا هیچ دۆست و هیچ تکا کاری بۆ ئەوێ لەو کاتەدا تۆ ئەیان ترستی ئومید وایە ئەوان

له خوا بترسن و سوودی لی وهر بگرن، چونکه نهزانن جگهی خوا دۆستیان نیسه ههر خوا
رزگاریان نهکا.

سامانداره کانی قورپهش رویشتن بۆلای پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ تهماشایان کرد عه ماری کوری
یاسیرو خه باب و بیلال و جگهی نهوانیش له ههزاران له خزمهت پیغمهر دان. ووتیان:
ئه ی موحممه: تو دلت بهمانه وه بیه سزی ئیمه چون دوا ی تو نه کهوین، تو له وان دور
بکه ره وه له کاتی دانیشتی ئیمه له گه ل تو دوا، دوا ی رویشتی ئیمه نه گهر تو ویستت با
پیمنه وه بۆلای تو، پیغمهر به دلایا هات و وولامی داوا که یان بداته وه وه ههزاره کان دهر بکا،
خوا بۆرون کردنه وه ی نهو کاره فهروی:

﴿ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْفَطْرَةِ وَالْعَصَىٰ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ﴾ وه تو دهر مه که
له لای خو ت که سانیکی نهو تو پهروه ده که ری خویان نه په رستن به یانی و ئیواره و
کاته کانی تریش مه بهستیان ههر خویا به ته نها. نهک پاداشتی له پاداشته کان .

﴿ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ ﴾ هیچ شتی له سه ر تو نیسه له په رسیار کردن له و
با وه ردارانه و به خیر کردنیان و با وه هینانیان، داوا له تو نا کرئ کرده وه ی نه وان بگرینه
نه سزی خو ت.

﴿ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴾ وه هیچ شتی له
په رسیار کردن له تو له سه ر نه وان نیه، دوا ی تو نه وان دهر بکه ی، دوا ی تو به و بونه وه له
سته مکارانی. په رسیار کردن له و ههزارانه و له جگهی نه وان په یوه ندی به پیغمهر یه تیوه نیه و
په رسیار کردن له هه موو که سی له سه ر خویا به په رسیار کردن له تویش، به یی جیاوازی له
نیوان تو و نه واندا، خوی مه زن نه وان و تویش به خیر نه کا، که واته تو رو بکه بۆلای نه و
که سانه به یانی و ئیواره خوا په رستی نه که ن و له گه لیان دانیشه و نا ور مه دهر وه بۆلای
گفتو گزی سامانداران و نه وان فی ل بازن و نه یانه وی نا زاوه بجه نه نیوان تو و نه وان و تو بی
به سته مکاران که سته م له خو ت بکه ی، نه و با وه ردارانه چاک ترن که تو له لایان دانیشی و
سودت پی نه که یه نن نه گهر دهر یان بکه ی سته م له خو ت نه که ی و له وانیش.

بۆ زانین: موسلمانان پروای پیگومانیان ههیه بهوهی که موحمهد بهرپرترینی ئادهمیزاده له ههموو لایه کهوه، له ههمان کاتا نه دراوته دهستی که پرسیار له کس بکا یا سزایان بدا یا پاداشتیان بداتوه، نهوانه ههموویان به دهست خوان به تهنها. بهو ره وشتهو بهو دهستوره بهرزه نایینی نیسلام جوی ئه بیتهوه، بهو بۆنهوه هیچ ریگهیه کی جیاواز بۆ هیچ کهسی دانهراوه، به هوی نهو ره وشتهوه ئیمه موسلمان خۆمان بهرپر ئه زانین خۆمانی پیوه ههله کیشین به سهر ههموو باوهرپکی کۆن و تازه دا. به تایهتی سۆشیالیست و کۆمونیسته کان و ره گهر پهرستان و ههموو بیروباوهرانی تر.

پرسیار/ بۆ ئه بی وازهینان له چاکهیه بۆلای چاکهیه تر دزایهتی هه بی له گه له پیگوناھی پیغمهر دا که چاکه ی موسلمان ره چاو بکا؟.

وهلام/ وازهینان له کاری چاکتر وهک دانیشن له گه له ههزاران بۆلای کاریکی به وینهی دانیشن له گه له سامانداران به ئومیدی باوهرینانیان دروسته و قهدهغه نیه هه تا دزی پیگوناھی پیغمهر بی ﴿ ﷺ ﴾ چونکه پیغمهر نه گهر ههزارانی دهر بکرا دایه له بهر نهوه نه بوو بیژ له ههزاریان بکاتهوه. به لکو به تهمای باوهرینانی سهروکه کانی قوره شبوو دوا یی خوا پیغمهری ناگادار کرد نیسلام پیوستی به تاوانبارو یاخی بووان نیه، رۆژی پهیدا ئه بی به کزۆلی و بی نرخی سهر دانه وین بۆ نیسلام، ههر وایش بوو.

﴿ وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ ﴾ وه به ینهی نهو تاکی کردنه وهیه ئیمه هه ندی له ئادهمیزاد تاکی نه کهینهوه به هه ندی تریان له باره ی کاری ناییندا، دوا یی ئیمه نهو ههزارانه پیش نه خهین له سهر سهروکه کانی قوره ش له باوهر هیناندا.

﴿ لِيَقُولُوا أَهْؤُلَاءِ مِنَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنَا ﴾ له بهر نهوه ی سهروک سامانداران بلتین: ئایا نهو ههزارانه چۆن خوا چاکه ی رزاندوه به سهریانانو راغویسی کردوون و باوهریان هیناوه له نیوان ئیمه دا؟ ئیمه سهروک گهوره پیاوانین، نهوانه ههزارو بی دهسه لاتن چۆن ئه بی نهوان راست بکه ن و له چاکه دا پیشی ئیمه بکهون؟ دوا یی خوا ی گهوره وولامی دانهوه.

﴿ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ﴾ ئایا خوا زانتر نیه بهو که سانه سوپاس گوزاری خوان و باوهر ئههین و یاریده یان بداو سهریان بخا به سهر بی باوهر پاندا.

بۆ نمونه: له گهلانی پیشوودا کاتی موساو هارونی برای چون بۆلای فیرعهون بهرگی خوریان له بهردابوو ههریه که یان چه که که یان دار دهستی بو به دهستیانه وه. به فیرعهونیان ووت: به لیت ئهدهینی نه گهر باوهر بهیتی پاشایه تی و گهرهیت بهردهوام ئه بی.

فیرعهون به دانیشنوان ووت: بۆ سهرتان سورنامیتی لهو مهرجهی ئهوان ئهیده ن به من بهم شیویه ئهوان هه یانه؟ نه گهر راست نه که ن بۆ فره نادری به سهریانا زیرو زیو، به لام خوای مهزن فروستاده کانی خوای سهرخست و ئهوانی بی ئاپرو کرد. ئهم ههزارانه ی موسلمانانی سهرخست به سهر ساماندارانی قوره شدا دوای ئه وه ی خوای گهره باسی ئه و ههزارانه ی کرد به وه ی که هه موو کاتی له خوا په رستندان، فه رمان ئه دا به پیغه مهر ﴿ ۱ ﴾ کاتی ئه و ههزارانه هاتن بۆلای تو له پیشه وه سلاویان لی بکا، وه که ئه فه رموی:

﴿ وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا ﴾ وه ههر کاتی هاتن بۆلای تو که سانیکی ئه و تو باوهر یان هه ناوه به ئایه ته کانی قورئانی ئیمه که به لگه ن له سهر راستی تو.

﴿ فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ﴾ دوای تو بلی به و باوهر دارانه: سلاوی ئاشتیان لی بی، بۆ ئه وه ی هه ست بکه ن به ریزی خو یان. ئه و رسته یه درووشی موسلمانانه له کاتی گه شتن به یه کتری، پارانه وه یه بۆ به رده وامی خو شی و دوربونی برایانی ئایینی له کاره ساتی ناله باری هه ردوو جیهان، به ئاسایش و ئارامی بژین له ژیر میهره بانی خواداو ئاسایش له گه ل خه شی خواداو ناگو نجی، ئه و درووشه ی خوا دیاری کرده چون به رانه ر نه کری له گه ل رۆژباش و شه و باش که درووشی جگه ی خوان، چونکه خوا ئه فه رموی:

﴿ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا ﴾ به باوهر داران بلی: په روه رده که ری ئیوه پیوستی کرده له سهر خو ی به زه یی و میهره بانی کردن له گه ل بهنده کانی خو ی و ههر گیز ئه و به زه ییه له و جو ی نایته وه که به راستی ههر که سی له ئیوه کاریکی خرابی کردی به نادانی و نه فامی و خو ی توشی گونا ه کردی.

﴿ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ له پاشا نهو کهسه دواى نهو خراپهیه پهشیمان بیتهوه لهو خراپهیهو کارى چاک بکا بۆ پاشه رۆژو، نیازی پاک و بوختی بی دواى بهراستی پهروه دگار خوش نهوى لهو کهسهى پهشیمان بویتتهوه له گوناوه کانی، خاوهنى بهزهیه بۆ بنده کانی خوئى.

بۆ زانین: پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ نهفرموى: خوا منى بهخیو کردوهو نامۆزگارى کردووم به شیرینترین بهخیو کردن و دهرونى پاک کردومهتهوه له ههموو خراپهیه، چ نامۆزگارى و بهخیو کردنى وینهى بهخیو کردنى دروست کهرى ناسمانهکان و زهوى بی؟ چ دهرونى بی له دهرونى موحهمد پاکتر بی که خوا پاکى کردیتهوه؟ بهراستی خواى گهوره نهو دهرونى پاک کردومهتهوه گهشهى بی بهخشیوه هتا بیکا بهجیگای پهیام و پهوانهى بکا بۆلای نادهمیزادو ههموو بونهوران، بۆ نهوى ههمو رهوشتى پاک و چاک پههیهى بدا.

لهو نایهتهى پيشوداو له چهندين نایهتى تر دا خواى مهزن تهمى پیغمههري دا پیغمههري فیترى نهوه کردووه که چۆن ههلسى و گفوگو بکا له گهل ههزاران و لاوازاندا؟ به پیغمههري ناساندوه رویان تی بکا به روی گمش و کراوه دا، بهو جوړه ی لهو نایهته دا باسى کراوه سلاویان لی بکا، کاتى له گهلان دانیشته نهو ههلههسى هتا نهوان ههلههسن. ههركاتى خوا پیغمههري خوئى بهو جوړه بهخیو کردی، ئیمش پیویسته لهسهرمان دواى نهو بکهوین و چاو لهو بکهین و ریزی کس نهگرین لهبهر دارایی پلهو په گهزو پهنگ، ریزی ههموو کس بگرین لهبهر نایین و رهوشتى بهرزیان. زانایانى میژو رویان کردوتهوه که زیان و ریزی نادهمیزاد پيش هاتى پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ زۆر دابهزى بو، له پاشا پیغمهر بهرزى کردهوه بۆ پۆه ی. بهداخهوه نهخته نهخته دابهزیوه هتا تهم سهردهمى ئیمه که نادهمیزاد نرخى بۆ دانانرى و مافى مرۆف پيشیل کراوه. به تابهتى له تهمهريکاو روسیاو زۆرتر له جیگه کانی تر جگه له په گهزو سهرمايه دارى و پارتایهتى نرخ بۆ هیچ شتى تر دانانرى، له زۆربه ی کیشورهکان بیروباوه رهبرین خهفه کراوه به تابهتى بیروباوهرى پاکی نیسلام.

لای نایینی نیسلام ره گهزو رهنگ و پلهو سامان و جگهی تهوانیش نرخیان بۆ دانانری
جگه له خواپهرستی هیچ شتی تر ریژی بۆ دانانری، نایینی نیسلام پیوستی کردوه لهسهر
موسلمانان ههر له پیغمهرهوه ﴿ ﷺ ﴾ ههتا بچو کترین موسلمان ریگه بدهن به ههموو
کس بچه لایان و به گهورهو بچو کیانهوهو مافی مروفایهتی خۆیانیان بدریتی. بهی
دهرگاوان و بهی پهردهدار، ریگهیان پی بدری به نارزوی خۆیان بدوین، بیرو باوهرو نزاو
سکالای خۆیان دهرپرن. بهلام پاپای گاوارهکان و سهروکه ناینهکانی تر هیچ کهسی خهو
به دانیشتی لایانهوه نایینی جگه له شالیارو گهوره پیاوان، پیوسته له پیشهوه کات و
جیگهو ماوهی دانیشتیان دیاری بکری، به وینهی سهروک و پاشاکانی ئهم سهردهمهی
نیستا، ههزار ههول بدری بۆ ههزاران و لاوازان و ناوریان بۆ نادریشهوهو ناگهه لایان و
مافیان به فیرو نهچی.

﴿ وَكَذَلِكَ نَقُصُّ الْأَيَّاتِ ﴾ وهههر به وینهی ئهو رۆن کردنهوهیه ئیمه رۆن نهکهینهوه
رهوشتی خوا پهروستان سو تاوانباران و تهوانهی بهردهوامن لهسهر تاوان کردن و پهشیمان
نهبنهوه بۆلای خوا، ئیمه درێژه نهدهین به نایهتهکانی قورئان له باسکردنی رهوشتی ههموو
تاقمی لهوانهو پهرده لهسهر رویان لانهدهین،

﴿ وَلَتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ ﴾ وهلهیهه نهوهی بۆ تۆو موسلمانان و ههموو ئادهمیزاد
رۆن بیتهوه ریگهی تاوانباران، به وینهی رۆن کردنهوهی ئهو کهسانهی راغویان
وهرگرتوه، پیوسته تۆیش لهگهڵ پهیرهوانی خۆتا به گویرهی کردهوهی خۆیان
لهگهلیانی. خوای مەزن له نایهتی پیشودا رۆنی کردهوه ریگهی تاوانباران، لهمهو دوایش
رۆنی نهکاتهوه ریگهی پهروستی جگهی خواو نهبیته هۆی تاوانباری، نهفهرموی:

قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ لَا آتِئِعْ
أَهْوَاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُم بِهِ ۚ مَا عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ ۚ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ يَقْضِي الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ ﴿٥٧﴾ قُلْ لَّوْ أَن عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ ۚ لَفُضِيَ الْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ ﴿٥٨﴾

﴿ قُلْ إِنِّي لَهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ تَوْبَتِي: به راستی من قهده غه کراوه لیم به بونهوی نمو شتوه بۆم دانراوه له بهلگه کان هاتونه خواره وه بۆسر من له نایه ته کان له باره ی یه کیتی خواوه که من بهرستم که سانیکی نهوتو ئیوه داوایان نه کهن من بیان بهرستم له جگهی خوا.

﴿ قُلْ لَا أَتَّبِعُ أَهْوَاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴾ تَوْبَتِي: من دوا ی ناره زوی خرابی ئیوه ناکهوم به راستی نمو کاته من رینگم لی وونبه که دوا ی ئیوه بکهوم و هه رگیز نهو هیش ناکهوم و لهمن ناوه شتیه وه، من نهو کاته لهو که سانه نام راغوریم وه رگرتی نه گهر بهیره ی ناره زوو هه وه سی ئیوه بکهوم، چوکنه نهو بهرسته ی ئیوه له گومراییه وه به پوچ و بی مانایه، چۆن من بهیره ی ئیوه ی بی بهلگه نه کهوم.

﴿ قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُم بِهِ ﴾ تَوْبَتِي: به راستی من له سهه بهلگهی رۆن ناشگرام بۆ یه کیتی خودا له لایه ن بهروه رده کهری خو مه وه بۆم هاتوه له قورنانه داو له زانین و ناسینی بی گومانه وه خوا نه بهرستم و، ئیوه بهی بهلگه باوه به بهروه رده گاری من ناهیتن و نای بهرستن، به نه زانین و نادانی خو تان بهت کانتان نه بهرستن، چۆن داناو زانا دوا ی نهزان نه کهوی؟. پوچ و چه په ل خوازان چۆن نه به نه پیشه وای راست و دروست خوازان و خودا بهرستان.

کاتی پیغمبر ﴿ﷺ﴾ داوای کرد له بت پرستان باوهر بهیښ، ووتیان: نادهی داوا بکه له ناسمانه وه بهرد بیاری به سرمانا یان سزایه کی تری خاوه ن تازار بیت بؤ لمان خوا فرمانی دا به پیغمبر ﴿ﷺ﴾ بهوان بلتی:

﴿ مَا عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ ﴾ لای من نیه شتی نیوه پهله نه کهن بؤ هاتی وداخوازی بؤ نه کهن. بهلکو نه وانه لای خوان و نهو نه یان نیړی لهو کاته دا بیهوین من توانای پیش کهوتن و پاش کهوتنی نهو سزایانم نیه.

﴿ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ يَقْضُ الْحَقُّ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِلِينَ ﴾ فرماندان نابی بؤ پیش خست و دوواختنی همدو شتی مه گهر بؤ خوا بهو بس، خوا هوال نه دا به راستی و نه یه فرموی و دادپروهری خوئی دهر نه خا بؤ همدو شتی و، هدر خوا به چاکرین کهسانی فرمان دهر بکاو همدو شتیکی دیاری کردوه، چاک و خراب جوئی نه کاته وه، ستم له کس ناکاو له کاتی دیاری کراودا همدو شتی نه کا.

﴿ قُلْ لَوْ أَن عِنْدِي مَا تَتَعَجَّلُونَ بِهِ لَفَضَّلْتُ الْأَمْرَ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ أَغْلَمُ بِالظَّالِمِينَ ﴾ بلتی: نه گهر به راستی لای من بروایه شتی نیوه پهله نه کهن بؤ هاتی نهو شته له هاتنه خواره وهی سزا بوتان به راستی نهو کاره جی به جی نه کراو داوا که تان نه هاته دی و نیوه له ناو نه چون و بهر نه یون و نهو شته ی نیوان من و نیوه کوتابی یی نه هات و، خوا زاناتره به کهسانی ستمکار، هدر خوا نه زانی به کاتی هاتی سزا بوسه ریان پیشی بخا یا دواي بخاو زاناتره به سودی هموان.

کاتی خواي مدزن رونی کرده وه هدر خوئی زاناتره به ستمکاران، دوايی رونی نه کاته وه په نهان نیه لای خوا هیچ شتی له وانه دیارن و شاراوه ی همدو بونه وهران نه زانی، نه فرموی:

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ

فِي ظُلُمَاتٍ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كُتُبٍ مُبِينٍ ﴿٥٩﴾
 وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ
 يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ
 ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ
 وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ
 رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفْرِطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ
 أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحُسْبَانِ ﴿٦٢﴾

﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ﴾ و ه لای خوابه گنجینه کانی نهو شته پنهان و نادارین و لای خوابه کلیده کانی نهوان و بهوان دهر نه کهون نهو شتانه دیارین و هک پاداشت و سزادان و رۆزی و تهمنی ناده میزاد نهو گنجینه نازانی جگه له خوا، هدر خوا نهزانی به پاش و پیشی سزادان و کاتی پیدابوونی، هدر خوا نهزانی چ کاتی ناده میزاد زیندوو نه کانه وهو چ کاتی و له چ جینگیه باران نهباریتی و چ شتی له مندالدانیه بهر له وهی گیان بکری به بهریاو له کوی نهمری.

﴿وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ وه خوا نهزانی به شتی له بیان و ووشکایی و له نیو دهریادیه له گیانداران و درهخت و گیاوو کانگاگان و له گوههرو باو باران و ههورو بهفرو تهرزه.

﴿وَمَا يَنْسُقُ مِنْ رَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا﴾ وه ناکهویته خواره وه هیچ گه لایه له درهخته کاندو ژماره یان چهندهو چ کاتی نه کهویته وهو چهندیان به درهخته کانه وه ماوه نهته وهو له چه درهختی نه کهونه خواره وه. مه گهر خوی نهوانه نهزانی.

﴿ وَلَا حَبَّةَ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴾ وه ناکه ویتنه نیو تاریک هیه کانی زهوی هیچ دهنکه دانه ویلله یهو، نه تهرو نه وشک له بونه وهراندا نین مه گهر خوا نه یانزان و مه گهر هه موویان نوسراون و دانراون له نامه یه کی ناشکرادا ژماره و شوین و کاتیان. مانای نهو نامه یه له نایه تی (۳۸) ی نه م سوره ته باسی کراوه، بریتیه له زانیاری خوایا له له و حل مه حفوز. یا له قورنانی پیروژ.

﴿ وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ﴾ وه خوا که سیکی نهوتو به نیوه نه خهوتی له شهودا به زوری بو نهوه ی پشو بدهن. به جوریکتان لی نه کا وه ک مردبن و گیانتان په یوه ندی به له شتانه وه نامینی به گویره ی رواله ت و له هیچ شتی ناگهن هیچ شتی جوئ ناکه نه وه و، وه خوا نه زانی به شتی نیوه نه یکه نه به نه ندانه کانتان به روژدا له چاک و خراب.

﴿ ثُمَّ يَبْعَثْكُمْ فِيهِ لِقَاضِي أَجَلٍ مُّسَمًّى ﴾ له پاشا خوا نیوه زیندو نه کاته وه له روژداو له خه وو بیدارتان نه کاته وه تیگه یشتن و هوشیاریتان نه گپړته وه بو نهوه ی کزایی پی بهیتری نهو ماوه دیاری کراوه بو زیان و بو ته مه نتان و گیانتان و نه کیشری و به ته وای نه مرن.

﴿ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ له پاشا بولای خویه گهرانه وه تان دوا ی مردنتان له روژی دوا ییدا، له پاشا خوا هه وال به نیوه نه دا بهو شته ی له جیهاندا له چاک و له خراب کرد بیتان.

به کورتي هه موو ناده میزادی نه مری و کزایی به ژماره ی ته مهن و ژبانی دیت، له پاشا خوا زیندوویان نه کاته وه پاش مردنیان، به وینه ی ناگدار کردنه ویان له خه و، له روژی دوا ییدا پاداشت و توله یان نه دریته ده ست و سته میان لی نا کری.

پرسیار/ بوچی خهوتن دراوه ته پال شهو و کار کردن دراوه ته پال روژ، له گهل نه وه یشدا وانه بی به روژا خهوتن و به شهو و کار کردن؟

وهلام/ نهو نايه ته هاتوته خواره وه دهباره ی نهو شتانه لهو کاتانه دا به زوری نه کرین و پهیدا نه بن.

﴿هُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ﴾ وه خوا دهسلات و توانای له سهره وه ی بهنده کانی خویه وه یه، نه یانبا بهرپوه وه هلپان نه سورپتی بهو جوړه ی ناره زوی هدی، دروستی کردوون بهی پرسی نهوان و نهیشیان مرپتی به یی پرسی خو یان.

﴿وَيَرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً﴾ وه خوا ره وانه نه کا بوسر نپوه چهندين فرشته بو ناگاداری و چاودپری کردنی نپوه و کرده ووه گفتوگورتان نه نوسن له نامه ی کردار تانا، هممو یان نه زانن و کهم و زوریان لی وون نایی و خوا نهوانی فیړ کرده وه.

بو زانن: پپوسته له سهر نیمه باوهری ته و او مان هدی بهر وانه کردنی نهو فریشتانه، چونکه فهرمو یه تی هه ن و درزی نهقلیش نه. بهلام چونیته ی نوسره کانی و نوسینه که یان هه واله ی زانیاری خوی مزنه. ههروه ها نهو فریشتانه له ناگاداری کردنی نپوه دان.

﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفِرُّونَ﴾ هه تا دیت بولای هه ریه که له نپوه نیشانه کانی مردن گیانی نهو کهسه وهر نه گرن فروستاده کانی نیمه نه وانه یان یاریده وری فریشته ی گیان کیشن، وه نهو فریشته نیرا وانه ی نیمه سستی و کوتایی ناکه ن له وهر گرتی گیانی نهو که سانه نه مرن به یاریده ی فریشته ی گیان گیشانیان و سهر پتی ناکه ن به هیچ شیوه یه.

﴿ثُمَّ رَدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقِّ﴾ له پاشا بهنده کان به هو ی مردنه وه نه گیر نه وه بولای خوا له کاتی زیندو بونه و ه یاندا نهو خوا یه بهرپوه بهری کارو فرمانیانه راست و دادپهروه له فهرمانیان بو پاداشت و ټوله یان.

﴿أَلَا لَهُ الْخُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ﴾ نپوه بزائن و ناگادارین بو خوا یه فهرماندان و دیاری کردنی چاک و خرابی ناده میزاد له رژی دوا ییدا، فهرمان دهر کردن بو جگه ی نهو وینهو، خوا به پهله ترینی پرسیار که رانه، پرسیار نه کاو هممو شتی جی به جی نه کا له

کور ت ترین ماوه دا، چونکه راستی رۆن و ناشکرایه، پاداشت و تۆله ناماده کراون، لهو
 رۆژه دا هیچ شتی رینگه له خوا ناگری. ئاده میزاد به گویره ی سروشتی خزیان هه رکاتی
 توشی سزاو ناخۆشی بین داوا له خوا نه کهن بۆ نه مانیان و به لێن ئه دهن نه گهر رزگاریان
 بیه واز له خراپه و گونا هه دین و نیاز پاکی به کار دین، سود به ئاده میزاد نه گه یه نن و
 ده ست گیرۆی دانیشتوان نه کهن که چی کاتی خه فته و نازاره کانیان نه ما نه گهر نه وه
 بۆلای سروشت و کاری پیشویان، خوا نه فهرموی:

قُلْ مَنْ يُنَجِّكُمْ

ظَلَمَتِ الْبِرِّ وَالْبَحْرِ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لِّئِنْ أَنْجَيْنَا مِنْ هَذِهِ

لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ اللَّهُ يُنَجِّكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ

ثُمَّ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا

مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيعًا وَيُذِيقَ بَعْضُكُم

بَأْسَ بَعْضٍ أَنْظِرْ كَيْفَ نَصَرَفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُوْنَ ﴿٦٥﴾

وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ لِكُلِّ

نَبَأٍ مُسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾

﴿ قُلْ مَنْ يُنَجِّكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ﴾ تۆ بلی: چ که سی ئیوه رزگار نه کا لهو
 نازارو ناخۆشیانه ی توشتان نه بی له چه ن دین تاریکی دهشت و بیابان ووشکایی، تاریکی

شهو و تۆزو هه ورو، چ کهسی ئیوه رزگار نه کا له تاریکیه کانی ده ریاو له نازاریان رزگارتان نه بی: تاریکی شهو تاریکی هه ورو تم و مژو ترسی ره شه باو شه بۆلی ده ریا.

﴿ تَدْعُوهُ تَضَرَعًا وَخُفْيَةً لِّئِنْ أَلْجَانَا مِنْ هَذِهِ لَتَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴾ ئیوه نه پارتیه وه هاوار له خوا نه کهن به گزۆلی و به ناشکرای و به نهیتی و سویند نه خۆن و نه لێن: به راستی نه گهر خوا ئیمه ی رزگار کرد لهم ناخۆشی و ترس و نازارو خه فته و له سه ر مانی هه لگرت به راستی نه بین به کهسانی سوپاسی خوا بکهین له سه ر رزگار بوغان له نازارو ئیش و میهره بانی خوا له له بیر ناچی و چاکه کان به جی ئه هیتن و خراپه ناکهین.

﴿ قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴾ تۆ بلی: خوا ئیوه رزگار نه کا له تاریکیه کانی بیابان و ده ریا و له هه موو خه فته و نازارو مه ترسیه. که واته پتویسته له سه ر ئیوه سوپاسی چاکه کانی خوا بکهن به سه ر تانه وه، له پاش نهو چاکانه ئیوه هاوبهش بۆ خوا دانه نین و نه گه رتیه وه بۆلای کرداره خراپه که ی خۆتان و به لێنه کانتان ژیر پی نه کهن.

﴿ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ ﴾ تۆ بلی: خوا توانای هه به به سه ر نه وه دا برێژی به سه ر ئیوه دا سزایه له ژورتانه وه، وهك هه وره گرمه وه ده نگیککی ناهه موارو گازی کیمیاوی و دوو کهلی خنکینه رو توفان. وینه ی تا قمه کانی نوح و لوتو و هلو ریکانی فیل.

﴿ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ ﴾ با له ژیر پیکانتانه وه به رۆچونی زهوی و بومه له رزه و ته قینه وه ی مین، وینه ی قارون به خۆی و کۆشکی و دام و ده ز گایه وه و چون به نیو زه ویدا.

﴿ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيَذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ ﴾ یا خوا ئیوه بگپری به چه ندين تا قمی بیرو با وه ر جیاوازو به رینه یه کتری و نرخان بۆ دانه نری و له سه ر هه یج نیازو مه به ستی رانه وه ستین، وه خوا به جه رتیی به هه ندی له ئیوه نازاری هه ندی تر تان. یانی هه ندیکتان

هه ندی کتان بکوژن و به ندیان بکه ن و تالانیان بکه ن، نه و نایه ته گه وره ترین هه ره شه یه بو بی باوه ران. هه و ال دانیشه به شتی په یدا نه بی دوی هاتی خواره وی نه و نایه ته. نه و هتا له م سه رده می نیمه دا به ته نها له کور دستانی عیرا قدا چه ندین تاقم په یدا بوون له نیسلامی جگهی نیسلامی.

﴿ اَنْظُرْ كَيْفَ نَصَرَفُ الْاَيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُوْنَ ﴾ تو ته ماشا بکه چه ن نیمه رونی نه که ینه وه و دوباره ی نه که ینه وه چه ندین به لگهی ناشکرا بو نه و بی باوه رانه له موزده دان و هه ره شه کردن، بو نه وی نه و ان راستی بناسن و دوی بکه ن و له کاری پوچ دوور بکه ونه وه، نه قل بکه نه کار، به پیچه وانه ی نه و به لگانه هه لسی بیانوی لی و هرا گیری و شایسته ی سزایه.

﴿ وَكَذَّبَ بِقَوْمِكَ وَهُوَ الْحَقُّ ﴾ وه باورپان به قورنان و به سزا نه هیتا خزمه کانت و، قورنان راسته و سزایش په یدا نه بی به بی گومان.

﴿ قُلْ لَنْتَ عَلَيْنُكُمْ يَوْكِيْلٌ ﴾ تو بلتی به خزمه کانت: من چاودیری که رم نیم به سه رتانه وه هتا سزاتان بده م له سه ر واز هیتان له راستی. به لکو من را که یاندنم له سه ره و به س، سزا حه و ال هی خوا یه.

﴿ لِكُلِّ لَبِاٍ مَسْتَقِيْرٌ ﴾ بو هه موو هه و الی له هه و ال هه کان کاتی هه یه کزایی پی پی له جیهاندا یا له شه وو روردا.

﴿ وَلَسَوْفَ يُعْظِْمُوْنَ ﴾ وه له مودا نوره نه زانن و بوژان ده رنه که وی په یدا بوونی نه و هه و ال له کات و جیگای خویا، نه و رسته یه گرانترین هه ره شه باوه ر به راستی نه هیتری، دواپی خوا فرمان نه دا به پیته مده ر ﴿ ۞ ﴾ که باوه رداران واز له دانیشتن به یتن له گه ل خزمه بی باوه ره کانپان له و کاته دا لافرتی و کاته به خویندلی قورنان نه که ن و نه هه رموی:

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي

ءَايَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ

الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾
وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَٰكِنْ
ذِكْرِى لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا
دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهِ
أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ
وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ تَعَدَّلَ كُلٌّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ أُتْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ
أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

﴿ وَاذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا ﴾ وهههه كاتى تو بينيت كه سانيكى نهوتو دريره
نهدهن به تانه دان له نايه ته كاني قورناني نيته داو به درويان نه خه نه وه.
﴿ فَأَغْرَضْنَاهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ﴾ دوايى واز لهو بى باوه رانه بهينه و
له گه ليان دامه نيشه به تايه تي لاي نهو كه سانه له مزگه وتى ريرا داربن هه تا نه وان دهست
نه كه نه به گفتو گويه تر جگه ي قورنان. ماناي نهو رستانه له نايه تي (١٣٩) ي سوره تي
نيساو دا باسيان كراوه.

﴿ وَإِنَّمَا يُنِشِنَاكَ الشَّيْطَانُ ﴾ وهه گهر شهيتان له بيري تزي برده وه له گه ليان دانيشتي
و خهريك و پهزاره ي كرده ي و له بيرت نه ما و دانيشتي له گه ليان.

﴿ فَلَا تَعْقُدْ بَعْدَ الذِّكْرِی مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِین ﴾ دواى نهوى تو بیرت که وتوه وهلسه له لایان دامه نیشه له گهل نهو تاقمه ستمکارانه. نهو نایه ته ههر چنده به گویسه رواته روی بی کراوه بولای پیغمهر. به لام له ناوه وکا مه به ست جگهی پیغمهره ﴿ ۱ ﴾، چونکه پیغمهر خوا پاراستویه تی له گناه. نه گهر بهو جوړه نه بی فهرموده و کرده وهو بی دهنگی پیغمهر ﴿ ۲ ﴾ نه نه کران به دهستور و به لگهی بی گومان بو موسلمانان و پیچمه وانه ی قه دهغه نه نه بو.

﴿ وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ ﴾ وه نا که وینه سهر که سانیکی نهو تو خویان نه پاریزن له بت په رستی و گالته کردن هیچ شتی له پرسیارو گوناوی بت په رستان و، نه وانه تانه نه ده ن له قورئان هیچ شتی له گوناوی نه وان نه گهر نیوه له گهلان دانه نیشن. ﴿ وَلَكِنْ ذِكْرِي لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴾ وه به لام باوه واران ناموزگاری بی باوه ران بکه ن به ناموزگاری کردنیکی ژیرانه بو نه وهی نهویی باوه رانه ده ست نه که ن به تانه دان له قورئان به هر جوړی بوتان لواو بوتان گونجا، بو نه وهی خویان پاریزن لهو کاره خراپانه و نهو گالته کردنه.

﴿ وَذَرِ الَّذِينَ أَخَذُوا دِينَهُمْ لَعبًا وَلَهْوًا ﴾ وه تو واز بهینه له که سانیکی نهو تو نایینی خویانیا ن وهر گوتوه به یاری کردن و پیکه نین و گالته کردن و وایان داناوه فهرمانی نایینی خویان دانراوه له سهر هه و او هه و وس و کاری پوچ و خو خهریک کردن به شتی بی سووده وه. نهو رسته یه ههر چنده روی بی کراوه بولای پیغمهر ﴿ ۳ ﴾. به لام هه موو باوه واران نه گریتوه که هه موویان تیکه لاوی نهو که سانه نه که ن نایینی خویان کرده به گه مه و گالته. خوا فهرمانی داوه ناموزگاریان بکری، چونکه رسته ی (وَذَكْرًا) فهرماندانه به ترساندن.

﴿ وَعَزَّوْهُمْ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴾ وه ژیان و زینده گانی جیهان فریوی نهو که سانه ی داوه به جوړی وای لی کردون باوه به کو بونه وهی پاشه وژو زیندوبونه وه نه هینن.

هه ره که سی خوی بداته پال نایینی له ناینه کان و ریوی لی نه گری، باسی فه رمانی له
 فه رمانه کانی نهو نایینه بکا به شیویه سه ره بکیشی بولای گالته پی کردن بهو نایینه، به
 گویره ی مانای نهو نایه ته فری به ناینه وه نیه. کهواته پیویسته گرنگی پی نه دری، زور رونه
 نهو که سانه نهوانن نهیانه وی خویان بگه یه نن به پلهو پایهو سامان و کو کردنه وه ی دارایی
 و ناین نه کن به په یزه ده ست ترازه بۆ گه یشتن به ناواتی جیهانی خویان، نه گهر له
 زور به ی کرده وه ی ناده میزادی نه م سه رده مه ووردینه وه بۆمان ده رنه که وی هه ندی نهزان و
 گیل که به رووالته نایینیان گرتوه به دهسته وه نهوانه به هیچ جوړی خاوه نی ریژین که به
 میزه ره ی زل و پشتوینی سه وزو ریشی پان و پرچی دریش خویانیان داپوشیوه نهزان و
 ساویلکه ی ناده میزادیان پی نه خه له تین، دلیان له ناین په روه ری دووره و نهو کارانه نه کن
 بۆ گه یشتن به ناواتی خویان، وای ده رنه خه ن گرایه نهوان خوشه ویستی خوان. به لام
 خوشه ویستی جیهان دلی داگیر کردوون و ریگی راستی لی وون کردن. رووالته ی خویان
 نه رازینه وه هه تا یگن به له وه روو نالقی جیهانی خویان. کهواته نیوه ی باوه ردار وازیان لی
 به یتن با به وه ریژن و راپوژن، له مه و پاش بۆیان ده رنه که وی چ شتیکیان به سه ردی.

دوای نه وه ی خوا قه ده غه ی کرد له پیغه مه رو باوه رداران هاوړیتی نهو که سانه نه کن،
 نایینی خویانیان کرده به گالته و گه پ و یاری منالانه: فه رمانیشیان پی نه داو نه فه رموی:

﴿ وَذَكَرْ بِهِ اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ ﴾ وه تو ناموژگاری بت په رسته کان بکه به
 فه رموده کانی قورنان، له بهر نه وه ی هیچ که سی به ند نه کری له دۆزه خدا و نه کری به
 گیروده ی شتی کردویه تی له پی فه رمانی خوداو، پی به شبی له پاداشتی چاک.

﴿ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ ﴾ نیه بۆ نهو که سه له جگه ی خوا هیچ دوستی
 به هیز پی رزگاری بکا له سزای خوا، بۆیشی نیه هیچ که سی بۆی پاریته وه لای خوا
 رزگاری بکا مه گهر به ده ستوری خوا.

﴿وَإِنْ تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا﴾ وہ نہ گم نہ ہو کہہ سکا بہ فیدا کار ہمہ مو فیدا کارئ و ہمہ مو بہرتیلی و نہوی لہ روی زہویدایہ و ہرناگیرین نہو شتانہ، نہوانہ کہسانیکی نہوتون سپیراوان بڑ لہناو چون و بڑلای ناگری دوزہخ بہشتی کردویانہ لہ تاوان و خراپہ.

﴿لَهُمْ شَرَابٌ حَمِيمٌ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ بڑ نہو کہسانہ ہدیہ لہ دوزہخدا ناویکی زور گہرم و سزایہ کی خاوەن نازار بہ ہوی شتیکہوہ باوہریان پی نہہینا. پیغمہر ﴿ﷺ﴾ داوای لہ بت پەرستان نہ کرد بڑ پەرستی خوا، نہوانیش داویان لہ پیغمہر نہ کرد بڑ پەرستی بتہکان خوی مہزن لہو بارہدیہوہ فرمانی دا بہ پیغمہر ﴿ﷺ﴾ فرموی:

قُلْ أَندَعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ
مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا اللَّهَ
كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانًا لَهُ أَصْحَابٌ
يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَىٰ أَتَيْنَا قُلُوبًا هُدًى اللَّهُ هُوَ الْهُدَىٰ
وَأْمَرْنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَأَن أَقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَأَتَّقُوهُ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ الَّذِي
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ
فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ
عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

﴿ قُلْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَنْتَفَعْنَا وَلَا يَضُرُّنَا ﴾ تۆ بلی: ئایا ئیوهی بت پهرست داوا نه کهن له ئیمه بپهرستین له جگهی خوا شتی سود به ئیمه نه گه یهنی، وه زیان له ئیمه نه دا نه گهر بپهرستین.

﴿ وَتُردَ عَلَیْ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْهَدَانَا اللَّهُ ﴾ وهك ئیمه بگێڕینه وه بۆ پاشه وهی خو مان و بۆ لای بت پهرستی دوا ی ئه وهی خوا راغویی ئیمه ی کردوه بۆ لای ئاینی ئیسلام و له ته نگه به ری بی با وه ری و گو مرای رزگاروی کردوین. نه گهر ئیمه له ئاینی ئیسلام و راستی وه رده گهرین توشی سزا نه بین.

﴿ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانٌ ﴾ ئیمه وینه ی که سی نه بین شه ی تانه کان بر دیتیان و فره ی دابیه ئیو چۆ لانی زه وی به سه ر گهر دانی نه زانی سه ر بۆ چ لایه ده ر نه کاو چاره یه بۆ خوی نه دۆ زی ته وه.

﴿ لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَىٰ أَلَيْسَ بِذَلِكَ هَدًى جَدِيدٌ مِّنْ دُونِ الْهُدَىٰ الَّتِي سَلَكْتُمْ ﴾ بۆ نه وه که سه هه بی چهن دین ها ور یی دلسۆز به زه یان پیوه بیته وه و بانگی کهن و بلین: وه ره بۆ لای ئیمه، نه مه یه رپنگه ی رزگار بوونی تۆ یه. به لām نه وه که سه و و لامیان نه دا ته وه له بهر سه ر گهر دانی خوی و دوا یی له ناو به چی.

﴿ قُلْ إِنْ اللَّهُ هُوَ الْهُدَىٰ وَأَمْرًا لِّسَلِّمْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ تۆ بلی به و بت پهر ستانه: به راستی راغویی کردنی خوا هه ر نه و راغویه و رپنگه ی راسته و ئاین هه ر ئاینی ئیسلامه و جگه ی نه و گو مرایی روته، وه ئیمه فهر ماغان پیدراوه به وهی ئیمه مو سلمان بین له بهر فهرمانی پهروه رده که ری هه موو بونه وه ران و به نیازی پا که وه هه ر نه و بپهرستین به ته نها، هه ر کار یی له گه ل راغویی خوا دا نه گه ن به یهك نه فامی و گو مراییه.

﴿ وَأَنْ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَكُونُوا مَعَ الْغَافِلِينَ ﴾ وه فهر ماغان پیدراوه که ئیوه نو یژه کانتان بکهن و بهر پای بکهن، پیو یسته ئیوه بزائن را نوموی ئیسلام به بی نو یژ کردن پهیدا نابن، به گو یژه ی یاسا یه کی که له پایه و کۆ له که ی ئیسلام و، فهر ماغان پیدراوه ئیوه له پهروه ر دگار بۆ سن و با وه به پیو یستبو نی نو یژ به یتن و بی کهن به قه لغان بۆ رزگار ییان

و، پهروهردگار کهسیکی نهوتویه نیوه بۆلای نهو نهگرینهوه له رۆژی دووایدا نیوه کۆنه کرینهوه .

﴿ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ﴾ وه پهروهرد کهری بونهوهران کهسیکی نهوتویه ناسمانهکان و زهوی دروست کردوهو رای وهستانون به راستی به زانستی تهواؤ .

ووشه ی (الحق) ناماژه بۆلای نهوهی نهو گهردونه چهنندین یاسای تایهتیا ن هیه فرمانیا ن بۆ نهبا بهرپوهو چهنندین دهستوری هیه نهرو ن لهسهریا ن، رینگه نهگرن له تیک چونیک ی نهوتو ریک نه کهوی له گهلیان به گویره ی سروشت، نهوانهیش بهلگه ن لهسهر بوونی کهسی بیبا بهرپوه کاروباریان.

﴿ وَيَوْمَ يَقُولُ كُلُّ فَبِكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ ﴾ وهتو بیر ی نهو رۆژه بکهروهو خوا بیهوی شتی دروست بکا نهفهرموی: بهو شته تو بیه، دوا یی نهو شته کوتوپر پهیدا نهی. مه بهست لهو رۆژه رۆژی دوا یی و رۆژی کۆکردنهوهو زیندو کردنهوهی مردوه کانه، نهو فهرمودهیه که خوا نهلی به ههموو شتی بیه، دوا ی نهو شته نهی زۆر راستهو بنگومانه و دیتهدی، ئیر نهو فهرمودهیه بۆ دروست کردنی بونهوهرانی پششوهی، یا بۆ زیندو کردنهوهی بونهوهرانی بۆ لهمهوپاش زۆر راست و بنگومانه.

﴿ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ ﴾ وه بۆ خوایه خاوه نهی و پاشایهتی و فهرماندان له رۆژیکا فو نهکری به سورد، نهو رۆژهیه ئادهمیزاد زیندو نه کرینهوهو جگه له خوا کهمس زیندوو یان ناکاتهوهو دهستلآت ههر بۆ نهوه. فوکردن به سورد هیمایه له زیندو کردنهوهی ئادهمیزاد زانایان لهمه بهست له سور بیریا ن جیاوازه: ههندیکیان نهلین: بریتییه له کهرنایه له وینهی شاخی گاو بهراند، دوو جار فوی پیدا نهکری له لایه ن ئیسرافیلهوه: یه کهم جار ههموو بونهوهران نهمرن و لهناو نهچن، دووهم جار ههموویان زیندو نه کرینهوه، نهو فوکردنه به سورد وینه هیتانهوهیه بۆ ئادهمیزاد و زینو کردنهوه یان

بۆ راوهستانیان و بۆ پرسیار کردن و وولامدانوهویان بههۆی دهنگی ئەو شاخهوهو ناماده باشن. وێنە نامادهباشی سەرباز بههۆی فوکردن بە کەرەنای سەربازیدا. یەكەم بۆ لە خەو هەلسان. دووهەم جار بۆ رویشتن بۆلای دەشتی مەشق و کۆبۆنەوه، هەندێ لەزانایان ئەلین: وێنە ئەو سورهو جووری فوکردن بهودا هەر خوا ئەیزانی.

﴿عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ خوا ئەزانی بهو شتانه پەنھان و لەبەر چاوان وەك فریشتەكان و جنۆكهو رۆژی دوايي و فوکردن بە سوردادو بههەشت و دۆزەخ و، ئەزانی بهو شتانه ئاشكران و ئەبیرین، وەك زەویی و ئاسمان و ئەوانە نامەمیزاد ئەیان بین و، خوا بەرپۆهەری بۆنەوهرانه و هەموو شتێ لە جیگە شیاوی خۆیا دائەنێ ناگاداره لە پەنامەکی و دیاری و زیندوکردنەوهی بۆنەوهران و کاتی کۆکردنەوهیان.

بۆ زانین: بەشکردنی بۆنەوهران بە دوو بەشن: نەیتی. ئاشکرا. بۆ نادمیزاد راستە. بەلام دەرپارەیی خۆی مەزن هیچ شتێ لە خوا پەنھان نیە، هەموو بۆنەوهران لای خوا ئاشكران.

ئەو رێستانەیی پیشوو بەلگەن لەسەر ئەوهی هەر خوا ناگاداری لەو شتانه هەیه لە بەرچاوان و نادمیزاد هەستیان بۆ ناكا، پێویستە ئەو كەسانە ئەلین: ئیمە ئەیانزانین بۆ خەلتانی ئەزان و نەفامەكانە، بۆ بە دەست هێنانی سامان و دارایی، ئەبێ لە خوا بۆسن و خۆیان نەكەن بە جیگەیی خەشی خۆی مەزن بەبێ دەستوری خواو درۆ نەكەن. لەوانەیه هەندێ لە دۆستانی خوا لەلایەن خواوە فیڕی هەندێ زانین بە نەیتیەكان بکری. ئەوهتا ئینو لەهەری لە (الفتوحات المکیه) لە بابی (۳۰۰)دا ئەفەرموی: (بە راستی بۆ دۆستانی خواوە چەندین چاوی شتی بۆ ئەبین، چەندین گوێچکە شتی بۆ ئەبیسن، چەند دلی شتی بۆ ئەزان، چەندین زمان گفتوگۆی بۆ ئەكەن لە جگە چاوو گوێچکەو دل و زمانی نادمیزادی تر بهوانە زۆر شت ئەبین و ئەبیسن و ئەیزان و گفتوگۆنەكەن و فەرمودەکانیان راستن و ئەی پێکن.

کاتى خواى نايى بت پهرستانى روشن و له که داری کردن و خراپه‌ی خواکانیانی
 ناشکرا کردو به لگه‌ی له سهردانان بهو فرمودانه‌ی پیشووی، رونیشی نه کاته که نایی
 نیسلام نایی ئیراهیمه به بی جیاوازی. ناده‌میزاد خوین به ناین و بیروباوه‌رو به باوک و
 بایره خاوه‌ن ریزه‌کانی خوینانه‌وه هه‌لئه کیشن. که‌واته جینگای سهرسورمانه بت پهرستان
 باوه‌ر به نایی نیسلام نایه‌رن و خوین به ئیراهیمه‌وه هه‌لئه کیشن و خوین به نه‌وه‌ی نه‌و
 نه‌زان، بزیه خواى مه‌زن بیری پیغه‌مه‌ری نه‌خاته‌وه‌و نه‌فهرموی:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ عَازَرَ اتَّخِذْ أَصْنَامًا ؕ إِلَٰهَةً إِنِّي
 أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ
 مَلَكُوتَ السَّمٰوٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾
 فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَىٰ كَوْكَبًا ؕ قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ
 لَا أُحِبُّ ٱلْأَفْلٰكَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَأَى ٱلْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَٰذَا
 رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلْقَوْمِ
 الضَّالِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَأَى ٱلشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّي هَٰذَا
 أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يٰقَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾
 إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلذِّى فَطَرَ ٱلسَّمٰوٰتِ وَٱلْأَرْضَ
 خَنِيفًا ۖ وَمَا أَنَا مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾

﴿ وَاذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرِزْ أَتُخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً ﴾ وه تو بیری ئەو کاته بکەرەوه:
ئێبراهیم بە باوکی خۆی ووت کە ئازەرە: ئایا بۆ ئەو بتانە ئەکەیت بە چەندین خواپە
بۆخۆت و ئەیان پەرستی لە جگەیی خوا؟. تو بۆ دانیشترانی مەکەیی ڕۆن بکەرەوه کە ئێوە
خۆتان بە ئەوەی ئێبراهیم ئەزانن و بۆ پەرەوی ئەو ناکەن کە بە باوکی خۆی ووت: بۆ
جگەیی خوا ئەپەرستی؟.

﴿ إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴾ بە راستی من توو تاقمیی تو لە گومرایی ناشکرا
دائەبێنم. لە ڕوناکی ئەو ئایەتە پێرۆزەو بەسی ئەم شتانەیی خواوەوه ئەکەین:

۱- ابراهیم کور تاریخ کورێ ناحور کورێ شاروخ کورێ ئەرغو کورێ فالیغ کورێ
عابیر کورێ شالیخ کورێ ئەرڤەکشاز کورێ سام کورێ نوح، لە عێراقدا لە دایک بوو،
شوێنی لە دایک بوونی ڕیاری بێ گومانی بۆ ئەدراو و جێگەیی ناکۆکی زانیانە. ناوی
ئازەر لە ڕیزی باوک و باپەرەکانی ئێبراهیم براوو و وادەرەئەکەوئ ئازەر ناز ناوی باوکی
ئێبراهیم بێ، ئێبراهیم چاوی کرایەوه لەنیو گەلیدا ئەستێرەو بتیان ئەپەرست، باوکی
ئێبراهیم بە ئازەر ناوی دەرکردوو و بە مانا بتهوان و خزمەتکاری بتهکان، دارتاش بوو بتي
دروست ئەکردو ئەپەرۆشت، ئێبراهیم بە منالێ یاریدەیی ئەودا لە فروشتنی بتهکاندا. بەلام
ئێبراهیم گەرە بوو بۆی ڕۆن بۆیدەوه کە ئەو بتانە خواوەنی سودو زیان نین، لە گەڤ باوکی
و گەلە کەیدا لەو بارەوه کەوتنە گێرەو کێشەو ناکۆکی، وەك لەو ئایەتەو ئایەتەکانی
داویی باسکراو. لە (لسان العرب) دا هاتوو: ئازەر بە مانا هەلە کەر، وە بەمانانیش
هاتو.

۲- دەرکەوتوی ئایەتەکانی پێشو بەلگەن لەسەر ئەوەی بەدەقاو دەقی خۆی کە ئازەر
باوکی راستەقینەیی ئێبراهیم بێ و باوکیشتی بپەرستبوو، ئێبراهیم داوای لێ کرد خوا
تاک و تەنها پەرستی، ناوەرۆکی ئایەتە کە ئەو بیروبووچونە ئەخاتە میشتکی زاناو ئەزانەوه،
پێویستە مەزوف لە جێگەیی ئەوە خۆی بۆ شتی تر ماندو نەکا. بەلام زانیان لە نیو خۆیان
بیریان جیاوازه، ئایا ئازەر باوکی راستەقینەیی ئێبراهیمە یانە؟ ئەوەیش لەووه هاتو ئایا

باوك و باپره كانی پیغمبری نیسلام ﴿ ﷺ ﴾ همه مویان خوی تاك و تانهان په رسته، جگدی خوا کسی تریان نه په رسته، یا دورسته بی باوه پرو بت په رستیان تیداوبسی؟ به هر جزئی بی هیچ سودی لهو نازاوه یه دا پهیدا نایی و دریژه دان بهو باسه کات به فیروته دا و بی هوده یه، په یوه ندی به بیرو باوه پرو بنجینه ی نیسلامه وه نیه به هیچ جزئی، نه وه ی پیوستی بۆ موسلمانان نه مه یه: پروایان به پیغمه رایه تی و موحه مه دو بی گوناوی نه وه بی، بزآن گه وره ترینی پیغمه رانه و پاش نه و پیغمه ری تر نانیری.

به لام باوه پرو کردن به وه که هه مو باوك و باپره كانی پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ هه مویان خوا په رستی ته نها بۆ بن و نازهر مامی نیبراهیمه و باوكی نه ونه وه، نه وانه به هیچ جزئی په یوه ندیان به بیرو باوه پرو پاکی نیسلامه وه نیه، نیمهش نایی کانی خو مان به فیرو به دین.

﴿ وَكَذَٰلِكَ لَرَىٰ إِبْرَاهِيمُ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾ وه هر بهو جزوی بۆ نیبراهیمان ده رخت گومایی گه له کبی و خراپه ی بت په رستی نیمه نشانی نیبراهیمی نه دین گه وره بی خوا و ده سه لاتی خوا دروست کردنی ناسمانه کان و زهوی و نه و شتاله ی له وانان له کاری سهر سورته رو پدك خهر هه تا بن له سهر بونی خوی تاكو ته نها به به لگه ی بیگومان.

﴿ وَلَيَكُونَنَّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ وه بۆ نه وه نیبراهیم بی لهو که سانه ی که بیرو باوه ریان چه سپاوه گه پشتوون به پله ی بیگومانی خوا ناسین، بۆی ده ربکه وی بت و نه ستیره په رستیان نه گونجاوه و ناچینه می شکوه. نه و نایه ته پیرو زانه به لگه ی روون له سهر نه ماله ی خواره وه:

۱- به راستی نایی نیسلام دانراوه له سهر نازادی بیر کردنه وه و نه قل کاری، به زوړو تیزی ناجولته وه له گه نل ناده میزاد که باوه ربه یتن، خوا باوه ره یانی پیوست نه کردوه له سهریان مه گه پاش به لگه دانان له سهریان بۆلای بیر کردنه وه لهو به لگانه.

۲- بهراستی نهو بهلگانه خوا دایناون لهسه بوونی خواو یه کیچی خوا زور سوك و ناسان لهسه میسکی ناده میزادو پیوستان به ماندوبون نیه، زانین و تیگه یشتی زوریان ناوی و ناده میزاد زانابن یا نه زانین به که می شت و تماشای یاسای دروست کردنی ناسمانه کان و زهوی بکن خویان فرمان نهدهن بهسهر خویانا بروای بیگومان بهین به دروست کهری تاك و تنهای بونه وهران.

گهله که ی نیراهیم نهستیره کانیا ن نه پهرست لهجگه ی خوا، نیراهیم ویستی سهرنجیان راکیشی بو لای شتی بچینه میسکه وه به ناسانی. به نهرم و نیانی چاوه پروانی نه کرد.

﴿فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي﴾ دوا یی کاتی تاریکی شهو دای بهسهر نیراهیم نیراهیم نهستیره کی بینی لهو نهستیرانه که گهله که ی نهیان پهرست و روناکی دایه وه، ووتی نه میه: پهروه ده کهری من، به مدهستی نهو ی لاسایی گهله که ی بکاته وه، بهو بونه وه گهله که ی دلپان خوش بوو نارامی کهوته دلپانه وه. به لام مدهستی نهو بهو و گفتوگزانیا ن پوچ بکاته وه، وایان نیشان بدا لهسهر بیرو بوجونی نهوانه و یه کهم جار ههله چن، دوا یی بهلگه ی بههیز بدا بهسهر ناینه پوچه که یاندا و وینه ی پاریره ریکی پسپورو زور وریا یه کهم جار سهرنجی بهرانبه ری خوی راکیشی، دوا یی پهلاماری بدا به بهلگه ی پهك خهرو نه فهرموی:

﴿فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أَحِبُّ الْفُلِينَ﴾ دوا یی کاتی نهستیره که ناوابوو نیراهیم نهقلی گهله که ی خوی ناگادار کرده وه و سرنجی راکیشان ووتی: خوشم ناوی نهو شتانه ی ناواین و نه بیزین و سهرله نوئ ههلبینه وه. نهو جوړه شتانه هوی پهیدا بونیانه، ههر شتی وابی شایسته ی په رستن وخوا یه تی نیه.

﴿فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَيْتَنِي لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ﴾ دوا یی کاتی نیراهیم مانگی بینی ههلهاتو روناکی بلا و کردبویه وه و گفتوگوی جاری پیشوی دووباره کرده وه، ووتی: نه میه پهروه ده کهری من، روناکی زورتره و

لهشیشی گهوره تره له نه ستیره ی پیشو، دوا یی کاتی مانگی بینی ئاوابو ووتی: بهراستی نه گهر پهرو مرده کهری من راغوی من نه کا بولای ریگهی راست و خویم پی نه ناستی بهراستی من نه به به کئی لهو تاقمهی له ریگهی راست لایان داوه. ئیبراهیم پاراپه وه له خوا رزگاری بکا له سهرگردانی، نهوانه ی نهو نه یینین ده ستیان نه نه دا بو خوا په رستن.

ئیراهیم بهو رسته یه ویستی به دوریان بخاته وه که مانگ بو په رستن ناشی، به زهقی تورهی نه کردن و نه ی ووت: هر که سی مانگ په رستی ریگهی لی ونه وه، نه که گله که ی هه لئو رین و گویی لی نه گرن بو پوچ کردنه وه ی په رستراوه کانیان.

﴿فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَارِغَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ﴾ دوا ی کاتی ئیراهیم خوری بینی هه لتهات ژیری ناسمان و روی زهوی پون کرده وه به ژورتر ووتی: نه مه یه پهرو مرده کهری من، نه مه گهوره تره لهوانه ی پیشو روناکی ژورتره و قهواره ی گهوره تره.

ووشه ی (هَذَا) و گهرا نه وه ی بولای ووشه ی (الشَّمْسُ) که به گویره ی ریزمان نه بوایه: (هَذِهِ) ووايه، له بهر ووشه ی (رَبِّي) و (أَكْبَرُ) ه، بویه (هَذَا) به کارهاتوه که بو نیرینه یه.

﴿فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيٍّ مِمَّا تَشْرِكُونَ﴾ دوا ی کاتی خور ئاوابو ئیراهیم ووتی: نه ی خزم و گهلی من، بهراستی من بیرام لهو شته ی ئیوه نه یکه نه به هاو بهش بوخوا. بهراستی تاقی کردنه وه ی یه کهم و دوو ههم و سی ههم رویشن، به لام گومان هر ماوه ته وه، کهواته ئیستا پیوسته بیزاربوون له په رستی نه ستیره کان، چونکه شایسته ی په رستن نین و شایانی گهوره یی نین، دوا ی نه وه ئیراهیم به زهقی بیزاربوونی خوی رانه گیان له خوا کانیان، دواتر به دلئیکی پاکه وه رونه کا بولای دروست کهری هه موو بونه وهران نه لئ:

﴿إِنِّي وَجْهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا﴾ بهراستی من روی دلی خوم نه کهم بولای که سیکی نه و توو په رستن بو نهو نه کهم دروستی کردوه ناسمانه کان و زهوی به هه موو نه ستیره و بته کانه وه به جوړی من لانه دهم له گومرای واز نه هیتم له نایه پوچه کان بولای په رستی خوا به ته نها به ناینی پاک باور نه هیتم.

﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ و من لهو که سانه نیم هاو بهش بو خوا دانه نین، باوهری
 بیگو مانم هدیة نهستیره کان و مانگ و خورو ناده می زاد شایسته ی پهرستن و ریزنین، ههر
 خوی تاك و تنهاو دروست کمری ناسمانه کان و زهوی شایانی پهرستن و بهس.
 کاتی ئیراهیم بهلگهی پدك خهری تیژی دانا له سهر گهله که ی خوی که گونجاوبی
 له گهل ثقل و سروشتی پاك، بزوی چه سپاندن پهرستنی بته کان و نهستیره کان پوچن.
 نه بوايه نهو گهله نه فامه باوهریان بهیئایه که چی دهستیان کرد به هیئانه و ی بهلگهی لاوازو
 بی گیان و ئه بیان ووت: باوك و پابیره کاغان نهوانه یان پهرستوه، ئیمهش لاسایی نهوان
 نه کهینه وه بو پهرستیان. ئیراهیم وولامی دانه وه، خوا لهو باره وه نه فهرموی:

وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ
 أَتُحَكِّمُونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ
 إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا
 تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا
 تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ
 سُلْطَانًا فَإِنَّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾
 الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ هُمُ الْآمِنُونَ
 وَهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴿٨٧﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى
 قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّنْ نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٨﴾

﴿ وَحَاجَّةٌ قَوْمُهُ ﴾ وه خزمه کانی ئیبراهیم دوزمنایه تی ئیبراهیمان کرد به بهلگه هیتانه وهی خوځیان به تاییه تی باوکی، نهیان ویست بهلگه ی خوځیان پیاده بکهن و زال بن بهسهر ئیبراهیمدا، نهیان ترسان له بهتہ کانیان که توشی ئازاری نه کهن و دهستی لی نه وهشین نه گهر واز له وان نه هیتی.

﴿ قَالَ أَتَجْأُونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ ﴾ ئیبراهیم ووتی: دوزمنایه تی من نه کهن و نه تانه وئ بهلگه ی خوځتانتانم بی بهسملین به بهلگه ی پوچ له باره ی یه کیتی خواو توانای نهو، نه تانه وئ زال بن بهسهرما به راستی خوا راغویی کردوم بۆلای یه کیتی خوئی و ناسینی نایینی خوئی و من به بهلگه ی پرو پوچ ئیوه ناخه له تینم.

﴿ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ ﴾ وهمن ناترسم له شتی ئیوه نه یکهن به هاوبهش بو خوا که بهتہ که تانه، من باکم لهو بتانه نیه، چونکه خاوهنی سوودن نه بو خوځیان و نه بو جگه ی خوځیان، زیان به کهس ناگهیمن، کوځرو گهرو لال و بی دهسته لائن.

﴿ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا ﴾ مه گهر که خوا ی پهروه ده کهری من ئاره زوی شتی بکا، نه گهر ئازارم توشی به له لایه ن پهروه دگاری به وه یه نه که له لایه ن نهو بتانه و نهو نه ستیره لاوازان وه نه گهر بتی بکه وئ بهسهرماو بیشکینی یا پارچه یه له نه ستیره کان بکه ویته خواره وه له ناسمانه وه ناگرم تیبه ردا خوا نه یکاو بهس.

﴿ وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴾ زانیینی پهروه ده کهری من چوارلای هه مو شتیکی گرتو ته وه هه موو شتی به زانیینی نهو پهیدا نه بی که واته من ناترسم ئازارم توشی به جگه ی زانین و ویستی خوا، نایا دوا ی ئیوه بو ئاموزگاری وه ناگرن که خواکانی ئیوه توانای زیان و سوودیان نیه، هه رخوا یه به تنها خاوهنی زیان و سوودی، هه رخوا دروست کهری هه موو بونه وهرانه، خواکانی ئیوه بی گیان و لاوازن ئیوه بوچی بیرناکه نه و واز له په رستیان بهیتن.

﴿وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللَّهِ﴾ وەمن چۆن ئەترسم لە شتی ئیوه کردوتانە بە هاوبەش بۆخوا لە بتەکان و ئەستێرەکان و هیچ ئازاری پەییوەندی بەوانەوه نیە، ئیوه ناترسن کە بەراستی ئیوه کردوتانە بە هاوبەش بۆخوا بتەکانتان.

﴿مَالَمْ يُنْزَلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا﴾ شتی خوا نەیناردووەتە خوارەوه بەسەر ئیوهدا بۆ ئەو شتە بەلگەیه بۆ ئەو شتە بە گۆڕەهی ئاسایی و ئاتاسایی. زۆر ڕون ئاشکرایە هاوبەش دانان بۆخوا بێ بەلگەیه. یانی چۆن من ئەترسم لەو بتە لاوازانەو باوەری بیگومانم هەبێ هێچیان تێدا بەستە نی، ئیوهیش، بەلگەتان نیو لە خوا ناترسن.

﴿فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ دوایی چ تاقمی لەو دوو تاقمە شایستەترن بە ئاسایش و نەترسان: تاقمی باوەرداران بە یەکیی خوا یا تاقمی هاوبەشدانەران بۆ خوا ئەگەر نەزانن کام تاقمیان شایستە ترن لە ترسان بە خوا و نەترسان لە بتەکان. ئەقل و زانیاری خۆتان بچەندە کار هەتا راست و پوچتان بۆ دەرکەوێ. خوا بۆ رزگاربوون و دیاری کردنی ئەو تاقمە شایستەیی نەترسان و ئاسایشە ئەفەرموی:

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ يُهْتَدُونَ﴾ کەسانێکی ئەوتۆن باوەرپیان بە یەکیی خوایه بە پاکێ و، باوەری خۆیانیان تیکەلاو بەستەم کردن لە خۆیان و هاوبەشدانان بۆ خوا نەکردووە، ئەو کەسانە بۆ ئەوان هەیه ئاسایش و نەترسان لەسزای خواو لە مانەوهیان لە دۆزەخداو پاداشتی چاکەیی خۆیان وەرئەگرن و، ئەو کەسانە رانومویان وەرگرتوووە رینگەیی راستیان دۆزیوەتەوه، جگەیی ئەو تاقمە لە گومرایی و یاخی بوندان.

خوای مەزن ڕونی ئەکاتەوه ئەو بەلگانەیی ئیبراهیم باسی کرون و خوا پێ بەخشێوه، هەرخوایش ئەوی شارەزا کردوووە بیانزانێ هەتا سەرکەوێ بەسەر گەلەکەیی خۆیا، بۆیه خوای مەزن ئەفەرموی:

﴿وَلَيْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ﴾ وەئەو بەلگانە تێپەرسن لە ئاوا بوونی ئەستێرەو مانگ و خۆر، هەتا کۆتایی ئایەتەکان بەلگەیی ڕونی ئیمەن بەخشیبون بە ئیبراهیم کە بیانکا بە بەلگە بۆ پەکیختنی گەلەکەیی و سەرکەوتن بەسەریاندا.

﴿ تَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴾ نیمه بهرز نه کهینه و ه چهند پله و پایه
 بۆ کهسی نیمه ناره و زمان ههیی له زانیاری ژیری و یتگه یشتن. بهراستی پهروه رده کهری تو
 هه موو شتی له جیگه ی شیاوی خو یا دانه نی، هه ندی کس پله و پایه ی بهر زیان نه داتی و به
 هه ندی تر پله ی کهتر، نه زانی چ کهسی شایانی پله ی بهرز و کامیان شایسته که مته.
 کاتی خوی مهن نایینی ئیرا هیمی ئاشکرا کردو سه ری خست به سه ر دوژمنانی خو یا
 بهو ی به لگه ی ر و ن و به یزه وه، دوایی چاکه ی خو ی به سه ر ئیرا هیمه وه نه ژمیری به و پله
 بهر زانه بو ی دانرا بوون، گه و ره ترین پله ی ش نه مه یه پیغه مه رایه تی له خیرانی ئیرا هیم
 ده ر ناچی و به رده وامه هه تا روژی دوایی، بۆ باس کردنیان خوا نه فهر مو ی:

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا
 هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ
 وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾
 وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٥﴾
 وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى
 الْعَالَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ
 وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى
 الْعَالَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ
 وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي

بِهِ مَن يَشَاءُ مِّنْ عِبَادِهِ ۖ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ
فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّا يَسُوءُوا بِهَا كَافِرِينَ
﴿٨٩﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَّتْهُمْ أَلْتَدَةُ ۖ قُلْ لَا
أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٩٠﴾

خوای مهزن لهو ئایه تانه دا ناوی (١٨) پیغمه ری بر دوه که به کئی لهوانه ئیبراهیمه:
ناوی باو ک ونه وهو برای هندیکیان بر دوه، باسی هموویانی کردوه به چاکه که رو ناشتی
خوازو راغوی کراو، پیوستی کردوه له سهریان سوپاسی خوا له سهر نهو شته ی به خشبوی
بهوان له زانیاری و له پیغمه رایته ی و له سهر نهو ی ناردویه ته خواره وه بو هندیکیان
نامه ی خوا، مده ستیش ئهمه یه: پیغمه ری ئیسلام به لگه دانی له سهر عهره به کان بهو ی که
باپری نهوان که ئیبراهیمه و زور تریش له کوړو نهو ه کانی خوای تاك و ته نهاییان
پدرستوهو همرگیز بت پهرست نهوون. دوباره مده ست ئهمه یه: پیغمه ری گه وره مان نهو
پیغمه ره پیشوانه بکا به چاو لی کراوی خو ی بانگ کردن بولای نایینی خواو نارام گرتن
له سهر نهو نازاره ی توشی نه بی له ریگه ی نایندا، نهو ی شایانی باسی نی ناوی نهو
پیغمه رانه نه براوه به گویره ی پاش و پیشی دروست کردنیان و باسیان کراوه به گویره ی
وینه هینانه وه. نهك بهو مدهسته پیغمه ران همر نهوانن ناویان براوه، بو دریژه دان بهو
باسانه خوای مهزن نه فهرموی:

﴿ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا هَدَيْنَاهُ ﴾ وه ئیمه به خشیومان به ئیبراهیم ئیسحاقی کوری. دایکی ناوی خاتون ساری کچی هاران کوری ناحور، خاتون سارا ناموژای ئیبراهیمه و، به خشیومان به ئیبراهیم یه عقوبی کوری ئیسحاق، کوری کور به کور نهزمیردری لای نادهمیزادو، ئیمه رانموایی ههموو یه کئی له وانمان کرد بۆلای نهو شتهی کردبومان به یاسا بۆیان له ریگهی راست و له فهرموده کانی خوا.

﴿ وَنُوحًا هَدَيْنَاهُ مِنْ قَبْلُ ﴾ وه ئیمه رانموایی نوحان کردبوو له پیش ئیبراهیمه وه. نوح به زمانی کوردی بهمانا (نهوایه) پارانوهه کوری له مک کوری مهتوشه له خ کوری ئوخنوخ کوری ئهلیارو کوری مههلائیل کوری قینان کوری نه نوش کوری شیس کوری نادهم.

﴿ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ ﴾ وه ههندی که له نهوه کانی نوح داوود، رانامویی (ذریه) ناچیته وه بۆلای ئیبراهیم، چونکه لووت و یونس له نهوهی ئیبراهیم نین و لووت برازای ئیبراهیمه. داوود کوری یهسا کوری عوبهید کوری بو عز کوری سهلون کوری ههشون کوری عه مدیناب کوری نهوام کوری ههسرون کوری یههوزا کوری ئیسحاق کوری ئیبراهیم و نهوه کانی نوح سولهیمان و ئه یوب و یوسف، سولهیمان کوری داووده، ئه یوب کوری رازیخ کوری عیسی کوری ئیسحاق کوری ئیبراهیم. یوسف کوری یه عقوب کوری ئیسحاق کوری ئیبراهیم.

﴿ وَمُوسَى وَهَارُونَ ﴾ وه ههندی که له نهوه کانی نوح موسا و هارون کورانی عیمران کوری به سههر کوری فاهیس کوری لای کوری یعقوب کوری ئیسحاق کوری ئیبراهیم، هارون له ته مهندا له موسا گهوره تره.

﴿ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴾ هه رهه و جو ره ی ئیمه پاداشتی ئیبراهیممان دایه وه له سه ر نارام گرنتی و دانانی خوا به تاك و ته نها ئیمه پاداشتی ههموو چاکه که ران نه ده ی نه وه له سه ر چاکه کردنیان یانی هه ر که سی دوا ی نه و پیغه مه رانه بکه وی ئیمه پله ی به رزیان نه ده ی نی، خوا ی مه زن پاداشتی ههموو چاکه ران نه داته وه به پاداشتی به رزو بالا، ئیتر پیغه مه ربن یا نه.

﴿ وَزَكْرِيَا وَيَحْيَى ﴾ وهله نهوه کانی نوح زه کهریا و یهحیا. زه کهریا کوری نزنه کوری بهرکیا له نهوهی رعیم کوری سوله ایمان. یهحیا کوری زه کهریایه. زه کهریا و یهحیا ههردووکیان کورژراون بهدهستی جوله کهکان. زکهریا دواى کوشتنی یهحیای کوری کورژراوه.

﴿ وَعِيسَى ﴾ وهله نهوهی نوحه عیسای کوری مه ریهم کچی عیمران کوری یاش هم کوری نه مون کوری حهرقیا له نهوهی سوله ایمانه، ناو بردنی عیسا به نهوهو منالی ئیبراهیم له گه له نهوهدا عیسا کوری کچه، نهوه مان پیشان نهدا که کوری کچ به کوری مروث دانه نری و به کور نه ژمیری. کهواته مناله کانی فاتیمه کچی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ به منال و کورو نهوهی پیغمهر نه ژمیری.

﴿ وَآلِيسَ وَكُلِّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴾ وهه ندىکه له نهوهی نوح ئیلیاس کوری یاسین کوری قهغاس کوری عیبرا کوری هارون کوری عیمران، هه موو یه کئی لهو پیغمه رانه له پیاو چاکه کان و په سه ند کراوه کانن وهه شتی چاکین ئیکه ن، هه کارى خراب بى نایکه ن هه که سى توانای خوئى بخته کار بو چاکه ی ئاده میزاد پى نهوترى پیاو چاک وچاکهش به جگه ی خوئى فیر ده کات.

﴿ وَإِسْمَاعِيلَ ﴾ وهه ندىکه له مناله کان و نهوهی نوح ئیسماعیل گه وره ترین کوری ئیبراهیمه، نهو کوره یه خوا فه رمانى داوه به ئیبراهیم سه رى بیرى.

﴿ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ ﴾ وهه ندىکه له نهوهی نوح ئه لیه سه ع و یونس. ئه لیه سه ع کوری خهتوب کوری عه جوژه. یونس کوری مهتابه و زانایان جگه لهوه هیه شتی تر له ره گه زى یونس نازان، نهوهی بزیان ده رکه وتوه له باره ی یونس وهه که یه کیکه له جوهر کان، له قورئان وهه موده ی پیغمه ردا باسى باوک و باپیری نه کراوه.

﴿ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴾ وهه ندىکه له نهوه کانی نوح لوتى کوری هاران کوری نازهرو برازای ئیبراهیمه و باوه رى به پیغمه رایه تی ئیبراهیم هیئاوه، که وتوته دواى

ئیراهیم له گهشته کهیدا بۆ میسرو وولاتانی تر، به خوشحالی ههردوو لایان له یهك جوی بونهوهو لووت چوو بۆ شاری سهمودو لهوی نیشتهجیگه بوو، ههموو یهكی لهو پیغمههرا نه ئیمه رێژمانداون به سهر ههموو بونهوههرا نی سهردهمی خوی و فریشتهو جنۆ که کان.

﴿ وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ وه ئیمه رێژی ههندی له باوك و منال و براییانی ئهو پیغمههرا نهمانداوه بهسهر بونهوههرا نی سهردهمی خویاناو، ئیمه ئهوانمان ههلبژاردون و راڤهوییان کردوون بۆلای رێگه ی راستی ئایینی خوا، ﴿ ذَلِكْ هُدًى لِّلَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ﴾ ئهو رێگه راسته و پهیرهوی کردنی پیغمههرا ن راڤهویی کردنی خواجه بههوی ئهو راڤهویی کردنی خوی شارزایی کهسی نهکا ئارهزوی بکا له بهندهکانی خوی، بۆلای ئاین و بۆلای ئهو شتهی دراوه به پیغمههرا ن، دوا ی ئهو راڤهویییه ناکهوی مهگهر کهسی خوا به میهرهبا نی خوی یارمهتی بدا.

﴿ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ وهتهگهر ئهو پیغمههرا نه هاوبهش بۆ خوا دابنن له گهڵ ئهو رێزو بهرز ی پلهیه دراوه بهوان بهراستی پوچ بۆتهوه لهوانهوه شتی نهیکه ن، وهك جگه ی خویانیا پی دی له نهما نی پاداشتیانا. لهو ئایهتهوه بۆمان دههته کهوی که خوی مهزن تهماشای ئادهمیزاد نهکا بههوی کردهوی خویانهوه، پلهو پایه و هۆزو رهنگ و سامان ناگاته فریایان، بهو جۆره تهماشایان نهکا کۆتایی به تهمهنیان بیست به باوههوهو تهماشای کردهوی پیشویان ناکری.

﴿ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْتَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ﴾ ئهو تاقمه پیغمههرا نه که (١٨) پیغمههرا ن کهسانیک ی ئهوتۆن ئیمه بهخشیومانه بهوان نامهیه که بههوی جیرهئیهوه بۆیان نێردراوه به وینهی نامهکانی ئیراهیم و تهورات بۆ موسا و زهبور بۆ داوودو ئینجیل بۆ موسا و قورئان بۆ موحهمهد.

بەخشییومان بەوان ناسینی فەرمانەکانی خواو یاسای ڕون کردنەوێ فەرمانەکانی خوا لەو شتانه ڕەوان و ئەوانە قەدەغە کراون، بەوانمان بەخشیوو پیغممەرایەتی.

﴿فَإِنْ يُكَفِّرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ﴾ دواى ئەگەر باوەڕ نەهێن بەو زانیاری و نامەو بەو پیغممەرایەتیه بە تاییستى باوەڕ بە موحەمەد ﴿ﷺ﴾ ئەو تاقمە بت پەرستانەى دانیشتوی مەكە، دواىی ئیمە بە راستى ئامادەمان کردووە بۆ باوەڕهێتان و چاودێرى کردنى ئایینی ئەو پیغممەرانە تاقمى بێ باوەڕن بەو ئاینەو بەوانەى باسکران، بە وێنەى کۆچ کەران و یاریدەدانى پیغممەرو فارس و کوردو تورک و بەربەرو جگەى ئەوانیش.

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ قَتِيلَةٌ﴾ ئەو تاقمە پیغممەرانە کەسانىكى ئەوتۆن خوا راڤوێی ئەوانى کردووە بۆ لای ئاینى خۆى. خوا فەرمانى بەپیغممەر داووە لەسەر ڕێگەو جارێدانى ئەوان بڕوا بۆلای ئاینى راست وخوا پەرستى وئارام بگرێ لەسەر ئازار، بەو ئەفەرموێ:

دواى تۆ راڤوێی ئەوان بکەووە ڕەوشت و بیروباوەڕى ئەوان چاودێرى و ڕەچاو بکە.

﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾ تۆ بەی باوەڕان بلێ: من داوا لە ئێوە ناکەم بۆ گەياندنێ فەرمانى خوا هیچ کرێ و مزەیه، ئەو ڕاگەياندنەى ناوەرۆکى قورئانە بە هیچ مەبەستى نیه مەگەر ئامۆزگارى کردن و بیرکردنەوێه بۆ بونەوهران. ئەو ڕستەیه بەلگەى بێگومانە لەسەر ئەوێ موحەمەد پیغممەرو قورئان نامەى هەموو بونەوهرانە بە ئادەمیزادو جنۆکەو فریشتەو هەتا ڕۆژى دوواى.

بۆ ئاگادارى: خواى مەزن باسى ئەو پیغممەرانەى نەکردووە بۆ ئاردنیان بە گوێرهى میژوو کاتى ئاردنیان یەك لە دواى یەك. بەلکو خواى مەزن باسى کردوون کە ئەو پیغممەرانە سێ بەشن، وەك ئەمانەى خوارەو:

۱- بەشیکیان خوا فەرمان ڕەواى و پیغممەرایەتى بێ بەخشیون. وەك داوودو سولەیمان و ئەیوب و یوسف و موساو هارون.

۲- تا قمیکیان خوگرته وهیان و وازهیتانیان له خوشی و رابواردنی جیهانیان پی به خشاوه و دوره په پرتوبوونی له فرمان رهوایی، وهك زه كه ریا و یه حیا و عیسا و ئیلیاس.
۳- كۆمهلتی تریان نه وهك تا قمی یه كه من و وهك تا قمی دوو هه من. بهلكو خوا ریزی داو ن به سهر ئاده میزادی سهرده می خویناو كردوونی به پیغه مهر، وهك ئیسما عیل و ئییل به سه ع و یونوس و لروت.

له سهرده می پیغه مهر ﴿ ﴿ كۆمهلتی هه بوون نهیان ووت: خوا له بنچینه دا له مهو بهر سروش و په یام له لایه ن خواو بۆ كس نه هاتوه. ئه یشیان ووت: خوا هه ر پیغه مه ری نه ناردوه خوا ی مه زن رونی كردۆته وه نه و كۆمه له چ كه سیكن؟ زانیان بۆ دیاری كردنی نه و كۆمه له یه بیران جیاوازه. به لام دارژاندنی ئایه ته كه وامان پیشان نه دا نه و كۆمه له بریتی بوون له هه ندی له جوه كان. زۆربه ی زۆری زانیان نه و بیرو بۆ چونه یان په سه ند كردوه، خوا نه فه رموی:

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ
قُلْ مَن أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ
يَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ يُبَدُّونَهَا وَيُخْفُونَ كَثِيرًا وَعِلَّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوا
أَن تُمَوَّلَآءَ آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾
وَهَذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ
أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَن حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ
أَن تُمَوَّلَآءَ آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾

﴿ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ ﴾ وهه وهه كه سانه رپزی خویان نه گرتوه به رپز گرتسی شایستهی رپز گرتسی خوابی و نه یان ناسیوه بهو جوړه ی پیوستی بناسری لهو کاته دا نه یان ووت: خوا نه یار د وته خواره وه بوسه هر هچ کسه ی له ناده میزاد له سروس و له نامه و په یام، خوی گه وړه نهو دا وایه ی نهوانی پوچ کرده وه فهر موی:

﴿ قُلْ مَنْ أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ ﴾ تو بلتی بهوان: چ کسه ی نار د وپته خواره وه نهو نامه یی نهو تو موسا هینا ویه به رونا که ره وه ی رپگه ی تاریک و بی باوه ری و به راغوی کهر بو هه موو ناده میزاد. به تاییه تی نهو بت په رسته ی نهوان فیری بویون له میسریه کانه وه په رت و بلاوی کردن.

﴿ تَجْعَلُونَهُ قَرَأِطِيسَ يُبْدُونَهَا وَيُخْفُونَ كَثِيرًا ﴾ نیوه نه گپرن نهو نامه یی به چنه د په ری جیاواز، نیوه ناشکرا نه کهن لهو په رانه دا نهوانه ی بنانه وی به گویره ی مرامی خو تانبی و، نه یشار نه وه زور لهو په رانه لاتان په سندن نه بی و لاتان گرانن له ناوی پیغمه ری نیسلام و به رده بارانی دا وین پیسان.

﴿ وَعَلَّمْتُمْ مَالًا تَعْلَمُوا أَنتُمْ وَلَا أَبَاؤُكُمْ ﴾ وه نیوه به هو ی موحه مه ده وه فیری شتی کراون نه نیوه نه باو که کانتان نهو شتانه تان نه زانیوه. یانی نیوه چو ن ته لئین: خوا نه یار دوه بوسه هر هچ کسه ی له ناده میزاد هچ شتی له سروس و له نامه؟ که چی نیوه پرواتان هیه موسا ناده میزاده و تهوراتی بو نیرواوه، نهو شته ی نه خو تان و نه باو که کانتان نه تان نه زانی فیری کردون، لهوانه فیری ناو نیشانی موحه مه د پیش نهو ی بکری به پیغمه ر، به درپزی و شی کراوه ی نه تان نه زانی، کاتی که زانیتان مده ست موحه مه ده تهوراتان ده ست کاری کردو ناو نیشانی موحه مه د تان کوژانه وه له تهوراتا.

﴿ قُلِ اللّٰهُ ﴾ تۆ بلی بهوان: نهو کهسهی نامهی ناردده خواره وه بۆسه ر موسا خوایه. خوا
 فه رمانی دا به پیغمه رو بهو رسته و ولامیان بداته ههتا ههست بکه ن به وه که نهو و ولامه
 بیگومانه، چونکه نهوان بر وایان وایه خوا نهو نامهیه ناردوده ته خواره وه بۆسه ر موسا.
 ﴿ ثُمَّ دَرَزْنَاهُمْ فِیْ خُوضِهِمْ یَلْعَبُوْنَ ﴾ له پاشا تۆ واز لهو جول هکانه بهینه له ناو کاره
 پوچه کانی خویانا یاری بکه ن و گرنگیان پی مده، له سه ر تۆ نه جگه ی راگه یاندنی
 فه رمانی خوا و پی ده نگ کردنیان.

پر سیار/ به راستی جو ه کانی بر یاری پیغمه رایه تی موسایان داوه، بر وایان ههیه ته واراتی
 بۆ هاتوه، نه بی چون دراوه ته پالیان بر وانه بون به سه روش و ناردنی پیغمه رهان له
 بنچینه دا؟

وه لام/ جو ه کان نه که ون به پشتاو لهو باوه ره ییان په شیمان نه به وه نه لئین: سه روش
 نه بو وه پیغمه رهان نه نیراون له یه ر سو دو دل پیسی خویان.

زانایان خو سه روش ناسی نه م سه رده مه زۆرتریان یا زۆربه یان بر وایان به خوا ههیه،
 چونکه نهو بونه وه رانه نهوان له گه لئانا خه ریکن دین و ده رۆن به گویره ی یاسایه کی
 نه گۆراو ناشکرا که فه رمان دراوه بهو بونه وه رانه لهو یاسایه لانه دن هه رگیز به بۆنه ی نهو
 یاسایانه وه نه توانی به راورد بکرتن و سو دیان لی وه ربگیری، نهو زانایانه بۆیان رۆن
 نه بیته وه وا پیوست نه کا جگه لهو بونه وه رانه هیزکی بالاتر هه بی بۆنه خشه کیشانی نهو
 بونه وه رانه بهو شیوه سه رسو رینه رانه هه یانه، نهو هیزه یش نه بی هه ر خوابی و له ریزی
 بونه وه ران ده رچی به جو ری تر نهو مه به سه ته ی سه ره وه باس نه که یین: ناده می زاد پیوست
 نه یه له سه ری کاتی زانیاری پهیدا نه کا به بوونی شتی تاقی بکاته وه له کار گای
 تاقی کردنه وه داو بیداته بهر تاقی کردنه وه ههتا به چاوی خوی بیینی نهو شته ههیه. به لکو
 پیوسته بۆ ناده می زاد زانیاری پهیدا بکا به شتی که گومان رۆی تی نه کا، ئیتر نهو زانییه به
 چاوی یا به هۆی نه قله وه بی یا به تاقی کردنه وه بی، که سی خاوه نی بیرو هۆشی کاتی

ووردبویهوه به جوړیکی زانستیانهی دور له گومان پیدایه کردن نهو ووردبونهوه به کوژتابی
 بې دئی بۆلای زانین به بونی خوا. به لām زانایانی خوو رهوش ناس بر وایان به خوا هدی به بهی
 وورد بوونهوهو نه لئین: باوه ربوون به بوونی خوا پیوستیان به ناردنی پیغمه مه ران نیه هه تا
 به هوئی نامهو په یامهو خوا بناسین، به لایانهوه وایه سروشت هه ز خوئی به ته نهی جیگهی نامهو
 په یام نه گرنهوه بو ناسینی خوا بهی تهورات و ئینجیل و قورنان و سروش.

من گومانم نیه نه گه نهو زانایانه بو فیربون و خویندنی قورنان بیه خشن کهمی لهو
 کاتهی نهوتو به خشیویانه بو فیربون و لیکولینهوهی سروشت بروای راستی پیدایه نه کهن،
 بو خوا هدی دوونامه: گهردون و سروش ناده میزاد بهی ههردو وکیان ناژین، له نامهی
 گهردوونهوه دهست لاتی خوا نه زانی و بروای پی نه هیئی، له نامهی سروشهوه نهو
 دهستتورهی نهوتوی خوا نه زانی که ریگهی ژیان و پله کانی پیش کهوتنی ژیان تیدا یه،
 خوئی له جیگهی له ناو چون گیر گرفت ریگهی بهرو پیش بردنی تیدا نهی نه پاریزی.

به راستی ناده میزاد دروست کراوه بو نهوهی کار بکا له ژیا نه دا، پیوسته هه مو کار
 که ری په پرهوکی هدی بروا له سه ری بو کار کردنه کهی، چونکه بی پر وگرامی سه رنا کیشی
 بۆلای چاکه. خوی مه زن ناده میزادی دروست کردوه نه زانی به نهی و ناشکرای،
 به هیرو لاوازی، به شتی سودی پی به خشی و به شتی زانی پی نه گه یه نی. که واته پیوسته
 هه ر خوا یه کهم جیگهی گه رانهوه بی بو پر وگرامیکی نهوتو له سه ری بروا له کار کردنی دا.
 به وینهی که سی خود رهوئی یا فرو که یه دروست بکا پیوسته بۆلای نهو که سه بگه ری نهوه
 له به کاره یان و سود لی وهر گرتی چونکه هه ر نهو نه زانی به چاک کردنی و تیک چوونی.
 بهی گومان گه یاندنی پر وگرامی خوا بو به نده کانی خوئی و را گه یاندنی هه ر به هوئی
 پیغمه مه رانهوه نهی، چونکه نهوان زمانی خواو رون کردنهوهی زمانی خوان، هه ر نهو یشه
 سروشی خواو نامهو په یامی خوا، بۆیه خوا نه فهرموئی:

﴿وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ وە ئەو قورئانە نامەیه کە ئیمە ناردومانەتە خوارەو خاوەن سودو پیرۆزە بەراست ئەگێڕێ شتیکی ئەوتۆ لە پیش قورئانەو هاتەرەتە خوارەو، وەك تەوارت و ئینجیل و جگەى ئەوانیش. یانی هەرەك ئیمە تەوارئان ناردووە بۆسەر موسا، هەروایش قورئانمان ناردووە بۆسەر موحەممەد ﴿ﷺ﴾ پیرۆزو بەسودە بۆ کەسانی زانایی بە فەرمانەکانی قورئان و شاراوەکانی و کاریان پێ بکا، ئەو قورئانانە نامەى پیشووەکان بەراست ئەگێڕێ.

﴿وَلْتُنْذِرْ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾ وەبۆئەو تۆ بترسێنی بەو قورئانە دانیشتوانی مەکە کە وەك دایکە بۆ دانیشتوانی هەموو دێتاتەکانی ترو بترسێنی دانیشتوانی کەسێ لەملاولای مەکەن و بترسێنی دانیشتوانی روی زەوی بە گشتی. مەکە ناوبراو بە دایکی دینیەکان، چونکە لە مەکەدایە خانویەك بۆ پەرستی خوا دروست کرابێ. گەشتیارەکانی رۆژھەلات و جووکان لە پیش ئەوانەو ئەو ئایەتە ئەکەن بە بەلگە بۆ گومانی خراپی خۆیان گۆیا موحەممەد ﴿ﷺ﴾ تەنھا بۆعەرەب نێردراو. بەلام خۆیان کوێر کردوو لە ناستی ئایەتی (٢٨) ی سوره تی سەبەء کە ئەفەرموی ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ وەئیمە تۆمان روانە کردووە مەگەر بۆلای ئادەمیزاد هەموویان موژدەدەری و ترسێنەری بۆ هەموو ئادەمیزاد و، بەلام زۆرتر لە ئادەمیزاد نازان بەو راستیە و خۆیان گێل ئەکەن. دووبارە لە ناستی ئایەتی (١٠٨) ی سوره تی (ئەلئەنبیاء) ئەفەرموی ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ وەئیمە تۆمان رەوانە نەکردوووە مەگەر تۆ میهرەبان و چاکەى بۆ هەموو بونەوهران. ئەبێ ئەو دوژمنانەى ئیسلام بزانی سەرچاوەى قورئان هەریەکەو فەرمودەى خوا هەندیکیان مانای هەندێ تریان ئەکەن ئەو دوو ئایەتانە مانای ئەم ئایەتەى ئێرە ئەکەن. مەبەست لە ئایەتی ئەم سورەتە ئەمەیه ئایینی ئیسلام لە مەکەو یەکەم جار دەستی پێ کراو کە جێگەى دانیشتنی پێغەمەرە دوایی نەختە نەختە پەرەى سەندووە، پەپەرەى کراو و یارمەتی دەری زۆربوووە بە هەموو ولاتانیان ناساندووە، هەموو

بىر باۋەرى تىرىش ۋايە بۇ يەكەم جار لە جىگەيە ئەبى ۋە شۇنئانى تىردا بلاۋ ئەيىتەو، ئەوانە لە لايەكەو لە لايەكى ترەو بە بەلگەي رۈن و مېژۈي يىگومان دەر كەوتوۋە بەھۆي ھەۋالتيكى بىرۋا پى كراۋەو كە پىغەمەر ﴿ﷺ﴾ نامەي نوسى بۇ ھەموو پاشاۋ سەرۋەكانى ئەو سەردەمەي لەنزىك خۆيەو بەلگەي بانكى كىردن بۇلاي ئاينى ئىسلام، لە سەرۋ ھەمويانەو كىسرا پاشاى فارس و قەيسەرى پاشاى رۇم، رۇزھەلات ناسەكان ئەو شتائە بە چاكى ئەزانن و ئايان شارنەو خۆياني لى گىل ئەكەن.

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ ۋە كەسانىكى ئەوتۇ باۋەر ئەھيىن بە رۇژى دۋايى باۋەر ئەھيىن بە قورئان، چونكە باۋەر بە رۇژى دۋايى ئەيىتە ترسى سزاي خوا، ترسان لە سزادان ئەيىتە ھۆي بىر كىردنەو. كەۋاتە بۇي دەر ئەكەۋى رىزگار بوون بەھۆي قورئان و پىغەمەر ھەيە.

بۇ زانن: ھەر كەسى قورئان بخۆيىتەو بەيى لايەننى و بە باۋەرى پاكەو ئەگەر ئەو كەسە باۋەر دارىي باۋەر كەي زۆر تر ئەيى و بەتەن تر ئەيى بە خوا بە پىغەمەر ۋە رۇژى دۋاي ئەگەر ھەر تەنھا باۋەرى بەخوا ھەيى باۋەر بە پەيام ئەھيىن و بە زىندوبونەۋەش باۋەر ئەھيىن، ئەگەر باۋەرى بە خوا بە زىندوبونەۋە ھەيى باۋەر بە پىغەمەر ۋە بە نامە پىرۇزەكان ئەھيىن. بە تايەتى قورئان و پىغەمەر ايسەتى موحەمەد ﴿ﷺ﴾، چونكە قورئان بەلگە بۇ باۋەر ھەيتان دائەننى لەسەر ئەو كەسانە بىر ئەكەنەۋە ھانايان ئەدا بۇ ۋوردوبونەۋە لەسەر تواناي بى ۋىنەي خوا ئەو شتائەي پالئەنن بە خاۋەنەكانيانەۋە بۇلاي ناسىنى باۋەر بە خوا بە ئايىنى خوا.

﴿وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاحِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ ۋە ئەو كەسانە باۋەر ئەھيىن بە خوا بە قورئان بەردەۋامن لەسەر نوپۇزەكانيان لە كاتى ديارى كراۋى خۆيانا، بۇ ئەۋەي ھەموو كاتى پەيۋەندىان بە خواۋە نەبچرى، چونكە نوپۇز كۆلەكەي ئاينەۋ ھۆي جىگىر بوونى باۋەر ۋە قەدەغەكەرى ئادەمىزادە لە داۋىن پىسى و كارە بىزلى كراۋەكان.

ره حمانی نهلیه مامه. نه سوده ی نه لعه نسی. سه جاعی ژنی موسه یله مه ی دروژن: نهو
که سانه هه موویان خو یانیان دانا به پیغه مه ره دروینه، به بوختان بلاویان نه کرده وه که
په یامیان بو دی، خوای مذن به درو ی خسته وه وه نه فهر مو ی:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَىٰ
اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ
مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ
وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمْ الْيَوْمَ
تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ
وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ
كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ
وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ
لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾

﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴾ وه چ که سیکه سه مکارتر له که سی درو بکا
به درو کردنی زور ناشیسته و پیدا به سه ره خوادا به بی سه رچاوه یه له لایه ن خواو بو ی هاتبی،
به وینه ی لو حاو په ره وه کانی یامالیکی کوری یوسف، شتی بلین دژی لیکدانه وه ی نه قلبی

و بە ھەوھسی خۆی قەدەغە کراوە کان بگێڕێ بەرواو کارە ڕەواکان قەدەغە بکا و ھاوبەش بۆ خوا دادبێ، بە درۆ خۆی بکا بە پێغمەەر.

﴿أَوَقَالَ أُوحِي إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ﴾ یا بێتی: سروش ھاتووە بۆلای من و سروش نەھاتووە بۆلای بە وێنەی موسەیلە ی زۆر درۆزن.

موحەممەدی کۆری ئەحمەدی ئەلئەنساڕی ئەلقورتوبی لە باسی مانای ئەو نایەتەدا ئەفەرموی: لەوێنەی ئەو کەسانە یە خۆیانمان کردووە بە پێغمەری درۆینە ئەو کەسانە یەش واز لە یاسای ئیسلام و فەرمودەکانی پێغمەەر و ئەو کارانەی پیاوچاکەکانی پیشوو لەسەر بوون بەیێتی، ئەو کەسانە بەیێ بەلگە بێتین: کەوتووەتە دڵمانە ئەو شتە ئاواپی یا بێتی: دڵم ھەواڵی دامی ئەو کارە بەو جۆرە بوو، ئەو کەسانە فەرمان دەرئەکەن بەھۆی ئەو شتانە کەوتووەتە دڵیان گواپە لەبەر پاک بونیانە لە چلک و چەپەلتی و دوربونیان لە ییگانەو وائەزانن ئەو شتانە زانیاری و راستی خوان، ناگاداری ھەموو نەیتێھکانن و یەک بە یەک ڕوداوی بونەوھران ئەزانن. بۆیە پێویستیان بە فەرمانی یاسا گشتی یەکانی خوا نەماوە ئەلین: ئەو یاسایانە بە گشتی دەستورن بۆ ئادەمیزادە گێلەکان و زوربە ی ئادەمیزاد. بەلام دۆستانی خواو خواوەن کردارە تاییەتی یەکان پێویستیان بە دەقی یاسا خواوە نەماوە، بەلگەیان لەسەر ئەو گفتوگۆ پڕچانە ڕوداوی نیوان موسا و خزر، خزر بە ھۆی ئەو شتەو بەی ئاشکرا بوو بۆیە پێویستی بە زانیاریەکانی تر نەما.

ئەو گفتوگۆیانە بێ ئاینی و بێ باوەڕین، خواوەنی ئەو گفتوگۆیانە بەیێ داواکردنی بەشیمان بونەوھیان ئەبێ بکوژرێن، چونکە لەگەڵ ئەو کردەو خراپەدا پێویست بە ڕەسپارو وولام نامیێتی، چونکە لەو کەسانەو نەمانی فەرمانەکانی خواو ناردنی جگە ی پێغمەری ئیسلام ڕونەدا، لە باسی ماناکردنی تاییەتی (٨٢) ی سورەتی (ئەلکەھف) ئەو باسە ی سەرەو دووپات ئەکرێتەو.

﴿وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلَ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ وە چ کەسیکە ستەمکارتر لەو کەسە بێت: من لەمەو دوا وێنە شتی خوا ناردووەتە خوارووەوە ئەو نێرمە خوارووەوە. زانا یا ئەلەین: ھۆی ھاتنە خوارووەوەی ئەو رێستەییە ئەو ھەبوو: عەبدولای کورپی سەعدی کورپی ئەبی سەرح نوسەری پێغەمەر ﴿ﷺ﴾، لە رۆداویکی ھاتنە خوارووەوەی قورئاندا ووتی: من ئەتوانم وێنە قورئان بنێرمە خوارووەوە لە ئاین وەرگەراو داوی پەشیمان بوو، ھەندێ لە زانا یا ئەلەین: لە بارە نەزری کورپی حارسەو ھاتووەتە خوارووەوە کە ووتی: من وێنە ئەو قورئانە دانەنێم، ھۆی ھاتنە خوارووەوەی ھەر شتی بێ گەنگ نیە. بەلام ئەو ھەوێ پێویست بێ بۆ ئیمە ئەبێ ئیمە برۆمان وای ئەو گفتوگۆیە بێزارو ھەوێ داو.

﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ﴾ وە ئەگەر تۆ ئەو ستەمکارانە ببینی کاتی ھاتنە خوارووەوە مردنیان لە کاتی بێھۆشی مردندا کاریکی زۆر سامناک ئەبێ توشیان ئەبێ، فریشتەکان دەستی خۆیان درێژ ئەکەن بۆ سزادانیان، بۆ وەرگرینی گیانیان و بە چە کوشی ئاسن سزایان ئەدەن. مەبەست لە دەست درێژی کردنی ئەو فریشتانە درێژکردنی دەستی راستەقینەیی بۆلای ئادەمیزاد لە کاتی سامناکی سەرھەمەرگدا، یا بۆ ئەو ھەوێ وێنە دانری لە سەر ئازاری مردنیان ھەر کامیان بێ لە مەبەستە کە ناگۆرێ، چونکە بە گۆرە ھەوێ ئەقل و بوونی فریشتەو درێژکردنی دەستی خاوەنی زمانن قەدەغە نیە، سەرھەوێ ئەو ھەوێش سەروو بریاری بوونی داو و پێویستە ئیمەش برۆمان بەوانە ھەبێ.

﴿أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُم﴾ فریشتەکان بە ستەمکاران ئەلەین: ئێوە گیانی خۆتان بەیئەنە دەروە لە لەشە کانتان و بیان دەن بە دەستی ئیمەو، یا ئێوە گیان لە لەشی خۆتان و خۆتان لە سزادان رزگار بکەن ئەگەر ئەتوانن، زۆر ئاشکرایە ناتوانن. بەلام بە پلارووە داوی ئەو ھەوێان لێ ئەکەن.

﴿ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ﴾ نه مرو كه رۆزی مردنانه ئیوه پاداشتان نه در پتهوه به سزایه کی نابرو بهرتان و سهخت ههتا رۆزی دواپی بههوی شتی کهوه ئیوه نهتان ووت و نهتاندا بهسه ر خوادا جگهی راستی، وهك هاوبهش دانان بۆ خواو خو کردنتان به پیغه مەری دروینه و نهتان ووت: خوا پیام و سروشی نه ناردوه ته خواره وه، ئیوه له بهران بهرو ناستی ئایه ته کانی قورئان داوای گه وره یتان نه کرد باوه رتان پی نه هیئان و لهوان بیرتان نه نه کرده وه.

﴿ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فَرَادَى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ﴾ وه به راستی ئیوه هاتوون بۆلای ئیمه بۆ وه رگرتنی پاداشت و وولام و پرسیار به ته نهان نه دارایی و نه خیران و نه منال و نه خزمه تکارو نه یاریده رتان له گه لدانیه، به روتی و پی خاوس، ئیوه له جیهاندا بهو شتانه وه خۆتان هه لکیشاوه ئیوه هاتن بۆلای ئیمه به وینه ی شتی ئیوه مان دروست کرد بۆ به کهم جاری له دایک بونسان هیچ شتی کتان نه نه زانی و بی دارایی و به روت و قوتی هاتنه جیهانه وه.

هه رچهنده زانیان بیریان جیاوازه له بهاری کۆ کردنه وه ی ئاده میزاد لهو رۆژهدا ئایا به گیانی ته نهاییه یا به گییان و لهش به یه که وه. به لام رسته ی (کَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ) به لگهی سه لپه راوه له سه ر نه وه ی نهو کۆ بونه وه به لهش و به گیانه. نهك به گیانی ته نهان.

﴿ وَكُنْتُمْ مَا خَلَقْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ ﴾ وه ئیوه جیتان هیشت شتی به خشیبو مان به ئیوه له جیهاندا له دوا ی خۆتانه له دارایی و سامان و منال و نهتان خسته پیش خۆتان و له گه ل خۆتانا نهتان هیئان و گه رانه وه بۆلا زهوی و خرا نه گۆره وه به رووتی، به جیتان هیشتن بۆ نهو که سانه ی له پاش ئیوه ماونه ته وه، سودو زانی بۆ نهوانه نهك بۆ ئیوه.

﴿ وَمَا نُرِي مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءِ ﴾ وه ئیمه نابین له گه ل ئیوه تکاره کانی نهوتزی ئیوه گومان تان نه برد به راستی نهوانه له نیو ئیوه دابوون هاوبه شی ئیمه و بۆتان نه پار پته وه، نهو بتانه سودیان به ئیوه نه به خشی.

﴿ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴾ به راستی بچرا په یوه ندى له نیوان نیوه و نهوان كله جیهاندا بیه كسانه وه هه بوو له خیران و خزم و دوست و دارایی و به كائنات و، و ونبو له نیوه شتی گوماننان و ابو بوتان نه پارینه وه و اتان نه زانی زیند و بوونه وه و پاداشت نی یه.

دواى نهو شتانه رابوردن خواى مهزن بوجارى تر بهلگه له سهر بت په رستان دانه نی به هه ندى لهو شتانه جیگه ی سهر سورمانن له دروست كراوه كانی خوی كه چو ن نه یانبا به ریگه وه چو ن هه لیان نه سورینی و په روه رده یان نه كا به نه و په ری بی وینه وه.

إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَىَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَىِّ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ فَإِنِّي تَوَفَّكُونَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا

وَعَبْرَ مُتَشَبِهٍ أَنْظِرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

﴿ إن الله خالق الحب والنوى ﴾ بهراستی خوا نهقلیشیتی دانه ویلله کی بی گیان و ووشک و گیای لی نهرویتی، وینهی گهنم و پاقلهو جگهی نهوانیش و، درز نهکاته ناوکیکی رهق و ووشک و بی گیان لی دهر نههیتی وینه درخت، وهک خورماو ترئ و قوخ و پرتقال و جگهی نهوانیش. یانی کاتی دانه ویلله ناوک بخرتنه نیو زهوی نهو دانه ویللهو ناوکیه له سهره وه له خواره وه درز نهبن، بهشه کی سهره و هیان بهره ژور لق و پوپ و گلایان لی پهیدا نهیی، بهشی ژیره و هیان بهره و خوار نهروا رهگ و ریشهی لی پهیدا نهیی و خویان نهچه قین به زهویدا و دانه ویلله و ناوک نامین و نهبن بدله شیکی گه و رهو خویان له ناو نهجن، هه ندیکیان بهره و ناسمان یا به سهر زهوی دا خویان پهخش نهکن و نهو بهشه کی تریان نهروا به زهویدا، گرمانی تیدا نه نهو کردارانه ههرچهنده به پروالتهت پهیهندی دارن به هوی سروشتی ناوو خاکه نهیخون بههوی خوره وه گشه نهکن. بهلام له ناوهر و کا دروست کهری هویه که ههر خوایهو به رستهی (بهو دواپی نهیی).

﴿ يَخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ ﴾ خوا دهر نههیتی زیندو له مردو. یانی ناده میزادو بالنده دهر نههیتی له تووینک و هیلکهی مردوی بی گیان، درختی خورماو قوخ و بهرو گه شهیان بی نه کاو دهریان نههیتی و گیای سهوز له تووی ووشک دهر نههیتی، نهوانه و جگهی نهوانیش.

بۆ زانین: ههموو گیانداران و گژوگیا دینه دهره وه له مایه و ماکیکی زیندوو. بهلام مدهست له مردنه کی نههیه: به پروالتهت نیشانهی گیانیان تیدا نی به له جولان و گه شهو جگهی نهوان که نیشانهی گیانن. کهواته گیان و زیندهی لهو ناشاراوه تهوه. بهلام بی جولنه وینهی مردوان.

﴿ وَخَرَجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَتَىٰ ذَلِكُمْ اللَّهُ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴾ وهخوا دهرهینهری مردوو له زیندوه، وهك هیلكه له مریشك و تۆو له گژوگییای تهر و ناو له ئاده میزاد. نهو زیندو كردن و مردنه خوایه ئه یكا ههر نهو شایسته ی پهرسته و ههر نهو توانای نهو شتانه ی ههیه، دوا یی ئیوه چۆن وهر نه گێرین له پهرستی خوا بۆلای جگه ی خوا و هاوبه شی بۆ دانه نین به شتی خوا هنی ههچ شتی نیه، چۆن باوهر به خوا نایهرن له گه ل نهو به لگانه له سهر نهو دانه راوه ههر خوا دروست كه ری ههمو بونه وهرانه. جیگه ی سه رسورمان نی به شتیکی زیندوو ی تر پهیدا بئی، یا بئی گیانی له بئی گیانی تر جوئ بیته وه. به لام نهو ی جیگه ی سه رسورمانه ئه مه یه: كه گیانداری له بئی گیانی، یا بئی گیانی له گیانداری پهیدا ببن. وهك خوی مه زن لهو رسته نه ی رابوردودا باسی فهرموون.

پرسیار/ نه گهر كه سی پرسیار بكاو بلی: زیندو كردن و سزادان پهیدا نه بن به هو ی سروشته وه؟

وه لام/ ئیمه ی پرسیار نه كه بن لهو كه سه چ كه سی سروشت و هیزی سروشت و پاله په ستۆی (التفاعل) هیتاویه ته بونه وه، نه گهر له یه كدان و پاله په ستۆ ببن به هو ی پهیدا كردنی زیندویه تی به بئی یارمه تی خوا، بۆچی زانایانی سروشت كو ل و داماون و ناتوان زینده ی له كارگا كانیاندا دروست بكه ن؟ وینه ی ئامیری چی شتخانه و نه قلی نه له كۆونی و كۆمپیوته رو جگه ی نهوانیش له گه ل نهو هیشدا نهو په ری ههولیاندا وه، ههزاران پاله په ستۆ له یه كدانیان بۆ سازاندوه، له دوا ییدا سهر شو رپوون و پر به ده می خو یان بریاندا و وتیان: دروست كردنی زینده ی زۆر گرانه وه لهو ی ئاده میزاد بگه رینه وه بۆلای منالی، بیگومان ههردوولایان ناگو نجی و ناكرین.

نه گهر به ملتین زانیان نه توانن (خلیه) کی زیندوو دروست بكه ن ئایا بۆیان جوت نه بئی گیانه وهری دروست بكه ن و بكه وینه ئیش كردن به وینه ی بئی دهسته لاترینی جانه وهران؟ زۆر رو ن ناشكرایه بۆیان جوت نابئی. با ئیمه واز له ئاده میزادو میشکی

ئاده میزادو گییاند ارانی ترو سهر سورته رانی دروست کراوانی تر بهتین و، ئیمه جه نندین وینه لی بدهین له بو جه نندین جانه وهر و خوشوکی سهرزه وی که ئیمه هه لدین و رانه کهین له بهرده میانو ناتوانین خومان راگرین بو نازاردانیان بو له ناوبردیان، په لاماری کازو دهرمانی تر نه دهرین بو قه لاچو کردیان.

زانایان و پسپورانی ناگادار به فیرکردن و وانه دانان بۆشی کردنه وهی ژبانی جانه وهران نه لئین: به راستی جانه وهری هه ن نه ژین له ژیر په نجا په لی ژیر سفرو هه یانه له ژور په نجا په لی سهر سفرو هه نه ژین، هه یشیانه له نیو هه وای زه هراویدا نه ژین.

هه یانه له نیو بیرى نه وتا نه ژین، هه موویان به جوریکى ریک و پیک نه ژین و کاری خوڤان به رپوه نه بهن چ که سى بى جگه ی خوا نه وه هیزه به رزه ی داوه به و جانه وهرانه که ئاده میزاد ناتوان به و شیوه به بژین؟.

ئاده میزاد هه رجه نده دروست نه کهن مانگی دهست کردو نه قلی نه له کژونی و کژمپوهر له کانگا کانیانا. به لام ناتوان باله میشوله به دروست بکهن. که واته که توانا دروست کردنی باله میشوله به کیان نه بى چاکتر ناتوان میروله یا میشههنگی دروست بکهن. نه و شتانه هه موویان زور رون و ناشکران. به لام نه گبه تی گه وره نه مه به: خو مانمان له بیر چوته وه به راوردی خومان ناکهین له گهل نه و هه موو توانای بى وینه ی خوادا که هه موو شتیکی له شویی شیاوی خویا دانه نی، نه گهر نه و به راورده بکهین باورمان زورتر و توندتر نه بى. بومان دهر نه که وى چ که سى له هه موو کهس به توانا و گه وهره تره. بیگومان نه و که سه نه بى هه ر خرابی، له هه موو شتی پیوستر بو ئیمه باوه رهیانه به خوا، نه وه یش به نه قل نه زانری نه گهر بخرتسه کاره وه، بر وا به بى نه قل وینه ی نه وه به روی مروف دوو چاوه که ی له گهل نه بى بو بینین.

زور راسته ئیمه پیوستمان به باوه رهیان به پیغمهر هه به و هیومان وایه خوا باوه رمان بى نه به خشی، بو نه وه ی نه و شته ی زانایان بوی داماون و نایزان ئیمه بیانانین، نه و زانایانه دهریان برپوه نه قلیان کۆله له ناستی زنده یی به هوی سروشته وه نه لئین:

سروش توانای پهیدا کردنی زنده ی نیه، بۆیه زوربه ی زانایان و پسپوړانی سروشت په نایان بردووه بۆلای جگه ی سروشت، په لامار بدن بۆلای توانایه هموو شتی له جیگه ی شیاوی خو یا دانه تی به زاینه وه هه تا بنچینه ی زنده لهو شته وه ده رچی نه وه یش نه بی هه ر خوابی به تنه ها.

زانای به ناویانگ (ئیتیشتن) نه لتی: به راستی روون بووته وه زاینی دل تی ئاینی ئیمه هه ر نهو سه رچاوه یه روی ئیمه کا بۆلای زاینی کرده وه ی دل مان. مامو ستا (ته و فیک حه کیم) له نامه ی خو یا (فن الأدب) په راو ژیکی نویسه نه لتی: بریار دانی نهو زانایه بیگومان کار کردنیکه بۆ نرخ ی ئاین. چهنه د خولی له مه و به ر رو یشته هیهچ که سی داینه نا بۆ زانایان له باره ی ئاینه وه گفتو گو ی وا بکه ن، مامو ستا (موحه مه د جه واد موغنیه) له ته فسیره که ی خو یا (الکاشف) په راو ژیکی نویسه له سه ر فه رموده ی ته و فیک حه کیم نه لتی بریار دانی زانایانی خولی بیستم و ینه ی (ئیتیشتن) که رو ن کردنه وه ی دل به هو ی ئاینه وه هه ر نهو سه رچاوه یه بۆ زاین و زانست. به راستی نه یتی بۆ نهو بریار دانه پیش که وتی زانسته لهو خوله داو، دوا که وتی زانستبو وه له وه و به ر، هموو کاتی زانستی له پیش که وتندابی ئاین چهنه دین یاریده ری وه ک ئیتیشتن بۆ خو ی په یدا نه کاو بریاری گه وره یی ئاین نه ده ن و باوهر نه هین هه ر ئاین راسته و پوچی روی تی نا کا له مه و به ر له مه و دو وایشی.

﴿ فَالِقُ الْأَصْبَاحِ وَجَاعِلُ اللَّيْلِ سَكْنًا ﴾ خوا نهو خوا به یه ده ره ینه ری رو ناکیه له تاریکی شهو. یانی تاریکی نایه لتی و رو ناکی نه هیتی، بۆ نه وه ی روژ دروست بکا و ئیوه ش بلا وینه وه به سه ر زه ویدا بۆ کار کردن و به ده ست هینانی هو ی ژیا نی خو یان و، خوا شه وی گپراوه به جیگه ی ئارام گرتن و پشودانی ئاده میزاد هه تا نهو ماندویه تیه و نازاره به روژدا توشیان بووه نه میتی.

﴿ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ حُسْبَانًا ﴾ وه خوا دروست که ری خو رو مانگ بۆ دیاری کردنی هموو شتی که و ژماردنی کاته کان و نیشانه دانان له سهریان. یانی خوا ی مه زن خو رو مانگی

دروست کردوو بە ئەندازەیهکی تایبەتی لە تیزی و گورجی و سستی رویشتیان، بەجۆری بۆ زەوی هەبێ دوو جولاندن. لە رۆژناواوە بۆ رۆژەلات ئەپرا، کۆتایی پێ دێی (٢٤) کات ژمێردا کە شەوو رۆژیان لێ پەیدا ئەبێ. جۆلەیه تری هەیه لە رۆژەلاتەوه بەرەو رۆژناوا ئەپرا سالی لێ پەیدا ئەبێ لەماوەی (٣٦٠) رۆژداو کۆتایی پێ دێ و چوار وەرزی لێ پەیدا ئەبێ، ئەو جۆلەیهیش بەخواری ئەپرا، بە نزیکبۆنەوهی خۆر لە باکورەوه وەرزی بەهارو هاوین پەیدا ئەبن، بە نزیکبۆنەوهی خۆر لە باشورەوه وەرزی پایزو زستان پەیدا دەبن، ئەوەیش بۆ دانیشتوانی لایەکی زەوی لە باکورەوه بە پێچەوانە بۆ ئەو لاکە ی تری زەوی لە باشورەوه، ئەوەی باسما کرد بۆ سورانەوهی زەویە بە دەوری خۆرا هەروەها مانگیش ئەسورپێتەوه بە دەوری خۆرا (١٢) مانگی لێ پەیدا ئەبێ (١٠) مانگی هەر یەکیان (٢٩) رۆژە (٢) مانگیان هەریەکیان (٣٠) رۆژە، بەو (١٢) مانگە سال پەیدا ئەبێ بناغە ی سالی کۆچی و کاتەکانی پەرستنی خوا لەسەر سورانی مانگ پەیدا ئەبن.

پرسیار/ ئەگەر پەیدا بونی شەوو رۆژ بەرھەمی سورانی زەوی بن، بۆچی ئەدرێتە پال خوا؟

وەلام/ هەر خوا یە بە تەنھا ئاسمانەکان و زەوی و خۆرو مانگ و شەوو رۆژی دروست کردوون، هەموو شتی بەبێ کەم و کۆری بۆلای ئەو ئەگەرپێتەوه. کەواتە مەبەست لە ناوەرۆکی ئەو ئایەتانه ئەمەیه: هەموو شتی لە بۆنەوهران بە رێکەوت و گۆترە پەیدا ئەبۆون. بەلکۆ بە توانای پێ وێنە ی خوا هاتونەتە بۆنەوه، هەموو شتی ئەندازە ی شیاوی خۆی دراوەتی بۆ رۆن کردنەوهی خۆی مەزن ئەفەرموی:

﴿ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴾ ئەو پەیدا کردنە ی شەوو رۆژەو سوران و هاتوچۆی خۆرو مانگە بۆ پەیدا کردنی شەوو رۆژو سال و مانگ بەدانا و دیاری کردن و گەڕاندنی

خوايه كه هه موو شتيكي به نه ندازه ي شياوي خوي داناوه، زور به دهسته لاته له هه سوراندني بونه وهراندا به گشتي، زانابه كي بي نه ندازه ي هيه بو به پروه بردني بونه وهران، خوايه كه هه موو نه ستيره كاني خستوته مه له كردن هه ريه كه يان له ناسماني خويانا و له بو شايدا و هيچ شتي له خوا وون نايي.

﴿ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ﴾ وه خوا كه سيكي نه وتويه دروستي كردووه بو سودي نيوه نه ستيره كان له جگهي خوړو مانگ، به هه موو نه ستيره گهړو كه كان وه ستاوه كانپانه وه له بهر نه وه ي نيوه رانومايي وهرگرن و ريگهي خوتان بدوزنه وه له چهندين تاريخه كاني شو له بيابان و وشكاييداو و له تاريخه كاني دهريادا به هوي نهو نه ستيره وه. جگه له سودانه يش نه ستيره كان گه وهره ترين به لگن له سهر تواناي بوني خوا كه نهو نه ستيره يي كردوه به هوي شاره زايي بو ناده ميزاد له سهر زهوي و له دهريادا بهو هه موو دوريموه كه وتوته نيوان نهوان و زهوي.

﴿ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴾ به راستي نيمه روغان كردوته وه چهنیدن نيشانه ي بو يه كي تي و بو تواناي خوا له بو تاقيمي بزنان بهو شتانه ي نيشانه ن له سهر تواناي نيمه. بهو رستانه ي پيشوو نه م ويندپه مان بو لي نه دري: نه گهر بمانه وي كو شكې بدوزينه وه له نيو شاريكا پيويسته پرسياي ناوي گهړه ك و شهقام و ژماره ي شهقام و ژماره ي سهردهرگاكي بكهين، هه تا بتوانين ريگه بولا ي نهو كو شكه شاره زابين.

هه ووه ها نه ستيره كانپش هه ريه كه يان ناويكي تايبه تي و لايه كي دياي كراويان بو دانراوه، نه وانه چهندين نيشانه كه شتيوان و لي خوړي ماشين و سواي چاره وي رانمويي وهربگرن بولا ي شويي مه بهستي خويان، زور قافله ي نيو دهريا له سهر نه خشه ي ناسمان و شويي نه ستيره كان نهړون به ريگه دا له كاتي په ك كه وتني روانگه له كاري خويا (البوصله). ﴿ وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوَرٌّ ﴾ وه خوا كه سيكي نه وتويه نيوه ي دروست كردووه له كه سيكي ته نها كه ناده مي بايره گه وره ي هه موو ناده ميزاده، هه ر له ويشحه وي ژني ناده م دروست كراوه كه دا يكه گه وره ي هه موو ناده ميزاده،

لهوانه وه هه موو پیاوان و ژنان بلاو بوونه ته وه به سهر زه ویدا، دووایی بو ئیوه نه بی جیگه ی دانیشنتان له پشتی باو کتانا یا له سهر زه وی و، بو ماوه یه کی تاییه تی دانه نرین له مندالدانی دایکتانایا له نیو زه ویدا، ههر شوتی بو ماوه یه کی کهم شتیکی تیدا دابری پی ئهوتری (مستقر)، ههر شتی بکری به جیگه بو ماوه یه کی تاییه تی پی ئهوتری (مستودع).

زانایان بو مانای ئه و دورسته یه (مستقر و مستورع) زور مانایان فهرموده، ئه وه ی شایانی ئه و مانایانه ن باسمان کردن. به لام ههر شتی بکری به جیگه ی دانیشنتی یه ک جاری پی ئهوتری (مستقر) وه ههر شتی بکری به جیگه بو ماوه یه کی تاییه تی پی ئهوتری (مستورع).

﴿ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَقَّهُونَ ﴾ به راستی ئیمه روغان کرده وه ئه و چهن دین به لگه یه له سهر توانای خوا بو تا قمی تیگن له و به لگانه له یه کیتی خوا.

خوای مه زن بو باسی ئه ستیره کان ئه فهرموی: (یَعْلَمُونَ)، چونکه وه گرنتی راغوبی بو دوزینه ی رپگه له تاریکه کانی بیابان و ده ریادا ناشکرایه و به کهمی ووردبوونه وه ئه زاری. به لام دروست کردنی ئاده میزاد له که سیکی ته نها و گورانیان به چهن دین شیوه: له توو بو خوین، له خوینه وه بولای گوشت، له کوشته وه بولای گوشت و ئیسک. کاریکی زور ووردو په نهانه، پیوستی به تیگه یشتی زور و زیره کی و نه قلی ته واو هدی، بویه خوا فهرموی: (يَتَفَقَّهُونَ).

﴿ وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ﴾ وه خوا که سیکی ئه وتویه ناردویه ته خواره وه له ناسمانه وه و له هه وه وه ئاوی که به کوردی پی ئهوتری: باران، باران سه رچاوه یه بو ئاوی شیرین، نه گهر ئه و نه بویه زه وی بیابانیکی ووشک و چۆل نه بوو ژیا نی تیدا نه نه بو، خوای مه زن ناردنه خواره وه ی بارانی یه ک سه ردا وه ته پال خو ی، چونکه ههر خوا یه هه موو هۆکانی بونه وه ران دروست نه کاو یه کهم جار به فهرمانی خوا په یدا نه بن، له دوا یشدا ههر بولای خوا نه گهرینه وه با هه زاران هۆ له یه که تره وه په یدا بن.

﴿فَأَخْرَجْنَا بِهٖ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ﴾ دواى ئيمه دهر نه هيتين به هوى نهو ناوه وه هموو شتى
سموز نه بى و گه شه نه كا له هموو به شه كانى نهو شتانه سموز نه بن و نه يكه نه به
خوارده مهنى گيانداران و هوى ژيانيان بهو نه زين و گه شه نه كهن.

﴿فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًا مُّزَاكِيًا﴾ دواى ئيمه دهر مان هيتاوه له وهى
سموز نه بن شتىكى سموزو ناسك و تهر و لقه كان به ره ژورو ريشوه كانى به ره وخوا نه رزون و
ئيمه دهر نه هيتين لهو سموز به يى سهرزه وى دانه و تلهو به قات قات سوارى بهك نه بن به
وينهى گوتلى كه نم و جو و شتى تر.

﴿وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ﴾ وه ئيمه دهر نه هيتين له دره ختى خورماو لهو
گوتلهى ناشكرا نه بى چهندين هيشوو دهنكه كانى له يه كو نزيكن و به ناسانى لهو هيشوه
نه كرينه وه بژ خواردن و بژ هه لگرتن.

﴿وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ﴾ وه ئيمه دهر نه هيتين
چهندين باخ و بيستان له ترى و دره ختى زهيتون و دره ختى هه نارو لهو دره ختانه گلاو
به ره كانيان هديانه له يهك نه چن و هديانه له يهك ناچن، هديانه لهش و تام و رهنگيان له يهك
نه چن و هديانه له يهك ناچن.

خوای مهن بژ جارى تر دوو هم باسى ههندي تر له كرده وه سهر سور هينره كانى
ناشكراى خورمان بژ نه كا كه به لگن له سهر تواناى خواو رو نه كاته بى باوه ران نه فهرموى:
﴿الْأُظْرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمُرُوا وَيَنْعِهِ﴾ نيوه بنوارن بولاى ميوه به ره مهنى هموو به شتى
له به شه كانى نهو شتانهى باسگران له گياو له دره خت له كاتيك به ره مهنه كانيان به كه م
جار دينه دهر وه به چوك و بى سودو بى تامن و كاتى بى نه گن خاوه نى سودن و له شيان
گه و ره به تامن، هه تا بو تان دهر بهكوى ميه ره باني خواو به ريوه بر دنى خوا بژ بونه وهران و
دانانى هموو شتى له جيگه ي شياوى خويا. بژ جارى سيهم نيوه سه يرى نه وانه ي پيشو
به كنده وه هه تا نيوه باوه ر بهين و ته مى خوا بن، بژيه خوا نه فهرموى:

﴿ إِن فِي ذَلِكُمْ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴾ به راستی هديه لهو شته پیشوانه دا چه ندین بهلگهی رۆن و بینگومان بۆ نهو تا قمه دی باوه ر به یه کیتی خواو توانای خوا بهیئن، چونکه پهیدا بوون و بوونی نهوانه بهو همموو جیاوازیانه یان هدیانه لهیه کتری و گۆرانیان له شیوهیه که وه بۆ شیوه تر. که واته نهوانه نابن و پهیدا نابن بهیئ پهیدا کردنی که سیکی به توانا که به گویره ی کردهوی شایان همموو شتی بکاو هیچ شتی نهیئ به کۆسپ و له بهرده میا و دژی نهو هستی، زۆر رۆن و ناشکرایه نهو که سهیش نهیئ هه رخوا بی. مه بهست لهو که سانه باوه ر نهیئن نهو که سانه نین نهو کاته باوه ریان هیئاوه. بهلکو مه بهست نهو که سانه و ولّامی بانگه وازی باوه ر نهده نهوه سود له بهلگه کانی و نیشانه رونه کانی نایین نهده نهوه، ئیر له مه و بهر باوه ریان هیئایی یا نیستاو لهو پاش باوه ر بهیئن، نهیئ بزاین نهو که سانه دلّیان به داخراوه دین و نه رۆن و نه خۆن و نه خهون و وینه ی نازهل و چوار پین و سود له هیچ شتی وه رنا گرن.

پوخته ی ماناو مه بهست لهو ئایه تانه نه مهیه: که خوی مه زن به وینه ئاسمانه کان و زهوی و ناده میزاد ناگادارمان نه کاته وه بۆلای نهوه همموو شتی له بونه وه رانه لهو شته سه ر سو ره نه رانه که دروست کراون و دانراون ناگو نجی به ریکهوت پهیدا بووبن، نهوه ی راستی بی نه قل وه ری بگری نه مهیه: که نهو بونه وه رانه له که سیکی خاوه ن ویست و خاوه ن بریاری بی وینه وه ده رچوون، همموویانی له جیگهی شیای خۆیا نا داناوه، بهلگهی به هیئ بۆ نهوه ی باسکرا نه مهیه که زاناو نه زان و تیگه یشتوو گیل بیزانن، گه وه رترین بهلگه یشتی له سه ر پوچ کرد نهوه ی ریکهوت که نهو بهلگه به هیئ وهك بیرو باوه ری سهیر بکری نه مهیه روداویکی ته نها چه ند جار دوویات نه بیته وه هه ر جار ی به شیوه یه وه همموو و جار ی کیش هۆ که ی دوویات نه بیته وه.

له پاش نهو باسانه ی پیشوو خوی مه زن و ولّامی بت په رستان نه داته وه نه فه رموی. جیگهی سه ر سو ره مانه بی باوه ران بی باوه ریان په ره نه سینتی له گه ل نهو هممووه بهلگه و نیشانه دا نه ی بینن و نه فه رموی:

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ
 وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا
 يُصِفُونَ ﴿١٢٥﴾ يَدْبِعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ
 وَلَمْ تَكُن لَّهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢٦﴾
 ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ
 فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢٧﴾ لَا تَدْرِكُهُ
 الْبَصَرُ وَهُوَ يَدْرِكُ الْبَصَرَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٢٨﴾
 قَدْ جَاءَكُمْ بِصَآئِرٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ
 فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيفٍ ﴿١٢٩﴾ وَكَذَلِكَ نُصَرِّفُ
 الْآيَاتِ لِيَقُولُوا أَدْرَسَتْ وَلَيْسَ لِنَبِيِّنَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٠﴾
 اتَّبِعْ مَا أَوْحَى إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ
 الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣١﴾ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ
 حَفِيفًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿١٣٢﴾

﴿ وَجَعَلُوهُ لَهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ ﴾ و هبی باوهران دانهنن بۆ خوا جنۆکه کان به چه ندین هاوبش بۆ خواو نهیان په رستن له شهیتان و له یاریده رانی شهیتان و له ره گمزی شهیتان که کار نه کهن بۆ لادانی ناده میزاد له خوا په رستی به وینه ی کاری شهیتان.

هاوبش دانه ران بۆ خوا چهند به شیکن: هه یانه شهیتان نه په رستن، هه یانه تاریکی نه په رستن، تا قمیکیان جنۆکه نه کهن به هاوبش بۆ خوا. خوی مدزن هه والی داوه به نیمه به بوونی دیوودرنج ههروهک هه والی داوه به بونی فریشته، خوا جنۆکه ی دروست کردوه له ناگر لم نایه ته خوا باسی نهو که سانه مان بۆ نه کا دیوودرنج نه په رستن و نه یکه نه به هاوبش بۆ خوا.

به لام جوړی نهو درنجانه ی رون کردوه تهوه بۆ نیمه نایا درنجیکی وه همیه و نابینرئ به گومانی نهوان یا جگه ی نهویه، بۆیه هه ندئ له زانایان نه لئین: نهو دیوو درنجانه بریتین لهوانه ی وه همین و نابینرین. هه ندئ تریان لایان وایه بریتین له شهیتان و نهوه کانی، هیچ لایه لهو زانایانه به لگه یان به دهسته وه نیه، هه رچوئی بی خوی مدزن به درو یان نه خاته وه به تنها رسته یه و نه فهرموی:

﴿ وَخَلَقَهُمْ ﴾ و هخوا نهوانه ی نه کردوه به هاوبش و، خوا دروستی کردون چو زیان نه کهن به هاوبه شی خوا. خوا دروست که ری هه موو بونه وهرانه له ناده میزادو دیوودرنج و جگه ی نهوانیش بونه وهران ناتوان هیچ شتی دروست بکه نه شهیتان یا جگه ی شهیتان، نهک وهک ناگر په رستان هاوبش بۆ خوا دانهنن و نه لئین: خواو شهیتان دووبرای هاوبه شن: خوا روناکی و ناده میزادو چوار پی و گیانداره پاکه کانی دروست کردوه، شهیتان تاریکی و درنده و مارو دویشکی دروست کردوه له گهل گیانداره پیسه کاندا، نه لئین: هه موو شتی له نیو بونه وهراندا چاکبی خوا دروستی کردوه، هه رشتی خراب بی له نیو بونه وهراندا شهیتان دروستی کردوه.

﴿ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِتَرْعِلَمْ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ ﴾ و هبه بوختان داتاشن بۆ خوی دروست که ری هه موو بونه وهران چهن دین کوروکچ، جوه کان نه لئین: عوزه یر

کوری خوایه: گاوره کان ئهلین: عیسا کوری خوایه. عه ره به کان ئهلین: فریشته کانی کچی خوان، نهو که سانه نهو شتانه ئهلین بهی زانست و زانین و بهی نهوی به لگه یان به دهسته وه بی، پاک و خاوتنه خواو به رزو بلند له شتی نهوان باسی نه کهن و نه یکن به هاو بهش و کورو کچی خوا.

﴿ بَدِيعَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنِي يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةً ﴾ خوا دروست کهری ناسمانه کان و زهوی به له نه بو نه وه بۆلای بۆن بهی نهوی وینه یه کیان هه بی له پی شه وه، چۆن نه بی بۆ خوا هه بی منال؟ بیگومان منال نه بی له وینه ی باوکی بی و خوابی وینه و، بۆ خوا نه بو وه هاوړی و ژن هه تا منالی هه بی له و ژنه نه له ره گهزی خوی و نه له ره گهزی جگه ی خوی، چونکه رۆن و ناشکرایه خوا نه ره گهزی هه یه وه نه وینه، پیوستی به هاو سه رو به هیچ شتی نه، ئیتر منال له کوئ نه بی به درێژی مانای نهو پرسته یه له نایه تی (۵۰) ی سوره تی نساء دا کراوه.

﴿ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾ وه خوا دروستی کرد وه هه موو شتی و دروست کهر نابی کورو کچ و ژنی هه بی و، خوا نه زانی به هه موو شتی و به وه یش که منالی نه بو وه نابی.

﴿ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴾ نهو که سه ی بهو جوړه بی خوایه په روره کهری ئیوه ی بت پرسته هیچ خوایه نه شایه نی په رستنی مه گهر هه ر خوایه که دروست کهری هه موو شتی که وه ل سوړ نه ریانه، تا که ته نهاو بی ژن و خیرانه دوا یی ئیوه په رستن بۆ نهو خوایه بکه ن به ته نهاو هیچ شتی مه که ن به هاو بهش بۆی به بوختان و به درۆ، خوا له هه موو لایه که وه ته نهایه و مه یده نه پالی خوا ژن و منال و خوا ناگاداره به سه ر هه موو شتی که و نه یارێژی و چاو دیریان نه کاو رۆزیان نه داو نه یان به په رتیه.

﴿ لَا تَذَرُكَ الْآيَاتُ ﴾ هیچ خاوه ن چاوئ خوا نابینی و نازانی چۆنه له جیهاندا جگه ی خوی. به لām له رۆزی دوا ییدا باوه رداران خوا نه بینن، به جوړی ئیمه ناتوانین رونی

بەكەينەو، ئەيىنى ئەك لە جىگەيەكى ديارى كراو لە لايەكى تايەتى كە بەرانبەر بە چاۋ بەرانبەر روناكى چاۋ بە پەيداۋونى ماۋەيە لە نۆر يىنەران و لە نۆن خوادا، لە باسى ماناى تايەتى (۵۵)ى سورەتى ئەلبەقەرە ئەو باسە رۆيشتوۋە.

﴿وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ ھەموو خاۋەن چاۋەكان ئەيىنى، چونكە خوا ناگاي لە درشت و لە ورد ھەيە و ھەموو شى ئەزانى و خوا ئەزانى بە ھەموو كاريكى نەيتى و بە ھەموو گىروگرفتياى و بە نيازى ھەموو بونەۋەرەن و بە جىگەي ئەۋان و ناگاداريانە.

﴿قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ بە راستى ھاتوۋە بۆ لاي ئىۋە چەندىن بەلگە و نيشانەى ئاشكرا و يىنراۋ لە لايەن پەرۋەردەكەرى خۆتانەۋە بگريىن بە بەلگە لەسەر توانا و يەكيتى خوا، دواى ئەۋەى خوا بەلگەى يىگومانى دانا لەسەر راستى ئايىنى ئىسلام. ئەفەر موئى:

﴿فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا﴾ دواى ھەر كەسى ئەۋ راستيانە يىنى و باۋەريان يى بھيتى دواى سۈدەكەى ھەر بۆ خۆيەتى و چاكەى بۆ خۆى كەردوۋە، ھەر كەسىك خۆى كۆيىر بكا و ئەۋ راستيانە ئەيىنى و رېگە ون بكا، دواى زيان و خراپەى لەسەر خۆيەتى و بۆ خۆى ئەگەر تەۋە.

﴿وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ﴾ ۋە من پاسەۋان و چاۋدېرى كەرنىم بەسەر ئىۋە نەيەل م گوناھو خراپە بكەن دواى رۈن بونەۋەى بەلگەكان. بەلكو من موزدەرۋ ترستىنەرى ئىۋەم بەلكو ھەر خوا ناگادارى ھەموو شتە و چاۋدېرى ئىۋە ئەكا.

عەرەبەكان يىش ئايىنى ئىسلام گەلىكى نەخوتەۋار و نەزان بوون، فريان بە زانين و زانيارىۋە نەبوو، كاتىك گوتيان نەگرت لە خوتىندى قورئان و زانين و زانيارى زۆريان لەو قورئانەدا ئەيىنى لەگەل بەلگەو نيشانەى پەك خەر بۆيان، لەگەل ئەۋەيشدا باۋەريان نەئەيىنا و راغويان ۋەنەگرت پەلامارى بىرو يىانوۋى درۆينەيان ئەدا و وتيان: ئەى موحەمەد ئەم قورئانە تۆ ھىناۋە و فيرى بوى لاي جگەى خۆت، لە لايەن خواۋە نەھاتوۋەتە خوارەۋە بۆ رۈنكردنەۋەى ئەو شتانە خوا فەر موئى:

﴿ وَكَذَلِكَ نَصْرَفُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولَ دَرَسْتُ ﴾ وه همدروها ئيمه رونی نه كهينه وه دووپاتی ده كهينه وه چهندين بهلگه ی ناشکرا و رون وهك له مهبهر روغان كرده وه بۆ نه وه ی بی باوه ران په كيان بكهوی، بۆ نه وه یش بلین: تۆ نه وه قورئانهت خویندوه وه و فیری بوی له نامه ی خاوه ن نامه كانه و لای خاوه بۆت نه هاتروه.

﴿ وَلَنَبِيْنَهُ لَقَوْمٌ يَعْلَمُوْنَ ﴾ وه له بهر نه وه ی ئيمه نه وه قورئانه رون بكهينه وه بۆ تاقمى نه زانن به بهلگه ی راست و باوه رى بی نه هیتن و ههر نه وان سودی لی وه نه گرن و رایان نه كیشی بۆ باوه ریتان به راستی. به لام كۆمه لى نه زان و گومرا ئومیدى راغومایى وه گرتیان لی ناكړی و به هۆى نه وه بهلگانه وه بیانویان نامیتى.

﴿ اَتَّبِعْ مَا اَوْحٰى اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ﴾ تۆ دواى شقى بكه وه به سروشت نیراوه بۆ لای تۆ له لایه ن په روه رده كهرى خو ته وه وه دواى ئاره زوى بی باوه ران مه كه وه و ههر نه وه تاكه ریگه ی رزگارى و راستی. هیچ خوايه نیه شایانى په رستنى مه گهر ههر خواى تاك و نه نیا و بی هاوبهش و پیوستی به كس نیه. خوايه به و جوړه بى پیوسته په رستری و وازی لی نه هیتری به هۆى نه فامی و نه زانین و دل رهشى بی باوه رانه وه.

﴿ وَاعْرَضْ عَنِ الْمُشْرِكِيْنَ ﴾ وه تۆ رو وه رگیره له و كه سانه هاوبهشى بۆ خوا دانه نین و گالته به ئاینی ئیسلام نه كهن. نه وه ئایه ته ی ئیره فهرماندانی خوايه به پیغمبه رى به ریزی خو ی كه ترسینه ر و موژده ر بی به هۆى قورئانه وه و به رده وامی له سه رى و گرنگی نه دا به بی باوه رى بت په رستان و به درو خسته وه ی نه وان و پروپاگه نده یان.

﴿ وَ لَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا اَشْرَكُوْا ﴾ وه نه گهر خوا ئاره زوى هه بوايه نه وى باوه رانه خویان به ديك دانه ناو هاوبهشيان بۆ خوا دانه نه نا. به لام فرمانی بی داو ن نه قلى خو یان بڅنه كار بۆ دوزینه وه ی راستی و زور له كس ناكا بۆ كړدنى هیچ شقى پاش نه وه ی نه قلى پی به خشیون و چاك و خراب لایان ناشكرايه، خو یان خاوه نى هه لېژاردن.

﴿ وَ مَا جَعَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيْظًا وَّ مَا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيْلٌ ﴾ وه ئيمه تۆمان دانه ناوه به سه ر بی باوه رانه وه چاودتری كهرى كرده و یانی و پرسیارى نه و انت لیى بكړی وه تۆ

دهسه لات نی به بهسر نهواندا و هلسورپنهری کاری نهوانی هتا زوریان لی بکهی لهوان
باوه ربهین.

موسولمانان جنیویان نهدا به بهت کانی بی باوه ران، بی باوه ران وهلامی نهوانیان نهدا بهوه
به جنیودان به خوا و نهویش زور نریکه وایی، چونکه زور جاران وینه نهو کاره روی داوه
له نیوان دوو تا قمی ناین جیاواز له به کتری، بو قهدهغه کردنی نهو کاره خوا فهرموی:

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ

يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا

لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا

يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ

لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلُوبُهُمْ ثُمَّ تُلْقَىٰ بِآيَاتِنَا فِي نَارٍ ذُلٍّ ﴿١١٩﴾ وَمَا يَشْعُرُونَ أَنَّهَا إِذَا

جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٠﴾ وَنُقَلِّبُ أَفْعَادَهُمْ وَابْصُرُهُمْ كَمَا لَمْ

يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٢١﴾

﴿ و لا تسبوا الذين من دون الله فيسبوا الله عدوا بغير علم ﴾ وه نیوهی باوه ردار

جنیومهدهن به خوا کانی کهسانیکی نهوتو له جگهی خوا نهپهرستن و به خراپه باسیان
مه کن دوا بی نهو بی باوه رانه جنیوبدهن به خوا له تو لهی نهو جنیودانهی نیوه به ستم
کردن و دهوچوون له راستی بو لای کاری ناراست به بی زاین له ریزو گهورهی خوا و
به نهفامی خزیانهوه.

نهو رستانه ی پیشو بهلگهن له سهر نه مه ی نه گهر فهرماندان به چاکه و پهرستی خوا
سهریان بکیشی بۆ گوناھی گهوره تر پیوسته وازیان لی بهتری، چونکه نهو شته
سهر بکیشی بۆ لای خراپه له خویا خراپه و قهده غه یه.

﴿ کَذٰلِكَ زَيْنَا لِكُلِّ اٰمَةٍ عَمَلُهُمْ ﴾ ههر بهو جوړه ی ئیمه رازاندبومانه وه پهرستی بته کان
و په پرهوی کردنی شهیتان، ههروه ها ئیمه رازاندبومانه ته وه بۆ ههمو نه ته وه یه کاری خویان
له چاک و له خراپ. نهو رسته یه هه رچه نده به روواته و امان پیشان نه دا که خوی
مهن رازاندویه ته وه و بۆیان بت پهرستی. به لām له ناوه رۆکه کانه وه مه به ست نه. به لکو
شهیتان هۆی رازاندنه وه تی و بۆیان جووان نه کا، به لگه شان ده قی مانای نه م ئایه تانه یه:

۱- خوی مهن له ئایه تی (۴۳) ی نهلنه نعام نه فهرموی: ﴿ وزین لهم الشیطان ما کانوا
یعلمون ﴾ وه شهیتان رازاندویه ته وه بۆ باوه ران شتی نه یکه ن. که واته خوا فهرمان نادا
به بی باوه ری و بیرازنیته وه و له دوا ییدا سزاشی بدا له سهری.

۲- له سوره تی نه لخوا جورا تا له ئایه تی (۷) نه فهرموی: ﴿ و لکن الله حبیب الیکم
الایمان و زینة فی قلوبکم و کره الیکم الکفر و العصیان ﴾ وه به لām خوا خۆشه ویستی
کردوه باوه ر هیتان بۆ لای ئیوه و رازاندویه ته وه له دلی ئیوه دا، وه بیرانویه تی بی
باوه ری و بی فرمانی و له سنور ده رچون و گونا ه کردن. به لām چونکه هیچ شتی له
زانباری و توانای خوا ده رناچی له و ئایه ته ی ئیوه دا نهو رازاندنه وه ی داوه ته پال خۆی.
خوی مهن به جوړی ناده میزادی دروست کردوه که جووانی کردوه کرده وه کانی
خویان بۆیان. له سهری نه رۆن به گویره ی سروشت و نه قلی پیداون کاری چاک و خراپه
له یه که جوئ بکه نه وه، نه گهر ناده میزادی به جوړیک دروست بکړایه ههمو کاریکی
خویانیان به ناشیرین بزانیه هیچ کاریکیان نه نه کرد، نه چاک و نه خراپ، چاک و خراپیان
جوئ نه نه کرده وه. که واته بهو نه قلله هه یانه نه گهر له خویان نه گورین و بیر بکه نه وه له
هه ر شتی چاک و خرابی لی جوئ نه که نه وه، نه وه ی چاکبێ نه یکه ن و نه وه ی خراپ بی
نایکه ن. که واته خویان تاوانبارن بۆ هه لباردن کاری خراپ.

﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مُّرْجَعُهُمْ فَنُفِثَهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ لە پاشا بۆ لای پەرورەدە کەرى خۆیا نە گەرانەوه یان بۆ وەر گرتنى پاداشت و سزادانیان، دوایی خوای پەرورەدە گاریان ھەوالت ئەدا بە شتێ ئەیکەن لە جیھاندا، بە پرسیار لی کردنیان و پاداشت دانەوه یان لەسەر کردەوه کانیان. کەواتە باوەرداران پیوستە لەسەریان خۆیان یگێر نەوه لە جنیودان بە خواکانی بت پەرستان کە بۆیان ڕونە خوا لەسەر ئەو جنیودانە سزایان ئەدا.

پرسیار/ بە راستی کەسێک جینۆ بدا بە خوا و بە پیغمبەر ﴿ﷺ﴾ پیوستە بکوژری، کەچی ئەو نایەتە وا نامازە ئەکا کە ئەو کارە وازی لی ئەهێنری بۆ لای پرسیار و سزادان لە ڕۆژی دوایدا.

وەلام/ ئەو نایەتە لە مەکە ھاتووتە خوارەوه لە ڕۆژێکا موسلمانان لاواز بوون دەستوریان پێ ئەدرابوو بە جەنگ کردن، جەنگ کردنیان لەو کاتەدا وەك ئەوه ئەبوو خۆیان بێخەنکێن و خۆیان بکوژن. بەلام لە کاتی ھێژدا پیوستە فەرمانی کوشتنیان دەربکری بەھۆی جنیودان بە خوا و بە پیغمەر و نایێ ئەو فەرماندانە بوەستیری و کاری پێ ئەکری و بخریتە پشت گوی.

قورەیشیەکان ووتیان: تۆ ھەوالت بە ئیمە ئەدەی موسا دار دەستیکی ھەبوو کە ئەیدا لە بەردی دوواز دە سەرچاوەی ئاوی لی ئەھاتە دەرەوه، ئەلێ: عیسا مردوی زیندوو ئەکر دەوه سالتخ خوشەریکی سەسور ھیتەری ھەبوو، ئادەی تۆیش ھەندێ لەو شتانەمان بۆ جی بە جی بکە ئیمە باوەرت پێ ئەهێنن، پیغمەر ﴿ﷺ﴾ فەرمووی: ئیوہ چ شتیکتان ئەوی و لاتان خوشە بۆتان داوا بکەم، ووتیان: کتوی سەفامان بۆ بکە بە زیر، فەرمووی ئەو کارەم بۆ کرا باوەرم پێ ئەهێنن ووتیان: سوێندمان بەخوا ئەگەر ئەو شتانەمان بۆ بکە ھی ھەموومان پەیرەوی تۆ ئەکەین، پیغمەر ھەلسا و ڕۆشت بۆ پارانەوه لە خزمەت خوادا، دوایی فریشتەییە ھات بۆ لای و فەرمووی: تۆ ئەو داخوایەت لی وەر ئەگیری لە لایەن خواوە، ئەگەر داوا بکە لەخوا کتوی سەفات بۆ بکا بە زیر. بەلام ئەگەر باوەرت پێ ئەهێنن بە

گوێزە ی تاقی کردنەو و رابوردووی گەلان ئەمانە ی ئیستا هەموویان لەناوێنە چن بە سزای خوا لە جیهاندا و بنەبرێن. ئە ی تۆ ئەتوانی وازیان لی بهێتی و گۆریان نەدەیت هەتا خۆیان تی ئەگەن لە راستی ئایینی ئیسلام بەشیمان ئەبنەو و باوەر پێ ئەهێن، پێغمەر ﴿ﷺ﴾ ئەمیان هەلبژاردو، بۆ روون کردنەو ی ئەو مەبەستانە ی خۆای مەزن ئەفەرموی.

﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ إِيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لِّیُؤْمِنُوا بِهَا﴾ وە بت پەرستانی مەکە سوێندیان ئەخوارد بەخوا بە سەختترین سوێندی خۆیان: بەراستی ئەگەر بهاتایە بۆلای ئەوان بەلگە یە لە داخوای ئەوان وەك ئەو شتانە ی هاتوو بۆلای گەلانی رابوردو بەراستی ئەوان باوەر ئەهێن خوا یاریدە ی پێغمەری خۆی داو و بهێژی کرد بە چەندین بەلگە ی تەواو لەسەر پێغمەرایەتی پێغمەر ﴿ﷺ﴾ بە جوێ جیگە بۆ گومان نەبەتی بۆ کەسێ داوای راستی بکا هەر لەبەر راستی بەلام بت پەرستانی قورەیش داوای چەندین کاری پەك خەری تایبەتیان ئەکردو ئەیان کردن بە مەرج بۆ باوەر هێنانیان بە پێغمەر ﴿ﷺ﴾، سوێندی سەختیان ئەخوارد کە باوەری پێ ئەکەن ئەگەر وولامی داخوایەکیان بداتەو، دوایی فەرمانی دا بە پێغمەر کە بلی بەوان.

﴿قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ تۆ بلی بەراستی چەندین بەلگە و نیشانە ی ناشکرا لای خوا یە، هەر خوا توانای هەبە ناشکریان بکاو هیچ شتی لە تواناو ویستی مندا نیە، خوا ئەنێرێتە خوارو وە شتی بێی بە بەلگە بەسەر هەموو کەسیکا.

موسڵمانان ئاواتیان ئەخواست کە خوا وولامی داواکاری بێ باوەران بداتەو بە نوێدی ناشتی و باوەر هێنانی ئەوان خوا روی فەرمودە ی خۆی کرد بۆلای باوەرداران و فەرموی:

﴿وَمَا يَشْعُرْكُمْ أَنهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ وە چ شتی کە نیشانی ئێسە ی بدا بەراستی کاتی هات ئەو بەلگە و نیشانە یە چ شتی پەیدا ئەبێ ئایا ئەوان باوەر ئەهێن، سوێند بەخوا ئەوان باوەر ناھێن ئەگەر ئەو بەلگە و داخوایە ی ئەوان بێتەدی. لە باسی مانای ئایەتی (٣٤-٣٧) ه ئەم سورەتە بە درێژی ئەو باسە تێپەرێو.

﴿ وَتَقْلِبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَنْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنْ بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ ﴾ وەچ شتىكە نىشانى ئىۋەى
بدا كاتى ئىمە وەرئەگىرپىن دلى ئەوان لە راستى و لە هېچ ناگەن و چاۋيان وەرگىرپىن و
بەر راستى نابىنن و باۋەر بە نىشانەكانى خوا نابەرن بە وىنەى ئەۋەى ئەوان باۋەرپان نەهيتاۋە
بە پىغەمەر يەكەم جار. ياننى خوا ئەزانى ئەو بت پەرستانە باۋەر ناهيتن دۋاى ھاتنە
خوارەۋەى ئەو نىشانانەش داۋايان كىردوون. بىگومان ئەو كەسانە ھەر بەردەوام ئەبن
لەسەر گومرايى پىشۋوى خۆيان كە لەسەرى بوون بەر لە داخۋازى كىردنەكەيان، ئەو
كەسانەى شاگردى كارى پرۋوچن و گومرايى ئەكەن بە پىشەى خۆيان ھەرگىز دۋاى
راستى ناكەون.

﴿ وَكَذَرَهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴾ وەئىمە ۋاز لەبى باۋەرپان ئەهيتن لەئىۋى باۋەرى و
ياخى بوونى خۆيانا بىن و پرۆن و سەرگەردانىن. ھەتا بە چاۋى خۆيان سزا ئەبىنن، ئەو
كاتە ھۆشيان دىتەۋە بە خۆيانا و ئەزانن خوا راستە و راستىشى ئەۋى. ياننى ئەو بىن باۋەرپانە
پاش ئەۋەى بەردەوامن لەسەر گومرايى خۆيان لەگەل دانانى ئەو ھەموۋە بەلگە پونانە
بۆيان دانراۋە راستى ئايىنى ئىسلاميان بىن ئەزانرا ۋاز لەو بەلگانە ئەهيتن. كەۋاتە چى
ئەكەن بابىكەن ھەتا لە رۆژى دوايدا بە سزاي كىردەۋەى خۆيان ئەگەن.

سوپاس بۆ خۋاى مەزن و بە يارىدەى ئەو خوايە كۆتايى بە نوسىنەۋەى

ماناى ئەو دوو جزمەى (۶-۷) ھات لە رۆژى دووشەممەى رىكەۋتى

(۳)ى مانگى موحەررەم سالى (۱۴۳۰)ى كۆچى بەرامبەر بە (۳۰ / ۴ / ۱۹۹۹)ى

زاينى، خۋاى خاۋەن مېھرەبان داۋاكارم ئەۋەى بۆخۆم و خىزان و مۇسلمانان

چاكە بۆمانى بسازىتە. خوايە لە خۆم و داىكەم و باۋكەم و خوش بىە.

﴿ پښت ﴾

لاپږه	باسه کان و بابه ته کان
۴	هډندي جار دروسته باسکردني دانيشتوان به خراپه
۵	سهرچاوې همو چاکه په دوو شق
۱۲	باسي ماناي مه سيح
۴۵	هډلواسيني نال وښه مانگ له بت پرسته کانه وه هاتره
۳۳	ته ماشاي لاپږه (۳۳) هډتا لاپږه (۵۲) بکه شتي به نر خيان تيدايه
۷۳	مدرجه کاني سهربريني نازال بز ږه و ابووني گزسته کهيان
۷۷	ناپا ده ست هيتاني
۲۸۱	پښتو ته ږنگه بدرې همو کهس پروا بولاي به کار به دهستان سکالاي خوږيان بکه نکه وه ک ږنگه نادري به ده ژاران

1917

1. The first thing I noticed when I stepped out of the car was the cold. It was a sharp, biting cold that seemed to penetrate my very bones. I shivered as I walked towards the building, my hands tucked into my pockets. The air was thick with the scent of coal smoke and the distant sound of a factory whistle. I had heard that the city was a place of opportunity, but this was the first taste of what it was like to live here. The streets were wide and empty, the buildings tall and imposing. I felt like a small fish in a vast sea. I had come here with nothing but a few dollars and a dream. Now, I was standing on the edge of a new world, one that was both exciting and terrifying. I took a deep breath and stepped forward, ready to face whatever came next.

خوینهری هیژا لهم جزمهدا نهرکی چاویباخشانی نهم هه‌لانه بگره نه‌ستۆی خۆت

هه‌له	راست	لا	دێر	هه‌له	راست	لا	دێر
ناکه‌نه	ناکه‌ن	٦	٩	نهو	نه‌وتۆ	٧٤	٤
میهره‌باه	میهره‌بان	٧	٢٢	خداالله	اخذالله	٨٥	٦
عیسیا	عیسیان	١٢	٢٠	قال الله	و قال الله	٨٥	٨
نه‌په‌ری	نه‌په‌ری	١٥	١٨	مفکم	معکم	٨٥	٨
نایه‌ونی	نایه‌تی	١٧	٤	تریسان	ترسان	٨٦	٢
موسۆ	موساوه	١٩	١٥	لۆلای	بۆلای	٨٨	٢٣
به‌اسی	باسی	٢١	١٥	الذین	الذین	٨٩	٩
شتی هیچ	شتی	٣٢	٠٢	هه‌رو	هه‌ر یه‌کی و	٩٠	٢
ره‌وانه	ره‌وانه	٣٢	١٨	وله‌ییانه	لێیان	٩٠	٥
دروست	دروست کردنی	٣٤	٢	دوایان	داوایان	٩١	٥
وسخۆ	وسخر	٣٤	٩	کومانیان	گومانیان	٩٢	١٣
خرابه	خواپه‌رستان	٣٥	١٢	کوتره	گوتره	٩٤	٣
میهره‌بان	میهره‌بانی	٣٥	١٦	بوشداریان	به‌شداریان	٩٥	١٧
می‌عزم	فی‌عذبهم	٣٥	١٧	٣-	زیاده‌یه	٩٦	١٢
دایۆ	دایۆ	٣٨	١٤	تۆ؟	له‌تواناو	٩٧	١٧
بی‌په‌رستی	په‌رستی	٣٩	١٧	نیسحاقی	نیساحاحی	٩٨	٤
کردین	کردن	٤١	١٩	خوابو	خوابو‌نایه	٩٨	١٦
نامسی	ناموسی	٤٣	٩	جوله‌که	جوله‌که‌و	٩٩	٦
فه‌رمانه‌کی و	فه‌رمانه‌کی	٤٦	١٢	یعن بکم	ی‌عذبکم	٩٦	٨
ب‌پیاره	ب‌پیار	٤٦	١٧	فان	فانا	١٠٤	٤
تخواوه	خواوه	٥٥	٤	که‌مان	جوله‌که‌کان	١٠٤	٢٣
والفحقة	والمنحققة	٦٥	١٥	لاقتلک	لاقتلک	١٠٩	٩
کوستی	کوشتی	٦٦	٢	بۆلای	بۆلای من	١٠٩	١٤
ماده‌ی	ماوه‌ی	٦٦	٢	اصحال	أصحاب	١٠٩	٢١
خواردان	خوادا	٦٦	٨	هه‌روه	هه‌روه‌ها	١١٣	٥
معجائف	متجائف	٧٠	٩	له‌شتی	له‌شی	١١٣	١٨
خواه‌نه‌ی	خواه‌نه‌کی	٧٢	١٥	خۆتا	خۆتان	١١٧	١٣
گه‌ڕانه	که‌رانه	٧٢	١٧	په‌رسته‌کانی	له‌په‌رسته‌کان	١١٧	١٥
به‌یه‌که‌ویی	به‌یه‌که‌ویی	٧٣	٥	نه‌وانو	نه‌وانه	١١٨	١

هه‌له	راست	لا	دیر	هه‌له	راست	لا	دیر
وازم	واز	۱۳۹	۲	خوردده‌مه‌نی	خوارده‌مه‌نی	۲۱۹	۱۸
باوه‌ران	باوه‌ردان	۱۴۰	۱۵	مانی	مانای	۲۲۱	۹
بۆ	له	۱۴۰	۱۵	ابناء	أبناء	۲۳۲	۷
بخشی	بخشی	۱۴۲	۱۲	هه‌ندنئ	هه‌ندنئ	۲۳۳	۸
سیاتی	آن یاتی	۱۴۲	۱۶	فه‌رمانان	نهمان	۲۳۳	۱۸
والله	الله	۱۴۹	۱	اونزل	آنزل	۲۳۵	۱۸
ضرب الله	حزب الله	۱۴۹	۱۸	قف‌ریشته‌کان	فریشته‌کان	۲۳۶	۴
له‌تیو	له‌پیش‌تیو	۱۶۰	۱۰	زانایا	زانایان	۲۳۶	۵
ناوان	تاوان	۱۵۲	۱۲	له‌ده‌ره‌ئه‌به‌و	به‌ده‌ره‌به‌و	۲۳۶	۱۷
والأصبار	والأحبار	۱۵۵	۱۹	یکسبون	یلبسون	۲۳۷	۴
یضیعون	یصنفون	۱۵۵	۲۰	ئه‌وه	ئه‌و	۲۴۰	۹
منبوسطان	مبوسطتان	۱۵۷	۱۰	وان ئمسک	وان یمسک	۲۴۳	۱
کارچاکه‌ی	کاری چاکه‌ی	۱۶۸	۲	ئه‌وه	ئه‌و	۲۴۳	۱۴
يعتقلون	يقتلون	۱۶۹	۱	لای‌فلح	لا‌یفلح	۲۴۷	۱۲
بو	به‌ناوی	۱۷۰	۵	فه‌زی	نه‌زری	۲۴۹	۹
برپاری	برپاری	۱۷۲	۱۹	ئه‌کرن	نه‌کردن	۲۴۹	۷
دیتاری	دباری	۱۷۵	۱۰	به‌ر‌استی	به‌ر‌استی‌نبه	۲۵۰	۱۶
هه‌وه‌ک	هه‌روه‌ک	۱۷۶	۲۱	پلیه‌وه	پایه‌و	۲۵۱	۳
ئه‌که‌ینه	ئه‌که‌ینه‌وه	۱۸۶	۴	گفتو‌گۆ	گفتو‌گۆو	۲۵۴	۳
او‌کذبوا	و‌کذبوا	۱۸۶	۲۳	اطهرهم	اکثرهم	۲۶۳	۵
رۆژ‌گرتن	رۆژو‌گرتن	۱۹۰	۲	مثالکم	امثالکم	۲۶۴	۵
فیها	فیهما	۱۹۱	۶	هه‌تا	هه‌تانه	۲۶۴	۱۰
هه‌شتئ	هه‌رشتئ	۱۹۲	۱۶	ئاشکران	ئاشکرا	۲۶۴	۱۳
شوتند	سو‌ئند	۲۱۱	۴	وضراء	والضراء	۲۶۹	۱۹
ئه‌په‌ستن	ئه‌په‌ستن	۲۸۶	۵	بالفطرة	بالغداة	۲۷۷	۹
ئه‌خۆن	ئه‌خۆین	۲۱۲	۲۱	به‌خێر	به‌خێو	۲۷۷	۱۳
یتومان متمها	یقومان مقامها	۲۱۳	۵	په‌رستان سو	په‌رستان و	۲۸۱	۱۲
اشتحق	اسحق	۲۱۳	۹	تتعجلون	تستعجلون	۲۸۳	۱۲
راسپه‌روه‌کان	راسپه‌روه	۲۱۴	۱	انتم	ثم انتم	۲۸۸	۸
راسپه‌روه‌کان	راسپه‌روه	۲۱۴	۲	هه‌رشه	هه‌رشه‌یه	۲۸۹	۱۸

هه‌هه	راست	لا	دیر	هه‌هه	راست	لا	دیر
فریبی	فریبی	۲۹۱	۲۱	لایان	لایان	۳۱۶	۷
حمیم	من حمیم	۲۹۳	۵	خالق	خالق	۳۲۲	۳
تدعون	اتدعون	۲۹۴	۱	زینده‌ی	زینده‌یه	۳۲۳	۱۵
رِزگارزِیی	رِزگاری بی	۲۹۴	۶	توانا	توانای	۳۲۴	۱۲
خوا‌ی	خوا	۲۹۷	۱	که‌م	به‌رده‌وام	۳۲۸	۳
پیش	پیش	۲۹۸	۱۷	بِفقْهون	بِفقْهون	۳۲۸	۱۷
الأفلین	الضالین	۳۰۰	۱۶	دلّیان به	دلّیان	۳۳۰	۱۰
بنه‌ویه	منه‌ویه	۳۰۳	۱۳	وجعلوه	وجعلوا	۳۳۲	۱
کرون	کردوون	۳۰۴	۱۹	کردوه‌ته‌وه	رونکردوه‌ته‌وه	۳۳۲	۹
عیسی	عیس	۳۰۷	۱۴	وینه	وینه‌ی نه‌و	۳۳۳	۹
په‌رِئز بوونی	په‌رِئز بوون	۳۱۱	۲	سروش‌ت	سروش	۳۳۵	۹
خو‌یان	خوایان	۳۱۲	۲	به‌راستی	راستی	۳۴۰	۳

